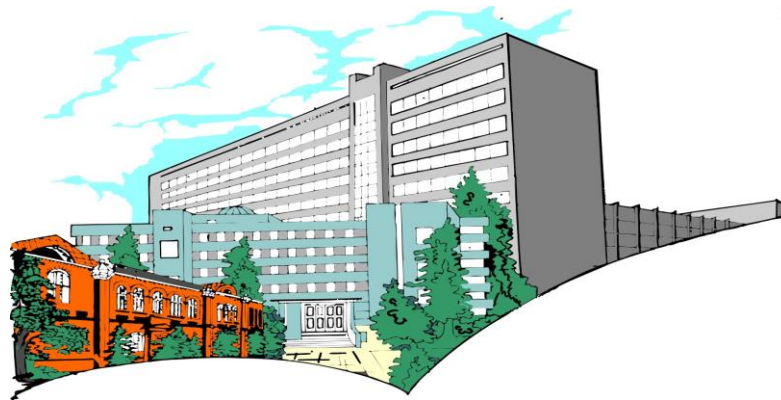

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Відділ по роботі з обдарованою молоддю
Студентське наукове товариство**

СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць студентів

**Херсон
2017**

Рекомендовано збірник наукових праць до друку за ухвалою вченої ради
Херсонського державного університету (протокол від 29 травня 2017 р. № 13)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Омельчук С.А.	–	доктор педагогічних наук, професор кафедри, проректор з наукової роботи
Богомолова М.Ю.	–	кандидат педагогічних наук, докторант загальноуніверситетської кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Бутенко Н.І.	–	кандидат педагогічних наук, доцент загальноуніверситетської кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Волкович О.Ю.	–	кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і господарського права
Галіченко М.В.	–	кандидат філософських наук, викладач загальноуніверситетської кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук
Гацюєва Л.С.	–	кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання та спорту
Дудка К. О.	–	голова ради студентського наукового товариства університету
Думасенко С.Л.	–	кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології
Клімчук О.В.	–	кандидат філологічних наук, доцент загальноуніверситетської кафедри світової літератури та культури імені проф. О.Мішукова
Котова О.В.	–	кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри алгебри, геометрії та математичного аналізу
Ленюк Н.М.	–	кандидат педагогічних наук, старший викладач загальноуніверситетської кафедри мовної освіти
Лось О.М.	–	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Макаренко С.М.	–	кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Одінцова А.М.	–	старший викладач кафедри загальної та

		соціальної психології
Омельчук Ю.О.	–	викладач кафедри мовознавства
Полещук С.В.	–	кандидат біологічних наук, доцент кафедри корекційної освіти
Селуянова М.В.	–	керівник відділу по роботі з обдарованою молоддю
Сімченко С.В.	–	асистент кафедри екології та географії
Суворова Т.М.	–	кандидат філологічних наук, викладач кафедри англійської мови та методик їх викладання
Храпко Т.А.	–	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної освіти та побутового обслуговування

Автори опублікованих праць несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Студентські наукові студії. Збірник наукових праць студентів. – Херсон: ХДУ, 2017. – 345 с.

УДК 378.4
ББК 74.580.43
С88

© ХДУ, 2017.

Адреса: Херсонський державний університет, вул. 40 років Жовтня, 27,
м.Херсон, Україна, 73000.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. Безлюдний Ігор — студент 5 курсу юридичного факультету
Володимирович
2. Білашова Ірина Дмитрівна — студентка 3 курсу факультету іноземної
філології
3. Бондаренко Микола — студент 4 курсу юридичного факультету
Миколайович
4. Бондар Юлія — студентка 3 курсу факультету біології,
Володимирівна географії і екології
5. Геленко Софія Василівна — студентка 5 курсу факультету іноземної
філології
6. Герасимчук Анастасія — студентка 3 курсу факультету біології,
Миколаївна географії і екології
7. Гридасов Олександр — студент 4 курсу факультету економіки і
Олександрович менеджменту
8. Гурова Євгенія — студентка 2 курсу юридичного факультету
Володимирівна
9. Гусевич Тетяна Петрівна — студентка 5 курсу факультету біології,
географії і екології
10. Данько Ганна Вікторівна — студентка 5 курсу Чернігівського
національного педагогічного університету
імені Т.Г.Шевченка
11. Дашнікова Ольга — студентка 4 курсу факультету філології та
Миколаївна журналістики
12. Дегтярьова Вікторія — студентка 2 курсу факультету іноземної
Ігорівна філології
13. Дика Єлизавета Сергіївна — студентка 5 курсу факультету іноземної
філології
14. Дмитрук Тетяна — студентка 5 курсу юридичного факультету
Анатоліївна
15. Доценко Надія Сергіївна — студентка 5 курсу факультету іноземної
філології
16. Дубовик Ілона — студентка 5 курсу факультету філології та
Анатоліївна журналістики
17. Душкіна Юлія Юріївна — студентка 4 курсу факультету психології,
історії та соціології
18. Євдокименко Катерина — студентка 5 курсу факультету іноземної
Василівна філології
19. Євенко Анастасія — студентка 5 курсу факультету біології,
Дмитрівна географії і екології
20. Ємець Михайло — студент 6 курсу факультету філології та
Юрійович журналістики
21. Єременко Анастасія — студентка 3 курсу факультету
Олександрівна природознавства, здоров'я людини і туризму
22. Єрмолаєва Олена — студентка 4 курсу факультету іноземної
Олександрівна філології
23. Журавель Ілля — студент 4 курсу юридичного факультету
Володимирович
24. Журавльова Єлизавета — студент 3 курсу факультету філології та
Олександрівна журналістики

25. Зеленський Микола — студент 4 курсу факультету економіки і
Миколайович менеджменту
26. Зіньова Маргарита — студентка 5 курсу юридичного факультету
Михайлівна
27. Іосипчук Анастасія — студентка 3 курсу факультету біології,
Михайлівна географії і екології
28. Істоміна Аліса — студентка 5 курсу факультету іноземної
Володимирівна філології
29. Канівець Вікторія — студентка 4 курсу факультету іноземної
Олександрівна філології
30. Карташова Інна — студентка 5 курсу факультету філології та
Валеріївна журналістики
31. Каур Аліса Олександрівна — студентка 5 курсу факультету економіки і
менеджменту
32. Коваль Анна Леонідівна — студентка 5 курсу природознавства, здоров'я
людини і туризму
33. Колесник Анастасія — студентка 5 курсу юридичного факультету
Віталіївна
34. Копилова Анна — студентка 3 курсу культури і мистецтв
Олександрівна
35. Кошовий Максим — студент 6 курсу факультету філології та
Олександрович журналістики
36. Криворучко Наталія — студентка 5 курсу факультету філології та
Вікторівна журналістики
37. Лазуткіна Тетяна — студентка 5 курсу факультету іноземної
Миколаївна філології
38. Мандич Тамара Юріївна — студентка 4 курсу факультету філології та
журналістики
39. Мартинова Анна — студентка 4 курсу юридичного факультету
Олександрівна
40. Маслоva Світлана — студентка 3 курсу факультету біології,
Сергіївна географії і екології
41. Матушкіна Анастасія — студентка 2 курсу факультету економіки і
Олександрівна менеджменту
42. Мельникова Анастасія — студентка 3 курсу факультету філології та
Сергіївна журналістики
43. Осипова Юлія Ігорівна — студентка 6 курсу факультету філології та
журналістики
44. Петренко Анастасія — студентка 5 курсу факультету іноземної
Ігорівна філології
45. Петракова Лілія — студентка 4 курсу факультету іноземної
Миколаївна філології
46. Польова Ірина Сергіївна — студентка 5 курсу факультету біології,
географії і екології
47. Почапська Ганна — студентка 3 курсу факультету іноземної
Станіславівна філології
48. Разінкова Тетяна — студентка 5 курсу факультету філології та
Володимирівна журналістики
49. Резніченко Олена — студентка 1 курсу факультету
Олександрівна природознавства, здоров'я людини і туризму

50. Самоцьосова Катерина Вадимівна — студентка 4 курсу факультету іноземної філології
51. Саргсян Артур Давидович — студент 6 курсу факультету філології та журналістики
52. Седухіна Марина Валеріївна — студентка 4 курсу факультету іноземної філології
53. Селіверстова Валерія Олександрівна — студентка 2 курсу юридичного факультету
54. Семенова Марія Андріївна — студентка 4 курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
55. Ситниченко Марія Олександрівна — студентка 2 курсу юридичного факультету
56. Сібаров Станіслав Дмитрійович — студент 4 курсу магістратури факультету біології, географії і екології
57. Сокирко Катерина Миколаївна — студентка 5 курсу факультету іноземної філології
58. Стельманщук Маргарита Михайлівна — студентка 2 курсу юридичного факультету
59. Стоянова Інна Русланівна — студентка 2 курсу факультету економіки і менеджменту
60. Субот Інна Станіславівна — студентка 5 курсу факультету іноземної філології
61. Сурхасєв Владислав Миколайович — студент 3 курсу факультету філології та журналістики
62. Тегін Володимир Володимирович — студент 6 курсу факультету філології та журналістики
63. Тищенко Світлана Олегівна — студентка 6 курсу факультету філології та журналістики
64. Федотова Тетяна Іванівна — студентка 2 курсу юридичного факультету
65. Холодняк Валерія Сергіївна — студентка 6 курсу факультету філології та журналістики
66. Чернова Вікторія Вікторівна — студентка 5 курсу факультету філології та журналістики
67. Чех Інна Олексіївна — студентка 5 курсу факультету біології, географії і екології
68. Штепенко Тетяна Дмитрівна — студентка 4 курсу факультету філології та журналістики
69. Щетина Юлія Олександрівна — студентка 3 курсу факультету культури і мистецтв
70. Ярошинська Олена Миколаївна — студентка 2 курсу факультету іноземної філології

РОЗДІЛ І.
ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

СПІЛЬНА ВИХОВНА РОБОТА ШКОЛИ, СІМ'Ї І ГРОМАДСЬКОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Актуальність теми дослідження. Сім'я є моделлю суспільства на конкретному історичному етапі розвитку, відображає його моральні та духовні особливості.

Сім'я відновлює духовні й фізичні сили людини, заряджає її енергією для активної участі в суспільному житті. У ній відбувається не тільки фізичне народження людини, але й первинна соціалізація й виховання, духовне дозрівання особистості.

Структура сім'ї багато в чому залежить від звичаїв, культурних і національних традицій, моральних та правових норм. У межах її формується система стосунків між старшими та молодшими, батьками і дітьми, що визначає психологічний клімат в сім'ї. Тут формується світогляд дитини, ставлення до навколишнього світу. Спільне ведення домашнього господарства впливає на рівень матеріальної забезпеченості, можливості самореалізації особистості, її смаки, уподобання, ціннісні орієнтації, культуру. У сім'ї дитина набуває вмінь і навичок в різних сферах суспільного життя, насамперед, навичок людського спілкування. Поступово в неї формується досвід сімейного життя, ставлення до родини.

О.С. Сермягін у своєму соціально-психологічному дослідженні підкреслює важливість емоційних стосунків в сім'ї. Він відзначає, що в психодинамічний напрямок психології є основним предметом вивчення зв'язків між членами сім'ї. Х. Шульц-Хенке виділяє види впливу батьків на дитину, які можуть призвести до невротичних порушень розвитку особистості. Х.Е. Ріхтер в якості головних пояснювальних категорій при

дослідженні афективних взаємовідносин батьків з дітьми використовує психоаналітичні, аналізуючи методи та на їх основі, порушення взаємин у сім'ї. К.Г. Юнг говорить про те, що, як правило, життя, яке не вдалося прожити батькам, вони намагаються передати "у спадок" дітям і змушують дітей вступити на шлях, який повинен компенсувати невиконані бажання батьків, тобто батьки в якійсь мірі шукають ідеального дитину для себе.

Таким чином, сьогодні підіймається важливе питання щодо шляхів підвищення педагогічних знань батьків, змісту і методики виховання дітей в сім'ї та школі й видів і методів роботи з батьками учнів.

Об'єкт дослідження: форми організації зв'язку школи і сім'ї в сучасних умовах.

Предмет дослідження: взаємодія школи та сім'ї, задля виховання учнів, як свідомих громадян країни.

Мета: розглянути актуальне на сьогодні питання щодо сімейного виховання, методів і форм взаємодії сім'ї та школи.

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. Оскільки мета виховання підростаючого покоління — формування всебічно розвиненої особистості, сім'я, як і школа, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання. На думку М. Стельмаховича «Тіло, душа, розум — ось три кити батьківської педагогіки». Тілесне виховання у сім'ї передбачає зміцнення здоров'я, сил та правильний фізичний розвиток дитини. «Усі наші зусилля, — зазначає він, — спрямовані на тілесне виховання, можуть бути швидко зведені нанівець, коли ми не захистимо наших дітей і підлітків від такого страшного ворога душі та тіла людини, як алкоголізм, паління, наркоманія, токсикоманія, статева

розпуста, СНІД. Поширення цих та інших асоціальних явищ набуло такого розмаху, що нависла смертельна небезпека над самим генофондом нації, а значить, і над нашим майбутнім». Духовно-моральне виховання передбачає формування у дітей високої духовності та моральної чистоти. Складність цього завдання в тому, що воно вирішується, як правило, через добре поставлене в духовно-моральному аспекті життя сім'ї, суспільного ладу, вчинки людей, приклад батьків. Власне, духовність виховується духовністю, мораль — моральністю, честь — честю, гідність — гідністю. Правильно поставлене розумове виховання в сім'ї розкриває перед дітьми широкий простір для накопичення знань як бази для формування наукового світогляду; оволодіння основними розумовими операціями (аналізом, синтезом, порівнянням); вироблення інтелектуальних умінь (читати, слухати, висловлювати свої думки усно і на письмі, рахувати, працювати з книгою, комп'ютером) готує їх до розумової діяльності. Трудове виховання передбачає використання в родині трудових традицій українського народу через залучення дітей до посильної праці, визначення обов'язків дитини в сім'ї: самообслуговування, догляд за молодшими дітьми, приготування простих страв, допомога батькам до свят, спільна праця дітей і батьків тощо. Реалізуючи ці напрями змісту виховання, особливу увагу приділяють вихованню у дітей любові до батьків, рідних, рідної мови, культури свого народу; поваги до людей; піклування про молодших і старших, співчуття і милосердя до тих, хто переживає горе; шанобливого ставлення до традицій, звичаїв, обрядів, до знання свого родоводу, історії народу. Ефективність виховання дітей у сім'ї залежить від створення в ній належних умов. Головна умова сімейного виховання — міцний фундамент сім'ї, що базується на її непорушному авторитеті, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, материнському покликанні жінки, піднесенні ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища, забезпеченні на їх прикладі моральної підготовки молоді до подружнього життя. Важливим у сімейному вихованні є те, наскільки родина живе інтересами всього народу,

інтересами держави. Діти прислухаються до розмов батьків, є свідками їхніх вчинків, радіють їхнім успіхам чи співчувають невдачам. Виховний вплив сім'ї зростає, якщо батьки цікавляться не лише навчанням, а й позанавчальною діяльністю своїх дітей. За таких умов інтереси сім'ї збігаються з інтересами суспільства, формується свідомий громадянин країни. Дієвим чинником сімейного виховання є спільна трудова діяльність батьків і дітей. Дітей слід залучати до сімейної праці, вони повинні мати конкретні трудові обов'язки, адекватні їх віковим можливостям. Така співпраця дітей з батьками має сильніший виховний вплив, ніж словесні повчання. Успіх сімейного виховання значною мірою залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залучення дітей до розподілу бюджету сім'ї, загального режиму дня, визначення для кожного робочого місця, зокрема для навчальних занять, дотримання певних сімейних правил (кожна річ має своє місце, прийшов з прогулянки — вимий руки та ін.). Домашній затишок облагороджує дітей. «Ваша власна поведінка, — писав А. Макаренко, звертаючись до батьків, — вирішальна річ». Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або наказуєте їй. Ви виховуєте її в кожен момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає дома. Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поведетеся з друзями і ворогами, як ви смієтесь, читаєте газету, — все це має для дитини велике значення. Найменші зміни в тоні дитина бачить або відчуває, всі повороти вашої думки доходять до неї невидимими шляхами, ви їх не помічаєте. У своїй праці «Про батьківський авторитет» А. Макаренко наводить приклади таких видів негативного авторитету батьків: «авторитет придушення», який базується на примусі, залякуванні, і як наслідок — формування у дітей брехливості, жорстокості, агресивності; «авторитет віддалі» — батьки намагаються тримати дітей на відстані від себе, розмовляють з ними зверхньо, холодно; «авторитет чванства», коли батьки вихваляються своєю винятковістю,

принижуючи при цьому своїх колег чи опонентів; «авторитет педантизму» — батьки вимагають кожне мовлене ними слово вважати наказом, карають за найменшу провину; «авторитет резонерства» — батьки вдаються до моралізування з будь-якого приводу; «авторитет любові» — так звана сліпа любов, усепощення, надмірні пестощі; «авторитет доброти» — батьки в усьому поступаються дітям, готові на будь-які жертви, аби їм було добре; «авторитет дружби» — відповідна поведінка дитини чи дії оплачуються подарунками, обіцянками. Цим не вичерпується перелік фальшивих авторитетів, на які можна натрапити в сімейному вихованні. Справжнім авторитетом користуються батьки, які сумлінно ставляться до праці, до сімейних обов'язків, активні в громадському житті. Такі батьки уважні до дітей, люблять їх, цікавляться їхніми шкільними та позанавчальними справами, поважають їх людську гідність, водночас виявляючи до них належну вимогливість. Виховання дітей в сім'ї не завжди успішне. Негативний вплив на нього мають об'єктивні (неповна сім'я, погані житлові умови, недостатнє матеріальне забезпечення) та суб'єктивні (слабкість педагогічної позиції батьків) чинники. Негативно позначаються на вихованні дітей і погані житлові умови сім'ї. Значна частина сучасних сімей припускається помилок у вихованні дітей. Родини, які продукують так званих педагогічно занедбаних дітей, з погляду педагогіки можна поділити на такі три групи: педагогічне неспроможні, педагогічно пасивні та антипедагогічні. Перша група — сім'ї, в яких батьки намагаються виявити певну активність у вихованні дітей, проте роблять це невміло, їх виховний вплив непослідовний, педагогічне необґрунтований. Найчастіше вони керуються власним досвідом, якого набули, коли свого часу їх виховували батьки (авторитарний стиль, обмеження свободи, погрози і покарання або вседозволеність, потурання примхам). Друга група — сім'ї, які не виявляють особливої активності у вихованні дітей, тобто педагогічне пасивні. Вони з об'єктивних (хвороба, зайнятість, часта відсутність) або суб'єктивних (відсутність єдиної точки зору на виховання, розлад між батьками, часті

конфлікти та ін.) причин не можуть належним чином виховувати дітей. У таких сім'ях стосунки між батьками напружені, конфліктні. За сімейними негараздами вони не знаходять часу для виховання дітей, втрачають контроль за ними.

Третя група — сім'ї, що характеризуються антипедагогічними, аморальними умовами виховання дітей. У таких сім'ях панує дух неповаги до правил моралі та вимог законів. Важлива умова ефективної навчально-виховної роботи єдність школи і сім'ї, якої досягають за умови, що школа постійно працює над підвищенням рівня психолого-педагогічної обізнаності батьків, їх педагогічної культури. Зміст роботи школи з батьками учнів ґрунтується на їх правах і обов'язках, визначених Законом України «Про загальну середню освіту» (1991). Турбота школи про виховання дітей у сім'ї реалізується через педагогічну освіту батьків, залучення їх до виховної роботи з учнями у школі. Педагоги впливають на батьків через їхніх дітей, які навчаються в школі. Це є найдоступніший спосіб зв'язку школи і сім'ї.

Види й методи роботи з батьками учня:

У роботі з батьками учнів вчителі школи використовують різноманітні форми, методи та засоби спільних проведень заходів з дітьми та батьками.

1. Відвідування батьків дома, з метою встановлення зв'язку з усією сім'єю, перевірки умов життя учнів досвідом, ознайомлення з досвідом батьківського виховання.

2. Запрошення батьків до школи. Під час бесіди вчителі школи створюють атмосферу доброзичливості та довіри. Про дитину розмовляють наодинці.

3. День відкритих дверей у школі. Цього дня проводять батьківські збори, лекції, організують виставки, Свято.

4. Класні батьківські збори. Їх проводять два рази на семестр. Такі збори сприяють формуванню громадської думки батьків, об'єднанню їх в єдиний колектив. Тематика зборів визначається загальними завданнями виховання, умовами навчально-виховної роботи в класі. Класні керівники

проводять збори у вигляді лекцій, доповідей, виступів самих батьків, із залученням учнів, показом їхніх класних робіт і художньої самодіяльності.

5. Загальношкільні батьківські збори, на яких обговорюють питання, що стосується усіх батьків.

6. Конференції, на яких батьки обмінюються досвідом сімейного виховання з певної проблеми.

Відповідну роль у педагогічному навчанні батьків відіграє їх самоосвіта-читання літератури з питань сімейної педагогіки, тематичні телепередачі.

Отже, школа має можливість залучати до виховної роботи з учнями їх батьків, окремі з яких можуть керувати роботою гуртків за інтересами, адже серед них є люди різних спеціальностей. Батьки можуть брати участь у проведенні з учнями екскурсій, обладнанні школи, допомоги в профорієнтаційній роботі, у керівництві роботою учнівських бригад з ремонту обладнання приладів і наочності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України, «Про освіту» / Закон України.- К.,1991.- 14 с.
2. Макаренко А.С. Книга для батьків / А.С. Макаренко.- К.: Рад. шк., 1975.- 201 с.
3. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу / А.С. Макаренко.- К.,1986.- 300 с.
4. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка / М.Г. Стельмахович.- К.: Освіта, 1996.- 290 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М. Фіцула.- К.: Академія, 2001.- 350 с.

Науковий керівник - кандидат психологічних наук,
старший викладач Одінцова А. М.

ЖИТТЄВІ ПЕРСПЕКТИВИ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Спрямованість у майбутнє – одна з найбільш характерних особливостей світогляду людини. Традиційно у віковій та педагогічній психології прийнято говорити про професійне самовизначення як провідне новоутворення ранньої дорослості, яке передбачає засвоєння людиною суспільно виробленого досвіду, відносин до світу, соціальних норм, ролей, функцій; активну переробку цього суспільного досвіду самою людиною під кутом зору своїх внутрішніх позицій; становлення в людини образу Я й вироблення світогляду, реалізацію його у власному досвіді взаємодії з іншими людьми, усвідомлений вибір сфери професійної діяльності тощо.

Таким чином, проблема життєвої перспективи випускників ВНЗ знаходить своє рішення в процесі дослідження сенсу життя особистості, показника успішності в навчанні у ВНЗ та очікувань як основи формування життєвого шляху особистості, динаміки перспективи в період ранньої дорослості. З огляду на необхідність вирішення зазначеної проблеми як на теоретичному, так і на практичному рівні, досліджувана тема є особливо актуальною.

Мета статті: висвітлити результати дослідження психологічних особливостей життєвих перспектив особистостей у період ранньої дорослості.

На сучасному етапі розвитку психологічного знання прийнято позначати ряд підходів до осмислення поняття «життєва перспектива особистості»: мотиваційний (Т. Гіме, З. Залесскі, К. Левін, В. Ленс, Ж. Нюттен, Л. Франк, Н. Фрезер, П. Фресс), подієвий (Р. А. Ахмеров, Є. М. Головаха, О. О. Кронік,

Д. О. Леонтьєв, Є. Ю. Мандрикова, М. М. Толстих, В. С. Хомик, Е. В. Шелобанова), типологічний (К. О. Абульханова-Славська, Т. Н. Березіна, В. І. Ковалев, Л. Ю. Кублицкене, В. Ф. Серєнкова), освітній (М. Р. Гінзбург, І. В. Дубровіна, М. М. Толстих), прогностичний (П. К. Анохін, М. О. Бернштейн, В. А. Іванніков, Л. А. Регуш) [1, с. 259]. Аналіз змісту запропонованих підходів дозволяє простежити певну схожість у розумінні життєвої перспективи з різних наукових позицій.

За визначенням російського психолога К. О. Абульханової-Славської, життєва перспектива особистості – це сукупність обставин і умов життя, які за інших рівних умов створюють людині можливість для оптимального життєвого просування [2, с. 73].

Спираючись на основні теорії авторів, які вивчають це питання, можна виділити наступні характеристики життєвої перспективи особистості:

1. Локалізація у свідомості.
2. Зміст життєвих перспектив становить сукупність запланованих і очікуваних у майбутньому подій.
3. Структура життєвої перспективи - це сукупність стійких зв'язків між подіями, збудованими в логіці «причина – наслідок», «мета – засіб», що забезпечують її цілісність.
4. Якісні характеристики. Життєву перспективу можна оцінити за рядом критеріїв, які виділяв вітчизняний український психолог Є. І. Головаха: узгодженість, реалістичність, тривалість, диференційованість, оптимістичність [3, с. 142].
5. Регулююча й організуюча функції життєвої перспективи.
6. Життєва перспектива виступає як результат індивідуальних особливостей особистості, життєвої ситуації і їх взаємодії.
7. Динамічність життєвої перспективи [4, с. 102].

З метою визначення взаємозв'язку між перспективами на майбутнє, сенсом життя та професійною й навчальною діяльністю, нами було проведено кореляційний аналіз усередині групи з 30-ти чоловік віком від 22

до 25 років. До процедури кореляційного аналізу ввійшли показники за методиками: тест смисложиттєві орієнтації (методика СЖО) Д. О. Леонтєва, методика «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості С.С. Бубнова, опитувальник часової перспективи Зімбардо та авторська анкета [5, с. 637].

Нами було встановлено наступну залежність між показниками серед досліджуваних випускників ВНЗ:

- при високому параметрі «цілі життя» буде високий прояв результативності життя ($r = 0,51, p \leq 0,01$) та висока кореляція фактору майбутнього ($r = 0,47, p \leq 0,01$), локус контролю – керівництво життям теж матиме високий рівень ($r = 0,52, p \leq 0,01$), але при цьому буде низький рівень локус контролю – Я – власник свого життя ($r = 0,39, p \leq 0,05$) та низькі показники високого соціального статусу й управлінням людьми ($r = -0,39, p \leq 0,05$), при цьому буде нижчий і показник праці за фахом ($r = 0,36, p \leq 0,05$). Отже, такі люди вже досягли певних висот у житті, але не зупиняються на досягнутому й не припиняють ставити перед собою інші цілі. Проте вони не працюють за фахом і байдуже ставляться до високого соціального статусу. Віра в себе та свої сили є не стійкою, й інколи свобода рішень може здаватися ілюзорною :

- високий показник процесу життя корелює з високою результативністю ($r = 0,86, p \leq 0,01$) та високим коефіцієнтом локусу контролю – Я – власник свого життя ($r = 0,68, p \leq 0,01$), та локусом контролю – керівництво життям ($r = 0,74, p \leq 0,01$), при цьому низький рівень негативного минулого ($r = -0,46, p \leq 0,05$) та низька потреба у визнанні та впливі на оточення ($r = -0,36, p \leq 0,05$). Тобто, такі люди вважають, що сенс життя полягає в тому, щоб просто жити, вони сприймають життя як цікавий, емоційно насичений і наповнений змістом процес. Вони контролюють своє життя, мають менше негативних спогадів і байдуже ставляться до думки оточення;

- при високому прояві результативності життя буде високий коефіцієнт локус контролю – Я – власник свого життя ($r = 0,68, p \leq 0,01$) та локус

контролю – керівництво життям ($r = 0,70, p \leq 0,01$), але низький рівень негативного минулого ($r = -0,46, p \leq 0,05$). Такі люди вважають, що частину свого життя вони прожили продуктивно та осмислено, і саме бажання жити так і надалі надає їм сил та натхнення. Вони вважають себе майстрами власного життя, оскільки звикли брати ініціативу у свої руки та контролювати власне життя;

- чим вищий показник локус контролю – Я – власник свого життя, тим сильніше буде прояв локус контролю – керівництво життям ($r = 0,67, p \leq 0,01$), але при цьому буде низький коефіцієнт праці за фахом ($r = -0,36, p \leq 0,05$). Отже, це сильні особистості, котрі мають достатню свободу вибору, щоб побудувати своє життя відповідно до своїх цілей, завдань. Вони звикли опиратися лише на себе, хоча здатні до імпульсивних учинків, і можуть змінити свій обраний життєвий шлях, саме тому в них низький коефіцієнт праці за фахом ;

- високий показник локус контролю – керівництво життям ($r = 0,84, p \leq 0,01$) корелює з високою потребою у визнанні, впливовості й повазі людей, ($r = -0,49, p \leq 0,01$), але при цьому низький рівень позитивного минулого ($r = -0,36, p \leq 0,05$) та низький рівень успішності в навчанні ($r = 0,40, p \leq 0,05$). Тобто, такі особистості переконані в тому, що люди здатні контролювати своє життя, вільно приймати рішення й втілювати їх. У них є потреба в самоствердженні та визнанні себе як сильної особистості. Їх можна назвати авторитарними та імпульсивними, схильними контролювати не тільки власне життя, а й оточення. Вони не здатні підкорятися, тому це може призводити до нижчого рівня навчання, ніж міг би бути;

- чим сильнішим є прояв негативного минулого, тим вища цінність високого матеріального добробуту ($r = 0,48, p \leq 0,01$) та рівень високої успішності в навчанні ($r = 0,39, p \leq 0,05$), але нижче рівень відпочинку ($r = 0,41, p \leq 0,05$). Таких людей можна віднести до категорії працелюбів: багато працюють, мало відпочивають. Праця для них на першому місці, і вони

високо цінують матеріальне забезпечення, оскільки, очевидно, у минулому матеріальний статус був не задовільним;

- висока направленість на майбутнє корелює з високою потребою в управлінні людьми, високому соціальному статусі ($r = 0,41$, $p \leq 0,05$) та з високим рівнем потреби в спілкуванні ($r = 0,46$, $p \leq 0,01$), також високий показник і зіткнення з труднощами при навчанні ($r = 0,38$, $p \leq 0,05$). Такі люди є кар'єристами, які здатні рухатися за власним розробленим планом та швидко досягати мети, і в майбутньому бачать себе на керівних посадах, але на своєму шляху вони долають багато перешкод, освоюючи нові навички ;

- чим вищий показник соціальної активності для досягнення позитивних змін у суспільстві, тим вищий коефіцієнт високої успішності в навчанні ($r = 0,36$, $p \leq 0,05$) та високий коефіцієнт зіткнення із труднощами в навчанні ($r = 0,36$, $p \leq 0,05$). Тобто, такі люди намагаються вести активне соціальне життя, брати участь у різних акціях, мітингах та інших заходах, направлених на покращення рівня соціального життя. Проте такі особистості нерідко зіштовхуються з багатьма труднощами в навчанні, але все одно досягають високих результатів;

- чим вищим є рівень показників праці за фахом, тим вищим рівень успішності в навчанні ($r = 0,50$, $p \leq 0,01$) та тим вищою - посада ($r = 0,50$, $p \leq 0,01$) і нижчий рівень труднощів при навчанні ($r = -0,43$, $p \leq 0,05$). Такі особистості сумлінно навчаються, докладають максимум зусиль у тих справах, у яких беруть участь, їх можна назвати відповідальними. Оскільки всі сили вони віддають навчанню, то труднощів зазнають мінімальних, високо ціняться як фахівці.

Ми визначили, що випускники ВНЗ мають різні життєві перспективи через те, що по-різному ставляться до навчання, а надалі - до праці за фахом. Та частина випускників, котрі не працюють за фахом, є більш авторитарними та імпульсивними, вони схильні підкорювати одну ціль за іншою, але не зупиняються в одній професійній сфері, для них є більш важливим соціальний статус та впливовість на інших людей. Інші випускники, які

старанно навчались, багато працювали над собою, мали найменше труднощів у навчанні, працюють за фахом та високо ціняться як працівники.

Таким чином, можна зробити висновок, що важливим є аналіз життєвих перспектив як явища, його взаємозв'язок із минулим, з успішністю навчальної діяльності у ВНЗ. Актуальність дослідження полягає в його важливості для розробки теоретичної проблеми життєвих перспектив у період ранньої дорослості, оскільки проблема життєвих перспектив широко вивчена в період підліткового й юнацького віку, практично незвіданою залишається для періоду ранньої дорослості. Реалізований нами підхід до практичного вивчення життєвих перспектив молоді представляється нам досить важливим для подальшого вивчення цієї проблеми. Саме тому отримані нами результати дають підґрунтя для продовження роботи у визначеному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова-Славская К. А. Жизненные перспективы личности / Ксения Абульханова-Славская. – М.: «Мысль», 1987. – 259 с.
2. Альбуханова-Славская К. А. Проблема личности в психологии / К. А. Абульханова-Славская // Психологическая наука в России XX века : проблемы теории и истории. – 2001. – №8 – 73 с.
3. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Евгений Головаха – К. : Наук. думка, 1988. – 142 с.
4. Головаха Є. І. Психологічний час особистості / Є. І. Головаха, А. А. Кронік – К. : Наук. думка, 1984. – 102 с.
5. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие / Д. Я. Райгородский. – Самара, 1998. – 637с.

Наукові керівники – кандидат педагогічних наук, доцент
Н.І. Бутенко; кандидат біологічних наук, доцент О.Б. Спринь

ОЗНАКИ АВТОРСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Анотація. У статті розглядається проблема діяльності та функціонування авторських шкіл, їх основне завдання та спеціалізація, інноваційний характер таких закладів освіти.

Ключові слова: авторська школа, учителі-новатори, інновація.

У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті наголошується, що держава має гарантувати інноваційний характер навчально-виховної діяльності, різноманітність типів навчальних закладів, варіативність навчальних програм, індивідуалізацію навчання та виховання. Отже, наявність нетрадиційних за типом освітніх закладів – ліцеїв, гімназій, коледжів, колегіумів, авторських шкіл – в освітньому просторі України є водночас відгуком на суспільний запит і результатом педагогічного пошуку освітян. Педагогічні колективи сучасних загальноосвітніх навчальних закладів різних типів намагаються знайти оригінальні, розробити та впровадити авторські проекти. На особливу увагу з огляду на їхню оригінальність і креативність заслуговує діяльність авторських шкіл [2].

Мета роботи : аналіз та систематизація розвитку теорії та практики діяльності авторських шкіл, визначення значення їх творчого використання.

Згідно з метою були поставлені **завдання:**

1. Здійснити аналіз проблеми у вітчизняній педагогічній теорії та практиці.
2. З'ясувати провідні ознаки авторських шкіл.
3. Вивчити досвід роботи авторської школи.
4. Узагальнити вивчений досвід та визначити шляхи впровадження інноваційних ідей.

Об'єкт дослідження – авторські школи України.

Предмет дослідження – розвиток теорії та практики діяльності авторських шкіл.

Практичне значення полягає в можливості застосування отриманих результатів у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів, пропаганда та впровадження в практику навчально-виховного процесу шкіл інноваційного досвіду роботи.

При виконанні роботи використовувалися **методи дослідження:** вивчення й аналіз літературних творів, праць, газетних та журнальних статей педагогічної проблематики; вивчення матеріалів музею Херсонського державного університету, музею Херсонської академії післядипломної освіти; аналіз архівних матеріалів; метод наукової реконструкції окремих положень педагогічної спадщини; вивчення та узагальнення досвіду роботи авторських шкіл.

Аналіз упровадження інновацій у школах досліджуваного періоду довів, що практична діяльність педагогів була спрямована на переосмислення підходів до навчально-виховного процесу, унаслідок чого виникали нові моделі навчальних закладів, навчально-виховний процес у яких будувався на основі гуманістичних, загальнолюдських та національних цінностей, і був цілісною, відкритою, гуманістичною, виховною системою[1].

З урахуванням визначених підходів поняття “авторська школа” розглядається нами як гуманістична, експериментальна навчально-виховна установа, у якій реалізується оригінальна цілісна інноваційна педагогічна система, суб’єктами діяльності якої стають педагогічний колектив, учні, батьки в тісній взаємодії, співпраці та партнерстві, що забезпечує стабільні позитивні результати й довготривале ефективне функціонування [3].

Отже, за результатами роботи можна зробити такі **висновки:**
основними ознаками авторського закладу освіти є:

- наявність автора-лідера, здатного до продукування, запровадження та поширення інноваційних ідей; створення оригінальної концепції авторської школи; існування специфічної культури школи;

- інноваційний та експериментальний характер діяльності школи; наявність колективу педагогів-одномумців; яскраво виражена гуманістична спрямованість;
- особлива моральна атмосфера школи; створення необхідних умов для самореалізації особистості кожного учня; оригінальний концептуальний підхід до організації навчально-виховного процесу; синтез авторської концепції та педагогічних технологій; наявність матеріальної бази, необхідної для впровадження нововведень;
  - залучення всіх суб'єктів (учителів, учнів, батьків) до процесу реалізації авторської концепції; стабільні, стійкі та позитивні результати тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волобуєва Т. Сучасні освітні моделі. Інноваційні освітні системи: метод. пос. / Т. Волобуєва. – Донецьк : Каштан, 2007. – 96 с. 3.
2. Енциклопедія освіти / За ред. В.Г. Кременя. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
3. Науковий потенціал України. Київський літопис ХХІ століття. Всеукраїнський збірник. – К.: ФОП Строгікова Людмила Іванівна, 2009. – 264с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос. - К.: Вища школа, 1997.- 349с.

РОЗДІЛ II.
ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

ГІДРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЗЕМНИХ ВОД ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

***Анотація.** У статті розглянуто гідрологічні особливості підземних вод. Проаналізовано їх походження, гідрогеологічні умови існування. Визначено класифікацію підземних вод за глибиною залягання та хімічними характеристиками. Також розглядаються особливості та наслідки використання підземних вод.*

***Ключові слова:** підземні води, гідрологічні особливості, гідрогеологічні особливості, мінералізація, тектонічні рухи.*

Вступ. Вода – це важливий екологічний фактор і вичерпний ресурс життєзабезпечення людей, тварин та рослин. Основними джерелами питної води є річки, озера, льодовики й підземні води. У загальній кількості прісної води на планеті підземні води складають 12 %.

В останні десятиліття природний якісний фон підземних вод значно порушується внаслідок інтенсивної виробничої діяльності. Їх склад в умовах антропогенного впливу змінюється в напрямку підвищення концентрації шкідливих речовин небезпечних для здоров'я людей.

Саме тому дослідження гідрологічних особливостей підземних вод є однією з найактуальніших завдань сьогодення, яке потребує всеохоплювальних й узагальнювальних подальших досліджень.

Об'єктом нашого дослідження є підземні води. Предмет дослідження – гідрологічні особливості підземних вод на сучасному етапі розвитку.

Аналіз попередніх досліджень. Вивченню підземних вод присвячено багато робіт зарубіжних та вітчизняних науковців. На підставі досліджень, проведених свого часу французьким фізиком Е. Маріоттом в 1717 р., була сформульована інфільтраційна теорія. У Росії цю теорію розвивав

М. В. Ломоносов. У 1877 р. німецьким гідрологом О. Фольгером була висунута конденсаційна теорія походження підземних вод. Теорія ювеніальних вод була висунена австралійським геологом Е. Зюссом в 1902 р. Також великий вклад у вивчення підземних вод внесли Б. Паліссі, В. Вернадський, І. Зайцев, О. Лебедев.

Виклад основного матеріалу. Підземні води – це води, які знаходяться в товщині земної кори, заповнюючи різноманітні порожнини гірських порід (пори, тріщини, каверни тощо).

Відповідно до сучасного рівня знань, підземні води за походженням можуть бути екзогенними й ендегенними.

До екзогенних належать:

Інфільтраційні підземні води утворюються за рахунок просочування (інфільтрації) вглибину Землі дощових і талих атмосферних опадів, а також вод річок, озер, водосховищ і каналів.

Інфлюаційні підземні води утворюються за рахунок просочування атмосферних вод у породи крізь великі тріщини.

Конденсаційні підземні води утворюються внаслідок конденсації водяної пари, яка з повітрям проникає в пори й тріщини гірських порід і там охолоджується.

Седиментаційні води — це води тих басейнів, у яких відбулося нагромадження мінеральних відкладів, які дали початок гірським породам.

Ендегенні підземні води представлені 2 типами:

Дегідратаційні (або «відроджені») – утворюються в гірських породах у результаті дегідратації мінералів, тобто позбавлення молекул води.

Ювеніальні води – чисті магматичні глибинні води, своїм походженням пов'язані з процесом охолодження магматичних осередків [2].

Велике значення в житті підземних вод відіграють тектонічні процеси. Ними визначаються положення та взаємовідносини пластів у просторі.

Форми прояву тектонічних процесів у земній корі досить різноманітні. Сюди перш за все відносяться явища дислокацій, що змінюють положення пластів, у тому числі й водоносних шарів, у просторі і що встановлює нові просторові взаємовідносини між ними.

Тектонічні рухи плікативного характеру можуть викликати переміщення й витискання підземних вод у інші геотермодинамічні зони. При цьому на ділянках підняття виникає посилена циркуляція й зменшення мінералізації, а на ділянках занурення - зворотні процеси. Якщо процеси складкоутворення відбуваються повільно, то результатом цього можуть бути досить різноманітні за своїм хімічним складом води, що представляють собою різні стадії розсолення різних типів підземних вод.

Процеси складкоутворення супроводжуються дислокаціями диз'юнктивного (розривні) характеру порушення. Різного типу скиди розбивають не тільки складки, які виникають, але й платформні ділянки, віддалені іноді на сотні кілометрів від складчастої зони. Наявність скидів у складчастій зоні ускладнює шляхи циркуляції підземних вод, що тягне за собою ще більше змішування вод різного хімічного складу.

Наявність тектонічних структур має кардинальне значення для режиму підземних вод. Пласти водопроникних і водонепроникних порід, що складають синеклізи, створюють основні умови для накопичення й циркуляції артезіанських вод. Тектонічні особливості цієї структури впливають на загальну кількість артезіанських вод, на їх розподіл у середині артезіанського басейну і на умови їх циркуляції та дренажу [1].

Поповнення запасів ґрунтової вологи й живлення верхніх горизонтів підземних вод відбуваються за рахунок вологи атмосферного походження - просочування снігових і дощових вод, а також адсорбції водяної пари атмосфери ґрунтом.

У зоні недостатнього зволоження живлення ґрунтових вод за рахунок просочування атмосферних вод відбувається лише в місцях, найбільш сприятливих для їх скупчення на поверхні й просочування в глибину.

У зоні надмірного зволоження живлення ґрунтових вод за рахунок інфільтрації снігових і дощових вод відбувається практично повсюдно.

Поблизу річок, озер, водосховищ, морських узбереж, зрошувальних каналів живлення ґрунтових вод відбувається також шляхом фільтрації вод із цих водних об'єктів [4].

На сьогодні не існує єдиної комплексної класифікації підземних вод. Є окремі класифікації підземних вод за: умовами залягання, походженням, хімічним складом, температурою, солоністю, використанням тощо.

За глибиною залягання підземні води підрозділяються на: поверхневоґрунтові, верховодку, ґрунтові та міжпластові.

Поверхневоґрунтові води залягають безпосередньо біля земної поверхні і не мають свого водоупору. Характерними властивостями цих вод є їх сезонний характер, різкі коливання температури, наявність мікроорганізмів та органічних речовин.

Верховодка утворюється в зоні аерації за рахунок інфільтрації та конденсації. Обов'язковою умовою її утворення є наявність місцевих або локальних водоупорів. Локальними водоупорами можуть бути льодовикові глини або суглинки (морени) та інші водонепроникні гірські породи. Верховодка характеризується виключно нестійким режимом, виникає головним чином у періоди дощів та розтавання снігу й зникає з наступом засушливих періодів.

Ґрунтові води - це перший від поверхні Землі постійно діяльний водоносний горизонт, який залягає на витриманому водоупорі.

Міжпластові води залягають між двома водоупорами в другому та подальших від земної поверхні водоносних шарах. Область їх живлення лежить тільки в місцях виходу водоносного пласта на земну поверхню.

Підземні води складні за своєю мінералізацією. Вони стають такими завдяки взаємодії з гірськими породами.

За кількістю розчинених речовин підземні води можуть змінюватись від ультрапрісних до розсолів із повною насиченістю. Кількість розчинених компонентів називають загальною мінералізацією води, яка визначається випаровуванням її у фарфоровій чашечці. За класифікацією В. І. Вернадського вода в природі підрозділяється на 4 класи:

1. Прісні – з мінералізацією до 1 г/л.
2. Солонуваті – від 1 до 10 г/л.
3. Солоні – від 10 до 50 г/л.
4. Розсоли – більше 50 г/л (аж до 500-600 г/л, як це встановлено в Іркутському басейні).

Серед прісних вод виділяють “жорсткі” – з мінералізацією більше 0,25 г/л і “м’які” – з мінералізацією менше 0,25 г/л.

Мінералізація підземних вод залежить від розчинності гірських порід, температури води, наявності у воді газів, тривалості взаємодії з породою [3].

Підземні води мають велике практичне значення. наш час прісні підземні води відіграють значну роль в господарсько-питному водопостачанні населення багатьох країн. Для цього використовуються ґрунтові або напірні води, які порівняно неглибоко залягають.

За даними Європейської економічної комісії підземні води є основним джерелом міського господарсько-питного водопостачання в більшості європейських країн.

Підземні води використовуються не тільки для питного водопостачання, але й в промисловості, сільському господарстві, на транспорті. Велике значення мають підземні мінеральні та термальні води, які широко використовуються для лікувальних та енергетичних потреб.

Потрібно відзначити, що в країнах з аридним і напіваридним кліматом підземні води широко використовуються для зрошення.

На жаль, ґрунтові води схильні до забруднення. Забруднення ґрунтових вод відбувається, коли техногенні продукти такі, як: бензин, масла, дорожні солі і хімічні речовини, - потрапляють спочатку в ґрунт, а потім у воду і роблять її небезпечною й непридатною для використання.

Під антропогенним забрудненням підземних вод розуміють погіршення якості води (хімічних, фізичних, біологічних властивостей). Антропогенний вплив на підземні води став особливо відчутним зараз у зв'язку з розвитком і інтенсифікацією промисловості й сільського господарства, зростанням великих міст і розширенням урбанізованих територій.

Хімічне забруднення підземних вод пов'язане з надходженням промислових стічних вод, витокami технологічних рідин, розчиненням атмосферними осадами сировини, твердих відходів і продуктів промисловості, забрудненням атмосферного повітря, неправильним використанням сільськогосподарських добрив та отрутохімікатів.

Теплове забруднення підземних вод виникає на ділянках ставків-охолоджувачів, нагрітих промислових вод при скиданні у свердловини з систем кондиціонування, а також на ділянках, де берегові водозабори використовують річкові води з підвищеною температурою через скидання в річку гарячих стічних вод.

Забруднення підземних вод не є локальним процесом, воно тісно пов'язане із забрудненням навколишнього природного середовища загалом. Зони активного водообміну забруднення, що містяться в підземних водах у кінцевому результаті попадають у річки та озера (області розвантаження).

Запаси підземних вод мають унікальну властивість на відміну від інших корисних копалини – відновлюваність. Проте, як і всі інші відновлювані ресурси планети, вони не є невичерпними. В усіх випадках експлуатація запасів підземних вод повинна співвідноситися з величинами їхнього відновлення в природних і порушених умовах. При відборі води в об'ємі, що перевищує величини відновлення, відбувається непоправне спрацювання

запасів підземних вод, що з часом неминуче призводить до їхнього виснаження [5].

Висновки. У результаті проведених досліджень ми проаналізували походження підземних вод. За походженням води можуть бути: інфільтраційні, інфлюаційні, конденсаційні, седиментаційні, відроджені та ювеніальні.

Дослідивши гідрогеологічні умови, визначили, що величезне значення в існуванні підземних вод відіграють тектонічні процеси. Поповнення запасів ґрунтової вологи й живлення верхніх горизонтів підземних вод відбуваються за рахунок просочування снігових і дощових вод, фільтрації вод з річок, озер, водосховищ та в пароподібній формі з наступною конденсацією вже в породах.

Розглянули класифікацію підземних вод за глибиною залягання та хімічними характеристиками.

Проаналізувавши значення підземних вод для народного господарства, ми дійшли висновку, що в наш час прісні підземні води відіграють значну роль в господарсько-питному водопостачанні населення багатьох країн.

Підземні води використовуються не тільки для питного водопостачання, але й в промисловості, сільському господарстві, на транспорті.

На жаль, ґрунтові води схильні до забруднення.

Запаси підземних вод мають унікальну властивість на відміну від інших корисних копалини – відновлюваність. Але при відборі води в об'ємі, що перевищує величини відновлення, відбувається непоправне спрацювання запасів підземних вод, що з часом неминуче призводить до їхнього виснаження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богословский Б. Б. Общая гидрология / Богословский Б. Б., Самохин А. А., Соколов Д. П. — Л. : Гидрометеоиздат, 1984. — 356 с.
2. Загальна гідрологія: навч. посіб. / [Ющенко Ю. С., Гринь Г. І., Масікевич Ю. Г. та ін.]. — Чернівці: Зелена Буковина, 2005. — 368 с

3. Клименко В. Г. Загальна гідрологія: навч. посіб. для студентів / Клименко В. Г. — Харків: ХНУ, 2008. — 144 с.
4. Михайлов В. Н. Гидрология / Михайлов В. Н., Добровольский А. Д., Добролюбов С. А. — М. : Высшая школа, 2007. — 463 с.
5. Новосад Я. О. Гідрогеологія: навч. посіб. / Новосад Я. О. — Рівне: НУВГП, 2005. — 136 с.

УДК 911.2

Герасимчук Анастасія

Науковий керівник - викладач Зінченко М. О.

МОРФОГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІВНИН

***Анотація.** У статті проаналізовано морфогенетичні особливості рівнин. Визначено історію їх дослідження, морфоструктурні та морфоскульптурні характеристики, а саме: класифікації рівнинних форм рельєфу, тектонічна зумовленість, вплив неотектонічних рухів на розвиток рівнин та екзогенні фактори розвитку рівнин. Охарактеризовано значення рівнин для розвитку народного господарства, наслідки антропогенної діяльності для рівнинних територій.*

***Ключові слова:** рівнина, морфоструктури, морфоскульптури, неотектонічні рухи, антропогенна діяльність.*

Вступ. Починаючи з давніх часів, людство оселяється переважно на рівнинних територіях. За історичний час значних змін у рельєфоутворенні не відбувалося, адже це є дуже коротким періодом у межах геологічної історії. Тому рушійними силами в перетворенні геоморфологічної будови рівнин є антропогенна діяльність та її наслідки. В умовах НТП, швидкого розвитку технологій виробництва й ведення господарства рівнинні території світу стали найбільш антропогенноперетвореними, як наслідок виникає потреба у вивченні та прогнозуванні подальшого розвитку морфоструктурних та

морфоскульптурних особливостей рівнин із метою оптимізації природокористування.

За таких умов дослідження морфогенетичних особливостей рівнин є однією з найважливіших задач, які постають перед науковцями, саме тому тема нашого дослідження є актуальною.

Об'єктом нашого дослідження є рівнини. Предметом – морфогенетичні особливості рівнин на сучасному етапі розвитку.

Аналіз попередніх досліджень. Базовою теоретичною та методичною основою для вивчення й дослідження морфогенетичних особливостей рівнин стали наукові праці багатьох зарубіжних учених. Так, розуміння терміна «рівнина» ми знаходимо в роботах російських учених О. П. Павлова, Д. М. Анучина. О. П. Павлов (1889-1909) опублікував ряд статей про морфологію рівнин та їх розвиток, заклавши основу сучасного знання рівнинного рельєфу. О. П. Карпінський (1883-1894) у ряді робіт освітив палеогеографічні і тектонічні умови Руської рівнини. Я. С. Едельштейн вважав за необхідне розрізняти рівнини (як тип геоморфологічного ландшафту) і великі рівнинні країни. За В. В. Піотровським, рівнинами називаються простори з малими коливаннями висот, однорідні за генезисом і геологічною будовою.

Виклад основного матеріалу. Рівнина – один з найважливіших елементів рельєфу земної поверхні (у межах суходолу, дна морів і океанів), характеризується малими похилами і незначними коливаннями висот.

Існує велика кількість класифікації рівнин, серед яких виділяємо наступні:

1. За висотою рівнини поділяються на: западини (нижче 0 м), низовини (від 0 до 200 м), височини (від 200 до 500 м), плоскогір'я (понад 500 м).

2. За поверхнею рівнини можуть бути горизонтальними, нахиленими та ввігнутими.

3. За морфологією поверхні розрізняють горбисті, хвилясті, увалисті, грядові, плоскі рівнини.

4. За генетичним типом виділяють акумулятивні, денудаційні (цокольні) та пластові рівнини.

Акумулятивні рівнини розвиваються в умовах негативного тектонічного режиму, як наслідок - панують процеси накопичення уламкового матеріалу.

У тектонічному відношенні відповідні морфоструктури можуть займати поверхні синекліз, внутрішньоплатформних, крайково-платформних та передгірських прогинів [7].

Денудаційні процеси в межах акумулятивних рівнин значно послаблені або мають локальне поширення. Продукти вивітрювання не встигають віддалятися з місця їх утворення і накопичуються на поверхні [4].

Денудаційні (цокольні) рівнини розвиваються в умовах позитивних тектонічних рухів. На їх поверхні панують різноманітні руйнівні морфоскульптури, які можуть мати флювіальний характер (яри, балки, річкові долини), гляціальний (кари, цирки, трого, баранячі лоби), еоловий (дефляційні котловини, коразійні останці), морський (з комплексом кліфів і бенчів підводного та надводного розташування), карстовий (з проявленням наземного, перехідного та підземного карсту), гравітаційний (зумовлені процесами вивітрювання та подальшого переносу уламкового матеріалу під впливом обвалів, зсувів, осипів, селів, просадок) [3, 5].

Тектонічна зумовленість рівнинних форм рельєфу в цілому має наступні риси:

- рельєф (у вигляді височин та низовин) представлений морфоструктурами різного порядку, які відповідають у геологічному фундаменті кристалічним щитам, антеклізам та синеклізам;
- рельєф рівнинний, але рівнини можуть бути як низькими, так і займати більш високе положення (височини, плато, плоскогір'я);
- щити й антеклізи зумовлюють появу денудаційних рівнин, синеклізи – акумулятивних і пластових;

- на поверхні материкових платформ місцями є залишки останцевих гір – древніх складчастих споруд, які дуже змінені процесами денудації, але ще помітні в рельєфі [4,8].

Неотектонічні рухи – це рухи земної кори, які проявлялися в неоген-четвертинний час, тобто упродовж останніх 25-30 млн. років. Цими тектонічними рухами сформовано майже всі найважливіші ознаки зовнішнього вигляду земної поверхні. Новітні рухи виявлено практично повсюди: у платформних та орогенних областях материків, у межах океанічного дна [6].

У межах платформ, зі слабо вираженими позитивними тектонічними рухами, їхня рельєфоутворююча роль полягає переважно в утворенні рівнин, височин, невисоких плато та плоскогір'я з тонким чохлам четвертинних відкладень.

Областям інтенсивних тектонічних занурень, як правило, відповідають низовини з потужною товщиною осадів неоген-четвертинного віку.

Незважаючи на провідну рельєфоутворюючу роль ендегенних процесів, які створюють різного роду нерівності на поверхні Землі і направляють діяльність екзогенних процесів, роль останніх в рельєфоутворенні величезна і порівнянна з роллю ендегенних процесів [6].

Форми мікро- і мезорельєфу (а в ряді випадків і макрорельєфу) є результатом діяльності екзогенних сил. Тому важливим є вивчення закономірностей екзогенного рельєфоутворення, у результаті якого формується морфоскульптурний рельєф. Під морфоскульптурою розуміють усі форми рельєфу, незалежно від їх розмірів, що виникли в результаті переміщення речовин на земній поверхні під дією екзогенних агентів.

Велику роль у формуванні морфоскульптур екзогенного характеру займає клімат. Від клімату залежать «набір» і ступінь інтенсивності діяльних екзогенних сил, у різних кліматичних умовах виникають різні форми й комплекси форм рельєфу, екзогенний рельєф підпорядковується широтній географічній зональності й висотній поясності. Екзогенний рельєф може дати

значну інформацію про умови, у яких він утворився, що широко використовується при палеогеографічних реконструкціях [7].

На рівнинних морфоструктурах поширена велика кількість різноманітних морфоскульптур таких, як : флювіальні, еолові, еолово-аккумулятивні, морські, карстові, гравітаційні.

Флювіальними називають процеси, які відбуваються на поверхні Землі внаслідок діяльності текучих поверхневих вод. Під дією флювіальних процесів створюються такі форми рельєфу, як ерозійні борозни, ерозійні вимоїни, яри, балки, річкові долини [8].

Еоловими називаються геоморфологічні процеси, що відбуваються внаслідок діяльності вітру. Для яскравого прояву впливу вітру на рельєф необхідна певна сукупність умов: висока інтенсивність та повторюваність вітру, незначна кількість атмосферних опадів, розрідженість або відсутність рослинного покриву, інтенсивне вивітрювання гірських порід (найактивніше вітер діє на дрібні частинки породи) [7].

Еолово-аккумулятивні процеси – це процеси, які відбуваються внаслідок перенесення вітром пухких часточок та накопичення, або нагромадження їх на тій чи іншій території [6].

На окраїнних частинах рівнин зустрічаються морські морфоскульптури.

Внаслідок абразії формуються надводні абразійні морфоскульптури (кліфи) і підводні абразійні морфоскульптури (бенчі).

Карстовими називають геоморфологічні процеси, які відбуваються завдяки здатності поверхневих чи підземних вод здійснювати хімічне вилуговування або розчинення осадових гірських порід. Для рівнинних територій характерний покритий карст (коли зверху карстові породи перекриті некарстуючими відкладеннями) [2].

Гравітаційні процеси – це процеси, які зумовлені дією сили земного тяжіння й проявляються через переміщення гірських порід із підвищених ділянок рельєфу в понижені. Причиною виникнення таких процесів,

насамперед, є порушення стійкої рівноваги, у якій знаходяться гірські породи на поверхні Землі [3]. До гравітаційних морфоскульптур відносяться каменепади, осипи, зсуви, обвали, селі [3].

Антропогенним називається рельєф, змінений або створений діяльністю людини [1].

Найчастіше антропогенні форми мають ранг мікро-, нано- або мезоформ. Однак існують і досить великі форми рельєфу, створені людиною. Слід зазначити, що найбільші акумулятивні форми рельєфу – це стародавні кургани, сучасні терикони висотою від 150 до 400 м. Серед денудаційних антропогенних форм найбільші – деякі кар'єри і шахти. Так, глибина кар'єрів досягає 800 м (Кольський), а діаметр – декількох кілометрів. Шахти можуть досягати глибини кілька кілометрів. Дуже великі бувають і такі антропогенні форми, як водосховища [6].

Зміни рівнинного рельєфу, спричинені господарською діяльністю людини, мають різний морфологічний прояв залежно від мети його перетворення. В одних випадках досить різкі зміни земної поверхні або свідомо залишаються людиною, або змінюються під час інженерної діяльності (терикони, кар'єри, відвали), в інших – зміни рельєфу є необхідною умовою оптимальної експлуатації інженерних споруд або іншого виду діяльності – переміщення гірських порід із метою вирівнювання будівельних майданчиків, спорудження протипаводкових дамб, залізничних насипів, тунелів, терасованих схилів тощо. Перша група техногенних форм рельєфу досить змінює морфологію земної поверхні своїми різкими профілями, значними переміщеннями тощо, а друга – є намаганням «вписати» штучний рельєф у природний і забезпечити їх гармонійне поєднання [1, 5].

У наш час техногенна діяльність людини, впливає на геологічне середовище й рельєф літосфери, нерідко порівняно зі швидкостями природних процесів, а в ряді випадків і перевершує їх [1].

Висновки. Рівнина – один з найважливіших елементів рельєфу земної поверхні (у межах суходолу, дна морів і океанів), характеризується малими похилами і незначними коливаннями висот.

Різноманітність рівнинних морфоструктур зумовлена поширенням різних тектонічних структур. У тектонічному відношенні рівнини відповідають платформам. Геологічну основу складають платформи різного віку – від докембрію до мезозою [6].

На поверхні рівнин панують різноманітні руйнівні морфоскульптури, які можуть мати флювіальний характер (яри, балки, річкові долини), еоловий (дефляційні котловини, коразійні останці), еолово-аккумулятивний (дюни, бархани, кучугури), морський (з комплексом кліфів і бенчів підводного та надводного розташування), карстовий (з проявленням наземного, перехідного та підземного карсту), гравітаційний (зумовлені процесами вивітрювання та подальшого переносу уламкового матеріалу під впливом обвалів, зсувів, осипів, селів, просядок).

До сучасних видів антропогенної діяльності, що спричиняє утворення різних форм антропогенного рельєфу, належать: рільництво, гідротехніка і меліорація, будівництво комунікацій – рельєф смуг автомобільних і залізничних шляхів з виїмками, насипами, тунелями тощо, морський і річковий транспорт, цивільне й промислове будівництво, гірничо-видобувна промисловість, військова, спланований людиною рельєф багатьох міст.

Отже, зміни рівнинного рельєфу, спричинені господарською діяльністю людини, мають різний морфологічний прояв залежно від мети його перетворення. В одних випадках досить різкі зміни земної поверхні або свідомо залишаються людиною, або змінюються під час інженерної діяльності, в інших – зміни рельєфу є необхідною умовою оптимальної експлуатації інженерних споруд або іншого виду діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антропогенне рельєфоутворення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/geomorphology/961->

antropogenne relfoutvorennya

2. Гвоздецкий Н. А. Карст. – М.: Мысль, 1981. – 214 с.
3. Эдельштейн Я. С. Основы геоморфологии. – М.: Госгеолтехиздат, 1947. – 399 с.
4. Леонтьев О. К., Рычагов Г. И. Общая геоморфология. – М.: Высш. Шк., 1979. – 287 с.
5. Марков К. К. Основные проблемы геоморфологии. – М.: Географгиз, 1948. – 243 с.
6. Рычагов Г.И. Общая геоморфология: учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. / Г.И. Рычагов. – М.: Изд-во Моск. ун-та: Наука, 2006. – 416 с.
7. Стецюк В. В. Основи геоморфології: навч. посіб. / В. В. Стецюк, І. П. Ковальчук; за ред. О. М. Маринича. – К.: Вища шк., 2005. – 495 с.
8. Тимофеев Д. А. Терминология флювиальной терминологии / Тимофеев Д. А. – М.: Наука, 1981. – 266 с.

УДК 371.13.37.015.2

Гусевич Тетяна

Наукові керівники – кандидат педагогічних наук, доцент

Н.І. Бутенко; кандидат біологічних наук, доцент О.Б. Спринь

ПРОПЕДЕВТИЧНА ПРАКТИКА–ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ АДАПТАЦІЇ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні педагогічні дослідження присвячені пошукам ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів на всіх її етапах, зокрема велика увага приділяється питанню вдосконалення організації та змісту педагогічної практики як невід’ємної частини навчально-виховного процесу в студентів педагогічних вузів [1. с. 49].

У процесі педагогічної практики не тільки закріплюються й вдосконалюються теоретичні знання, які надаються студентам у вищих

навчальних закладах, але й формуються навички і вміння педагогічної праці. Під час практики майбутній учитель спостерігає й аналізує різні сторони навчально-виховного процесу, навчається проводити уроки, веде позакласну й позашкільну виховну роботу з учнями.

Адаптація студентів до майбутньої професійної діяльності – одна з головних проблем, з якими стикаються освітні установи на сьогодні. Питання співвідношення, взаємозв'язку особистості, освіти, праці є предметом вивчення, розуміння, осмислення протягом всієї історії розвитку наукової думки про людину в аспекті його громадської, соціальної сутності [3. с. 29].

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Херсонського державного університету. У результаті дослідження було визначено рівень адаптації студентів-біологів до професійної діяльності. На початку дослідно-експериментальної роботи було виявлено взаємозв'язок між рівнем та якістю підготовки фахівців. Результати анкетування студентів випускного курсу показали, що у більшості було виявлено критичний рівень адаптації (65,9 %), приблизно п'ята частина відрізнялася оптимальним рівнем (19,4 %) і у 14,7 % респондентів виявлено допустимий рівень адаптації до майбутньої професійної діяльності. При оцінці якості підготовки визначалося відповідність якості підготовки вчителів біології, що здійснюється на основі державних стандартів. Також ми виділили основні навчальні дисципліни різних блоків навчального плану спеціальності, у ході вивчення яких може здійснюватися навчання студентів і вирішення завдань певних типів .

Шляхом вивчення загальних і спеціальних технологічних прийомів при вирішенні навчально-професійних завдань студенти освоюють типові та нестандартні способи вирішення професійних ситуацій, що полегшує процес їх адаптації до майбутньої професійної діяльності.

Другою педагогічною умовою, що забезпечує успішну адаптацію, є визнання головною цінністю освітнього процесу самої особистості студента через використання принципів особистісно орієнтованого навчання [2. с. 365].

Розвитку самостійності, активності й відповідальності студента в ході особистісно орієнтованого навчання сприяє:

1) надання студентам свободи вибору найбільш особистісно значущих й істотних для нього в даний відрізок часу способів навчальної роботи, ситуацій, у яких можуть бути реалізовані його здібності й можливості, особистісний досвід, досягнені найкращі результати навчальної діяльності, професійної підготовки;

2) самостійна робота на випереджальній основі;

3) спонукання студентів до рефлексії (розуміння й знання студентом самого себе через самопізнання й з'ясування того, як інші знають і розуміють його особистісні особливості).

При реалізації наступної педагогічної умови ми враховували, що одна з можливостей розвитку професійної спрямованості особистості полягає в профорієнтаційній роботі. Однак деяка кількість студентів потрапили до університету випадково, прислухавшись до порад батьків, думки друзів, почавши вчитися «за компанією». Розвиток професійної спрямованості особистості цієї категорії студентів здійснювався вже в ході навчання.

Аналізуючи причини підвищення рівня професійної спрямованості, ми визначили, що цього можна досягти через надання реальних відомостей про професію при отриманні теоретичних та практичних знань, коли студенти, спробували працювати самостійно під час проходження виробничої практики.

Контрольний етап дослідження - вияв позитивної динаміки змін значень показників адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності після проходження педагогічної практики. Так, кількість студентів з оптимальним рівнем адаптації зросла на 53,5 % (з 19,4 до 72,9 %), кількість студентів із допустимим рівнем зросла майже на 10 % (з 14,7 до 24,8 %), кількість респондентів із критичним рівнем знизився на 63 % (з 65,9 до 2,9 %).

Адаптація студентів до майбутньої професійної діяльності – одна з важливих проблем, із якими стикаються освітні установи на цей час. Питання співвідношення, взаємозв'язку особистості, освіти, праці є предметом вивчення, розуміння, осмислення протягом усієї історії розвитку наукової думки про людину в аспекті його громадської, соціальної сутності. Прискорювані темпи розвитку всіх сторін життя суспільства породжують усе нові питання в області співвідношення таких понять, як «особистість» та «професіонал».

Новий рівень суспільного розвитку висуває свої вимоги до системи середньої професійної освіти:

а) якість підготовки фахівців повинна відповідати новим вимогам ринку праці;

б) освіта має бути гуманною, демократичною;

в) освітня установа повинна виховувати людину, готову до безперервної освіти впродовж всієї професійної діяльності, здатної докладати всі сили для досягнення успіху.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барна Л.Г. Історичний досвід підготовки вчителів біології в Україні / Л.Г. Барна. Педагогічні науки. 2013. - № 3 (59).- С. 49.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія : навчальний посібник / О. І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – С.365-366.
3. Ковальчук В.А. Особистість вчителя: формування та розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції : [монографія]. [Текст] / В.А Ковальчук, І. Б. Табачек. - К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. - С. 29.

**АНАТОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТЕБЕЛ РОСЛИН, ЗІБРАНИХ НА
ПІЩАНОМУ НАМИВІ «ЛІСКОВИЦЯ»**

Анотація: у роботі досліджено анатомічні зрізи рослин піщаного намиву, рослини піщаного намиву розподілено за особливостями анатомічної будови стебла.

Ключові слова: псамофіти, анатомічна будова, стебло, рослини широкої екології з «мезофільною» будовою, псамофіти зі склерофільними ознаками, псамофіти сукулентного типу.

За особливостями анатомічної будови стебла досліджувані рослини розподілені на три групи: рослини широкої екології з «мезофільною» будовою, псамофіти зі склерофільними ознаками, псамофіти сукулентного типу.

Рослини широкої екології з «мезофільною» будовою мають помірно розвинену механічну тканину; вони більш приземні та мають компактний

габітус. Епідерміс тонкий, може мати кутикулу, може бути голим чи опушеним. Такий тип будови виявлений у таких рослин:

Erygeron canadensis L. Стебло на поперечному зрізі має ребра та жолобки. На поперечному зрізі стебла чітко виділяється основна кора паренхіма, провідна система, механічна тканина та серцевина. Покривна тканина

Рис.1.1. Поперечний розріз стебла Erygeron canadensis L.

представлена дрібноклітинною епідермою з добре потовщеними зовнішніми стінками і помітним шаром кутикули. Під епідермою знаходиться хлоренхіма з досить дрібних клітин та чітко виражені потужні пучки коленхіми у впадинах стебла. Основна безхлорофільна паренхіма слабо розвинена. Провідна система пучкового типу, пучки невеликі, варіюють за розміром і відокремлюються один від одного три-чотирирядними серцевинними променями. У ксилемі провідних пучків розвинені дрібні судини. Вони розташовані у три-чотири ряди судин у кожному. Флоема розміщується над ксилемою. Провідний пучок з обох боків оточує кутова коленхіма. Ендодерма одношарова, помітніша над провідними пучками. Центральна частина серцевини представлена великими клітинами з товстими стінками. Клітини її перимедулярної зони дрібніші, але їх стінки більш потовщені.

***Descurainia Sophia* (L.) Webb et Pranth.** На поперечному зрізі стебла чітко розрізняються основна кора паренхіма, провідна система та серцевина. Покривна тканина представлена дрібноклітинною епідермою з добре потовщеними зовнішніми стінками і помітним шаром кутикули. На стеблі наявні довгі прості волоски, що також формує притиснуто-білоповстисте опушення. Під епідермою знаходиться хлоренхіма з досить дрібних клітин. Основна безхлорофільна паренхіма розвинена. Провідна система пучкового типу, пучки варіюють за розміром і відокремлюються один від одного три-чотирирядними серцевинними променями. У ксилемі провідних пучків розвинені дрібні судини. Вони розташовані у три-чотири ряди судин у кожному. Флоема розміщується над ксилемою. Провідний пучок відкритого типу, пучкові камбіальні ділянки з'єднуються міжпучковими ділянками механічних волокон. Центральна частина серцевини представлена великими клітинами з товстими стінками. Клітини її перимедулярної зони дрібніші, але їх стінки більш потовщені [1].

У псамофітів зі склерофільними ознаками в осьових органах спостерігали інтенсивний розвиток механічних тканин; стебло має чітко

виражені багаточисленні ребра; впадини і жолобки, багаті на коленхіму. Отже, ці рослини характеризуються, насамперед, інтенсивним розвитком механічних тканин. У них наявний шар кутикули, мезофіл щільний, з невеликими міжклітинниками і мало розвиненою губчастою паренхімою.

Серед досліджених зразків такі ознаки ми спостерігали у :

***Achillea millefolium* L.** На поперечному зрізі стебла чітко розрізняються основна кора паренхіма, провідна система, механічна тканина та серцевина (рис. 1.2). Покривна тканина представлена дрібноклітинною епідермою з добре потовщеними зовнішніми стінками і помітним шаром кутикули. Під епідермою знаходиться розвинена хлоренхіма. Є основна

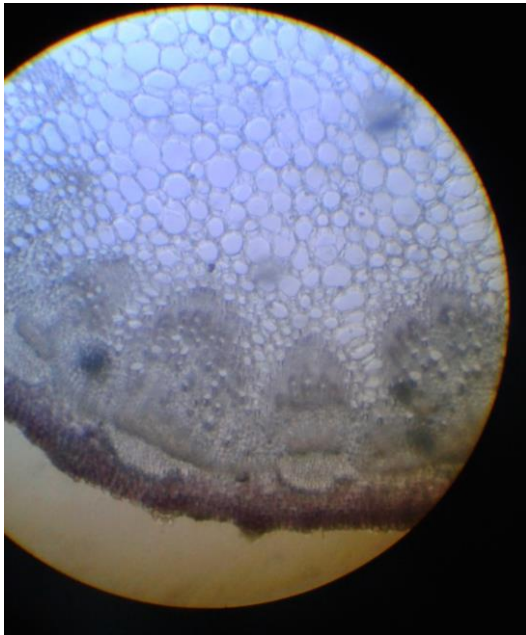
Рис. 1.2. Поперечний розріз стебла *Achillea millefolium* L.

безхлорофільна паренхіма.

Провідна система пучкового типу, пучки варіюють за розміром. У ксилемі провідних пучків розвинені судини. Флоема представлена ситовидними трубками і клітинами-супутницями. Механічні волокна оточують провідні пучки. Особливо багато механічної тканини по обидва боки провідних пучків. Клітини серцевини більш-менш одного розміру. В центрі наявна порожнина.

***Artemisia scoparia* Waldst. et Kit.** На поперечному зрізі стебла чітко розрізняються основна кора паренхіма, провідна система, механічна тканина та серцевина (рис. 1.3.). Покривна тканина представлена дрібноклітинною епідермою з добре потовщеними зовнішніми стінками і восковим нальотом. На стеблі наявні невеликі трихоми. Під епідермою знаходиться хлоренхіма. Основної безхлорофільна паренхіма компактна. На периферії багато механічних тканин, коленхіма утворює суцільні пласти. Провідна система пучкового типу, пучки біколаторальні, відкриті, варіюють

за розміром і відокремлюються один від одного три-чотирирядними серцевинними променями, зміщені до периферії. У ксилемі провідних пучків розвинені судини. Флоема представлена ситовидними трубками і клітинами-супутницями. Пучкові камбіальні ділянки з'єднуються міжпучковими ділянками механічних волокон. Центральна частина серцевини представлена великими клітинами з товстими стінками. Вона відділена від зони провідних пучків товстим шаром механічної тканини. Клітини серцевини різного розміру.

***Berteroa incana* (L.) DC.** На поперечному зрізі стебла чітко розрізняються основна кора паренхіма, провідна система, механічна тканина та серцевина. Покривна тканина представлена дрібноклітинною епідермою (рис. 1.3.). Під епідермою знаходиться розвинена склеренхіма та хлоренхіма. Основної безхлорофільної паренхіми небагато. Провідна система пучкового типу, пучки біколатеральні,

відкритого типу, є камбій, вони варіюють за розміром і відокремлюються один від одного три-чотирирядними серцевинними променями. У ксилемі провідних пучків розвинені судини. Флоема представлена ситовидними трубками і клітинами-супутницями. Пучкові камбіальні ділянки з'єднуються міжпучковими ділянками механічних волокон. Механічні волокна оточують провідні пучки. Центральна частина серцевини представлена великими клітинами з товстими стінками. Вона відділена від зони провідних пучків товстим шаром механічної тканини. Клітини серцевини різного розміру.

Рис. 1.3. Поперечний розріз стебла *Berteroa incana* (L.) DC.

***Centaurea diffusa* Lam.** На поперечному зрізі стебла чітко розрізняються основна кора паренхіма, провідна система, механічна

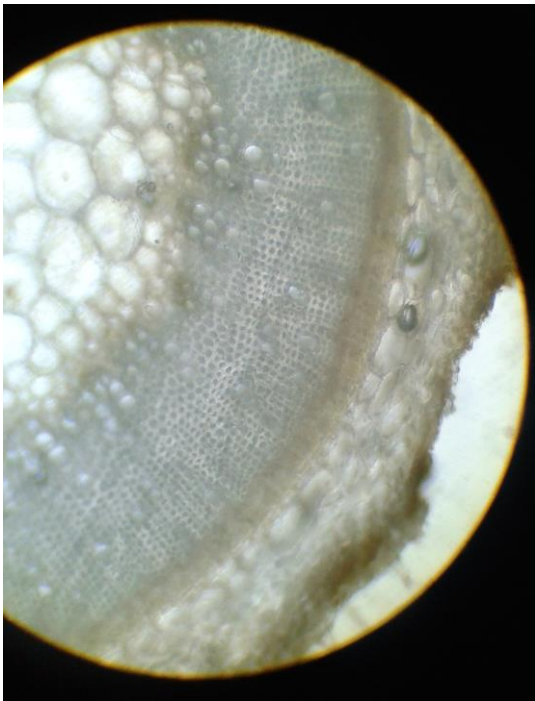
тканина та серцевина. Покривна тканина представлена дрібноклітинною епідермою. Під епідермою знаходиться хлоренхіма. Провідна система пучкового типу, пучки біколатеральні, відкритого типу, є камбій, вони варіюють за розміром і відокремлюються один від одного тричотирирядними серцевинними променями. У ксилемі провідних пучків розвинені судини. Флоема представлена ситовидними трубками і клітинами-супутницями. Пучкові камбіальні ділянки з'єднуються міжпучковими ділянками механічних волокон. Механічні волокна оточують провідні пучки. Кутова коленхіма займає великий простір. Центральна частина серцевини представлена великими клітинами з товстими стінками. Вона відділена від зони провідних пучків товстим шаром механічної тканини. Клітини серцевини біль-менш рівномірні.

До того ж, виявлене густе покриття епідермісу трихомами. Шар волосків утруднює циркуляцію зволоженого повітря з поверхні рослини, тим самим зменшуючи випаровування у:

***Trifolium arvense* L.** На поперечному зрізі стебла чітко розрізняються основна кора паренхіма, провідна система, механічна тканина та серцевина. Покривна тканина представлена дрібноклітинною епідермою. На стеблі багато трихом. Під епідермою знаходиться хлоренхіма. Провідна система пучкового типу. Вони відокремлюються один від одного тричотирирядними серцевинними променями. У ксилемі провідних пучків розвинені судини. Флоема представлена ситовидними трубками і клітинами-супутницями. Механічні волокна оточують провідні пучки. Кутова коленхіма займає великий простір і утворює суцільні смуги. Центральна частина серцевини представлена великими клітинами з товстими стінками. Наявний міжклітинник.

Echium vulgare L. На поперечному зрізі стебла чітко розрізняються основна кора паренхіма, провідна система, механічна тканина та серцевина (рис. 1.4.). Покривна тканина представлена дрібноклітинною епідермою. На стеблі багато густорозміщених трихом. Під епідермою знаходиться розвинена безхлорофільна паренхіма, хлоренхіма добре розвинена. Провідна система пучкового типу, пучки невеликі, густо розміщені, відокремлюються один від одного дво-трирядними серцевинними променями. У ксилемі провідних пучків розвинені судини. Флоема представлена ситовидними трубками і клітинами-супутницями. Кутова коленхіма дуже добре розвинена,

утворює суцільні пласти. Механічна тканина займає основне місце. Ендодерма помітна над провідними пучками. Центральна частина серцевини представлена великими клітинами з товстими стінками.

Рис. 1.4. Поперечний розріз стебла *Echium vulgare* L.

Псамофіти сукулентного типу представляє *Sedum acre* L. Очиток їдкий. Провідна система стебла представлена провідними пучками. Внутрішня частина первинної кори виконує функцію водозапасаючої тканини, там і знаходяться живі клітини, багаті на слиз і пектинові речовини. На поверхні стебла наявний товстостінний багат шаровий епідерміс з товстою кутикулою й восковим нальотом. Формування гіподерми під епідермісом сприяє постійному обводненню зовнішнього шару. Цю ж функцію виконує й паренхімна обкладка навколо провідних пучків. Ще одним пристосуванням, що обмежує випаровування води, є щільна будова мезофілу та розвиток склеренхіми [2, 3, 4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войтюк Ю.О., Кучерява Л.Ф., Баданіна В.А., Брайон О.В. Морфологія рослин з основами анатомії та цитоембріології. – К., 2008
2. Доброчаева Д.Н., Котов М.И. и др / Определитель высших растений Украины – К., 1987
3. Рослинність України / Відп. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — 412 с.
4. Федоров А.А., Артюшенко З.Г., Кирпичников М.Э. Атлас по описательной морфологии высших растений: Лист. – Л., 1996.

УДК 612.821-053.6

Євенко Анастасія

Науковий керівник - кандидат біологічних наук,

доцент Спринь О. Б.

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ НА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ В ЛІЦЕЇСТІВ

Анотація. У статті розглядається вплив тривожності на психологічні та фізіологічні показники, а саме функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів.

Ключові слова: тривожність, юнацький вік, функціональний стан, психофізіологічні аспекти, ЧСС, навчальна діяльність.

Усебічний розвиток і виховання підростаючого покоління — не лише завдання, а й обов'язкова умова побудови нового гуманно-демократичного суспільства, що стосується основних проблем, пов'язаних із розбудовою державності України. У зв'язку з цим в психофізіолого-педагогічній науці й практиці особливу актуальність мають прикладні експериментальні дослідження, спрямовані на подолання негативних явищ, які супроводжують розвиток особистості [1, с. 166].

За умов непостійного сьогодення з його соціально-економічними негараздами, невпевненістю в завтрашньому дні, ростом насилля у суспільстві все частіше розвиток особистості супроводжується переживаннями негативної модальності і, перш за все, високою тривожністю, що дегармонізує становлення особистості. Тривожність – це властивість людини, яка виражається в здатності постійно чи ситуативно переходити в стан підвищеного непокоєння, відчувати страх і тривогу в специфічних соціальних ситуаціях [1, с. 26].

Важливим завданням сучасної психофізіології є вивчення причин виникнення, особливості впливу тривожності на функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів, особливо на порозі їх вступу в доросле життя. Тому тема дослідження є актуальною.

Таким чином, соціальна значущість проблеми зобов'язує подальше розширення та дослідження особливостей впливу тривоги на психофізіологічні показники.

Проблема тривожності в дітей та підлітків знайшла відображення в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: З. Фрейда, В. М. Астапова, Р. Лазаруса, Ч. Д. Спілбергера, Н. І. Наєнко, К. Є. Ізарда, Б. Г. Ананьєва, А. М. Прихожан, О. І. Захарова, Р. С. Нємова, О. О. Савіної, С. С. Степанова, Ф. Б. Березіна та багатьох інших.

Мета нашої роботи базувалася на аналізі особливостей впливу тривожності на функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів. Відповідно до мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

1. З'ясувати теоретичний аналіз проблеми та уточнити зміст понять «функціональний стан» та «тривожність».
2. Дати характеристику особливостям психічного розвитку ліцеїстів у юнацькому віці.
3. Установити причини виникнення тривожності та проаналізувати особливості її впливу на навчальну діяльність.

4. Експериментально дослідити вплив тривожності на функціональний стан та навчальну діяльність ліцеїстів.
5. Здійснити аналіз стратегій та змісту допомоги тривожним школярам.

Об'єктом дослідження слугував взаємозв'язок функціонального стану, тривожності та навчальної діяльності ліцеїстів.

Теоретико-методологічною основою дослідження були: принцип систематичного підходу в психофізіології (Б. Г. Ананьєв, Б. Ф. Ломов, О. В. Киричук, О. Ф. Рибалко) [3, с. 65]; системний аналіз вивчення психофізіологічних механізмів та умов емоційної регуляції навчальної діяльності (О. К. Тихомиров, А. Я. Чебикін, І. О. Васильєв); уявлення про тривожність та її вплив на психофізіологічні показники (В. П. Зінченко, А. М. Прихожан, В. М. Астапов).

Під час дослідження для вирішення поставлених завдань був застосований комплекс теоретичних та емпіричних методів: аналіз та систематизація науково-теоретичних джерел із проблеми дослідження, включене спостереження, аналіз ефективності навчальної діяльності ліцеїстів, тестування, методи статистичної обробки даних та методика дослідження ЧСС.

Дослідження здійснювалось на базі ліцею при вищому навчальному закладі. Загальна кількість досліджуваних становила 29 ліцеїстів.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані практичними психологами як загальноосвітніх, так і спеціалізованих шкіл у взаємодії з педагогами-класоводами та батьками для подолання негативного впливу тривожності на навчальну діяльність ліцеїстів [4, с. 155].

Таким чином, у результаті роботи дійшли до таких **висновків**:

1. Установлено за літературними джерелами, що тривожність – це переживання емоційного дискомфорту, передбачення небезпеки, що є вираженням незадоволення значущих потреб людини. Тривожність є стійким особистісним утворенням, яке зберігається тривалий період часу. Як складне

психофізіологічне утворення тривожності має складну будову, яка включає когнітивний, емоційний та операційний аспекти.

2. З'ясовано, що юнацький вік – це період стабілізації особистості, формування системи стійких поглядів на світ і своє місце в ньому. Інтенсивно розвивається самоповага, саморегуляція, зростає контроль за власною поведінкою та емоціями. У старшому шкільному віці складаються основи наукового й громадянського світогляду, формується потреба в трудовій діяльності.

3. Виявлено, що тривожність – це специфічний вид стану людини, який проявляється у взаємодії особи з різними компонентами освітнього середовища й закріплюється в цій взаємодії. Тривожність на різних етапах навчання неоднорідна, спричинюється різними факторами й проявляється в різних формах. У формуванні тривожності виділяють ситуаційні фактори (безпосередня взаємодія з компонентами освітнього середовища) та індивідуальні фактори (темперамент, характер, самооцінка тощо). У віці тривожність може закріплюватися як особистісна властивість. Дезорганізаційно впливають на навчальну діяльність тільки інтенсивні тривожні стани, які свідчать про порушення процесу шкільної адаптації.

4. Встановлено, що тривожність сприяє успішності діяльності у відносно простих для індивіда ситуаціях і перешкоджає чи веде до повної дезорганізації в складних, при цьому суттєве значення має вихідний рівень тривожності. Тривога є невід'ємною частиною навчального процесу, тому не можна її вважати як однозначно негативним станом. Однак, підвищена тривожність перешкоджає ефективній навчальній діяльності.

Під час аналізу результатів експериментального дослідження дійшли висновків, що більшість ліцеїстів мали нормальний функціональний стан характерний цій віковій групі 70-80 уд./ хв. (19 осіб – 66 %), реагували на проведення тестування без явних змін лише 3 особи – 10 %, а явне збільшення спостерігалось у 7 осіб – 24 %. Установлено, що середній (58,7%) і високий (31%) рівень успішності та при цьому високий рівень тривожності

характерний для 31% ліцеїстів. Найбільш стресогенними виявилися фактори, які спричиняють тривожність у ліцеїстів,- перевірка знань і стан невідповідності очікуванням оточення. Проведений кореляційний аналіз показав, що між успішністю в навчанні й тривожністю учнів ліцею існує негативний середнього ступеня вираженості зв'язок. Отриманий коефіцієнт кореляції виявив тенденцію до підвищення тривожності із зниженням показників успішності. Якісний аналіз показників успішності у навчанні й тривожності показав, що найбільш емоційною стійкістю (адаптивним рівнем тривожності) в експериментальному класі характеризуються ліцеїсти із середніми показниками успішності в навчанні [2, с. 205].

5. З'ясовано, що робота з психопрофілактики та психокорекції тривожності в ліцеїстів повинна носити особистісно-орієнтований характер, сконцентований на тих факторах середовища й характеристиках розвитку, які можуть спричиняти високий рівень тривожності. У профілактиці та подоланні тривожності суттєву роль відіграє забезпечення ліцеїста широким репертуаром засобів дії в значущих для нього ситуаціях, вироблення ефективної моделі поведінки. У цьому віці центральне місце повинна займати робота з розвитку й укріпленню Я-концепції ліцеїста, його ставлення до себе, конструктивному розв'язанні внутрішніх конфліктів [5, с.72].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев В. А. Введение в психологию здоровья / В. А. Ананьев. – СПб.: Питер, 2006. – 384 с.
2. Аносов І. П. Вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: Підручник / І. П. Аносов, В. Х. Хоманов, Н. Г.Сидор'як. – Мелітополь, 2008. – 434 с.
3. Киричук О. В. Основи психології / О. В. Киричук, В. А. Роменець, Т. С. Кириленко. – К. : Либідь, 2002. – 631 с.
4. Микляева А. В. Школьная тревожность: диагностика, профилактика, коррекция / А.В. Микляева, П. В. Румянцев. – СПб.: Речь, 2007. – 248 с.
5. Омельченко Я. М. Психологічна допомога дітям з тривожними станами / Я. М. Омельченко, З. Г. Кісарчук. – К: Шкільний світ, 2011.– 112 с.

ПОПЕРЕДНІ ВІДОМОСТІ ЩОДО ВИВЧЕННЯ АРАНЕОФАУНИ НПП «ОЛЕШКІВСЬКІ ПІСКИ»

Національний природний парк «Олешківські піски» (далі НПП) знаходиться на боровій терасі Нижнього Дніпра в Цюрупинському, Голопристанському районах та Новокаховській міськраді Херсонської області. НПП, який створено Указом Президента України № 221/2010 від 23 лютого 2010 р. на двох нижньодніпровських аренах: Козачелазерській та Чалбаській, а також на прилеглих до них територіях. Згідно з цим Указом площа парку становить 8020,36 га, у тому числі в постійному користуванні 5222,30 га [4].

Площу парку складають 3 територіально розірвані ділянки: Раденська (Козачелазерська арена), Буркутська (Чалбаська арена) та ділянка в межах штучних ставків Новокаховського рибоводного заводу частикових риб. У структурі парку виділено два природоохоронних науково-дослідних відділення «Раденське» та «Буркути» (далі ПНДВ «Раденське» та ПНДВ «Буркути»). Площа першого складає 6780,16 га (84,5% території парку), а другого — 1240,2 га (15,5% території парку).

Рослинний покрив арен - це складний комплекс угруповань псамофітних степів із лісовою, луговою, галофітною, водною та болотною рослинністю, розповсюджені штучні насадження з домінуванням сосни звичайної. Ділянка ПНДВ «Буркути» включає в себе унікальні природні лісові комплекси в поєднанні із лучними та водно-болотними угрупованнями. НПП «Олешківські піски» знаходиться на півдні степової зони, а саме на Лівобережжі пониззя Дніпра. Згідно з фізико-географічним районуванням парк належить до Степової зони, Південностепової підзони, Нижньодніпровської терасно-дельтової низовинної області [4].

Вивчення регіональної фауни та екологічних особливостей окремих видів належать до пріоритетних напрямків зоологічних досліджень. Невелика кількість публікацій, присвячених вивченню тваринного світу НПП «Олешківські піски» [1, 2], пояснюється нещодавнім створенням парку. Павуки включені в усі ланцюги живлення на суші, оскільки знищують величезну кількість комах, тим самим регулюючи наростання чисельності деяких шкідливих видів. Окрім того, вони відіграють важливу роль у екологічному моніторингу, який дозволяє робити оцінку та прогноз зміни стану навколишнього середовища, задля визначення негативних екологічних змін і, як наслідок, - вироблення рекомендацій щодо їх усунення. Оскільки видовий склад павуків парку спеціально не досліджувався, його вивчення на території НПП «Олешківські піски» є вкрай необхідним та актуальним.

За результатами аналізу літературних даних [3] та власних зборів у с.Раденськ зафіксовано 7 видів із 4 родин (11% видового складу), а в околицях с. Буркути — 58 видів з 12 родин (95% видового складу). Оскільки вказані локалітети дуже близькі території чи навіть співпадають з територією парку, то аранеофауна на відповідних відділеннях НПП «Олешківські піски» може включати близько 60 видів павуків із 12 родин. Суміжними видами двох ділянок є *Meioneta rurestris* (C.L. Koch, 1836), *Thomisus onustus* Walckenaer, 1805, *Xysticus cristatus* (Clerck, 1758), *Yllenus vittatus* Thorell, 1875.

Оцінювання рівня видової схожості двох відділень НПП «Олешківські піски» проводили за допомогою коефіцієнта видової схожості С'еренсена [5, с. 83]:

$$C_s = 2 \cdot j / (a+b),$$

де j — кількість спільних видів на двох відділеннях, a — кількість видів на ПНДВ «Раденське», b — кількість видів на ПНДВ «Буркути».

Відтак, коефіцієнт видової схожості С'еренсена дорівнює:

$$C_s = 2 \cdot 4 / (7+58) = 0,12$$

Це свідчить про певні відмінності в умовах існування для павуків двох територій, і, як наслідок, - їх різний видовий склад. Відносне багатство буркутської арахнофауни пов'язано з біотопічним багатством, у тому числі з наявністю прибережно-водних та чагарникових біотопів, які зовсім не представлені на території ПНДВ «Раденське».

Аналіз видового різноманіття на території парку показав, що найбільше видів представлено родиною Salticidae і становить 12 видів від загальної кількості, а найменше — родинами Mimetidae та Hahniidae, що представлені тільки одним видом (табл. 1).

Таблиця 1.

Видовий розподіл у родинах павуків на території НПП «Олешківські піски»

Родина	Видове різноманіття (кількість та доля)	
Mimetidae	1	2%
Hahniidae	1	2%
Therididae	2	3%
Oxyopidae	2	3%
Dictynidae	3	5%
Philodromidae	5	8,5%
Linyphiidae	5	8,5%
Lycosidae	6	10%
Thomisidae	6	10%
Araneidae	8	13%
Gnaphosidae	9	15%
Salticidae	12	20%

Особливості видового різноманіття представників, що були відібрані за час польового дослідження частини території на відділенні Буркути за період

від 31 травня до 2 червня 2016, оцінювались із використанням показників індексу домінування Палія – Ковнацьки (D_i) [5, с. 130] за формулою:

$$D_i = P_i \cdot N_i / N_s,$$

де P_i — зустрічальність, %; N_i — кількість особин i -го виду; N_s — загальна кількість особин на досліджуваній території. Ступінь домінування виду визначається за критерієм $10 < D_i < 100$ -домінант.

Домінуючими видами виявилися *Neoscona adianta* Walckenaer, 1802 ($D_i = 29$) та *Runcinia grammica* C.L. Koch, 1837 ($D_i = 24$). Ці види є політопними, оскільки мешкають у заростях лугової та степової рослинності, а також на берегах озер. Крім цих видів, на території відділення «Буркути» зафіксовано наявність ще 4 видів павуків: *Mangora acalypha* Walckenaer, 1802; *Oxyopes lineatus* Latreille, 1806; *Runcinia grammica* C.L. Koch, 1837 та *Thomisus onustus* Walckenaer, 1805.

Вивчення аранеофауни НПП «Олешківські піски», безсумнівно, потребує подальших досліджень. Враховуючи, що видовий склад павуків суміжних із парком територій налічує близько 60 видів із 12 родин, можна сподіватись на подальше розширення видового списку парку. Велика різниця у видовому різноманітті між ділянками пов'язана з більшим багатством біотопів буркутського відділення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бидзиля А.В. Новые и интересные находки микрочешуекрылых (Lepidoptera) в Украине / Бидзиля А.В., Будашкин Ю.И., Жаков А.В., Костюк И.Ю. // Эверсманния. Энтомологические исследования в России и соседних регионах. – 2011. – № 25–26. – С. 64–74.
2. Гудим А.А. К изучению жесткокрылых (Coleoptera) национального природного парка “Алешковские пески” (Херсонская область, Украина) / А.А. Гудим, П.Н. Шешурак // Природничий альманах. Біологічні науки. – 2016. – № 23. – С. 20–42.

3. Полчанинова Н.Ю. Каталог павуків (Arachnida, Aranei) Лівобережної України. Arthropoda Selecta. Додаток №2 / Н.Ю. Полчанова, О.В. Прокопенко. – М.: Товариство наукових видань КМК, 2013 – 268 с.
4. Службові матеріали з проектування національного природного парку «Олешківські піски» (комплекс матеріалів). – Мелітополь-Херсон, 2013. – 280 с.
5. Шитиков В.К. Количественная гидроэкология: методы системной идентификации / В.К. Шитиков, Г.С. Розенберг, Т.Д. Зинченко. – Тольятти: ИЭВБ РАН, 2003. – 463 с.

УДК 376.37

Коваль Анна

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук,

доцент Глущенко І. І.

НАПРЯМКИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

За останній час все більшого значення набуває проблема раннього виявлення та корекційного навчання дошкільників з мовними порушеннями. У роботах Л.С.Виготського, Н.Р.Морозової, Н.Е.Левіної, М.С.Певзнер, Н.С.Жукової, Ю.Ф.Гаркуші та ін. вказується на необхідність раннього початку корекційно-виховної роботи з дітьми, що мають відхилення у розвитку, і використання сензитивного періоду розвитку, оскільки кожен вік дитини обумовлює його провідну діяльність, так і закладає основи для його подальшого розвитку [1, ст. 177].

Багато авторів розглядали формування словника у дітей із загальним недорозвиненням мови: уточнення значення наявних слів, збагачення новими словами, організація словника за тематичними групами та граматичним категоріям. Формування багатозначного значення слова і його

сполучуваності з іншими словами в процесі бесід, роботи з картинками, відповідно-питальної форми мовлення, використання різних текстів і т.д. [2, ст.118].

Базуючись на сучасних уявленнях про семантичну структуру слова і її розвиток в онтогенезі, а також на даних дослідження лексики у дошкільників з порушеннями мовленнєвого розвитку, розроблені спеціальні методики формування лексики у даної категорії дітей [3, ст.67].

Словникова робота проводиться планомірно та систематично, з урахуванням вікових, індивідуальних мовленнєвих особливостей словника дітей з порушенням мовленнєвого розвитку, їхнього психічного розвитку в цілому, а також у відповідності з наявними завданнями [4, ст.7].

Психолінгвістичний аналіз процесу формування лексичної системи у дошкільників (зокрема семантичної ланки лінгвістичного компоненту мовленнєвої діяльності), психологічних механізмів розвитку дитячого мовлення у нормі та патології дозволив визначити пріоритетні складові процесу формування лексико-семантичної сторони мовлення [5, ст.47].

Основні напрями формування лексичної системи мовлення включають в себе:

1. Розширення обсягу словника.
2. Формування структури значення слова.
3. Розвиток лексичної системності та семантичних полів.
4. Формування парадигматичних та синтагматичних зв'язків слів.
5. Розвиток словотворення.
6. Уточнення граматичного значення слова.

Логопедична робота передбачає уточнення значення слів, які вже є у пасивному словнику дитини, актуалізацію їх у самотійному мовленні, оволодіння новими словами (насамперед дієсловами, прикметниками, а також іменниками у відповідності із загальноосвітньою програмою навчання і виховання в дошкільному закладі).

Виділення цих напрямків багато в чому є умовним, оскільки в єдиному процесі формування та розвитку лексики вони часто переплітаються, взаємодіють. Але виділення їх є важливе для усвідомлення тих мовних процесів, які необхідно розвивати у дітей.

Загальний алгоритм оволодіння словом включає:

- забезпечення дітям первинного сприймання слова, а саме семантичного визначення слова, його відношення з позамовною реалізацією, уточнення вимови;

- демонстрацію зразка використання слова. Вставляючи слово у словосполучення, речення, дитина оволодіває синтагматичними зв'язками даної лексичної одиниці;

- оволодіння парадигматичними зв'язками слова, вироблення уміння підбирати до нього антоніми, синоніми тощо;

- закріплення слова в активному словнику з урахуванням його лексичного та граматичного значення. Підбір власних прикладів, що ілюструють використання слова.

Слід зазначити, що корекційна і профілактична роботи повинні проходити в умовах організованого комплексного логопедичного і педагогічного впливу з урахуванням загальних дидактичних принципів доступності, наочності, індивідуального підходу, конкретності, усвідомленості, поступового ускладнення завдань і мовного матеріалу

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воробьёва В.К. Лексико-семантические особенности речи детей с алалией // Расстройства речи и голоса в детском возрасте / Под ред. С.С.Ляпидевского и С.Н.Шаховской. – М.: МГПИ им. В.И.Ленина, 1973. – С. 176 – 186.
2. Спирова Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжёлыми нарушениями речи (I-IVкл.). – М.: Педагогика, 1980. – 192 с.
3. Соботович Є. Ф. Порушення мовного розвитку та шляхи їх корекції: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 204 с.

- 4.Соботович Є. Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку // Дефектологія. – 2003. – №2. – С. 2 – 11.
- 5.Сохин Ф. А., Тамбовцева А. Г., Шахнарович А. М. К проблеме онтогенеза правил словообразования // Психолінгвістическіе исследования: речевое развитие и теория обучения языку. – М., 1978. – С. 35 – 52.

УДК 911.2

Маслова Світлана

Науковий керівник – асистент Сімченко С.В.

ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА

Анотація. У статті проведено аналіз геоморфологічних особливостей Каховського водосховища як гідрологічного об'єкта антропогенного походження та його вплив на трансформацію навколишнього природного середовища після побудови Каховської ГЕС та Каховської зрошувальної системи в другій половині 20 століття.

На сьогодні основними напрямками діяльності людини є пошук та використання нових ресурсів для підтримки функціонування економіки – основного джерела існування сучасного суспільства. Якщо провести паралелі розвитку соціуму й соціально-економічного впливу на перетворення території в історії становлення людства, можна виділити два основних процеси: освоєння нових земель для сільськогосподарського виробництва, промислового та громадянського будівництва й використання ресурсів планети задля задоволення потреб людини та власне застосування в господарстві. Не менш важливим у цьому контексті є перетворення

кругообігу гідросфери на значних ділянках суходолу шляхом гідротехнічного будівництва.

Актуальність теми. Гідротехнічним будівництвом охоплені величезні території на всіх континентах. Найбільш важливе значення мають різного роду меліоративні заходи (осушення і зрошення) і створення нових водних об'єктів – штучних водосховищ, ставків, каналів. Окрім використання води в сільському господарстві, не менш важливу роль відведено енергетичному сектору, де в дію вступає перетворення енергії водотоків в електричну енергію, яка в наш час посідає чільне місце серед енергоресурсів, стала потужним каталізатором розвитку науково-технічного прогресу в середині ХХ століття.

Саме створені людиною водні об'єкти є базовими елементами гідротехнічних і водогосподарських систем різного рангу, які дали можливість здійснити регулювання водних ресурсів, перетворення гідросфери в бажаному для суспільства напрямку. Одним із таких водних об'єктів є Каховське водосховище - найбільше за об'ємом на Дніпрі. З цим об'єктом пов'язане наше дослідження, адже на сьогодні існує низка тверджень щодо функціонування штучно створених гідрологічних об'єктів такого масштабу в геосфері та їх впливу на природні процеси, зокрема геологічні, геоморфологічні, кліматичні, зміни в екосистемі регіону тощо.

Метою дослідження є визначення геоморфологічних умов території Каховського водосховища, **об'єкт дослідження** - Каховське водосховище, **предмет** – геоморфологічні особливості Каховського водосховища.

Географічне положення, тектонічна та геоморфологічна будова Каховського водосховища:

Каховське водосховище розташоване в степовій зоні і є найнижчим у каскаді дніпровських водоймищ. Воно розташоване на території Херсонської, Запорізької та Дніпропетровської областей.

Каховське водосховище належить до великих рівнинних водоймищ річок півдня Європейської частини Східноєвропейської рівнини і

розташоване в долині Дніпра між Запоріжжям і Новою Каховкою в зоні причорноморських степів.

Таблиця 1.1.

Тектонічні структури на території Каховського водосховища [3]

Назва тектонічної структури	Географічне положення в межах України	Коротка характеристика	Відповідні форми рельєфу
Східно-Європейська платформа Український щит (УЩ)	Тягнеться з північного заходу на південний схід (до Азовського моря)	Довжина більше 1000 км, ширина – 100 - 250 км. Складається з метаморфічних порід віком близько 3,5- 1,6 млрд років. У багатьох місцях кристалічні породи виходять на поверхню	Придніпровська й Приазовська височини
Причорноморська западина	Південний схил Східно-Європейської платформи	Заповнена різноманітними континентальними морськими відкладеннями потужністю близько 2 км	Причорноморська низина

Одне з найбільших Дніпровських водосховищ – Каховське – розташоване в зоні зчленування Українського щита і Причорноморської западини. З тектонічною позицією водосховища значною мірою пов'язана динаміка геоморфологічних процесів, які обумовили формування наступних видів берегів: абразійно-денудаційних, абразійно-обвальних-осипних, абразійно-зсувних, акумулятивних, ерозійних, нейтральних.

Абразійні береги займають приблизно 400 км берегової лінії водосховища, ерозійні близько 30 км, нейтральні близько 310 км. Таким чином, у формуванні берегів переважає абразія [2].

Небезпечні геоморфологічні процеси

Окрім цього, абразійно-зсувні береги Каховського водосховища приурочені до давніх зсувів і схилів плато поблизу сіл Скельки, Златополь. Зсувні процеси обумовило насичення гірських порід водою вглиб берегів та їх розмив у базальних частинах схилів.

Основний вплив на переформування берегів водосховища здійснюють: стан поверхні схилу, задернованість схилу, експозиція, зрізаність берегової лінії, мікрокліматичні особливості території, господарська діяльність людини.

Таблиця 1.2

**Розвиток зсувів на території Каховського водосховища
(в межах Херсонської області) у 2009 році [1]**

Територія	Ураженість території зсувами, км ²	К-ть зсувів, шт.	К-ть населених пунктів у зонах зсувів, шт.
<i>Лівий берег Каховського водосховища</i>			
Великолепетиський район, с. В. Лепетиха, с. Каїри	0,017	1	1
Верхньорогачинський район, с. Михайлівка, с. Бережанка, с. Ушкалка	0,16	17	3
<i>Правий берег Каховського водосховища</i>			
Горностаївський район, с. Гаврилівка	0,033	2	1
Нововоронцовський район, с. Нововоронцовка, с. Золота Балка	0,047	13	2

Основний вплив на трансформацію берегів водосховища здійснюють: стан поверхні схилу, задернованість схилу, експозиція, зрізаність берегової лінії, мікрокліматичні особливості території, господарська діяльність людини. 18 серпня 1954 в Новій Каховці розпочався монтаж першої турбіни. У жовтні 1956 року був уведений в експлуатацію останній, шостий гідроагрегат Каховської ГЕС. До цього часу повністю сформувалося Каховське водосховище. Після цього одним з об'єктів, що призвели до видозмінення геоморфологічної будови території, стала Каховська зрошувальна система.

У зв'язку з підйомом води була затоплена частина дніпровських плавнів, але частина збереглася нижче греблі ГЕС. Вплив КЗС на рельєф

прилеглих територій також значний, що відобразилося на загальних тенденціях до просідання ґрунту й утворення подів, підтоплення будівель тощо [4].

До зарегулювання стоку Дніпра і створення каскаду водосховищ, тобто до початку 60-х років, у зв'язку зі значно меншими масштабами водокористування і скидів, вода в річці характеризувалася високою якістю й використовувалася для всіх потреб водоспоживання, і яких-небудь серйозних перешкод у господарському і рекреаційному використанні її ресурсів не виникало.

Рельєф території був типовим для рівнинної річки та не зазнавав значних змін внаслідок водної ерозії, межі затоплених заплав не виходили за межі сучасних водосховищ. За останні 65 років рельєф долини річки Дніпро зазнав значних змін за рахунок впливу великої кількості води, що постійно знаходиться у взаємодії з береговою лінією, тим самим перетворюючи прибережні ділянки, які колись стабільно розвивалися, затоплюючись лише в період паводків, у постійні гідрологічні об'єкти.

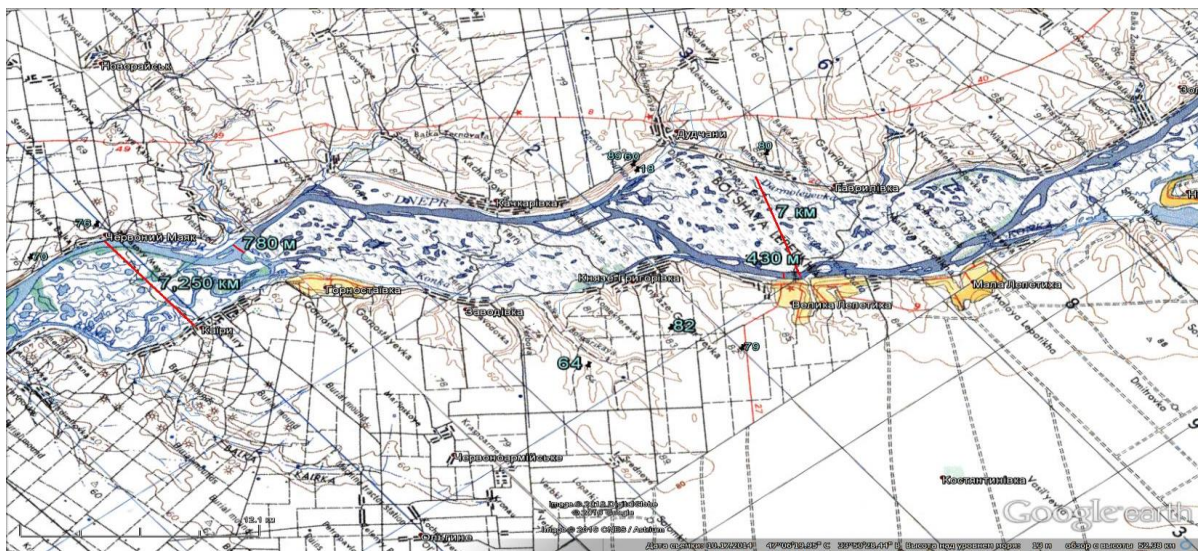

Рис. 1.1 Ділянка Каховського водосховища за картами 1950 року (до зарегулювання стоку в районі Великої Лепетихи Херсонської області [5].

Окрім цього, створення КЗС (Каховської зрошувальної системи) призвело до зміни в ґрунтовому покриві регіону, адже наявність зрошувального землеробства призводить до інтенсифікації агроперетворення

грунтів із метою забезпечення збільшення продуктивності в галузі виробництва сільгосппродукції, наслідком чого є зміна видового складу флори й фауни регіону дослідження.

Проведені морфометричні дослідження дали змогу порівняти геоморфологічний стан прибережних територій річки Дніпро в нижній течії до будівництва ГЕС і утворення водосховища і на сьогодні. Внаслідок створення водосховища було затоплено дніпровські плавні в нижній течії від Запоріжжя і до Нової Каховки, зникли русла деяких річок (Конка, Базавлук) та їх екосистеми, спостерігаються зміни в гіпсометрії прибережних ділянок, зменшення абсолютних висот на південь від водосховища. Затоплення ярів та балок, що раніше розвивалися в умовах водної ерозії. Розширення русла Дніпра по всій протяжності водосховища, зменшення швидкості течії, зменшення популяції риб та її видозміна, посилення процесу замулювання дна та цвітіння води внаслідок посиленого розвитку відповідної флори у комфортних для її існування умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишневецький В. І. Експлуатація Дніпровських водосховищ: проблеми сьогодення / В. І. Вишневецький. // Херсон: ПП Вишемирський. – 2009. – С. 77–83.
2. Дубняк С. С. ЕКОЛОГО-ГІДРОМОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ПІДТОПЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ У ЗОНІ ВПЛИВУ ДНІПРОВСЬКИХ ВОДОСХОВИЩ / С. С. Дубняк. // Наук. праці УкрНДГМІ. – 2007. – №256. – С. 293–307.
3. Дубняк С.С. Засади еколого-гідрологічного моніторингу рівнинних водосховищ // Наук. пр. УкрНДГМІ. – 2003. – Вип. 251. – С. 77-83
4. Цееба Я. Я. Каховське водоймище / Я. Я. Цееба. – Київ: Генеза, 1967. – 304 с. – (Наукова думка).
5. Google Earth Pro. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.google.com/earth/download/gep/agree.html>

**ВПЛИВ ПРИРОДНИХ ТА АНТРОПОГЕННИХ ФАКТОРІВ НА
ТРАНСФОРМАЦІЮ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ ПІВНІЧНОГО
ПРИСИВАШШЯ (НА ПРИКЛАДІ НОВОТРОЇЦЬКОГО РАЙОНУ)**

Актуальність теми. Актуальність дослідження ґрунтового покриття Північного Присивашшя зумовлена тим, що ґрунт зазнає значних перетворень внаслідок антропогенної діяльності, наслідками якої є вторинне засолення ґрунтів, вітрова ерозія, зменшення вмісту гумусу в ґрунті, що в свою чергу призводить до того, що ґрунти Північного Присивашшя швидко втрачають свої позитивні властивості при нераціональному сільськогосподарському використанні. Тому покращення родючості цих ґрунтів потребує аналізу раніше отриманих даних та використання їх подальших дослідженнях. Також необхідно вивчити характерні особливості формування каштанових солонцюватих, лучно-каштанових солонцюватих ґрунтів та солонців каштанових, що дасть можливість зрозуміти основні причини засолення ґрунтів досліджуваної території, що на цьому етапі розвитку є значною перешкодою в їх сільськогосподарському використанні.

Характеристика регіону дослідження. Досліджувана територія знаходиться в південній частині Причорноморської низини і є степною рівниною. Відповідні геолого-геоморфологічні умови зумовили формування ґрунтів на важко-суглинистих лісах рівнинного рельєфу.

Головним типом ґрунтів є темно-каштанові залишково-слабо й середньо солонцюваті в комплексі з солонцями на лісових відкладеннях.

На знижених Присиваських рівнинах з близьким (3-5 м) заляганням підґрунтових вод і на периферії глибоких подів з аналогічною гідрогеологією поширені лучно-каштанові солонцюваті ґрунти в комплексі з солонцями

лучно-каштановими. Каштанові солонцюваті ґрунти розташовані вузькою смугою в Присивасько-Причорноморській зоні Лівобережжя та по узбережжю Сиваша. На відміну від темно-каштанових, каштанових, ґрунти не створюють суцільних масивів, а залягають у комплексі з солонцями каштановими [3].

Клімат Північного Присивашся помірно-континентальний з відносно високими літніми температурами повітря, короткою зимою та різко виявленою посушливістю. У цілому для клімату Північного Присивашся характерним є недостатня зволоженість, значні теплові ресурси, тривалий вегетаційний період. Клімат формується під переважним впливом континентальних повітряних мас помірних широт, а також трансформованих тропічних і арктичних мас повітря. Основна частина атмосферних опадів, що випадають на території району досліджень, пов'язана з океанічними масами повітря помірних і тропічних широт. Загалом кліматичні умови сприятливі для розвитку сільськогосподарського виробництва, проте наявність негативних природних факторів (зокрема недостатня кількість опадів, нестійкість зволоження, існування тривалих бездощових періодів, невисока відносна вологість повітря, за високих температур літніх місяців) викликає низьку забезпеченість продуктивною вологою сільськогосподарських рослин.

Випаровуваність у два і більше разів перевищує кількість атмосферних опадів. Це сприяє встановленню непромивного типу водного режиму й накопиченню водорозчинних солей у ґрунтах, а також, як негативний наслідок, значної посушливості клімату є вітрова ерозія. Проте, незважаючи на несприятливі кліматичні умови, територія Північного Присивашся є дуже добре сільськогосподарсько освоєною територією, як наслідок – надмірно висока розораність. У результаті залучення солонцюватих ґрунтів до ріллі, морфологічна будова їх профілю набуває певних змін. У солонцях утворюється орний шар, що складається з гумусово-елювіального, елювіального й частково ілювіального горизонтів. При цьому потужність самого ілювіального горизонту зменшується на 5-10 см. Щорічне розорювання призводить до посиленої

взаємодії ґрунтів з атмосферою, поширюється вітрова та водна ерозія ґрунтів. Безпосереднім наслідком розорювання є трансформація механічного складу ґрунту [1,4].

Також однією з основних причин трансформації ґрунтового покриву досліджуваної території є зрошування - підведення води на поля, що відчують нестачу вологи, і збільшення її запасів у шарі ґрунту. Меліорація земель належить до найбільш важливих засобів підвищення сільськогосподарського виробництва, послаблення його залежності від несприятливих природно-кліматичних умов. Повною мірою це стосується і до умов Північного Присивашся, розташованого в посушливій зоні, у зв'язку з чим тут після будівництва Північно-Кримського каналу широкого розвитку набули зрошувальні меліорації. У зв'язку з тим, що вода є одним із найбільш активних міграційних середовищ, вивчення впливу зрошення на міграцію речовин в ландшафтах цього району є актуальним завданням [2].

При зрошенні відбувається прискорене вивітрювання первинних мінералів, якщо вони містяться в ґрунті. При хімічному вивітрюванні частина вивільненого кальцію і магнію разом із вивільненим натрієм може вимиватися в підґрунтові води, підвищуючи їх мінералізацію. Зрошення впливає на хімічні властивості ґрунту ще й тому, що в зрошувальній воді і в намулах завжди міститься та чи інша кількість солей. За даними Б.І. Лактіонова, О.П. Сафонова і П.Н. Лазера (1987) повторне засолення зрошуваних земель півдня України відбувається при використанні для поливів мінералізованих вод (1,5-3 г/л), при неглибокому (менше 2 м) заляганні підґрунтових вод з мінералізацією понад 3 г/л, а також у місцях розвантаження іригаційно-ґрунтових вод. Під впливом тривалого зрошення в ґрунтовому вбирному комплексі помітно підвищується абсолютний вміст обмінних іонів натрію і магнію і знижується кількість обмінного кальцію (Лактіонов Б.І., 1987) [1,2].

Серед найбільш поширених негативних наслідків зрошення (антропогенно спровокованих), що спричиняють деградаційні процеси в

грунтах є підняття рівня підґрунтових вод і пов'язані з цим розвиток процесів підтоплення та вторинно-іригаційного засолення.

Також в дослідженнях останнього часу все більше уваги приділяється виявленню впливу розорювання й сільськогосподарського використання ґрунтів на вміст і якісний склад органічної речовини. При цьому йдеться як про зменшення запасів органічної речовини, так і про її накопичення. Меліоративна оранка призводить до істотних змін організації гумусового профілю та вмісту гумусу солонцевих ґрунтів. При проведенні такого обробітку верхня гумусована частина ґрунтового профілю переміщується на деяку глибину, тому в перші роки після його проведення відмічається зниження вмісту гумусу в орному шарі на 15-20 %, тоді як в більш глибоких шарах (30-60 см) відбувається збагачення органічною речовиною на 40-80 % [5].

Для визначення сучасного стану ґрунтового покриву нами було проведено ряд досліджень емпіричного та розрахункового характеру, для чого використовувались статистичні дані Новотроїцького райуправління водогосподарства та зрошувальних систем, проведено спостереження кліматичних умов регіону, визначення морфометрії території дослідження та аналіз ґрунтового покриву за зрошувальними та незрошувальними розораними та нерозораними ділянками. Дані дослідження проводилися вродовж двох років та дали змогу дійти певних висновків щодо антропогенного фактору як самостійної одиниці впливу на трансформацію ґрунтового покриву регіону дослідження, визначити роль кліматичного фактору та екзогенних процесів у зміні характеристик ґрунтового покриву орних земель Новотроїцького району шляхом співставлення даних, отриманих в результаті емпіричних досліджень та статистичних даних.

Територія Північного Присивашся є зоною типчаково-ковилової та полиново-типчаково-ковилової рослинності з біомасою 6-15 т/га та щорічним опадом 2-8 т/га, що пояснює значний вміст органічної речовини в ґрунті.

Отже, порівнюючи сучасний стан ґрунтового покриву та результатів досліджень кінця 20 століття, можна дійти наступних висновків:

- трансформація ґрунтового покриву території Північного Присивашся відбувається як під впливом природних, так і антропогенних факторів;

- посушливий клімат зумовлює засолення ґрунтів та поширення внаслідок значного розорювання території, вітрової ерозії;

- меліоративні заходи призводять до механічної та хімічної трансформації ґрунтового покриву, а також – до вторинно-іригаційного засолення ґрунтів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балюк С.А. Використання солонцевих ґрунтів України / С.А Балюк, Г.В. Новікова, Н.Ю. Гаврилович // Вісник аграрної науки. – 2001. – № 10. – С. 12-15.
2. Балюк С.А. Сучасна еволюція зрошуваних ґрунтів: екологічні проблеми та шляхи їх вирішення / С.А.Балюк, В.Я.Ладних, Н.Ю.Гаврилович, О.А.Носоненко, М.А.Захарова, Л.І.Мошник, А.А.Лісняк, О.М.Дрозд // Вісник аграрної науки. Спец. Вип. – 2006.– №4 – С.60-63
3. Геологія з основами мінералогії: навч. посібник / [Д.Г. Тихоненко, В.В. Дегтярьов, М.А. Щуковський та ін.]; за ред. Д.Г. Тихоненко. – Харків, 2002. – 297 с.
4. Єрмолаєв М.М. Трансформація родючості солонцевих ґрунтів Лісостепу України під впливом меліорацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора. с.-г. наук за спеціальністю 06.01.03 «Агроґрунтознавство й агрофізика»/ М.М.Єрмолаєв. – Київ,2002. – 39с.
5. «Звіт відділу водозабезпечення Новотроїцького району» за період 2012-2014 р.р.

ВЛАСТИВОСТІ ВОДИ: ВІДОМІ ТА НЕВІДОМІ

Вода – це найважливіша та найпоширеніша речовина на Землі, яка займає $\frac{3}{4}$ площі всієї земної поверхні. Людина використовує її кожного дня й навіть не замислюється про те, що за її відсутності життя на Землі було б неможливим, адже існування кожної живої істоти напряму залежить від даної речовини.

Усім відомо, що вода є основною хімічною складовою всіх живих організмів. Так, наприклад, організм людини на 65% складається з води, тіло жаби - на 78%, а тіло медузи - на 95%. Вода підтримує всі життєво важливі функції в організмах: у водному середовищі відбуваються процеси травлення, обмін речовин, транспортування всіх необхідних поживних речовин і виведення з організму відпрацьованих продуктів життєдіяльності, а через систему потовиділення вода регулює температуру тіла. Надзвичайно важливими є також процеси кругообігу води в природі, так, випаровуючись, вода переноситься на величезні відстані й там випадає у вигляді дощу і снігу. Вологість повітря й кількість атмосферних опадів є найголовнішими факторами, що регулюють клімат і погоду на нашій планеті. Таке глобальне значення води для планети та для існування живих організмів зумовлено її особливими властивостями, що в більшості випадків є аномальними й не підпорядковуються загальним закономірностям для речовин даного класу. Причиною таких аномальних властивостей води є будова її молекули та структура самої речовини [4, С.47].

Молекули води мають великий дипольний момент ($\mu = 1,84$ Д), що спричиняє здатність молекул за рахунок *водневих зв'язків* до утворення асоціатів у рідкому та твердому станах. Саме водневі зв'язки відіграють

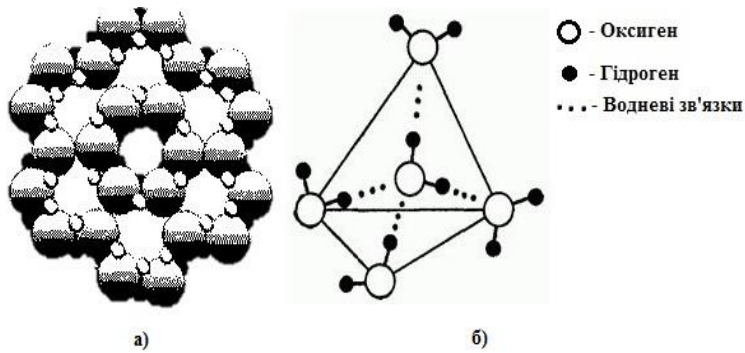

Рис. 1 Фрагмент структури льоду: а) ажурна просторова структура, б) структурний тетраедр із чотирьох молекул H_2O .

важливу роль в структурі льоду. Кристал льоду має ажурну просторову будову, де кожний атом Оксигену замкнутий в тетраедр із чотирьох атомів Гідрогену (рис.1 а, б). У такій просторовій структурі залишається багато вільного місця, тому й густина льоду менше, ніж густина рідкої фази (при $0^{\circ}C$ складає $0,9168\text{г/см}^3$). На відміну від інших речовин, густина яких по мірі охолодження збільшується, вода має найбільшу густина при $+4^{\circ}C$ (1г/см^3), а за температур вище й нижче даної межі, густина води менше. Завдяки цій властивості вода відіграє роль плавучої ковдри, що захищає ріки й водойми від подальшого замерзання й зберігає життя підводного світу [3, С.149].

Аномально високі *температури кипіння* ($100^{\circ}C$) й *плавлення* ($0^{\circ}C$) води також є наслідком водневих зв'язків. Саме завдяки таким температурним параметрам вода за звичайних умов є рідиною, а не газом (як повинно було бути за загальною закономірністю). Саме рідка вода у вигляді складних асоціатів є колискою зародження життя на нашій планеті.

Серед усіх твердих і рідких речовин вода має найбільшу *теплоємність* ($4200 \text{ Дж/кг}\times^{\circ}C$), яка з підвищенням температури також змінюється аномально, що пояснюється дисоціацією складних молекул $(H_2O)_n$ при нагріванні. Тому взимку вода повільно холодне, а влітку повільно нагрівається, виконуючи роль терморегулятора на земній кулі. Так, наприклад, у приморських місцевостях, де зосереджені великі маси води, влітку вода поглинає величезну кількість теплоти, тим самим зменшуючи спеку, а взимку повертає цю теплоту, стримуючи зиму холоднечу. Тому в приморських країнах річні температурні контрасти незрівнянно менші: літо прохолодніше, а зима м'якше, ніж в країнах, що знаходяться всередині континенту та на великій відстані від водосховищ. Крім цього, саме завдяки

даній аномалії нормальна температура тіла людини підтримується на одному рівні в спекотний день і прохолодну ніч.

Серед усіх рідин, окрім металевої ртуті, вода має найбільший *поверхневий натяг* ($\delta=72,8$ Н/м). Тому водна поверхня здатна витримати на собі предмети, які значно “важчі” за воду, наприклад, сталю голку, лезо бритви, або деяких комах, які ковзають по її поверхні, ніби це не рідина, а тверде тіло. Поверхневий натяг води має велике біологічне значення, тому що завдяки йому вода має здатність жити крони рослин, транспортуючи розчинені в ній поживні речовини, а завдяки капілярному ефекту здійснюється рух крові в найтонших судинах живих організмів.

Слід відмітити ще одну особливість води дуже важливу для життя – це низькі значення *стисливості*. Експериментально визначили, що під дією тиску в 1×10^5 н/м² об'єм 1 дм³ води зменшується всього на 0,05 см³. Незважаючи на таку досить незначну величину, стисливість води дуже важлива, так як за її рахунок підтримується певний рівень Світового океану. При відсутності даного показника рівень води збільшився б приблизно на 30м, що призвело б до затоплення приблизно 4% всієї поверхні суші.

Важливо зазначити, що вода є *універсальним розчинником*. У ній добре розчиняються полярні органічні та неорганічні сполуки й практично всі речовини, утворені йонним зв'язком. Пояснюється це тим, що вода з іонами дає доволі міцні асоціати (гідрати), адже енергія електростатичної взаємодії ($\epsilon=81$) у воді у 81 раз менша, ніж у вакуумі ($\epsilon=1$), тому у воді електроліти дисоціюють значно легше, ніж у розчинниках із малим значенням. Це призводить до залучення твердих речовин у великий кругообіг живої природи.

Також вода – єдина хімічна речовина, яка просторово структурує, підтримує конформацію молекул органічних сполук та адсорбується на поверхні всіх колоїдних частинок. За відсутності цього явища жодна макромолекула чи структура (фермент, нуклеїнова кислота, мембрана тощо) просто не здатні функціонувати [1, С.46].

Останнім часом дослідженнями аномальних властивостей води, займаються групи вчених різних країн світу [2, С. 51]. Згідно з японським дослідником Емото Масару, молекули води об'єднуються в кластери, які виступають своєрідними осередками пам'яті або, так званими, «інформаційними панелями». В одній «панелі» дослідник налічує до 440 молекул, які утворюють свого роду аналог комп'ютерної пам'яті. У ці осередки вода «записує» інформацію й може зберігати її тривалий час. Побачити якість записаної інформації можна, сфотографувавши кристали льоду (рис.2). При цьому форма кристалів залежить від емоційного забарвлення сприйнятої інформації. Позитивні думки та емоції, гармонійні мелодії породжують симетричні гарні малюнки, а негативні – безформні й потворні.

Рис. 2. Фотографії кристалів льоду.

Згідно з гіпотезою російського вченого С.В. Зеніна (1999р.), вода є ієрархією правильних об'ємних структур, у основі яких лежить кристалоподібний «квант води», що складається з 57 її молекул. Ця структура енергетично вигідна й руйнується лише в присутності великих концентрацій спиртів з утворенням вільних молекул води. «Кванти води» можуть взаємодіяти один з одним за рахунок вільних водневих зв'язків, що призводить до появи структур другого порядку у вигляді шестигранників.

Саме всередині цих структур, на думку автора гіпотези, і зберігається інформація.

Також досить цікавим відкриттям було явище швидкого замерзання гарячої води порівняно з холодною. Цей феномен помічали свого часу Аристотель, Френсіс Бекон і Рене Декарт. А в 1963 році учень Магамбінської середньої школи в Танзанії Ераст Мпемба під час практичної роботи з кухарської справи виконував завдання з приготування саморобного морозива. Побоюючись, що не встигне до кінця уроку, він поставив у холодильник ще гаряче молоко. На його подив, воно замерзло навіть раніше, ніж молоко його товаришів, яке було приготовлене за правильною технологією. Після цього Мпемба експериментував не тільки з молоком, а й зі звичайною водою. Дивовижно, але результат дослідів з водою тільки підтвердив виявлений ним ефект. Проте лише в 1969 році йому вдалося опублікувати результати своїх експериментів у журналі «Physics Education». З тих пір виявлений ним ефект називається «ефектом Мпемби».

Установлено також, що цінними біологічними властивостями володіє «тала вода», яка через свою особливу структуру швидше засвоюється клітинами тканин живих організмів, підсилює кровообіг, прискорює метаболізм та сприяє швидкому росту рослин [3. С.150].

Значення води та її роль у природі підкреслюється існуванням у різних країнах відповідних музеїв, виставок, створенням різних проектів і заходів по захисту та раціональному використанню водних ресурсів. В Україні в 2003 р. в м. Києві, у спорудах першого київського централізованого водогону, відкрили водно-інформаційний центр, названий «Музеєм води». Головна мета центру – розповісти відвідувачам про гідросферу планети, охорону та збереження гідроресурсів України.

Винятковою особливістю цього музею є те, що відвідувачі можуть торкатись експонатів та навіть змінювати їх. Адже велика кількість експозицій є динамічними, наприклад, на спеціальному макеті кожен охочий сам може змінювати русло річки, тим самим наочно демонструючи вплив

таких глобальних порушень на режим русла річки, а також на ландшафт місцевості. У ході екскурсії по «Музею води» відвідувачі дізнаються, які етапи очищення проходить річкова вода, перш ніж вона стане безпечною та придатною до вживання, а також, які фактори сприяють погіршенню якості води на шляху до споживачів. Також в музеї наочно демонструють кругообіг води в природі.

Таким чином, вода є унікальною хімічною речовиною з особливими властивостями, більшість яких є аномальними. І саме завдяки ним на нашій планеті можлива біологічна форма існування організмів. У той же час, не дивлячись на досить велику поширеність води на земній поверхні, на сьогодні за рахунок антропогенного забруднення та нераціонального використання гідроресурсів вода стає найдефіцитнішою речовиною на Землі. Тому обов'язком кожного з нас є її збереження!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гвоздяк П. Біологічні аномалії води, або чотири запитання для обміркування / П. Гвоздяк // Вісн. НАН України. – 2005. – № 4. – С. 45-52.
2. Масару Эмото. Послання води: Тайные коды кристаллов льда. // Э. Масару / Перев. с англ. – М.: Издательский дом «София», 2005. – С. 96.
3. Міхалєва М. Нові гідробіологічні показники якості для питної води як харчового продукту номер один / М. Міхалєва, Н. Обуховська // Вимірювальна техніка та метрологія : міжвідомчий науково-технічний збірник / Національний університет "Львівська політехніка"; відпов. ред. Б.І. Стадник. – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2010. – Випуск 71. – С. 148–152.
4. Хільчевський В. Вода і людина / В. Хільчевський // Біологія і хімія в школі : Науково-методичний журнал. – 2004. – №5. – С. 47-52.

**ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ АСИМЕТРІЇ ПІВКУЛЬ
ГОЛОВНОГО МОЗКУ ЗА КОМП'ЮТЕРНОЮ МЕТОДИКОЮ
«ДІАГНОСТ-1М»**

Анотація. У статті розглядається дослідження асиметрії півкуль головного мозку в дітей 5-7 років та вплив рухової домінантності на психофізіологічні показники людської діяльності.

Ключові слова: функціональна асиметрія, сенсомоторна реакція, центральна обробка інформації.

Актуальність теми. Основні передумови функціональної спеціалізації півкуль є спадковими й генетично детермінованими, однак з розвитком дитини відбувається вдосконалення й ускладнення міжпівкульної взаємодії.

Відкриття функціональної асиметрії півкуль головного мозку зумовлює деякі теоретичні основи навчального процесу в коректуванні й доповненні. Проблема сучасної школи полягає в тому, що дидактика, тобто теоретичні й методичні основи навчання, у основному орієнтовані на функціональну спеціалізацію лівої півкулі при сприйнятті інформації.

Метою дослідження є вивчення міжпівкульної взаємодії головного мозку в дітей 5-7 років на основі показників нейродинамічних функцій.

Завдання:

1. Здійснити підбір літературних джерел із проблематики функціональної асиметрії півкуль головного мозку людини.
2. Вивчити особливості вікової динаміки розвитку сенсомоторних реакцій у дітей 5-7 років.
3. Дослідити особливості сенсомоторних реакцій дітей 5-7 років різної рухової домінантності півкуль головного мозку.

4. Вивчити особливості центральної обробки інформації дітей 5-7 років різної рухової домінантності півкуль головного мозку.

Об'єкт дослідження: психофізіологічні функції в дітей у віці від 5 до 7 років.

Предмет дослідження: особливості сенсомоторних реакцій дітей 5-7 років різної рухової домінантності півкуль головного мозку.

Методи дослідження: історико-теоретичний аналіз, узагальнення й систематизація, диференціація на основі методик.

Вивчення особливостей розвитку сенсомоторних функцій у дітей 5-7 років має важливе значення для розуміння фізіологічних механізмів інтегративної діяльності мозку, яка ґрунтується на складній динамічній організації різних його структур і формує індивідуальний тип поведінки.

Для виявлення показників нейродинамічних та психомоторних функцій використовувалась апаратурна комп'ютерна система «Діагност-1М», розроблена професорами М. В. Макаренком та В. С. Лизогубом. Дослідження проводилось протягом 2010-2016 рр. на базі ЗОШ №31 та гімназія №20 мХерсона, у яких брали участь 300 дітей, котрі були поділені на експериментальні групи: діти 5-ти-, 6-ти- та 7-річного віку. Проводився аналіз типів функціональної асиметрії півкуль головного мозку та їх зв'язок із сенсомоторним реагуванням, ліво- та праворукістю. Отримані експериментальні дані були оброблені методом статистики за програмами Statistica 6.0, Microsoft Excel-2003.

З метою визначення швидкості переробки зорової інформації як ймовірного показника успішності пізнавальної діяльності ми використали методику з діагностування латентних періодів різних за складністю зорово-моторних реакції. Визначення латентних періодів зорово-моторних реакцій проводили з використанням для переробки зорових сигналів, адресованих в основному до першої сигнальної системи (геометричні фігури та звуки).

Аналіз отриманих даних показав, що статистичні показники сенсомоторних реакцій різного рівня складності виявилися найвищими у вікових групах дітей: ліворукі – 5-6 років; праворукі – лише 7-ми років.

Виявлено, що показники центральної обробки інформації в дітей із лівопівкульною руховою латералізацією головного мозку виявляються кращими в 7-річному віці, а в дітей із правопівкульною латералізацією – у 5-ти- та 6-річному віці [4].

Установлено, що показники дітей із лівопівкульною руховою латералізацією спостерігаються кращими в 7-річному віці, а в дітей із правопівкульною латералізацією кращі показники в 5-ти та 6-річних дітей.

Отримані дані підтверджують той факт, що прогресивний розвиток кори великих півкуль головного мозку в дітей від 5 до 7 років виявляється в посиленні рівня функціонального об'єднання різних зон кори, що створює оптимальні умови для організації будь-якої цілеспрямованої діяльності. В інтервалі від 5-ти до 6-7 років спостерігається зростання інтенсивності функціонування лобних ділянок кори великих півкуль головного мозку, що є результатом дозрівання як вказаних ділянок кори, так і їх провідних шляхів.

Такі зміни обумовлюють посилення функціонального взаємозв'язку лобних ділянок з іншими відділами головного мозку в процесі формування складних психофізіологічних функцій.

Практичне значення роботи. Результати роботи можна використовувати для організації диференційованого навчання дітей дошкільного й молодшого шкільного віку від 5 до 7 років зобліком функціональної асиметрії півкуль головного мозку. Такий підхід є одним із ефективних способів навчання, більш продуктивним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аппазов Ф. С. Функціональна асиметрія полушарий головного мозга у учащихся-молодежи. // ШНоворічні біологічні читання. Зб. наук. праць. / Ф. С. Аппазов, А. Б. Спринь, С. К. Голяка, А. А. Чинкин. – Миколаїв, 2003. – Вип. 3. – С. 62-70.

2. Макаренко М. В. Онтогенез психофізіологічних функцій людини. / М. В. Макаренко, В. С. Лизогуб. – Черкаси: Вертикаль, 2011. – 256 с.
3. Макаренко М. В. Методичні вказівки до практикуму з диференціальної психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності людини / М. В. Макаренко, В. С. Лизогуб, О. П. Безкопильний – Черкаси: «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2014. – 102 с.
4. Спринь О. Б. Властивості сенсомоторних реакцій у дітей з різною руховою домінантністю півкуль головного мозку / О. Б. Спринь, С. К. Голяка, М. С. Арустамова // Адаптаційні можливості дітей та молоді: матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 13-15 вересня 2012 року, Ч. 2) / під ред. А. І. Босенка – Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2012. – С.304-309.

УДК 371.3:504

Чех Інна

**Науковий керівник - кандидат біологічних наук,
доцент Спринь О. Б.**

ПРОВІДНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІУ СПАДЩИНІ К. Й. ГОЛОБОРОДЬКА

Анотація. У статті розглядаються педагогічні погляди та ідеї в спадщині Костянтина Голобородька щодо екологічного виховання молоді у зв'язку зі значущою екологічною проблемою сучасності.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна культура, екологічна свідомість, освітньо-виховна діяльність, духовне зростання.

У сучасний період демократичних реформувань і державного оновлення особливого значення набуває національне відродження України, яке потребує оптимізації та удосконалення екологічного виховання молоді [1, с. 7]. Екологічна проблема є значущою проблемою сучасного людства.

Відтак, актуалізується екологічна освіта, основною метою якої є формування екологічної культури особистості [4, с. 282]. Успішне розв'язання цього завдання можливе через ґрунтовне дослідження вітчизняних педагогічних традицій і творче використання їхнього великого пізнавально-виховного потенціалу.

Метою роботи було виявити основні закономірності й тенденції розвитку педагогічних поглядів та ідей К. Й. Голобородька щодо екологічного виховання молоді.

Згідно з метою були поставлені **завдання**:

1. Проаналізувати літературні джерела з досліджуваної проблеми з метою визначення сутності основних понять.
2. Ознайомитися з різноманітністю форм і методів в екологічній освітньо-виховній діяльності вищих навчальних закладів.
3. Розглянути особливості формування та значення екологічної свідомості особистості.
4. Ознайомитися з практичним упровадження методів і засобів екологічного виховання студентів.

Об'єкт дослідження – процес екологічного виховання молоді як важливий фактор формування особистості.

Предмет дослідження – педагогічні ідеї К. Й. Голобородька щодо формування екологічного виховання молоді.

Практичне значення полягає в можливості застосування отриманих результатів у практиці роботи вищих навчальних закладів для підвищення екологічної культури студентів, у процесі підготовки викладачів, при проведенні зі студентами літературно-красознавчої та культурно-просвітницької роботи.

При виконанні роботи використовувалися **методи дослідження**: аналіз психолого-педагогічної та соціально-педагогічної екологічної літератури, наявного педагогічного досвіду викладачів вищих навчальних закладів щодо вирішення проблем екологічного виховання, аналіз і вивчення літературних

творів, праць, газетних та журнальних статей педагогічної проблематики К.Й. Голобородька, бесіди з членами сім'ї; вивчення матеріалів музею Херсонського державного університету, музею Херсонської академії післядипломної освіти; аналіз архівних матеріалів; метод наукової реконструкції окремих положень педагогічної спадщини К. Й. Голобородька.

Костянтин Йосипович Голобородько – талановитий педагог, засновник авторської школи, педагогічна діяльність якого ще не була предметом спеціального дослідження. Його просвітницька скарбниця передавалася послідовникам у сім'ї.Своїм життєвим кредо вчений обрав вислів: *«Учитель той, хто сам уміє вчитися»* [3, с. 57].

Мету виховної роботи навчальних закладів педагог в убачав у формуванні громадянина через його культурну, екологічну освіченість, через практичну участь у суспільно-значущих справах.Метою екологічного виховання Костянтин Голобородько вважав цілеспрямоване формування в кожній особистості міцних екологічних знань, а також розуміння взаємозв'язку і єдності людини з природою, ролі навколишнього середовища в житті та потреби його охорони [2, с. 39].

Костянтин Голобородько був великим патріотом і чорноробом рідної землі, чорноробом на многотрудній освітянській ниві. Ефективно використовуючи у своїй роботі спілкування з природою, він розвивав пам'ять своїх вихованців, збагачував її поняттями, істинами, узагальненнями, повсякденним спілкуванням із природою.

У результаті роботи дійшли до таких **висновків:**

1. Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в особистості екологічної культури.
2. Мета виховання широкого екологічного кругозору, формування відповідального відношення до природи реалізуються за умови взаємозв'язку навчання з різними формами, методами й заходами екологічного виховання, що мають характерні особливості й виконують певні завдання.

3. Екологічна культура, як і екологічна свідомість, формується лише шляхом тривалого й поступового пізнання довкілля, ґрунтуючись на ідеологічних і моральних цінностях, що потребують індивідуального осмислення. Підготовка громадян із високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості та культури сприятимуть вирішенню надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України.

4. Спілкування з природою повинне здійснюватися в різних формах: через працю, творчість, науковий пошук, спостереження, милування, формуючи громадянина через його культурну, екологічну освіченість, через практичну участь у суспільно-значущих справах та стимулюючи отримання позитивних почуттів від навколишнього світу, які в подальшому матимуть велике значення для духовного зростання людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василенко Г. Екологічна освіта та виховання / Г. Василенко // Початкова школа. – 2007. – № 6. – С. 6-8.
2. Голобородько Я. Ю. Освітнянин, педагог, письменник (заслужений вчитель України К. Й. Голобородько) / Я. Ю. Голобородько // Українська література в загальноосвітній школі. – 2005. – №3. – С. 38-41.
3. Голобородько Я. Ю. Світ таврійських письменників: імена, долі, твори: експерим. підручник-хрестоматія / Я. Ю. Голобородько. – Херсон: Персей, 2001. – 424 с.: іл.
4. Фіцула М.М. Педагогіка: посібник / М. М. Фіцула. – К., 2000. – С. 281-284.

РОЗДІЛ III.
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ У ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ

Лексика будь-якої мови постійно оновлюється та збагачується. Деякі слова виходять з ужитку, інші з'являються й починають активно використовуватися носіями мови. На сьогодні широке застосування новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій сприяє виникненню багатьох неологізмів у текстах комп'ютерної тематики. Отже, **актуальність** дослідження зумовлена необхідністю вивчення в мові перекладу неологізмів, які досить швидко поповнюють словники науково-технічного спрямування.

Метою дослідження є виявлення, аналіз і переклад неологізмів в англійськомовних технічних (комп'ютерних) статтях. Також у статті пропонується власний переклад знайдених неологізмів.

Проблема перекладу неологізмів зумовлює підвищення інтересу лінгвістів, зокрема Гінзбург Р.З., Заботкіної В.І., Арбекової Т.І., Левицького А. Е., Зацного Ю. А. та інших. Беручи до уваги різні погляди вчених на саме поняття «неологізм», наводимо, на нашу думку, найбільш повне та об'ємне його визначення, що подане О. О. Селівановою в термінологічній енциклопедії «Сучасна лінгвістика»: «Неологізм – слово чи сполука, використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття в новому значенні й усвідомлюються як такі носіями мови» [3, 417].

У перекладацькій практиці у тих численних випадках, коли відсутній еквівалент перекладу, при передачі неологізмів з англійської мови українською використовується ряд прийомів. До них відносяться: транслітерація, транскрибування; калькування; описовий переклад; пряме включення.

1. *Передача неологізмів за допомогою перекладацької транслітерації і транскрипції.* Спосіб транслітерації полягає в тому, що за допомогою літер українського алфавіту передаються букви, що становлять англійське слово, наприклад, *blog* - блог, *internet* - інтернет [1]. Застосування транскрипції в перекладі полягає в передачі українськими буквами не орфографічної форми, а звучання англійського слова, наприклад, *interface* – інтерфейс.

2. *Переклад неологізмів за допомогою калькування* полягає в заміні складових частин, морфем або слів (у разі стійких словосполучень) одиниці оригіналу їх лексичними відповідниками в мові перекладу, наприклад, *cyber store* - інтернет-магазин

3. *Описовий переклад.* Прийом перекладу, який полягає в описі засобами іншої мови певного поняття. Наприклад, *Hotdot* – «дуже успішна інтернет компанія» або «крута інтернет компанія» [2, 251].

4. Останнім часом при передачі неологізмів застосовується також прийом *прямого включення*, який є використанням оригінального написання англійського слова в українському тексті. Наприклад, *web- сторінка, on-line - доступ та ін.*[1]

У перекладацькій діяльності значне місце займає проблема перекладу неологізмів. Особливо багато нових слів з'являється в технічних текстах комп'ютерної тематики, у результаті нестримного розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, тож неодмінно постає проблема їх перекладу.

Проблема перекладу неологізмів у технічних текстах пов'язана з тим, що при стрімкому розвитку науки та техніки, жоден словник не в змозі прослідкувати появу нових слів та термінів. Саме тому, якщо в текстах технічного спрямування зустрічається неологізм, що відсутній у словниках, перекладач зобов'язаний самостійно визначити його значення, спираючись на власні знання в галузі техніки.

Якщо неологізм є звичайним словом, але використаний у спеціальному термінологічному змісті, тоді, очевидно, що єдиним способом перекладу

його значення залишається опора на контекст та на загальний зміст уривку тексту.

Найбільшу складність для перекладу неологізмів у технічних текстах становлять терміни-неологізми. Ці терміни, як правило, не відображені в словниках. Особливо багато неологізмів серед фірмових назв, тобто назв тих чи інших виробів, які випускає фірма. Крім термінів у технічних текстах, особливе місце займають стереотипні слова і фрази (кліше). Кліше включають ідіоми, усталені вирази, мовні стереотипи.

Окрім термінів, технічні тексти характеризуються вживанням спеціальної технічної фразеології. Сюди відносяться випадки, коли загальноживане слово в певних словосполученнях набуває термінологічного значення. Наприклад, *electric eye* - *фотоелемент*, *atmospheric disturbance* - *атмосферні перешкоди* [2].

Для проведення дослідження були відібрані технічні (комп'ютерні) статті з неологізмами, які ще не зареєстровані в англо-українських чи англо-російських словниках. Тож був запропонований власний переклад неологізмів. Перевірка щодо наявності неологізмів та переклад здійснювались за допомогою таких словників "The Rice University of Neologisms Database"[5], "Urban Dictionary"[6], "Oxford Dictionary"[4].

Ми виділили слова-неологізми та виконали власний переклад:

Зі статті "*Banks' Cyber Risks Compounded by 'Commjacking' of Wi-Fi Networks*" Пенні Кросмана:

- Commjacking - "Комджекінг", хакерські атаки за допомогою мережі WI-FI.
- Honeypot - "Горщик з медом", комп'ютерна приманка, що дозволяє вивчити стратегію зловмисника.
- Clickjacking - "Клікджекінг", механізм обміну інформації між користувачами, за допомогою якого зловмисник отримує доступ до особистої інформації користувача.

"*Technolust Review: TechnoLACKluster! Oculus Rift CV1*" Конора Бурке:

- STEAM - аббревіатура для (science, technology, engineering, arts, and math) спеціальна програма, спрямована на об'єднання науки, технології, інженерії, мистецтва та математики в єдине ціле.
- Technolust - "Техноспрага", бажання мати найновіші, найшвидші гаджети.

Зі статті *"The Data Briefing: I, For One, Welcome Our New Chatbot Blockchain Digital Autonomous Organizations"* Білла Брентлі:

- Blockchain - "Блокчейн", зашифрована база даних онлайн транзакцій.
- Bitcoin - "Біткойн", Інтернет-валюта, яка використовується для відмивання коштів.

У статті *"From the Semantic Web to Social Machines"* Тіма Бернерса-Лі, були виділені наступні неологізми:

- Scala - "Скала", сучасна функціональна мова програмування.
- Crawler - "Кроулер", "Пошуковець", програмний робот для пошуку нових загальнодоступних ресурсів та занесення їх до бази даних пошукових машин.

Зі статті *"How to Make Pinterest Pins Go Viral"* Осміна Луліано:

- Tailwind - "Попутний вітер", "Тейлвінд", додаток для інтернет-сервісу Pinterest.

"Peer-to-Peer Architecture Case Study: Gnutella Network" Матея Пінеану:

- Gnutella - "Гнутелла", файлообмінна мережа в рамках Інтернету, що не має центрального серверу.
- P2P - комп'ютерна система, що дозволяє учасникам спілкуватись один з одним без серверів, які б контролювали їх.

Отже, при проведенні дослідження на матеріалі статей були виявлені неологізми, проаналізовані та перекладені за допомогою англійських словників, які спеціалізуються на неологізмах (International Dictionary of neologisms, The Rice University of neologisms Database, Urban Dictionary тощо). Під час перекладу неологізмів були виявлені певні проблеми, адже їх

перекладу немає в англо-українських чи англо-російських словниках. По-перше, багато неологізмів, які вживаються в технічних текстах дуже схожі на сленг, тому перекладач повинен постійно перевіряти значення слова за допомогою словників. По-друге, багато комп'ютерних неологізмів майже не перекладаються, а лише транслітеруються, тож перекладач має не лише перекласти неологізм, а й пояснити його значення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : посібник / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 574 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
4. Oxford Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу: «<https://en.oxforddictionaries.com>».
5. Rice University Neologisms Database [Електронний ресурс] – Режим доступу: «<http://neologisms.rice.edu/index.php?a=term&d=1&t=19714>».
6. Urban Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу: «<http://www.urbandictionary.com>».

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПТУ-РЕФЕРЕНТУ КАСТИЛІЯ У МЕЖАХ МЕГАКОНЦЕПТУ БАТЬКІВЩИНА В ІСПАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

Концепт — актуальний термін багатьох гуманітарних наук: мовознавства, літературознавства, філософії, лінгвістики, психології, культурології. Спільною рисою в різних підходах до інтерпретації концепту є розуміння його як основної одиниці людського мислення. У мовознавстві аналізу концептів присвячені праці А.П. Бабушкіна, С.Т. Воркачова, В.З. Дем'янкова, В.І. Карасика, Д.С. Лихачова, Г.Г. Слишкіна, Ю.С. Степанова, І.А. Стерніна та ін.

До середини ХІХ ст. проблема взаємозв'язку мови і мислення розглядалася переважно в її філософському аспекті. У мовознавстві першим, хто поставив цю проблему в центрі своїх досліджень, був видатний лінгвіст і мислитель В. Гумбольдт, за словами якого мова – це інструмент для вираження та формування думки, який впливає на сам процес мислення [4,с.45].

Становлення та розвиток когнітивної лінгвістики дав поштовх більш глибокому дослідженню процесів сприйняття людиною світу через мову, способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду та встановленню співвідношення когнітивних механізмів свідомості з природною мовою і її мовленнєвою реалізацією.

Незважаючи на те, що термін «концепт» міцно утвердився в сучасній лінгвістичній науці, він до цього часу не має однозначного тлумачення. Вважаючи доцільним розглядати концепт як міждисциплінарну

універсальну категорію, яка є осередком мови, свідомості, культури та репрезентує їх зв'язки, слідом за Ю.С. Степановим, Г.Г. Слишкіним, В.І. Карасиком, В.А. Масловою та ін., схилиємося до культурологічного підходу визначення й дослідження поняття «концепт».

Лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними: концепт як ментальне утворення у свідомості індивіда – це вихід на концептосферу соціуму, тобто на культуру, а концепт як одиниця культури — це фіксація колективного досвіду, який стає надбанням індивіда [3, с.97]. Тобто, лінгвокультурологічний концепт — це рух від культури до індивідуальної свідомості. Саме тому до нього належить усе, що притаманне структурі поняття та робить його фактом культури: етимологія, символіка, особливості сприйняття, оцінки тощо.

Концепт у свідомості людини з'являється в тому вигляді, у якому він існує на момент її знайомства зі світом. Тому генетично або історично закладена в концептах інформація, яка не усвідомлюється людиною, часто проявляється на підсвідомому рівні — у стереотипних способах мислення та соціальної поведінки.

Поняття «Батьківщина» складається у вихрі історичних подій, утворює культурний шар, який, кристалізуючись, утворює історичне буття: традиції, звичаї, стереотипи, повторювані соціальні процеси. Батьківщина включає в себе різні часові моменти: в основі лежить теперішнє, але в нього включається минуле як основа теперішнього і майбутнє — як перспектива [1, с.12].

БАТЬКІВЩИНА як універсальний концепт має певні особливості:

- сприйняття Батьківщини в кожній людині індивідуальне, оскільки відображає властиві тільки їй уявлення про рідну землю;
- відчуття, які викликає в нас Батьківщина, є суто персональними, притаманними тільки нашій свідомості;

– ідея Батьківщини включає в себе всі об'єкти, що співвідносяться в нашій свідомості з поняттям про Батьківщину: мову, культуру, історичну пам'ять, систему цінностей, почуття.

Концепти-референти в межах мегаконцепту БАТЬКІВЩИНА представлені рослинним і тваринним світом, географічними реаліями, ландшафтом, які формують цілісний образ Іспанії [2, с.285]

Наше дослідження свідчить про те, що концепт-референт РОСЛИННИЙ СВІТ в іспанській поезії ХХ століття представлений флорою країни і вербалізується в назвах квітів та дерев (*rosa, azucena, jazmín, camelia, clavel, trigo, amapola, hierbas, hiedra, laurel, álamo, fresno, pero, manzano, olivo, uva, tilo, roble, ciprés*).

Концепт-референт ТВАРИННИЙ СВІТ представлений фауною Іспанії, вербалізуючись у зоонімах (*paloma, golondrina, ruiseñor, águila, cisne, alondra, león, ciervo, lirón, oveja, mariposa, toro*).

Концепт-референт ГЕОГРАФІЧНІ РЕАЛІЇ вербалізується через лексеми, що позначають назви міст, регіонів, назви річок, гір, архітектурних пам'яток країни (*Andalucía, Aragón, Soria, Barcelona, Madrid, Granada, Castilla, Extremadura, Sevilla, Málaga; річки і гори: elGuadalquivir, elDuero, elGuadiana, losPireneos*).

Особливе місце серед концептів-референтів топонімів займає КАСТИЛІЯ. Ставши осередком культури, патріотизму, символом майбутнього духовного відродження нації в період занепаду, тоталітаризму та війни, Кастилія ототожнюється з всією Іспанією та відіграє роль «як буквального, так і символічного центру, тому що центр є водночас серцем уніфікованого простору» [4].

Тісно пов'язаний з індивідуальним авторським сприйняттям, образ рідної землі змінюється й отримує такі ж відтінки, кольори та настрої, які панують у свідомості автора. Ми можемо прослідкувати емоційні перетворення авторського світобачення, які породжені соціальними, культурними та історичними процесами.

Поезія початку ХХ століття зображає чарівні краєвиди та пейзажі Іспанії. Хосе Анхель Валенте пише: *Lamañanadesnuda, eldiamante // purísimodeldía...// Valemásdespertar. // Lascaravanasdelosmercaderes, // lospescadosresbalandootravezhaciaelmar.* [5] Рідна домівка, знайомі з дитинства краєвиди дають спокій, відволікають від проблем зовнішнього світу. Для автора ніби існує тільки його маленький світ, а все інше залишається поза ним: *Lamañanadesnuda: árboles, altospájaros, // elinvierno, elotoño... Paz.* Рідна земля заспокоює душу, надає сили та відчуття захищеності, повертає віру в те, що варто жити.

«Campos de Castilla» («Поля Кастилії») Антоніо Мачадо – це ліричні, натхнені пейзажі та портрети кастильської землі, її людей, які були названі справжньою іспанською реальністю: *Esunahermosanochedeverano.// Tienenlasaltascasas // abiertos los balcones // del viejo pueblo a la anchurosa plaza.* Але гостре незадоволення новим устроєм держави з приходом до влади фашистів, відчай від занепаду країни, невимовний біль за Іспанію сьогодні яскраво розкривається в наступному вірші: *Castillamiserable, ayerdominadora, // envueltaensusharaposdespreciacuantoignora.// Elsolvadeclinando. Delaciudadlejana // mellegaunarmoniosotañidodecampana // ¿yairán a suosariolasenlutadasviejas?//*

Використовуючи порівняння та епітети, автор підкреслює власні враження та почуття (*miserable* «нещасна», *envueltaensusharapos* «одягнута у лахміття», *pedregal desierto* «кам'яниста пустеля»). Промовисте порівняння сонця, що заходить (*el solvadeclinando*), асоціюється з Кастилією, яка втрачає свою велич, виступає символом усієї Іспанії, репрезентує всю країну, яка під владою тиранів убожіє, занепадає.

Луїс Гомес де Аранда з боєм говорить про події, які спустошили квітучу місцевість. *ComolohicieraenCastilla, // la tarde viste de luto// lallanuracenicienta // y, comoocurreenCastilla, // al caer el Sol refresca. // Cual velo virginal incongruente, el tenue manto de la madre tierra...* [5]. Перед нами постає похмура картина випаленої землі (*lallanuracenicienta* «покрита

попелом рівнина»), яка оплакує свої втрати (*la tarde viste de luto* «вечір, одягнений у траур»).

У віршах Луїса Сернуди відображаються страшні, понурі, пустинні картини, де панує дух хаосу, безнадії, смутку. Спалені поселення (*tuspuebloshanardido*), безплідні поля (*tuscamposinfecundos*) змушують почуватися самотньо, розгублено. Поет глибоко переживає за свою землю, свій народ: *Tuspuebloshanardido* у *tuscampos* // *Infecundosancosechadehambre; // Rasgatuaireelaladelamuerte...* [5]

Отже, наведені приклади яскраво ілюструють лінгвокультурологічну основу концепту-референту КАСТИЛІЯ та доводять, що існує постійний та глибокий зв'язок між мовною картиною світу (концептосферою) та культурою, історією певного етносу, його розвитком та еволюцією, які впливають і на зміну самого концепту. Це підводить нас до необхідності подальшого вивчення та аналізу поезії Іспанії ХХ ст. вже на рівні дослідження концептуальної метафори як засобу наповнення концептів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артановский С. Н. Родина как культурно-исторический феномен / С.Н. Артановский // Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. – Санкт-Петербург, 2012. – № 2. – С. 11-15.
2. Настенко С. В. Ключові концепти іспанської поезії ХІІ-ХХ століть: когнітивна динаміка / С. В. Настенко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2013. – Вип. 24. – С. 283-288. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptk1_2013_24_36
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
4. Пронкевич О. В. Пейзаж і національна ідентичність в іспанській літературі доби модернізму. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8519/Pronkevych_Peizazh_i_natsionalna_identychnist.pdf?sequence=1&isAllowed=y

УДК 317.315:821.161.2

Дашнікова Ольга

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,

доцент Бондаренко Л.Г.

**ФОРМИ ПІДГОТОВКИ П'ЯТИКЛАСНИКІВ
ДО СПРИЙМАННЯ ТВОРУ ГАЛИНИ МАЛИК
«НЕЗВИЧАЙНІ ПРИГОДИ АЛІ В КРАЇНІ НЕДОЛАДІЙ»**

Неможливо зрозуміти специфіку літератури як предмета без усвідомлення того, як змінюється учень на різних етапах літературної освіти. В історії методики були періоди, коли основна увага зверталася на літературний матеріал, а вікові особливості школярів, їх особистісні реакції на витвори мистецтва не враховувались. Та на зміну цій тенденції прийшла інша – поживавився інтерес із боку методистів-дослідників. Так утверджувалась думка, що вихованець на уроках літератури є активною особою, а не тільки об'єктом учіння. Проблемою сприйняття школярами літературного матеріалу зараз займаються різні науки: педагогіка, психологія, соціологія, методика та інші [1, с. 71]. Над нею працюють такі науковці, як С. Жила, А. Ситченко, Г. Токмань та ін. Мета нашої статті – на основі здобутків методичної науки запропонувати інноваційні прийоми мотивації учнів до читання твору Г. Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії».

Роботі над художнім текстом, що вивчається, передуює підготовка до сприймання, завдання якої активізувати й збагатити знання учнів, викликати відповідний настрій, пробудити цікавість до твору, бажання прочитати його, проаналізувати, звернути увагу школярів на ті моменти, що власне ними не були помічені. Тільки внаслідок такої підготовки художній твір під час першого прочитання буде сприйматися вихованцями з інтересом,

забезпечуватиме свідоме розуміння змісту тексту, відповідні переживання, засвоєння нових знань тощо.

У молодшому підлітковому віці діти вже починають критично ставитися до казки й відкидати її, хоча потайки продовжують її читати. Їм властиве вміння естетичного співпереживання. До оцінки літературних героїв учні 5-6 класу підходять тільки з моральними критеріями. Усе, що є добре, сміливе, сильне, вони сприймають, зле – відкидають. І ставлення до персонажів у них тотожні ставленню до людей. Вони говорять про героїв як про своїх знайомих або як про ворогів [2, с. 83].

Дітям цього віку властивий моральний максималізм, і тому вони бувають дуже категоричні. Це проявляється часто або через повне сприйняття, або повне заперечення. На думку В.Сухомлинського, витоки категоричності підлітка – у його намаганні переконатися в справедливості своїх слів [3, с. 104].

Проведення підготовчої роботи до сприйняття тексту зумовлюється низкою причин. Діти не зрозуміють змісту твору, якщо їм не відомі історичні обставини, у яких відбувалися описувані події. Зміст тексту не дійде до свідомості учнів і через нерозуміння слів, що трапляються в ході опису відповідних подій. Це можуть бути історизми, архаїзми, наукові терміни, рідковживані фразеологічні звороти тощо. Усе це змушує включити до плану уроку підготовку дітей до сприймання відповідного тексту.

Щоб готувати учнів до усвідомлення твору, можна застосовувати різні види роботи: розповідь учителя, бесіду, вільне висловлювання учнів щодо виучуваної теми на основі власного досвіду, спогади про побачене в музеї, під час екскурсії, лінгвістичні ігри. Добір прийомів і методів визначається характером художнього тексту, який та педагогічними умовами: рівнем знань класу, матеріалом, що вивчається на уроках української й зарубіжної літератури та суміжних предметів, або запланований до вивчення, досвідченістю самого вчителя.

Розповідь учителя необхідна тоді, коли в дітей немає знань, які б дозволили їм зрозуміти прочитане. Найчастіше слово потрібне, якщо оповідь у творі пов'язана з історичними подіями. Бесіду іноді доцільно поєднувати з розповіддю. Вільне висловлювання учнів доречно застосувати, коли предмет чи явище, про які йдеться, відомі дітям.

Мета лінгвістичних ігор – зацікавити дітей образністю мови, підготувати їх до емоційного сприймання тексту. Цей прийом застосовується лише при підготовці до читання художніх творів, зокрема віршів. На цьому етапі уроку вчитель має змогу використати наочність.

На прикладі твору Галини Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» пропонуємо такі форми підготовки п'ятикласників до сприймання тексту:

- бесіда (Чи були у вашому житті випадки, коли ви не доводили справу до кінця? Чому це робили? До чого це призводило?);
- гра «Палітра емоцій» (із поданих слів – подорож, дивний світ, нові друзі, пошук скарбів, яскраві враження – оберіть ті, що відповідають вашому внутрішньому стану при прочитанні назви твору);
- уявна подорож до країни Недоладії;
- пояснення епіграфа (прокоментуйте вислів Г.Малик, що є епіграфом до твору).

Отже, підготовка до сприймання – обов'язкова складова вивчення художнього твору на уроках української літератури. Вона дає змогу краще зрозуміти твір, поповнити словниковий запас, осмислити обставини, у яких відбуваються події твору та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврилов П. Оглядові теми на уроках української літератури в старших класах / П. Гаврилов. – К.: Рад. шк., 1980. – 128с.
2. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах / Є. Пасічник. – К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.

3.Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / В.Сухомлинський . – К.: Рад. шк., 1985. – 557 с.

УДК 821.161.2–1

Дика Єлизавета

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Демченко А.В.

УРБАНІСТИЧНИЙ ХРОНОТОП У ПОЕЗІЇ МИХАЙЛЯ СЕМЕНКА

Десяті-тридцяті роки ХХ століття репрезентували в українській культурі творчість Михайля Семенка, якого вважають яскравою творчою особистістю не лише в царині національної літератури. У більшості досліджень (Є. Адельгейм, А. Біла, Р. Гончаров, С. Жадан, О. Ільницький, Ю.Ковалів, М. Сулима, Г. Черниш та ін.), присвячених творчості М.Семенка, розглядалися питання про роль і місце епатажного поета–футуриста в літературному українському авангарді, досліджувалися художні особливості його поезій.

Мета роботи – визначити особливості урбаністичних образів у поезії Михайля Семенка, виявити особливості їх творення та місце в художньому доробку митця.

Дослідник українського авангарду О.Ільницький справедливо твердить, що «український футуризм часто асоціювався з іменем одного письменника – Михайля Семенка. [...] таке враження спирається на той факт, що він був засновником руху» [2, с. 25]. Разом із цим літературознавець справедливо зауважує, що М.Семенко починав як традиційний митець.

Український футуризм формувався в досить складних суспільно-політичних умовах. Естетика футуризму, на нашу думку, на сьогодні глибоко осмислена О. Ільницьким [2] та А. Білою [1], оскільки їхні наукові дослідження відзначаються неупередженістю та достатнім літературним

контекстом. Відзначаючи загальновідомий деструктивний характер футуристичних творів, наприклад, О. Ільницький зауважує, що футуризм був водночас і конструктивним, «тобто розхитував старі жанри й мистецтва задля творення нових» [2, с. 260].

Соломія Павличко подає коротку характеристику футуризму як літературного явища: «У час свого зародження й розквіту футуризм претендував на роль найповнішого виразника сучасності. Це була урбаністична сучасність, така малопоширена й квола в попередній українській літературі, що саме; її запровадження, її поетична мова вже видавалися революцією. Це також була технократична сучасність. У ній, як і у відповідних текстах, найбільше цінувалися динаміка, активність, рух, технічний прогрес. Від руху машини чи аероплана – до руху суспільства (революції)» [4, с.189].

Футуристи велику увагу приділяли місту, яке виступає складовою трьох М: місто, машина, маса.

Образ міста посідає чільне місце у футуристичній поезії Михайля Семенка ще від 10-х років ХХ століття. Автор удається до художнього прийому контрасту, антитези, наприклад, у нього з'являються такі рядки:

Subway, Metro, Untergrund, підземка –

які чудесні потвори – плюс ще 1000-тонний кран!

Це ж не урбанізм тільки, а якась індустріалізована істерика

Для наших радянських хуторян!

(«Підземка») [5].

Із захопленням митець вітає розвиток українського міста, зростання цивілізації, науково–технічний прогрес. Поет ламає усталені стереотипи, постійно вводячи в ліричні тексти слова *автомобіль, метро, трамвай, мототрамвай*:

І я, і Ви – почули голос мая

Щось затремтіло – там, біля серця.

Мчимо в хвилях мототрамвая.

Почнемо інтермеццо

(«І я, і Ви – почули голос мая») [5].

Урбаністичний ландшафт Семенка–поета увиразнюється топосами скверів, парків, міських садів, бульварів, кафе, ілюзіонів тощо:

Приймаючи до уваги, що місто сьогодні ілюміноване,
А також те, що панни йдуть у сад у білих строях, –
Я скину почування помірковане
І спушусь на улицю в гороховім настрої...

(«Св.Сільвестр») [5].

Як бачимо, митець захоплюється нічним містом, осяяним електричним світлом, тому ідеалізує та персоніфікує його містичну силу, змальовує в динаміці. Наприклад, у вірші «Місто» («Блимно і крапно») поет–футурист унікає вживання розділових знаків, котрі затримують рух:

Блимно і крапно	диференційована геометрія
блиск лініями	химерних кутів і будов [5].
тремтіння фігурами	
сунуть	
лізуть	
повзуть	
пересовуються	
симетричність	
німих пересовувань	
обганяннями	
міняться в рухах	
безшумними серіями	
міняться силуетами	
таємничими вогниками	
вирізують окреслами	
вигнутими тінями	
засліплюються рисами	

Отже, значення слів, що називають урбаністичні просторові реалії, М.Семенко реалізує на узагальненому рівні, тому образ міста в його поезіях є більш загальним, абстрактним, а саме слово місто набуває символічного значення.

Михайль Семенко акцентує на звуках міста, на його диханні, на його «мові», удаючись до звукопису. Приміром, у вірші «Місто» («Осте сте»):

Осте сте
бі бо
бу
візники — люди
трамваї — люди
автомобілібілі
бігорух рухобіги
рухливобіги (...) [5].

О. Ковальова, аналізуючи поезії оригінального вітчизняного футуриста, указує на «його емоції, пов'язані з майже екзотичною для українців урбаністичною дійсністю, з відчуттям розчеплення свого «я» в натовпі («Авіатор», «Місто», «Асфальт» і т.д.). Романтизація міста в поезії М.Семенка була щирою» [3, с. 11].

Творчість Михайля Семенка мала значний вплив на розвиток української поезії, хоча й довгі десятиліття була вилучена з контексту вітчизняної культури. Художній досвід поета–футуриста відгукнувся у творчості наступних поколінь оригінальних українських митців, зокрема вісімдесятників та дев'яностиків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки / Анна Біла. – К.: Смолоскип, 2006. – 464 с.
2. Ільницький О. Український футуризм (1914-1930) / Олег Ільницький / переклала з англійської Рая Тхорук. – Львів: Літопис, 2003. – 456 с.
3. Ковальова О. Бінарні колізії модернізму та авангардизму в українській

поезії першої половини ХХ ст. (на прикладі творчості Лесі Українки, М.Семенка, Б.-І. Антонича): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Оксана Юрійвна Ковальова. – К., 2005. – 17 с.

4. Павличко С. «Мистецтво», або Авангард як анти модернізм / Соломія Павличко // Павличко С. Теорія літератури. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – С.187-195.
5. Семенко М. Поезії [Електронний ресурс] / Михайль Семенко. – Режим доступу: <http://poetyka.uazone.net/semenko/index.phtml>

УДК 811.134.2'373.7

Доценко Надія

Науковий керівник - кандидат філологічних наук,

доцент Глушук-Олея А. І.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ІЗ ЗАПЕРЕЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Метою нашого дослідження є вивчення окремого різновиду стійких словосполучень та висловлювань сучасної іспанської мови – фразеологізмів із заперечним компонентом.

Різні групи слів, об'єднані єдиним змістом, здавна привертали увагу лексикографів і включалися до словників під різними назвами: *unidades fraseológicas, fraseologismos, expresiones fijas, expresiones idiomáticas, modismos, idiotismos, frases hechas, giros, decires, modos de decir, dichos, expresiones poliléxicas, locuciones, frases figuradas y familiares* тощо[2, с. 6]. Найбільш уживаними в іспаністиці є такі позначення стійких словосполучень, як «*expresión fija*», «*unidad fraseológica*», «*fraseologismo*», «*expresión idiomática*», «*locución*» та «*modismo*». У нашій роботі ми користуємося терміном фразеологізм або ідіома.

Ідіома у своїй первинній формі може бути стверджувальною або заперечною. Наведемо приклади ідіом, які містять у вихідній формі заперечення та які завжди вживаються із ним: *no tener las todas consigo* ‘почуватися ні в сих ні в тих’; *no necesitar/no tener abuela/habérsele muertosu abuela* ‘хвалити самого себе’ тощо. Деякі ідіоми вживаються як у стверджувальній, так і в заперечній формі. При цьому ідіома, яку вжили із запереченням, виражає значення, що є протилежним значенню у стверджувальній формі: *dar su brazo a torcer* ‘здатися, відступитися від чогось’ – *no dar su brazo a torcer* ‘бути стійким, не піддаватися’; *dar cuartel* ‘щадити, милувати’ – *no dar cuartel* ‘бути жорстоким’. Очевидно, що їх значення є протилежними [2, с. 80]. Заперечення у формальній структурі ідіоми може бути виражено такими засобами:

1. Заперечними прислівниками і частками *no, ni*. Наприклад: *no tener un pelo de tonto* ‘бути хитрим’; *no tener pelos/frenillo en la lengua* ‘слова не позичати’; *no bullir pie ni mano* ‘бути нерухомим’ тощо [2, с. 80].

2. Показником заперечного характеру ідіом може бути прийменник *sin*, який містить сему «відсутність чогось». *Sin* може бути компонентом дієслівної, прислівникової, а також субстантивної ідіом. Наприклад: *la sin hueso* (букв. те, що не має кісток); *sin mirar/pararse/reparar/tropezar en barras* ‘не замислюючись’ тощо [2, с. 81].

3. Заперечення в ідіомах може передаватися префіксом *des-*. Наприклад: *ser desfavorido de la naturaleza* ‘бути у немилості’; *a destiempo* ‘невчасно, не до речі’; *a/con desgana* ‘неохоче, з відразою’. У першому та третьому прикладах префікс *des-* містить сему «заперечення наявності чогось», у другому прикладі префікс *des-* реалізує сему «за межами чогось» (*fuera de*) [2, с. 81].

4. Заперечення в структурі негативних ідіом виражається рестриктивною конструкцією *fuera de*: *ser/ir fuera de camino* ‘бути нерозумним’; *estar fuera de juicio* ‘бути у нестямі, з’їхати з глузду’ [2, с. 81].

5. Заперечення в середині ідіоми виражається оціночними прикметниками *poco, malo*, а також прислівниками *poco, mal: tener malas cosquillas* ‘бути неделікатним, нечуйним’; *ser mal contada* ‘мати неприємні наслідки’ тощо [2, с. 81].

6. Заперечна сема у семантичній структурі ідіоми міститься у називному компоненті. Це явище притаманне групі дієслівних ідіом іспанської мови, називний компонент яких функціонує як заперечний займенник *nada*. Це іменники типу *comino* ‘зерно кмина’; *pizca* ‘крихта, малість’; *bocado* ‘шматочок’; *bledo* бот. ‘півнячий гребінець’; *miaja* чи *migaja* ‘крихта хлібу’ тощо. Заперечення *no* у складі цих ідіом є факультативним елементом. Наприклад: *no importar (no valer) un bledo (un comino, un clavo, un cacao) = importar (valer) un bledo (un comino, un clavo, un cacao)* ‘копійки щербатої не вартий’; *no darse un bledo (un comino) = darse un bledo (un comino)* ‘ні за що мати’ [2, с. 81].

Заперечний характер ідіоми може передаватися також імпліцитно. Наприклад: *¿Quién le ha dado a usted vela en este entierro?*. Питання імпліцитно містить заперечення, що не виражається ніяким заперечним словом у формальній структурі ідіоми. Це риторичне питання загалом стверджує: «ніхто не дозволив вам втручатися» [2, с. 82].

Імпліцитне заперечення може бути також реалізоване:

1. За допомогою вигуків (як правило однокомпонентних), у яких наявні іронічне слово або словосполучення, наприклад, *¡Nones!* – «вигук, за допомогою якого позначається здивування, грубість тощо» [4, с. 1425]; *¡Nanay!* – «розмовний жартівливий вислів, яким щось різко заперечується» [4, с. 1425]; *¡Naranja (de la China)!* – «вислів, який відкидає або заперечує думку іншої людини» [3, с. 497] тощо.

2. За допомогою експресивних висловів, утворених за схемою *prep.+N.(Part.): en mi vida* – «ніколи» [4, с. 2087]; *en absoluto* – «жодним чином» [5, с. 17] тощо.

3. За допомогою структур, які організовані як речення і несуть у собі значення «ніколи». Наприклад, гумористичні звороти: *cuando las ranas críen pelo, cuando las gallinas teen* – ‘коли рак на горі свисне’ тощо [1, с.134].

У процесі дослідження фразеологічних одиниць із заперечним значенням виникло питання їх класифікації і семантичного аналізу. Ми пропонуємо класифікацію ФО, яка базується на наявності/відсутності експліцитного заперечення, а також на структурних характеристиках словосполучення.

I. До адвербіальних однокомпонентних структур із часткою *ni* можна віднести: *ni loco, ni regalado, ni de broma, ni borracho* = «абсолютно, ніяким чином» [3, с. 499], *ni Dios, ni Cristo, ni el Tato* = «абсолютно ніхто» [3, с. 500], *ni flores* = «нічого» [3, с. 501], *ni un ápice, ni un pelo* = «нічого, зовсім трохи» [3, с. 504].

II. Бінарні структури, об’єднані за допомогою частки *ni*: *ni X ni Y* (*ni corto ni perezoso* = «ні той, ні інший»). Дані ФО, не дивлячись на велику різноманітність і удавану хаотичність, можна угрупувати в залежності від характеру комбінації компонентів [1, с.123]:

1. Елементи ФО являють собою римовані структури: *ni habiente ni pariente, ni paula ni maula, sin decir oxe ni moxe, sin decir tus ni mus* тощо.

2. Елементи ФО являють собою антоніми або малопоеднувані поняття: *ni carne (agua) ni pescado, ni al vado ni a la puente, ni arriba ni abajo, ni blanco ni negro* тощо.

Семантично дані ФО можна поділити на кілька груп:

1. Фразеологізми, що виражають ідею байдужості (ні се ні те, ні той, ні інший): *ni carne (agua) ni pescado, ni al vado ni a la puente, ni blanco ni negro, ni bueno ni malo, ni chico ni grande* [1, с.124] тощо.

2. Фразеологізми, що виражають ідею мовчання: *ni paula ni maula, sin decir oxte ni moxte, sin decir tus ni mus, sin decir uste ni muste, sin chistar ni mistar* [1, с.126].

3. Фразеологізми, що виражають ідею відсутності риси (у широкому сенсі): *ni cenamos ni muere el padre, ni corto ni perezoso, ni estan todos los que son ni todos los que están* [1, с.127] тощо.

У процесі дослідження ми зробили спробу розробити класифікацію фразеологізмів за граматичною природою заперечного компонента (Див. Схему1).

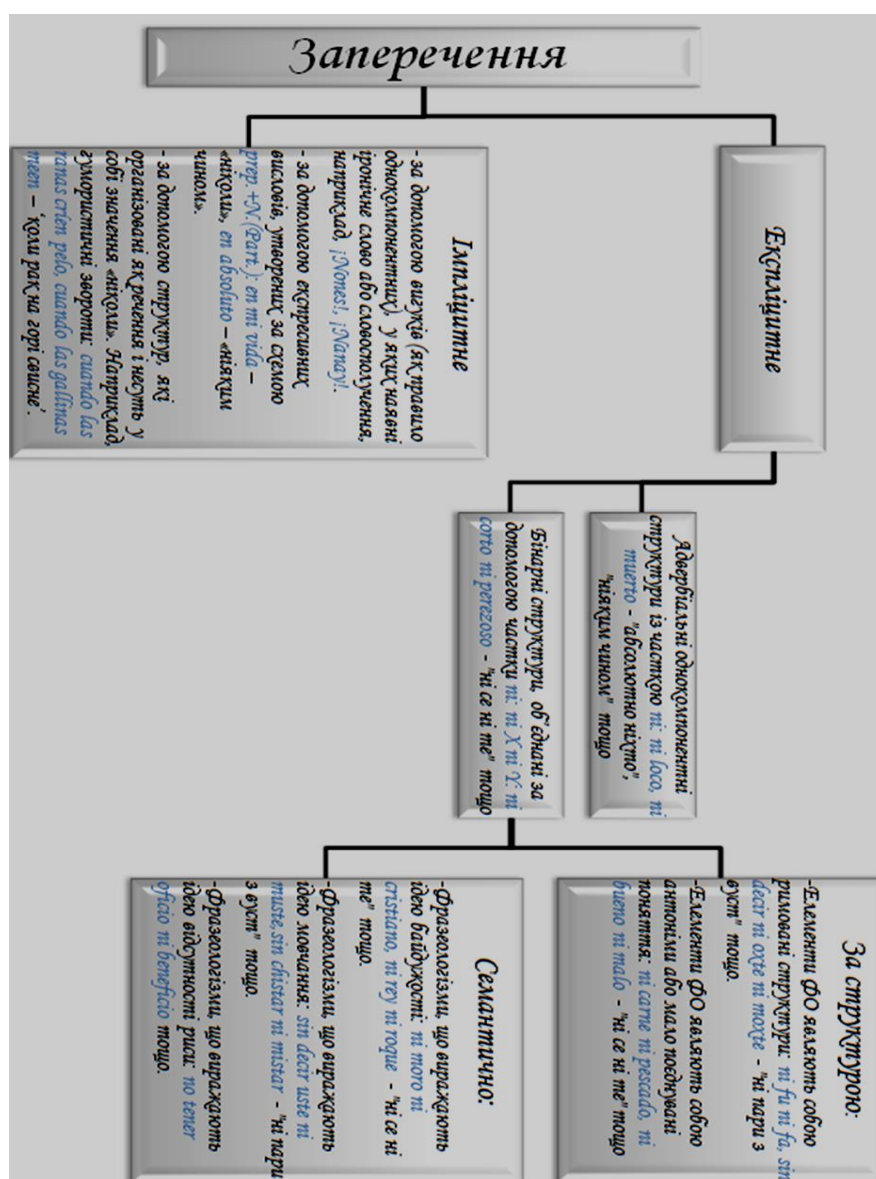

Схема1. Класифікація фразеологічних одиниць за граматичною природою заперечного компонента

Результати роботи можуть бути використані для подальшого і більш детального дослідження фразеологічної системи іспанської мови. Перспективу подальших розвідок окресленої теми вбачаємо в порівняльному аналізі іспанських та українських фразеологічних одиниць.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ворожищева Т.А. Нестандартные модальные конструкции отрицания в современном испанском языке: дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: 10.0205/ Т.А. Ворожищева. – Санкт-Петербург, 2006. – 166 с.
2. Курчаткина Н.Н., Супрун А.В. Фразеологий испанского языка: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высшая школа, 1981. – 144 с.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

3. Buitrago A. Diccionario de dichos y frases hechas. – Madrid: Espasa Galpe, 2002. – 1038 p.
4. Diccionario de la lengua española/ Real Academia Española. – Madrid: Espasa Galpe, 2000. – 2133 p.
5. Moliner M. Diccionario de uso del español. – Madrid: Gredos, 1967. – 1115 p.

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАТУС ВЛАСНИХ НАЗВ У ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ЖАНРАХ

Анотація. У статті розглянуто різнорівневі засоби використання власних назв у текстах-репортажах та замітках сучасної німецької журнальної публіцистики, розкрито наявні підходи до референції онімів

Ключові слова: онім, публіцистичний жанр, антропонімічний простір, апелятив, антропоніми.

Ономастика (Namenkunde/Namenforschung/Onomastik/ Onomatologie) - відносно молода галузь лінгвістики, а тому деякі аспекти вивчення власних назв залишаються малодослідженими, потребують розробки певної методики вивчення та привертають до себе увагу багатьох дослідників німецької мови, таких як Н.І. Головчак, Ф. Дебус, П. Ернст, В.М. Кам'янець, Л.А. Ковбасюк, Ф. Кольхейм та ін. [2; 4; 5; 7; 8].

Особливості вживання власних назв у тексті обумовлені як текстовими, так і лінгвопрагматичними параметрами, а також завданнями публіцистичного тексту, його змістовними характеристиками. Оніми не тільки фіксують увагу реципієнта на індивідуальному об'єкті, але й установлюють тотожність одиничних об'єктів навколишнього світу. Вони формують антропонімічний простір публіцистичного тексту, містять великий обсяг фонові інформації й можуть виступати як інформативні і соціально-оцінні лінгвальні маркери. Основну увагу в рамках проблематики «власна назва і текст» дослідники звертали досі на функції онімів у тексті, використання власних назв у ролі заголовків, текстоутворювальний потенціал онімів, символіку власних назв, мікротекстологію імені, насамперед сполучення онімів з апелятивами і

прикметниками. Недослідженим аспектом залишаються стратегії інтродукції власних імен у текстах газетно-публіцистичного дискурсу, співвідношення введення імені й введення референта.

Мета статті полягає у висвітленні та систематизації останніх здобутків із питання особливостей уживання власних назв у різних публіцистичних жанрах сучасної німецької мови. До завдань статті належить аналіз новітніх здобутків у галузі лінгвістики щодо власних назв та виокремлення груп власних назв, що активно вживаються в газетно-публіцистичних жанрах за останні роки та визначення перспективних напрямів майбутніх наукових пошуків.

Власна назва (онім) посідає особливе місце в лексиконі будь-якої мови, оскільки не тільки містить у собі багатовікову інформацію про історичних діячів та певні історичні події, конкретну територію, заселену певним етносом або народом, його культуру, побут, вірування, соціальне та політичне життя тощо, а й ідентифікує окремі об'єкти реальної або нереальної дійсності. [6, с. 84].

Основними критеріями структурування онімного простору, які в цілому забезпечують комплексну характеристику будь-якої пропріальної одиниці, дослідники вважають:

1) характер іменованих об'єктів (ономастика у своєму первинному розподілі онімів повторює членування світового простору – земного, навколосемного, космічного, реально існуючого і гіпотетичного, тому припускається, що всі зафіксовані у певній мові назви існують не хаотично, а розмежовані на території разом із тими об'єктами, які вони називають [6, с. 24]);

2) особливості творення власних назв (мається на увазі не лише власне спосіб творення пропріативів, а й семантика твірних основ, мотиваційні відношення між денотатом й онімом, продуктивність словотвірного типу, етимологія, шлях, походження, час виникнення й

структура онімних одиниць, тобто ті ознаки, які цілком можуть указати, де, коли і як утворена та чи інша власна назва) [7, с.78-79];

3) функціонування пропріативів (враховуються стилістичні особливості власних назв, сфера і форма їх вживання, а також кодифікаційні ознаки, зокрема правопис і відмінювання; таким чином можна охарактеризувати насамперед побутування онімів у мовленні, зокрема визначити додаткові змістові нашарування в семантиці власної назви). [9, с 89].

Сучасні германісти займаються вивченням ономастичного простору німецької мови з урахуванням різних підходів. Значна увага приділяється в першу чергу антропонімам німецької мови. Так, антропоніми сучасної німецької мови досліджуються шляхом зіставного аналізу онімів та апелятивів, розглядаються їх структурні, семантичні та функціональні властивості. Особливу увагу при цьому приділяють динамічним процесам транспозиції ВН в апелятиви та процесам перетворення антропонімів в словотвірні морфеми [6, с.87].

Висвітлення структурних і семантичних закономірностей творення неофіційних антропонімів в англійській, німецькій й українській мовах шляхом зіставлення їх характеристик також стає предметом вивчення лінгвістів. Характеристики зазнають неофіційні антропоніми як ономастичні універсалії, здійснюється ідентифікація різних типів прізвиць, пропонується структурно-семантичне й ідеографічне моделювання одиниць аналізу індивідуально-характеризувального типу, установлюються їх ключові структурні та значеннєві типи [5, с.95].

Власні назви досліджено в різних аспектах і дискурсах на матеріалі однієї чи декількох мов. Досить детальний критичний огляд робіт, у яких проаналізовано власні назви в газетно-публіцистичному дискурсі, здійснив Г. Ленк.[8, с.110] Основним недоліком багатьох подібних студій автор справедливо вбачає в тому, що оніми досліджували без врахування жанрової ознаки тексту. Г. Ленк дійшов висновку, що при аналізі власних

назв слід враховувати не лише тематику, а й вид тексту, оскільки це впливає на використання тієї чи іншої форми власного імені та його оточення. [8, с.141].

Аналіз емпіричного матеріалу дослідження дозволив нам виокремити наступні групи власних назв, які найбільш репрезентовані в газетно-публіцистичному дискурсі:

1) антропоніми, куди відносять імена, прізвища, патроніми, псевдоніми, прізвиська людей, як-от: *Donald Trump ist ein Meister des "Gaslighting". Donald Trump hat eine Ökonomie der Abschottung angekündigt.*

2) топоніми, куди входять назви материків, континентів, населених пунктів, гідроніми тощо, як-от: *Im April treffen sich die Nato-Außenminister in Brüssel - doch der wichtigste Alliierte, die USA, schickt nur eine Vertretung.*

3) зооніми (клички тварин);

4) хрононіми, до яких належать назви історичних подій, епох, геологічних періодів, назви свят;

5) фітоніми (назви культурних злаків і квітів): сорти яблук, груш, полуниць;

6) ергоніми, які об'єднують назви різних соціальних угруповань людей, а також назви організацій і установ: *Erdogans Partei verzichtet auf Wahlkampfauftritte in Deutschland.*

7) ідеоніми, до яких належать назви творів науки, мистецтва, тобто назви результатів духовної діяльності людини: *Tollkühne Frauen auf ihren springenden Pferden.* [9, 10].

8) хрематоніми, куди входять назви продуктів промислової діяльності людини, які з певних причин отримали статус власної назви. Сюди належать назви механізмів, машин, транспортних засобів, побутових приладів, музичних інструментів, зброї, ліків.

Отже, ономастичний простір сучасної німецької мови має великий потенціал для подальшого вивчення з урахування новітніх здобутків як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів у площині когнітивної ономастики

літературної та публіцистичної. Важливу роль при аналізі онімів має відігравати також певна «ономастична інформація», що дозволяє установити функції онімів у тексті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білоус І.Л. Власні назви у німецьких газетно-публіцистичних жанрах : дис ... канд. філол. наук / І. Л. Білоус . – Херсон, 2014 . – 178 с.
2. Кам'янець В.М. Структурні, семантичні та функціональні особливості власних назв сучасної німецької мови (на матеріалі особових імен, прізвищ та псевдонімів): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / В.М. Кам'янець. — Львів, 2001. — 168 с.
3. Ляховин О.Б. Концепти ДІМ/ДОРОГА/ШЛЯХ/ПОДОРОЖ у німецькій, російській та українській лінгвокультурах як чинники моделювання антропонімів [Електронний ресурс] / О. Б. Ляховин. – Режим доступу до статті : <http://azbuka.in.ua/wp-content/uploads/2013/10/liahovyn.pdf>
4. Матвіїшин О.М. Власна назва як перекладацька і перекладознавча одиниця (на матеріалі німецькомовних інтерпретацій української прози початку ХХ століття) / О. М. Матвіїшин // Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]. Сер. : Філологічна. – 2012. – Вип. 25. – С. 81- 82.
5. Debus F. Namenkunde und Namengeschichte. Eine Einführung / F. Debus. – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2012. . – 280 S
6. Ernst P. Wörter und Namen im mentalen Lexikon. Namenkunde und Kognitive Linguistik. / P. Ernst. // Namenforschung morgen. Ideen, Perspektiven, Visionen. – Hamburg : Barr, – S. 37-44.
7. Kovbasyuk L. Vornamen als primäre und sekundäre Nominationen im Gegenwartsdeutschen / L.Kovbasyuk // Одеський лінгвістичний вісник: зб. наук. пр. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія» – 2014. – Випуск 4. – С. 327-331.

8. Lenk H.E.H. Personennamen im Vergleich : Die Gebrauchsformen von Anthroponymen in Deutschland, Österreich, der Schweiz und Finnland / H.E.H. Lenk. –Hildesheim, Zürich, New York : Georg Olms Verlag, 2002. – 490 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

9. Spiegel [Електронний ресурс] – 2016. – № 1–15. – Режим доступу до журн. : <http://www.spiegel.de/spiegel/print/index-2016.html>
10. Die Zeit [Електронний ресурс] – 2016. – № 1–17. – Режим доступу до журн. : <http://www.zeit.de/2016/index>

УДК УДК 070 (477) (09)

Ємець Михайло

Науковий керівник доктор філологічних наук,

професор В.В. Різун

ТИПОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСИ ХЕРСОНЩИНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

***Анотація.** У статті розглядаються херсонські періодичні газетні видання першої половини ХХ століття. Здійснено аналіз рубрик, тематичного та жанрового наповнення газет «Херсонские губернские ведомости, «Херсонська газета – Копейка».*

***Ключові слова:** регіональна преса, засновник та видавець газети, рубрики видання.*

Дослідження історії регіональної преси – важливий напрям історико-краєзнавчих, пресознавчих досліджень. Херсонська преса, віддзеркалюючи особливості суспільно-політичного, економічного та культурного життя краю, слугує додатковим цінним матеріалом вивчення історії України, вона є джерелом фактологічного краєзнавчого матеріалу. Тому

дослідження матеріалів херсонських газет першої половини ХХ століття є досить *актуальним*.

З 1900 по 1916 роки в Херсоні в різний час виходило 15 газет. Серед херсонських довготривалих видавничих проектів можна виділити газети: «Херсонские губернские ведомости» (1838-1916 рр.), «Юг» (1896-1914 рр.), «Херсонская газета - Копейка» (1909-1913 рр.) [1].

Як наголошує Н.Шушляннікова, першою газетою, яка була видана в Херсоні, була «**Херсонские губернские ведомости**». Її сигнальний номер вийшов у 1838 році [2, с.97]. Видання було друкованим органом губернської влади й відображали офіційну точку зору на ті чи інші події. Проте вони мали суттєву перевагу над іншими виданнями: їх матеріали не підлягали цензурі (за винятком 1863 - 1881 рр.).

«**Херсонские губернские ведомости**» видавалися російською мовою, мали дві частини: офіційну і неофіційну. В офіційній частині друкувалися постанови, розпорядження центральної та місцевої влади. Серед матеріалів неофіційної частини можна виділити: історичні есе, спогади, огляди літератури, бібліографічні покажчики з історії краю тощо. Редактором неофіційної частини «Губернских ведомостей», зазвичай, призначався один із губернських чиновників, офіційна частина також виходила за підписом одного з високих губернських чинів, а в цілому газета перебувала під наглядом губернатора [2, с.11].

«Херсонські губернські відомості» виходили 2-3 рази на тиждень, редакторами газети в різний час були Н.Ейсмонт, Н.Марков, К.Ханацький, В.Білоїцький, Ф.Майсєєв, В.Башкевич, І.Пашенков, В.Григор'єв, Г.Гроп'янов [2, с.97].

«**Херсонська газета - Копейка**» почала виходити з 28 квітня 1909 року. Останній номер газети вийшов 21 квітня 1913 року. Це була щоденна, безпартійна, суспільно-літературна та комерційна газета. Обсяг газети складав 4-6 листків, розмір 54x38 см. Газета видавалася російською мовою [1].

Засновником та видавцем газети був херсонський купець 1-ої гільдії, голова Херсонського біржевого комітету Мойсей Семенович Рабінович (1849–1911). Мойсей Рабінович – комерційний радник, власник лісопильного заводу, член обліково-позикового комітету Херсонського відділення державного банку з торговельно-промислових кредитів.

Друкувалась газета в типографії А. та М. Заранкіних, Б.А.Фукса. У відділі краєзнавства Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара зберігаються комплекти цієї газети за 1909-1913.

Херсонська газета «Копійка» друкувала поточні політичні новини з України та за кордоном, рецензії, світські хроніки, приватні оголошення, рекламні матеріали.

Видання мало такі рубрики: «Телеграфные известия», «По России», «Местная жизнь», «Отблески дня», «Театр и музыка», «Происшествия в Херсоне», «Фельетоны», «Спорт», «Письмо в редакцию», «Почтовый ящик». На першій та останніх сторінках розміщувались рекламні оголошення та приватні об'яви.

Друга сторінка була виділена під телеграми: інформація такого роду була найбільш важливою та заповнювала дві третини тієї площі, яку газети відводять під фактичний матеріал. На цій же сторінці була представлена рубрика «По России». Рубрики «Местная жизнь», «Происшествия в Херсоне», «Театр и музыка», «Фельетоны» розміщувались на двох наступних сторінках.

Таким чином, кінець XIX - початок XX ст. - період, що характеризується успіхами в розвитку періодики на Херсонщині. Цей період, ознаменувався бурхливим розвитком економіки, громадської свідомості, культурного життя в центрі й регіонах, до яких належав Південь. Усе це спонукало до формування нової журналістики, що ґрунтувалася на постійному обміні новітньою інформацією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Місцеві газети в фондах Херсонської обласної універсальної бібліотеки імені Олеса Гончара, 1865-2009: каталог/ Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеса Гончара; уклад. Л.І. Зелена - Херсон : ХОУНБГ, 2012. - 269 с.
2. Первые газеты Херсона – Режим доступу: http://artkavun.kherson.ua/pervye_gazety_hersona.htm
3. Форостян А.Ф. Висвітлення в періодичній пресі II половини XIX століття питань освіти, науки та культури Півдня України // Збірник наукових праць. Випуск 40. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – С. 354-358.
2. Шушляніківа Н. Розповіді з історії Херсонського краю: монографія /Н.Шушляніківа. – Херсон, 2003. – 128 с.

УДК 811.111

Єрмолаєва Олена

Науковий керівник – старший викладач Бутенко О. А.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПЛІЦИТНОГО ТА ІМПЛІЦИТНОГО ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Заперечення посідає особливе місце в лінгвістичних дослідженнях мовних та розумових категорій. Через багатогранність поняття заперечення в мовознавстві сформувалось багато напрямів, які пропонують своє тлумачення категорії заперечення та розуміння його категорійного змісту. Саме завдяки універсальності заперечення, його цінності з точки зору філософії, логіки, психології та мовознавства, проблема вивчення цього явища завжди привертала увагу дослідників. Серед них О.М. Пешковський, О.В. Бондарко, В.М. Бондаренко, І. М. Богуславський, В.Г. Гак та інші.

Актуальність статті зумовлена суперечливістю напрямків та існуючих точок зору, необхідністю постійного переосмислення та пошуку нових підходів щодо вивчення категорії заперечення, зокрема з погляду на динамічний розвиток англійської мови; недостатньою вивченістю при великому обсязі способів та засобів реалізації заперечення. Особливої уваги заслуговують ті, що стосуються неграматичних (імпліцитне заперечення), адже заперечення такого характеру тісно пов'язане з процесом урізноманітнення та пожвавлення мовленнєвого процесу, а отже – активним розвитком певної мови.

Метою є комплексний аналіз особливостей вираження заперечення, експліцитних та імпліцитних способів його вираження, завдяки чому мають бути встановлені закономірності функціонування цього феномену, а також його місце й значення в розвитку мови та збагаченні мовлення.

Об'єктом є явище заперечення в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження – експліцитні та імпліцитні способи вираження заперечення в сучасній англійській мові.

Семантика є ядром категорії заперечення, яка перетворює зміст висловлювання на протилежний і характерна кожній мові світу.

Протиставлення, як і інші універсальні мовні категорії, також може бути виражене як безпосередньо, експліцитно, так і опосередковано, тобто імпліцитно. Експліцитні засоби вираження заперечення об'єднують словотвірні та лексичні.

Експліцитний (від лат. *explicit* – явний) спосіб представлення інформації за допомогою вербальних засобів є найпоширенішим способом вираження заперечення [3, с.139]. Тобто, під експліцитними засобами вираження ми розуміємо висловлювання, у семантичній структурі яких присутня сема очевидної незгоди, заперечення.

Найважливішим та найчастотнішим засобом вираження заперечення є частка *not*, яка, крім лексичної, виконує й синтаксичну функцію: залежно від її позиції речення поділяються на загальнозаперечні та

частковозаперечні, формування структурних типів яких зумовлюється місцем негатора в реченні, семантикою лексем та їх поєднань, які відображають негативні зв'язки між явищами та поняттями:

This did not prevent Julia from falling madly in love with him
(G. Kennet).

It was not you, who helped me.

Not fortune but work helped him to succeed.

Окрім заперечної частки *not*, існують інші граматичні маркери, які виступають негаторами й роблять речення заперечним: *no* та його похідні – *no one, nobody, nothing, nowhere, none (of) neither (of), never* і сполучник *neither ... nor* [1, с. 22]:

No sensible man would say that. Nobody knows about it. I saw neither you nor your wife. None of the applicants was German. He was nowhere to be found. He never gets up early. Neither of the statements is true. He has nothing to say.

Вираження експліцитного заперечення в англійській мові відбувається завдяки лексичним та граматичним засобам. За А.Й. Паславською лексичне заперечення має операційною ділянкою не пропозитивний зміст речення, а значення окремої лексичної одиниці.

Реалізуватися таке заперечення може за допомогою словотвірних засобів та лексем із заперечним значенням [2 с. 10].

Такими є заперечні префікси *in-, in-* (з варіантами в результаті асиміляції *ir, il, im*), *dis-*, *non-*, *mis-*, *de-*, *e-*, *anti-*, *ab-*, *a-*, *ex-*, *contra-*; суфікс *-less, -free*; вирази, що є основними засобами «підсилення заперечення»: *not at all, by no means, not by any means, not in the least, not for the world, not on your life, not in any way, not in any respect, in no respect* та інші.

Також за Х. Кларком, до лексичних засобів вираження заперечення в англійській мові належать слова *scarcely, hardly, few, seldom, little, only* [4, с. 5]. Їхня належність, незважаючи на відсутність морфологічних

одиниць негачії та очевидного заперечення, зумовлюється присутністю семи заперечення.

Отже, експліцитне заперечення як основа прагматичного підходу, своєрідне ядро та відправна точка до вивчення явища заперечення, виражається за допомогою певних лексичних та словотворчих засобів, які вказують на денотативні значення спростування, заборони, протесту, незгоди та, на відміну від імпліцитного заперечення, не потребують попереднього комунікативного досвіду мовця, тобто контекст мовної ситуації не має особливого значення.

Експліцитність протиставлена **імпліцитності** – невербальному способі представлення інформації, що завжди реалізується в умовах комунікації і в актуалізованих текстах, створюючи смислову багатшаровість тексту на підставі асиметрії форми та змісту [3, с.139].

Імплікація (від лат. *implicatio* – сплетіння) – альтернативний вербальному невербальний спосіб передачі інформації, який ґрунтується на інтеграції вербальних засобів із досвідом, фондом знань комунікантів, їхньою комунікативною компетенцією та сприяє оптимізації комунікативної взаємодії, взаєморозумінню. Його пов'язують із тенденцією до мовної економії, називають потужним засобом компресії повідомлення, тексту [3, с.178].

Заперечення, виражене імпліцитним способом, зустрічається в мові значно рідше, ніж заперечення, передане за допомогою формальних засобів вираження. Одне і те ж негативне значення може бути передано як за допомогою формальних засобів негачії, так і без використання таких, тобто виводиться з самої семантики слова або цілої синтаксичної конструкції. У такому випадку має місце імпліцитне заперечення.

До лексичних засобів вираження імпліцитного заперечення належать слова, словосполучення і фразеологічні звороти з негативною семантикою, наприклад, *forget, doubt, fail, deny, refuse, avoid, prevent, fear, forbid, forbear, hinder, refrain* [4, с. 5]:

Did you do it? - I failed to do it. = I didn't do it.

It is forbidden to cross the street here. = We can't cross the street here.

Якщо формально виражене заперечення завжди більш конкретне й зрозуміле для сприйняття, то у випадку імпліцитного вираження заперечення для з'ясування сенсу висловлювання особливу роль набуває контекст, інтонація, порядок слів, а також такі екстралінгвістичні фактори, як мовна ситуація і позалінгвістичний досвід комунікантів. Заперечення за допомогою імпліцитності також виражається в авторському припущенні про ступінь вірогідності реалізації дії, про яку йдеться:

Is it the only reason? = It seems to me, that it is not the only reason.

Let him do it as well! = I'm not going to do it.

What on earth was I to do? = I had nothing to do.

У наведених прикладах відповіді на запитання не містять формальних негаторів. Однак із контексту зрозуміло, що вони заперечні; імпліцитне заперечення обумовлено лише ситуативно.

Отже, зважаючи на багатовимірний характер заперечення, імпліцитність є важливим способом урізноманітнення мовленнєвого процесу та вираження ставлення комунікантів до ситуації, що впливає з попереднього лінгвістичного або екстралінгвістичного досвіду мовця.

Таким чином, завдяки співставленню експліцитних та імпліцитних засобів негачії, ми довели, що категорія заперечення, багатство способів та засобів її вираження, притаманних певній мові, – важливий показник як формальної динаміки розвитку мови, її стану на сьогоднішній день, так й особливостей ментальності мовців, характеру комунікації в дискурсі. Також визначено, що експліцитне заперечення слугує відправною точкою для вивчення цієї категорії. Тому експліцитне заперечення є своєрідним ядром для функціонально-семантичного поля заперечення, а імпліцитне – його периферією, але не менш важливим явищем для надання мовленню виразності, експресивності, емоційності. Тому матеріал, який висвітлено в

роботі є перспективним з точки зору подальшого дослідження заперечення як універсальної логіко-філософської та лінгвістичної категорії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грамматика английского языка: Синтаксис: Учебн. пособие для студентов пед. ин-тов/ Н.А. Кобрин, Е.А. Корнеева, М.И. Оссовская, К.А. Гузеева. – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.
2. Паславська А.Й. Заперечення як мовна універсалія : принципи, параметри, функціонування / А. Й. Паславська. – Львів : Видавн. центр Львів. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – 290 с.
3. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.
4. Xiang M. Explicit and implicit negation, negative polarity, and levels of semantic representation [Електронний ресурс] / Ming Xiang, Julian Grove, Anastasia Giannakidou. – Linguistics Department, University of Chicago – Режим доступу:
https://lucian.uchicago.edu/blogs/mingxiang/files/2012/10/npi_XGG-2013-finals submission.pdf.

УДК: 811.161.2'373.45:811.111:

[070+654.19/.197]

Журавльова Єлизавета

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Лебедєва Н.М.

ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ (ПРЕСА, РАДІО, ТЕЛЕБАЧЕННЯ)

Із розвитком інформаційних технологій, розширенням просторів Інтернет-ресурсів, збільшенням кількості друкованих і електронних

засобів масової інформації все більше й більше іншомовних запозичень входять до лексичного словника сучасної української літературної мови. Особливої популярності набули англomовні запозичення, які широко використовуються українцями як у писемному, так і в усному мовленні. Англomовні запозичення в українській мові називають англiцизмами[1, 2]. Найбільш продуктивно такі запозичення можна спостерігати в мові соціально орієнтованих сфер спілкування – ЗМІ (преса, радіо, телебачення) та реклами, які, як зауважує К. Городенська, «пропагують моду на активне вживання англomовних слів» [2, с. 4]. У результаті нові лексеми закріплюються в мовній свідомості значної кількості реципієнтів і з часом входять до їх активного словникового складу.

У Великому тлумачному словникові сучасної української мови англiцизм визначається як слово або зворот, запозичені з англійської мови [1, с. 29], подібні визначення цього терміна наводить і ряд учених, зокрема К. Городенська, О. Лапінська [2, 3]

Метою нашої роботи є дослідити фонетичні та лексичні особливості, а також частотність вживання англomовних запозичень в українському медіа-дискурсі.

Для реалізації поставленої мети за фактичний матеріал маємо щоденне видання центральних органів виконавчої влади України – газету "Урядовий кур`єр" (2016-2017 рр).

Корпус вибірки, що включає 120 англomовних одиниць, показує, що для запозичень із англійської характерні:

1. На фонетичному рівні:
  - звукосполучення *дж*: імідж(*image*), месидж(*message*);
  - звукосполучення *ай*, *ей*: айфон(*Iphone*), айпад(*Ipad*).
2. На лексичному рівні:
  - суфікси *-инг(-ing)*: рейтинг(*rating*), маркетинг(*marketing*).
3. На словотворчому рівні:
  - суфікси *-ер(-or)*: менеджер(*manager*), лідер(*leader*).

Опрацювавши ряд випусків газети, маємо цікавий лінгвістичний матеріал із використання англіцизмів у сучасному медіа-дискурсі.

Як показує проаналізований матеріал, найчастотнішими англомовними запозиченнями в газеті є наступні: *Інтернет*, *Apple*, *айфон*, *веб-сайт*, *месидж*, *саміт*, *рейтинг*, *стандарт*, *маркетинг* (від 6 до 17 прикладів).

Розглянемо ці запозичення детальніше.

Англіцизм «*Apple*» (17 одиниць) використовується авторами статей у значенні назви марки, із англійської *apple* – яблуко. Широке використання цього англіцизму в українському медіа-дискурсі пов'язане з активною діяльністю американської компанії «*Apple*» [5].

В умовах глобалізації та розвитку комп'ютерних технологій англіцизм *Інтернет* (13 одиниць) буквально заповнив мовний простір українців, оскільки *Інтернет*, що походить від англійського *Internet* – це всевітня система об'єднаних комп'ютерних мереж для зберігання й передачі інформації [4].

Одне з провідних місць у сучасній українській мові займає англіцизм *айфон* (9 одиниць) (*Iphone* – *I+phone*, буквально «Я+телефон»), що походить від англійської назви серії смартфонів, розроблених корпорацією «*Apple*» [5].

До англіцизмів, пов'язаних із модернізацією науки і техніки, відносимо і *веб-сайт* (9 одиниць) (від англ. *website*) — сукупність веб-сторінок, доступних у мережі *Інтернет*, які об'єднані за змістом, а також *месидж* (8 одиниць) (від англ. *message*) — повідомлення, завуальоване повідомлення, іронія, звернення, попередження, сигнал, короткий зміст чогось [4, 5].

Не менш популярним і частотним в українській публіцистиці є функціонування англомовних запозичень, що мають відношення до політичної сфери: *саміт* (10 одиниць) (від англ. *summit* — вершина, верх) — збори і переговори людей у вищих урядових колах різних країн; *спікер* (

8 одиниць) (англ. *speaker*) — голова парламенту; той, що говорить; *стандарт* (8 одиниць), що походить від англійського *standard*; *рейтинг* (11 одиниць) (англ. *rating*); *скаут* (6 одиниць), що походить від англійського *scout* (6 одиниць) і означає – розвідник; *лідер* (6 одиниць) – походить від англійського *leader*, «той, хто веде». Хоча, зважаючи на сучасну мовну ситуації в країні, ці одиниці використовуються й поза межами політичних відносин [4, 5].

Поширені англомовні елементи й серед назв сайтів, зокрема з пошуку роботи, наприклад, сайт «*work.ua*» (3 одиниці), із англійської *work* – робота; сайт «*Хедхантер Україна*» (4 одиниці), що походить від англійського *headhunting* – полювання за головами, де *head* – голова, а *hunting* – полювання [5].

Частотними є також запозичення, пов'язані зі сферою бізнесу та економіки: *офіс* (англ. *office*), *маркетинг* (8 одиниць) (англ. *marketing*), що утворене злиттям англійських слів *market* + *getting*; *менеджер* (8 одиниць), що походить від англійського *manager*, тобто адміністратор, управляючий; *ІТ-шники* (3 одиниці) – у слові використано аббревіатуру ІТ, що є скороченням від англійського *information technology*, саме ж слово використовується на позначення людей, що працюють у сфері інформаційних технологій [4, 5].

Таким чином, дослідивши особливості та частотність вживання англомовних запозичень в українському медіа-дискурсі (на матеріалі газети "Урядовий кур'єр"), можемо відзначити, що англіцизми є дуже поширеним явищем у сучасній українській літературній мові, особливо ті, що стосуються політичної, економічної та науково-технічної сфер людської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. Ред.. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

2. Городенська К. Г. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови / К. Г. Городенська // Науковий часопис нац. педагог. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. пр. / відп. ред. М. Я. Плющ. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова.
3. Лапінська О. Екстралінгвістичні чинники запозичень англіцизмів у сучасній українській мові [Електронний ресурс] / О. Лапінська // Дослідження з лексикології і граматики української мови, вип.9. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://ukrmova.com.ua/2009/Artcl_22.pdf.
4. Урядовий кур`єр. – 2016. – № 5, 6, 7, 10, 37, 66, 164, 165, 174, 218, 229, 234, 240, 243, 247.
5. Урядовий кур`єр. – 2017. – № 1, 7, 10, 12, 13, 14, 15, 19, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34.

УДК 371.3 : 81 ' 243

Істоміна Аліса

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,

доцент Голотюк О.В.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Актуальність даної статті обумовлена необхідністю подальшої заміни традиційних методів навчання на інтерактивні. Об'єктом є інтерактивні методи навчання на сучасному етапі вивчення іноземної мови. Предметом є використання інтерактивних методів на уроках іноземної мови.

Інтерактивне навчання можна визначити як взаємодію викладача й учня в процесі спілкування та навчання з метою вирішення лінгвістичних та комунікативних завдань. Вперше технологія навчальної діяльності у парах була запропонована А.Г.Рівінім ще в 1911 році. Було доведено, що діяльність учнів стає ефективною, максимально результативною і в той же час вивільнює час вчителя для контролюючих і корегуючих дій [1, с.15].

Ми пропонуємо приклади проведення найбільш цікавих інтерактивних ігор для навчання говоріння. Такі ігри передбачають оволодіння словниковим запасом з вивченої теми та загальноповживаною лексикою.

Візьми хвилину – гра, в якій учню надається 1 хвилину, для представлення терміну, написаного на інтерактивній картці. Учасник має надати найбільше інформації про даний предмет/термін, його значення, використання, тощо. Отримує перемогу, учень, який надав найбільш повну та зв'язну інформацію про вказаний в картці предмет або термін.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми у поєднанні з граматиною. Хороший спосіб для закріплення пройденого матеріалу.

Опис предмета – гра, в якій необхідно описати слово чи словосполучення, вказані на інтерактивних картках, не називаючи корінь слова та не застосовуючи жестів. При цьому активну роль грає решта групи, яка має вгадати слово.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми у поєднанні з граматиною.

Історія ланцюжком – гра на логіку, прояв фантазії та індивідуальності. Суть гри полягає у продовженні історії попереднього учня.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми та загального словникового запасу в поєднанні з граматиною.

Особливості гри: покращується навички швидкого реагування, логічного мислення, підвищується увага, не меншу роль віддають фокусуванню на сюжеті історії, що допомагає розвивати пам'ять.

Вище зазначені ігри можуть проводитися в другій частині заняття, для підвищення активності учнів та покращення сприйняття інформації. Вони не потребують значної підготовки та залежать від теоретичного рівня пізнання учнів. Щодо дискусійних групових форм, які будуть приведені нижче, окрім теоретичного підґрунтя повинна бути присутня аргументованість відповідей [3, с. 99].

Приведені нижче актуальні дискусійні форми змушують учнів аналізувати думки, перш ніж їх озвучувати, адже обов'язковим елементом є не лише промова, але й пояснення ходу власних думок.

- Круглий стіл (Колективна грана вирішення спільної проблеми).
- Наукові дебати (Навчальна суперечка-діалог, в якій учні—представники різних напрямлень, відстоюють свою думку, протилежну іншим).
- Змагання в малих групах (Мотиваційна гра, яка спонукає учнів до активності).
- Мозковий штурм (гра, розвиваюча критичне мислення).
- Ситуація (гра, розвиваюча вміння швидко реагувати та фантазувати).
- Судове засідання(гра з розподіленням ролей та пошуком конструктивних відповідей).
- Тренування (форма навчання із застосуванням різних форм роботи з невеликою групою для вдосконалення навичок в процесі моделювання ситуацій, які наближені до реальності).
- Дебрифінг (аналіз та обговорення результатів попередньої роботи; структурування набутого досвіду; визначення та оцінювання власних досягнень та поразок педагогом і учнями; планування подальшої діяльності).

Дискусійні форми навчання – це цілеспрямований та впорядкований обмін думками, твердженнями з метою «знаходження істини» або формування учасників певної точки зору. Головними умовами є обмеження одним питанням чи темою, висловлена думка має бути аргументованою.

Однією із самих активних дискусійних форм заняття можна виокремити «Мозковий штурм», що містить спільне розв'язання проблем. Метою цієї гри є забезпечення генерації ідей для неординарного рішення певної проблеми [2, с. 5].

Метод дебрифінгасприяє не тільки розвитку особистісних якостей учнів але й вчить об'єктивному оцінюванню знань і вмінь, набутих під час попередньої роботи, аналізу рівня застосування особистісних якостей, рівня активності та моделей поведінки. Єдиним обмеженням даного методу є те, що він потребує більшого терміну, порівняно з іншими методами.

Головною проблемою залучення інтерактивних ігор визначають те, що учень часто не має власної думки, а якщо й має, то боїться висловлювати її відкрито, на весь клас. Постійне проведення інтерактивних занять сприяє значному покращенню комунікативних навичок учнів, в результаті чого зникають внутрішні обмеження учня. В процесі спілкування учні навчаються: спілкуватися з різними людьми, висловлювати альтернативні думки, приймати виважені рішення, приймати участь у дискусіях [5, с. 67].

Найбільшою помилкою викладача є використання однієї методики викладання або вибір однієї форми проведення інтерактивного завдання. Слід пам'ятати, що канали сприйняття інформації не бувають односторонніми, тому слід залучати різні форми.

Таким чином, саме при залученні інтерактивних технологій навчання збільшується активність роботи на занятті, увага, мотивація учнів. Учасники відчують себе не пасивними слухачами, а активними гравцями заходу, розвивають в собі вміння вислуховувати думки інших,

погоджуватись з ними або відстоювати свою, самостійно шукати аргументи, пояснювати логічність та послідовність своїх думок іноземною мовою. Інтерактивна форма роботи має значні переваги над фронтальною та індивідуальною формами: у групах учні залучаються до колективної творчої діяльності, осмисленого спілкування і взаємодії; здійснюється взаємонавчання та взаємоконтроль [4, с. 16]. Тож, використання інтерактивних технологій забезпечує реалізацію основної мети навчання іноземної мови у сучасній загальноосвітній школі, а саме формування в учнів іншомовної комунікативної компетенції, що забезпечується оволодінням основними видами мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Близнюк О.І., Панова Л.С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів. – К.: Освіта, 1997. – 64 с.
2. Гін А. Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму: [Цікава і проста форма навчальної діяльності] // Завуч (Перше вересня). – 2000. – №8. – С.7-11.
3. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002. – 135 с.
4. Цільова комплексна програма "Вчитель" / Інформаційний збірник Міністерства освіти України, 1997, №24. – К.: Педагогічна преса. – С.11-25.
5. Ярошенко О.Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. – К.: Партнер, 1997. – 193 с.

АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛЬСЬКОЇ ПРЕСИ)

***Анотація.** Статтю присвячено виявленню англiцизмiв у сучаснiй польськiй мовi, iх тематичних груп, словотвiрних i морфологiчних особливостей.*

***Ключові слова:** англiцизми, запозичення, польська мова, тематичні групи.*

Англiцизми в польськiй мовi з'являються в XVIII столiттi, найбiльш iнтенсивно цей процес вiдбувається в 90-i роки XX столiття, що пов'язано з початком ринкової економiки в Республiцi Польща. Запозичення цього перiоду стали звичними (у сучаснiй лексицi широко вживаються такi слова, як *джерсепер, хот доги, експортер, iнфляцiя, гамбургер, шопiнг* тощо) i часто є найбiльш популярним позначенням предмета, процесу чи явища.

Вiдсутнiсть мовних бар'єрiв, однозначне розумiння термiнологiї є запорукою успiшного економiчного розвитку краiни. Англiцизми, що з'явилися в польськiй мовi середини 90-х рокiв, були необхідним засобом виживання для економiки Польськiй Республiки, а сьогодні – невид'ємна частина процесiв глобалiзацiї свiтової спiльноти й зростання мiжнародного спiлкування.

Збiльшення кiлькостi запозичень з англiйськiй мови майже в 10 разiв за минуле столiття призвело до того, що в багатьох дослiдженнях ставиться питання про збереження польськiй мови й визначення ступеня адаптацiї англiцизмiв.

Польща здавна контактувала з найрiзноманiтнiшими народами, тобто такi мовнi взаємозв'язки мають порiвняно довгу iсторiю, але в наш час

запозичення стають все більш інтенсивними. Тому, якщо говорити про наслідки таких контактів, то слід особливо увагу звернути на проблему іншомовних запозичень у польській мові – одну з найактуальніших проблем польської лінгвістики.

Різноманітні суспільно-політичні, культурні чинники сприяють перейманню польською мовою іншомовних слів на позначення понять і реалій сучасного життя. Безумовно, ці запозичення є одним зі шляхів поповнення лексичного складу польської мови, однак вони також викликають деякі зауваження. Це, зокрема стосується правильності вживання іншомовних запозичень у мовленні, оскільки не кожне іншомовне слово, відтворене в польській мові, збагачує її словник. Іноді запозичення «псують» мову, «засмічують» лексику, створюють у ній зайві дублети.

Потрібно також зауважити, що мові однаково шкодить і надмірний пуризм, тобто безоглядне викорінювання іншомовних елементів, і надуживання чужомовної лексики, переобтяження нею письмових та усних текстів. Особливо знижують рівень культури мовлення помилки у використанні іншомовних слів.

Дехто з мовознавців і до цього часу не мають певної думки щодо місця іншомовних слів у лексиці польської мови, проте багато відомих філологів ХХ століття проводили теоретичні дослідження цього питання: професор Ягелонського університету Е. Манчак-Вольфельд, Я. Фізіак, М. Отвіноска-Каштеляниця, В. Мьодунка та М. Воцон [4, с. 7].

Мета статті – виявити англіцизми в сучасній польській мові й класифікувати їх тематичні групи.

Фактичний матеріал і кількісні характеристики свідчать, що потужним джерелом лексичних запозичень у мові ЗМІ (та й у польській мові загалом) стала англійська мова (або, точніше, її американський варіант) – найбільш поширена у світі мова міжнародного спілкування та співпраці. Тому слушним видається зауваження відомих польських учених

у царині журналістики: «Англо-американське домінування в глобальній комунікації можна схарактеризувати в багатьох категоріях, але насамперед скажемо, що в ХХ столітті цей феномен виявився в чотирьох площинах: англійська як світова мова, поп-культура, комунікаційні технології та інформація» [3, с. 53]. За підрахунками у польській мові англіцизми й американізми становлять близько 75-80% серед усіх нових запозичень. Варто відзначити, що джерела й умови запозичування значно змінилися порівняно з другою половиною ХІХ – початком ХХ століття, адже в той період основними джерелами були французька та німецька мови, а запозичення з англійської мови мали спорадичний характер [5, с. 38].

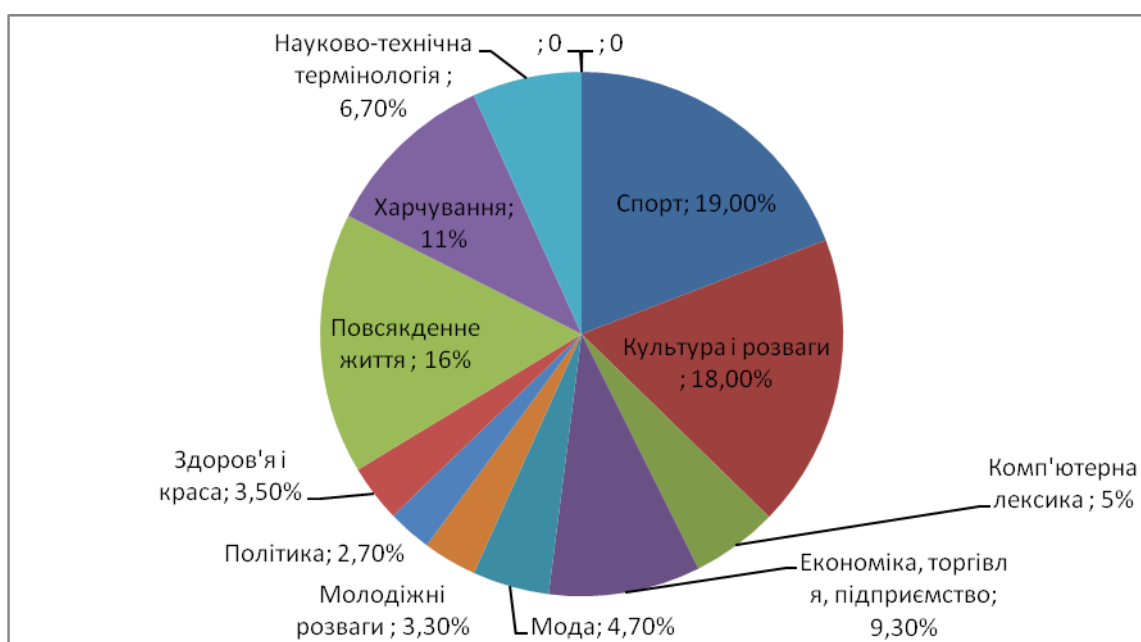
Проаналізувавши статті з журналів «*Życie na Gorąco*», «*Student PLUS +*», «*Newsweek*», «*Tele-Świat*», «*Twoje Imperium*», «*Świat i Ludzie*», ми виявили 150 англіцизмів, які можна розподілити за 11 сферами вжитку: «Науково-технічна термінологія», «Спорт», «Культура й розваги», «Комп'ютерна лексика», «Економіка, торгівля, підприємство», «Мода», «Молодіжні розваги», «Політика», «Здоров'я й краса», «Повсякденне життя», «Харчування».

Відсотковий розподіл за цими сферами вжитку виглядає так:

- **Науково-технічна термінологія** (6,7%): *interferencja, flesz, kodek, kompakt, komputer, kontener, stres, trend, walkman, Joystick*;
- **Спорт** (19%): *aut, buggy, badminton, bekhend, bobslej, debel, derby, doping, dżokej, forhend, hokej, jogging, lider, mecz, net, open, outsider, ring, rugby, sport, set, team, tenis, walkower, slup, spardek, spinaker, szkła*;
- **Культура і розваги** (18%): *bestseller, blues, country, disco, DJ (disc jockey), drink, fan, happening, heavy-metal, hit, hobby, longplay, musical, party, playback, pop, pub, puzzle, quiz, remake, rock, serial, singel, show, thriller, wideoklip, video*;
- **Комп'ютерна лексика** (5,3%): *driver, joystick, favicon, mysz (semantyczne), serwer, skaner, spam, sensor*;

- **Економіка, торгівля, підприємство** (9,3%): *barter, biznes, businessmen, bizneswoman, boom, boss, broker, holding, joint venture, leasing, menedżer, monitoring, sponsor*;
- **Мода** (4,7%): *dżersej, džinsy, pulower, klipsy, szewiot, lycra, topless*;
- **Молодіжні розваги** (3,3%): *blues, disco, playback, singel, song*;
- **Політика** (2,7%): *budżet, lider (partii), lobby, establishment*;
- **Здоров'я і краса** (3,3%): *aerobic, lifting, jogging, peeling, breakdance*;
- **Повсякденне життя** (16%): *billboard, bestseller, baby-sitter, dog, happy end, yuppie, logo, gadżet, gangster, market, notebook, puzzle, ranking, snack bar, skecz, scrabble, shopping, show, tefelon, weekend, OK, menedżer, party, POP*;
- **Харчування** (10,7%): *drink, befsztyk, cheeseburger, chipsy, dressing, fast food, grejpfrut, grill, hamburger, hot dog, lunch, popcorn, sandwich, tost, wegetarianin, snack*.

Як бачимо, найбільше англіцизмів уживається у сферах «Харчування», «Повсякденне життя», «Спорт» та «Культура і розваги». Це пояснюється великою популярністю сфери розваг, харчування, сучасних технологій серед молоді. Тобто молодіжна преса є одним із джерел англіцизмів для підлітків. (Рис. 1).

Рис. 1. Класифікація англіцизмів за сферами використання

Отже, запозичення – це різні елементи (звуки, фонеми, морфологічні елементи, слова, вирази, звороти, синтаксичні конструкції), перейняті з іншої мови. При мовних контактах явище запозичення неминуче, більшою чи меншою мірою воно присутнє в усіх мовах і епохах.

Англїцизм – різновид запозичення; слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англїйської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком.

Дослідження теоретичних основ процесу запозичення, а також практичний аналіз сучасних англїцизмів у польській лексиці дозволяють припустити, що наявний обсяг лексем англїйського походження не тільки збережеться, але й продовжить збільшуватися зі зростанням міжнародного спілкування, а також у межах процесів світової глобалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дяков А. В. Причини інтенсивного запозичення англїцизмів у сучасній польській мові / А. В. Дяков // Мова і культура. – Жешув, 2003. – С. 35–43.
2. Новак Л. П. Іншомовні слова в сучасній польській мові / Л. П. Новак. – М : Наука, 1968. – 364 с.
3. Filipovic R. Some problems in studying the English elements in European languages / R. Filipovic. – Zagreb, 1972. – С. 53–141.
4. Fisiak J. Zapozyczenia angielskie w jezyku polskim / J. Fisiak// Analiza interferencji leksykalnej, 1961. – 102 с.
5. McGovern J. Wyrazenia anglojezyczne nacechowane ekspresywnie w gwarze studentow polskich / J. McGovern // Jezyk a kultura. – Krakow, 2002. – С. 31–40.

**СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ,
УСКЛАДНЕНИХ ОДНОРІДНИМИ ПРИСУДКАМИ (НА МАТЕРІАЛІ
ПОВІСТІ МАРІЇ МАТІОС «ЧЕРЕВИЧКИ БОЖОЇ МАТЕРІ»)**

Анотація. Статтю присвячено визначенню особливостей структури семантики простих речень, ускладнених однорідними присудками у тексті повісті Марії Матіос «Черевички Божої Матері»

Ключові слова: однорідні присудки, єднальні відношення, протиставні відношення.

Актуальність полягає у дослідженні особливостей структури семантики простих речень, ускладнених однорідними присудками у художньому тексті. До вивчення творчості М. Матіос зверталися у працях вчені дослідники, але це в основному аналіз літературних особливостей творів, а мова творів практично не досліджувалась, тому тема нашої роботи актуальна.

Однорідні члени речення у тексті повісті є чинником розширення естетичного поля, засобом художньої образної конкретизації, що дозволяє авторці відтворити правду реального життя селян карпатського краю.

Особливої уваги заслуговують речення з однорідними присудками, які представлені одиницями різної семантики, що дають змогу авторці відтворити тонку натуру Іванки – головної героїні твору – її вміння бачити красу природи, її дитяче сприйняття світу. Однорідні присудки, виражені **інфінітивом**, підкреслюють дії, що властиві багатьом людям, узагальнюють, об'єднують: 1) «Щоб душа його могла відлітати і прилітати назад у свою хатку» [3, с.47]; 2) «Здалося, що ті гешиафори і зараз чатують за деревами, щоб напасти на неї, пограбувати і втекти назад у свою Галіцію» [3, с.53].

Умовний спосіб дієслів позначає бажаний, вірогідний, можливий, нереальний процес, який може відбутися за певних умов. Використання присудків, виражених дієсловами умовного способу, досконало створює атмосферу напруженості, нагнітання дії: 1) «*Та ні... вона би зробила інакше: свяченим ножем, як швидше, розрізала би ліву долоню і там сховала би квітку*» [3, с.22]; 2) «*Хто хоче такої дівки, що цілими днями збирала би трави та у небо би дивилася, а не кужіль у руках тримала?*» [3, с.71].

Особові однорідні присудки позначають послідовність дії, градацію дії, що підкреслюється яскраво вираженою перелічуваною інтонацією:

«*А, може, чекала, що від Заремби, як і раніше, знову донесеться несамовитий Рівчин сміх і розпоре гнітючу тишу села*» [3, с.106].

Однорідні присудки, виражені дієсловами кількісно-часової семантики, у тексті створюють враження швидкості подій та напруги, надають оповіді яскравої динамічності. У творі Марії Матіос насамперед відчуваєш динамізм сюжету завдяки авторській мові. За своєю суттю саме дієслово є одним з основних засобів відтворення динаміки: 1) «*На це з хати вибігає Іванчина мама і боляче сіпає доньку за лікоть*» [3, с.41];

2) «*Він ось-ось вискочить з-під свербивусу і лапне за руку*» [3, с.45].

Речення з однорідними присудками використовуються авторкою як засіб опису внутрішнього психологічного стану Іванки, або зображення характеру інших персонажів: «*Арон Маср міцненько притиснув дитину до грудей, витер їй кольоровою хусточкою сльози і лиш по тому тихо запитає...*» [3, с.31].

Лексико-семантичний рівень мовних одиниць увиразнюється однорідними присудками, що поєднуються єднальними, приєднувальними, зіставно-протиставними, розділовими, градаційними відношеннями.

Однорідні присудки пов'язані єднальними відношеннями становлять найбільшу групу серед простих речень із однорідними присудками:

1) «Коли би була така драбина, щоби потайки залізти та роздивитися, що на небі робиться» [3, с.13]; 2) «А, може, чекала, що від Заремби, як і раніше, знову донесеться несамовитий Рівчин сміх і розпоре гнітючу тишу села» [3, с.106]. 3) «Деко́трі тихо падали з молочного шляху і беззвучно щезали між небом і землею» [3, с.45].

Менш численна група – це однорідні присудки з **приєднувальними відношеннями**. Вони засвідчують виникнення нових асоціацій безпосередньо під час мовленнєвого процесу. 1) «А баран озлостився – і скинув дітей з себе, та ще потоптав їм кості» [3, с.203]; 2) «Він певно, забув, що в суботу не можна йому ніяку роботу робити – і втік до лісу від молитви» [3, с.203].

Однорідні присудки із **зіставно-протиставними відношеннями** не часто зустрічаються в тексті. Письменниця за допомогою них поєднувала дві протилежні, несумісні дії, які утворюють замкнені ряди присудків, виражених дієсловами: «Бігай – не хочу, спи собі під смерікою чи буком, ситих овечок із кошар кради, а не ламай зуби місячним каменем» [3, с.10].

Такі ряди однорідних присудків виконують функцію взаємозаперечення дій. Сполучник «а» показує, що одне поняття встановлюється, а друге заперечується: 1) «Іванка спершу би надивилася зверху на них – лише недовго, а потім би таки встала з домовини, взялась би руками в боки і тихо-тихенько, що чути би було, як мухи дзижчать у хаті, сказала» [3, с.42].

Однорідні присудки із **розділовими відношеннями** виражають семантику розділовості, чергування, взаємовиключення. Такі ряди відкриті, вживаються в творі для підкреслення невпевненості, здогадки, різкої зміни дій: «Тато з мамою то дивуються, то сердяться, то руками плещуть – а що зробиш?» [3, с.33].

Семантику чергування або взаємовиключення підсилює розділовий сполучник “чи”, через що перелік в однорідному ряді не вважається вичерпним: 1) «Може бути, що дитині підсипали чи підклали яку нечисть»

[3, с.60]; 2) «То люди могли свічки навхрест під ворітьми засвітити чи нечистої тварі підкинути» [3, с.60].

Однорідні присудки із **безсполучниковим зв'язком** підсилюють серйозність написаного, створюють враження безвихідності. Ця група є досить великою. Безсполучниковий однорідний ряд виражає синтаксичну еквівалентність, однофункціональність, через те у висловлюванні втрачається виразність. Якщо в однорідних рядах наявні сполучні засоби, то у фразі помітно з'являється емоційна тональність: «Там, де ходить людина, – вона ті місця обійшла, під кожен кущик зазирнула, кожному обдивилася» [3, с.200].

Отже, Марія Матіос використовує в своєму художньому творі найбільше речень з однорідними присудками, бо вся оповідь насичена глибокими внутрішніми переживаннями та роздумами, викликаними зовнішніми подіями, що впливають на свідомість персонажів та змінюють долю. Частіше письменниця використовує речення з єднальними відношеннями між однорідними присудками. Авторка надає перевагу однорідним присудкам, вираженим особовими дієсловами та інфінітивами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
2. Загнітко А. П. Актуальні проблеми текстової лінгвістики: закономірності внутрішньотекстової організації / А. П. Загнітко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1999. – Вип. 5. – С. 95 – 111.
3. Матіос М. М. Черевички Божої Матері, вирвана сторінка з буковинської саги: Повість / Марія Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2013. – 208 с.

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ
СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Анотація. У статті розглянуто основні нормативно-правові документи, що діють в Україні й регулюють вільну професійну діяльність журналістів та свободу вираження поглядів. Теоретичний матеріал проілюстровано прикладами тиску на журналістів із боку політичних і кримінальних структур.

Ключові слова: демократичні стандарти, журналіст, закон, цензура.

Напад на журналістів, цензура та політичний тиск – це три «підводних камені» журналістської діяльності, що не дають професії розвиватися та функціонувати на повну силу, придушуючи демократію та законність у суспільстві. Хоча у **статті 15 Конституції України** проголошено: «цензура заборонена» [4].

Наголошуємо, що в Україні принципи забезпечення дотримання демократичних стандартів у діяльності засобів масової інформації (далі – ЗМІ) ґрунтуються на досвіді цивілізованих країн та ратифікованих міжнародних актах. Зокрема у **Загальній декларації прав людини Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй** від 10 грудня 1948 року, принципу свободи вираження поглядів було надано найвищого правового статусу. Саме в **преамбулі** наголошується на тому, що «люди матимуть свободу слова і переконань», а **стаття 19** гарантує: «Кожна людина має право на свободу переконань і вільне їх вираження; це право передбачає свободу безперешкодно дотримуватися власних переконань і

свободу шукати, одержувати й поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів» [3].

В Україні, окрім зазначених вище нормативно-правових документів, вироблено низку інших законів, що забезпечують вільне вираження поглядів журналістів. Про них йдеться в публікації заступника Державного секретаря Міністерства юстиції України Л. Горбунової «Перспективи розвитку законодавства щодо засобів масової інформації в Україні» [2]. Наприклад, **Закон України** (далі – ЗУ) «**Про інформацію**» конкретизує конституційне право громадян на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності. У ЗУ «**Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні**» розміщено статті, що гарантують свободу ЗМІ, визначають права та обов'язки журналістів і відповідальність за їх порушення. Важливим є ЗУ «**Про телебачення й радіомовлення**», який регулює діяльність електронних медіа, визначає умови їх функціонування, направлені на реалізацію принципу свободи слова. Усебічне й об'єктивне висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації забезпечує ЗУ «**Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації**». Останній закон захищає представників медіа від монопольного впливу тієї чи тієї гілки державної влади або органів місцевого самоврядування.

Варто відзначити **171 статтю** «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів» **Кримінального кодексу України**, яку було вперше введено в редакцію цього документа від 5 квітня 2001 р. У цій статті зазначено, що умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів карається штрафом до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. Переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснюване службовою

особою чи групою осіб за попередньою змовою, карається штрафом до 200 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням права обіймати певні посади на строк до трьох років [5].

Проте, цих законів, на жаль, не завжди дотримуються повною мірою. Відомо чимало випадків про втручання у професійну журналістську діяльність цензури. Яскравий випадок – побиття Т. Чорновол. Молода журналістка була відома завдяки своєму блогу, у якому критикувала тогочасну владу, а саме: В. Медведчука (заступник керівника партії СДПУ), А. Ключова (на той час – голова адміністрації Президента України), М. Азарова (на той момент – прем'єр-міністр України) та В. Януковича.

Шокуючим для багатьох українців було вбивство 20 липня 2016 р. П. Шеремета в центрі столиці внаслідок вибуху автомобіля. Наголошуємо, що за останні 25 років в Україні було вбито 65 журналістів, які відстоювали свободу слова, серед них: В.Бойко (1992 р.), Г.Гонгадзе (2000р.), І. Александров (2001 р.), В.Веремій (2014 р.) та інші [1].

Висновок. Чинне законодавство України на сьогодні приділяє значну увагу гарантіям професійної діяльності журналістів, проте ситуація на практиці інколи виходить за межі правового поля. Свідченням цього є ряд прикладів про перешкоджання журналістській діяльності, про побиття і вбивство медійників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. «65 за 25 років. Вбивства журналістів в Україні» // Корреспондент.net – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3720397-65-za-25-rokiv-vbyvstva-zhurnalistiv-v-ukraini> 20 липня 2016 (Назва з екрану).
2. Горбунова Л.М. Перспективи розвитку законодавства щодо засобів масової інформації в Україні / Л.М.Горбунова. – Режим доступу: <http://www.judges.org.ua/article/seminar14-1.htm> (Назва з екрану).

3. Загальна декларація прав людини // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (Назва з екрану).
4. Конституція України // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр> (Назва з екрану).
5. Кримінальний кодекс України // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0062323-11> (Назва з екрану).

УДК 811.161.1'373

Криворучко Наталія

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Климович С. М.

**ОСОБЛИВІСТЬ ВЖИВАННЯ МЕТАФОР В ІДІОСТИЛІ
А. РОГАШКО (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ «ОСІННЄ РОНДО
МІСЯЧНОЇ НОЧІ»)**

***Анотація.** У статті здійснено аналіз та систематизацію метафор у романі А. Рогашко, досліджено метафори за граматичним принципом, а також визначено роль тропів у ідіостилі письменниці.*

***Ключові слова:** метафора, ідіостиль, субстантивні метафори, атрибутивні метафори, комбіновані (атрибутивно-субстантивні) метафори, дієслівні метафори.*

При дослідженні творчості письменника важливим аспектом є вивчення його ідіостилю. Індивідуальний стиль – сукупність тих мовних, стилістичних засобів яким користується автор для відображення власної мовної картини світу. Звертаючись до цього поняття, велику увагу приділяють мові письменника. Індивідуальний стиль авторки формують

різні мовні елементи, серед яких важлива роль належить тропам та лексиці роману. Саме вони є засобом реалізації ідейно-тематичного змісту твору.

Роман А. Рогашко «Осіннє Рондо місячної ночі» характеризується багатством тропів, особливо метафор. Цей троп ставить за мету конкретизувати уявлення про предмет, про який йдеться шляхом указівки на певну його ознаку в непрямій формі, що висувається на перший план, безпосередньо не називаючи її, а шляхом заміни словом, що містить у собі ознаку.

У нашому дослідженні ми виділяємо метафори за граматичним принципом.

Субстантивні метафори. Ця група метафор поділяється на три підгрупи. Перша підгрупа включає в себе одночленні іменникові метафори, образність яких настільки уже стерлась, що залишилось лише переносне значення. Їх у романі небагато: «*листок (паперу)*» [2, с. 32], «*ручка (дверна)*» [2, с. 46] та ін. Взагалі не вираженою є третя підгрупа – тричленні іменникові метафори, у яких образність виникає при нанизуванні лексем.

У мові роману субстантивні метафори найбільш репрезентовані генітивними конструкціями (метафоричний іменник у називному відмінку + керований іменник у родовому відмінку) (10 %), які, відзначаючись виразною індивідуально-авторською новизною і високим ступенем уживання у творах, є органічним елементом стилю письменника, яскравим показником його художнього мовлення і світобачення: «*Як невчасно порушили ніжну пісню її душі такою несуттєвою дрібницею...*» [2, с. 21], «*То була чудова весна – весна, сповнена ніжної музики кохання*» [2, с. 38], «*Як невчасно порушили ніжну пісню її душі такою несуттєвою дрібницею...*» [2, с. 78] та ін. Використовуючи метафори такого типу, авторка створює додаткову образність, наділяючи іменники семантикою, яка їм не властива.

Атрибутивні метафори. Чільне місце у творчості А. Рогашко також посідають атрибутивні метафори, які вказують на якісь визначальні риси об'єктів образного мислення, виражають ознаку (14 %). Їх називають метафоричними епітетами: *«Насправді батько був суворим чоловіком зі сталевим характером»* [2, с. 26], *«Ти все зіпсувала! Що ти собі думаєш? — скрипучим голосом пошамкала вона»* [2, с. 65] та ін. У таких метафорах прикметники передають свою конотацію іменнику і таким чином разом створюють нове значення. Ця група має дві основні граматичні форми вираження – прикметник і дієприкметник. У мові роману більш поширеними є метафори, виражені прикметником: *глуха ніч, неслухняне волосся, гнітюча тиша, химерне марення, мертва вулиця, щасливе умиротворення* та ін., менш – дієприкметником: *сполотніла Яся, зацькований погляд, всепоглинаюча любов* та прислівником: *шалено закалатало, зацікавлено рявкнув* та ін.

Найчастіше прикметникові метафори додають нову конотацію до абстрактних понять. Таким чином авторка надає більшої образності мові твору: *«Якісь химерні марення»* [2, с. 24], *«Яка гнітюча тиша!»* [2, с. 63], *«Блаженний спокій і щасливе умиротворення надійно оселяються в їхніх душах»* [2, с. 198] та ін.

Іменник **очі** утворює кілька метафоричних сполук *дикі очі, глибокі очі, бездонні очі*: *«Його сіро-синє страшне обличчя в місячному сяйві виглядало, мов неживе... а ці дикі очі, що палають скаженим вогнем»* [2, с. 55], *«Лиш тепер вона глянула на незнайомця й зауважила його бездонні темно-карі очі...»* [2, с. 71] та ін.

Дослідивши мову роману, треба наголосити на тому, що структурно-граматичне оформлення атрибутивної метафори у творі має за основу модель «прикметник/дієприкметник/прислівник + іменник».

Комбіновані (атрибутивно-субстантивні) метафори. Носієм атрибутивно-субстантивної семантики є епітетні структури, що виникли на основі метафоризації форм орудного відмінка. У таких конструкціях

суб'єкт поетичного повідомлення, окрім властивих йому динамічних характеристик (стану, руху), набуває додатково семантики іншої лексеми: «*Благодатним теплом розливається в середині*» [2, с. 21], «*Щастя гарячою хвилиною захлеснуло все її єство*» [2, с. 32], «*Зустріч із ним минулої ночі бальзамом полилася на її стривожену душу*» [2, с. 98], «*...упевнено-підступною змією заповзає в душу тривога...*» [2, с. 103] та інші.

Дієслівні метафори. Дієслівними метафорами називають такі, у яких один член, що позиційно є другим, виражений дієсловом із переносним значенням. Однак треба пам'ятати, що переносність значення сприймається тільки на рівні його сполучуваності з іменником (першим членом метафори): «*...воно (кохання) вибухнуло в його серці так раптово й неждано...*» [2, с. 11], «*Аж раптом слух уловив чарівну музику, що линула десь звіддалік*» [2, с. 11] та ін.

Аналізуючи мовну палітру творів, відзначаємо, що найбільшою продуктивністю наділені дієслівні метафори (65 %), бо саме дієслівна ознака відкриває невичерпні можливості для створення найрізноманітніших метафор. Вона виникає при порушенні семантичного зв'язку між предметом та його дією. Це відбувається завдяки тому, що в дієслівній метафорі дія, логічно притаманна предмету одного семантичного поля, приписується предмету іншого семантичного поля.

Проаналізувавши структуру дієслівних метафоричних конструкцій у романі «Осіннє Рондо місячної ночі», виділяємо декілька їх типів:

- метафоричні предикативні структури: «*Його обличчя просвітліло, а очі прикипіли до юної красуні, яка сиділа на лавці в тіні розлогого клена, читаючи книжку*» [2, с. 11], «*Душа застогнала...*» [2, с. 21] та ін.
- дієслівні конструкції, у яких дієслівна словоформа поєднується з граматично залежним іменником у формі одного з непрямих відмінків: «*Сліпучі промені ніжно залоскотали обличчя...*» [2, с. 69],

«...кохання проникає очима...»[2, с. 92], «*Тривога нещадно терзала душу*» [2, с. 104] та ін.

- конструкції з орудним відмінком, які здебільшого конкретизують, унаочнюють зображуване, часто виступаючи засобом оживлення мертвої метафори: «*Відчуває нутром*» [2, с. 29], «*Серцем чує!*» [2, с. 32], «*Відчувала серцем...*» [2, с. 32] та ін.
- метафоричні дієслівні структури з граматично залежним дієприслівником чи дієприслівниковим зворотом: «...*почуття її переповнювали, вихлюпуючись з душі солодким теплом...*»[2, с. 77] та ін.
- метафоричний ряд однорідних дієслів-присудків: «*Вона (душа) розкрилась і заспівала...*» [2, с. 17], «*Це тепло розливалось по тілу й проймало до самого серця...*» [30, с. 76], «*Душа його спалахнула, наповнилась по вінця...*» [2, с. 116] та ін.

Наявність метафор зі стрижневою дієслівною ознакою та метафоричних дієслів-словообразів свідчить про динамічний, рухливий характер поетичної оповіді, що зумовлено мінливістю навколишнього світу, психологічного стану ліричного героя чи описуваних осіб.

Отже, найбільш поширеними в ідіостилі А. Рогашко є дієслівні метафори, дещо меншу частку становлять поєднання прикметників з означуваним іменником та сполучення іменників у називному та родовому відмінках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови / О. Пономарів. – К.: Либідь, 1993. – 247с.
2. Рогашко А. Осіннє Рондо місячної ночі: Роман / А. Рогашко. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 208 с.
3. Сологуб Н. Поняття “індивідуальний стиль” письменника в контексті сучасної лінгвістики / Н. Сологуб // Слов’янська філологія: Науковий вісник. – Вип. 117-118. – Чернівці, 2001. – С. 211-217.

4. Тараненко О. Метафора / О. Тараненко, В. Русанівський, М. Зяблюк // Українська мова: Енциклопедія – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 334-336.

УДК 81'25

Лазуткіна Тетяна

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Борисова Т.С.

ПЕРЕКЛАД БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

Переклад рекламних текстів є актуальною перекладацькою практикою на сьогодні через те, що все більше іноземних товарів для щоденного вжитку надходять до українського ринку. Кожна компанія, яка виробляє певний продукт чи надає послугу, зацікавлена в тому, аби споживачі країн світу змогли отримати вичерпну інформацію про те чи інше явище, але з важливим доповненням тому, що ця інформація має бути прагматичною, що означає – нести в собі певне семантичне навантаження, зацікавити людей до певного товару та спонукати придбати його.

Компанії-виробники продукції у своїй більшості не зацікавлені у створенні окремої рекламної концепції для кожної країни. Вони передбачають адаптацію рекламного тексту (друкованого чи аудіо-візуального), тих моделей-образів, які змогли успішно зарекомендувати продукт у інших країнах, тому, вважається, що такий ефект спостерігатиметься й серед споживачів нового ринку збуту [3, с. 87].

Переклад рекламних текстів (або слоганів) є чи не найбільшою проблемою сучасного українського, так само і світового перекладацтва через свою надмірну прагматичність. Перекладач має зберегти автентичну концепцію рекламного тексту, адаптувавши деякі складові до сприйняття

споживачами в кожній окремій країні, через мовні, культурні, національні відмінності. Тому переклад таких рекламних текстів є актуальним питанням. Метою роботи є вивчення проблеми використання безеквівалентної лексики в англійських рекламних текстах та можливості її передачі засобами української мови.

Основний метод роботи – метод зіставлення: зіставляються англійські та українські рекламні тексти, способи їх адаптування, трансформації, будь-які зміни з ними. Також при розробці роботи ми використовували метод абстрагування (лат. відволікання), тому що дослідження з реаліями іншомовного культурного життя передбачає їх обробку, згодом – абстрагування від автентичної культури походження реалії та пошук відповідностей, які були б досить прийнятними для культури, що буде рідною для реципієнта. Також невід’ємною складовою наших досліджень є дедуктивний метод, який передбачає послідовне викладення інформації з її поступовим розгортанням та переходом від теоретичних відомостей до практичного їх упровадження.

Для розуміння вирішення завдань цієї роботи ми вдалися до використання дескриптивного методу. Його суть полягає в описуванні об’єкту та предмета дослідження – перше наближення, крок до пізнання. Дескриптивний метод вимагає першочергове поверхневе вивчення об’єкту з подальшим висвітленням деталей, необхідних для розуміння предмета дослідження.

Безеквівалентна лексика – це лексичні одиниці мови оригіналу чи діалекту, що не має сталих (повних чи часткових) відповідностей у мові перекладу. Проблему перекладності та неперекладності безеквівалентної лексики вивчали такі відомі перекладачі, як Є.М. Верещагін та В.Г.Костомаров. У праці «Мова та культура» зазначено, що безеквівалентною лексикою є «слова, план змісту яких неможливо співвіднести з будь-якими іноземними лексичними поняттями» [1, с. 23].

До безеквівалентної лексики ми відносимо специфічні для окремої культури предмети та явища, які ще називають реаліями, географічні назви, вирази-ідіоми, а також абревіатури та каламбури. До безеквівалентної лексики, характерної для індустрії реклами, можемо віднести вище зазначені реалії, каламбури, використання абревіатур, а також використання найменувань брендів компанії-виробника або власне продукту [1, с. 25].

Переклад власне безеквівалентної лексики нерозривно пов'язаний із використанням різноманітних трансформацій вихідного тексту в перекладі. За багатьма класифікаціями (Т.А. Казакової, В.І. Карабана, Т.Р. Кияка), для перекладу тих одиниць вихідного тексту, для яких немає повних відповідностей у мові перекладу, перекладач може використовувати три групи основних перекладацьких прийомів: лексичні, лексико-семантичні, граматичні, лексико-граматичні. Кожна з цих груп пов'язана з певним рівнем трансформації, необхідним при зміні тієї чи іншої одиниці [2, с. 224].

Лексичні прийоми трансформації застосовуються тоді, коли перекладач має справу з власне певною мовною одиницею. Найбільш часто використовують такі види лексичних змін: транскодування (транскрипція, транслітерація) та калькування. Лексико-семантичні зміни є доречними у випадку, якщо за об'єкт перекладу ми розглядаємо власне семантичне навантаження лексеми, а не її буквенний вигляд [2, с. 225]. До лексично-семантичних трансформацій відносимо конкретизацію значення, модуляцію та смисловий розвиток [2, с. 246]. Граматичні зміни часто використовуються перекладачами через те, що граматичні системи багатьох мов різняться між собою, тому для перетворення тексту граматично адаптованим до українського реципієнта використовують членування чи об'єднання речень, а також заміна частини мови для конкретного слова [2, с. 264]. До лексико-граматичних трансформацій

відносимо анатомічний переклад, описовий переклад, додавання або вилучення значення та функційна заміна [2, с. 266].

Дуже часто виробники продукції з рекламним текстом англійською мовою виступають проти перекладу автентичного слогану на будь-яку іншу світову мову, вважаючи, що таким чином слогану буде надана певна оригінальність, особливість, за рахунок іншомовного варіанту слоган виглядатиме привабливіше для реципієнта (наприклад, LG – Life is Good; Nike – Just do it) [4, с. 138].

Розглянемо деякі приклади перекладу рекламних текстів із використанням безеквівалентних компонентів – як лексичних, так і граматичних.

1. *Sony: Like. No. Other*

Sony: Несхожий на інших

У цьому випадку дослівний переклад є повністю неможливим., тому, що вийшло б досить незрозуміло та неприйнятно реципієнтові, якби перекладалося лексично й граматично відповідно до оригіналу. Тому в цьому випадку безеквівалентною вважаємо граматичну структуру слогану, що ми вирішили зміною синтаксичної будови, що найголовніше – зберігає зміст виразу.

2. *Orange: The Future is bright. The Future is Orange*

Orange: Майбутнє – яскраве. Майбутнє – ORANGEве

Це приклад рекламного слогану оператора стільникового зв'язку. Вважаємо, такий переклад досить вдалим, тому що зберігається семантичне навантаження, зберігається явний каламбур використаних слів. Ми залишили у слові *ORANGEве* частку *ORANGE*, яка відповідає також за назву компанії через те, що через схожість букв у алфавітах навіть пересічний реципієнт зможе правильно прочитати дане слово. Загалом, можна зробити висновок, що цей дослівний переклад є цілком адекватним.

3. *Coca-Cola – The Coke side of life*

Усе буде кока-кола

У цьому рекламному слогані слово Соке використовується для позначення чогось доброго та яскравого, як синонім чогось хорошого, як ніби «яскрава сторона життя», «усе буде добре», «усе буде яскраво». Тому можливо перекладати цей слоган зі збереженням слова «кока-кола», транскодуючи його.

Тож, у висновку можна звернути увагу на те, що найбільш часто для перекладу безеквівалентної складової тексту використовують прямий переклад або функційну заміну. Також при трансформації можуть вдатися до розширення чи зменшення семантичної складової тексту для найбільш вдалої адаптації рекламного тексту для українського реципієнта. Для перекладу реалії перш за все необхідно визначити її походження, смислове навантаження слова та згодом обирати необхідний тип перекладацького трансформування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верещагин Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного (3е изд., перераб. и доп.) / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский мир, 1983. – 269 с.
2. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу / І.В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 448 с.
3. Маслова Н.М. Язык и стиль рекламы / Н.М. Маслова. – М. : МГУ, 1997. – с. 87-89.
4. Hawkins Dell. Consumer behavior / Dell Hawkins, Roger Best, Keneth Convey. – McGraw-Hill/Irwin, 2012. – 772 с.

МЕТАФОРИЧНІ ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТОСФЕРИ «СПОРТ» СОЦІОМОРФНОГО ТИПУ

Трансляції спортивних змагань уже давно стали ваговою складовою медійного простору. Вербальний супровід зображуваної події має на меті зацікавлення глядачів і підвищення рейтингів, тому передбачає вживання коментаторами різних виражальних засобів. На переконання І. Гуменної-Остапчук, «використання тропів у медіа середовищі стає популярним явищем, яке допомагає ясніше, чіткіше декодувати не тільки подану фактуальну інформацію, а й приховані наміри кореспондентів та їхнє/чуже ставлення до речей, що описуються» [2, с. 12]. Одними з найпродуктивніших засобів у спортивному дискурсі вважаємо метафори, за допомогою яких на асоціативно-емоційному рівні об'єктивується концептосфера «спорт», що входить до мовно-концептуальної картини світу українців. Потреба в семантичному аналізі спортивних метафор визначає *актуальність* статті.

Мета полягає в характеристиці вербалізаторів концептосфери «спорт» соціоморфного типу за метафоричними моделями із фреймово-слотовою структурою.

Ілюстративний матеріал – пряме цитування спортивних трансляцій каналів «Інтер» (Ін), «Україна» (Укр), «Футбол» (Ф), «Футбол 1» (Ф1), «Футбол 2» (Ф2), «UA: Перший» (UA), «2+2» та сайтів із онлайн-переглядом «HellTV» (Н), «KremenTV» (К), «Smotrisport.tv» (S) та «Xsport.ua» (X) за 2013-2016 роки.

Найпродуктивнішою в межах соціоморфного типу є макромодель **спорт – війна**, у якій боротьба за переможний результат нагадує військове

протистояння. О. Блощінська, аналізуючи метафоричні вияви футбольних понять, зазначала, що «поєдинок розглядається як битва, змагання, дуель й передбачає наявність партнерів і суперників, а також набір визначених техніко-тактичних дій, необхідних для ведення бою» [1, с. 58]. Таке пояснення може стосуватися будь-якого виду спорту. У межах макромоделі виокремлюємо кілька фреймів.

У фреймі **боротьба** на спорт проектується активна фаза збройного конфлікту. Напр.: *І з лінії вогню не йде Василь Ломаченко (2+2); Можливо, цей пропущений м'яч змусить нас атакувати широким фронтом (Укр).*

Фрейм **дія** репрезентує конкретні маневри спортсменів в умовах запеклого протистояння. Напр.: *Окопалися біля чужих воріт чеські партизани (Ф2); Томпсон запустив торпеду, яка може зробити чергову дірку у воротах французького корабля (UA); Бензема таранить оборону (Укр).*

Фрейм **зброя** у спортивних трансляціях представлений слотами:

•**вогнепальна зброя:** *Гармата Полянського не лише сильна, але й влучна (2+2); Сьогодні оці гаубиці із синьої лінії працюють що дай Боже! (Н);*

•**холодна зброя:** *Розчохлили шаблі свої футболісти (2+2); Кинджальна контратака від «Говерли» (S).*

У фреймі **учасники війни** мова йде про суперників. Слот **військовик** визначає спортсменів як бійців, здатних вести боротьбу. Напр.: *Стрілок – Луїс Суарес – забиває свій перший м'яч (Укр); Десять воїнів Михайла Фоменка та Віктор Коваленко (Укр).*

Слот **військове формування** є характерним для коментування командних змагань, де спортсмени досягають мети спільними зусиллями та порівнюються з групою осіб, які виконують бойові завдання. Напр.: *Тут артилерія б'є по своїх (Укр); А інші місця в старті займають легіонери – представники американського десанту на українській землі (S).*

Оскільки рушійною силою в сучасному світі є гроші, то неодмінно виникають паралелі з фінансовим боком соціального життя. У моделі **спорт – економіка** провідними категоріями є торгівля та статки. Напр.: *Такі матчі топ-команд є вітриною для 10-го номера (Ф2); Період стагнації простежується в кар'єрі Корвальйо (Ф1).*

Останнім часом коментатори почали звертатися до історії різних країн, порівнюючи спорт із поняттями давнини. Модель **спорт – історія** достатньо нова, але перспективна, тому постійно поповнюється новими зразками. Напр.: *Аж занадто ця Італія робочо-пролетарська (Укр); В центрі поля такий тріумвірат опорників (Ф2); Японець – такий сірий кардинал, хоча він не сильний претендент (UA).*

Креативність спортсменів та їх майстерність порівнюються коментаторами з виготовленням і споживанням страв, а шедевральні моменти – із делікатесами. Метафорична модель **спорт – кулінарія** представлена такими фреймами:

•*приготування страв: Що ж, австралійка трохи спеклася (UA); Хасан почекала, поки сунчик поварився, і почала піднімати свій темп (X);*

•*продукти харчування: Вирішив приготувати шашиличка по-німецьки, одразу нанизавши трьох захисників (Укр); Дуже цікавий такий салат чи компот у молодіжній збірній (X);*

•*час споживання: З'їдають його на сніданок сьогоднішнього матчу (Ф1); Буліти ми з вами побачимо на десерт (X).*

Оскільки спорт – достатньо видовищна сфера, то лексеми на позначення результатів творчої праці та її виконавців ефективно зіставляються зі спортивними реаліями, формуючи модель **спорт – мистецтво**. Ця модель є продуктивною, що дає підстави говорити про низку фреймів. Різноманітність метафор засвідчує семантичне багатство цієї групи:

•*діячі мистецтва: Чи зможуть наші Андрій та Денис*

допомогти, щоб наш **маестро** зміг виїхати на останній рубіж... (UA);

•**драматургія:** Кріс Смолінг вийшов на аван-сцену і засяяв під керівництвом Луї ван Гала (Укр); Англія по ходу **п'єси** змінювала футболістів (Укр);

•**живопис:** Малюнок маршруту такий – півкола по стадіону...(X);

•**кінематографія:** Коли ми говоримо про такі поняття, як симуляція і акторська гра, **оскароносний Пепе** якраз є прикладом такої гри (Укр); А іспанська телевізійна бригада ледве не **хоррор** намагається показати (Ф1);

•**музика:** Лише це **тріо** бере участь у сьогоднішньому матчі (Укр); Завершального **акорду** від Анісімова ми не побачили (UA);

•**події:** Гемієро сьогодні має **бенефіс** (Ф1); Не виблискує **прем'єрний** матч Чемпіонату Європи яскравими фарбами (Укр).

Цікавою з точки зору семантики є модель **спорт – побут**, оскільки для глядачів асоціації з повсякденністю – прості та зрозумілі, а у спорті такі номінації набувають нових значень. Ця модель реалізується в кількох фреймах:

•**господарська діяльність:** Не вдалося висмикнути **бур'ян** на власній половині поля (Ф2); У самісіньку «дев'ятку» летів м'яч, там **павучка** зняв Лукаш Фабіанські (Ф2);

•**предмети побуту:** Левандовський **черпачком** накидує (Ф2); Дерліз – **секатор** в центрі поля (Ф2).

Високий рівень майстерності дозволяє коментаторам знаходити доволі несподівані порівняння. Про це свідчить модель **спорт – релігія**, у якій на один щабель зі спортом ставляться чіткі поняття віри. Напр.: **Третє пришествя** його до збірної Румунії (Укр); По обличчю Боровика завжди важко щось прочитати, хіба що в епізодах, коли він **пеклом** дихає на оборонців (2+2).

Спорт як вагома складова соціального життя широко представлений метафорами з макромоделі **спорт – соціум**. У її межах виділяємо такі фрейми:

•**взаємини:** *М'яч поцілував стієчку і потім потрапив ніби в лузу (Ф1); Каное-одиначки сперечалися (UA); Вдруге «Донбас» завітав у гості до «Кременчуга» (X);*

•**дії:** *Стерлінг місце в стартовому складі забронював собі ще під час відбіркового турніру (Ukr);*

•**соціальні категорії:** *Тут Боровик свою команду рятував, виписавши їй страховий поліс (2+2); Його внесок був чи не найважливішим у збереженні пропуски бременців у німецькій топ-лізі (Ф1);*

•**статус людини:** *Мало того, що Погорілий сьогодні з капітанською пов'язкою, так ще й з обов'язками аксакала (2+2); У Александра уже хід пенсіонера, але він з м'ячем (Ukr);*

•**установи:** *Зараз майже пенсійний фонд – штрафний майданчик Італії, де 38-річний Буффон...(Ф1).*

Отже, семантичний аналіз вербалізаторів концептосфери «спорт» на матеріалі трансляцій, здійснених провідними телеканалами та сайтами з онлайн-переглядом, засвідчує високу продуктивність метафор соціоморфного типу. Це пояснюється тим, що в коментатора та глядачів спорт асоціюється з поняттями сфер суспільного життя, із якими респонденти щоденно мають справу та які є зрозумілими кожному. Перспективи дослідження полягають в аналізі антропоморфного, артефактного та природоморфного типів спортивних метафор і подальшій характеристиці динамічних змін у лексичному складі сучасної української мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блощінська О. В. Метафора як засіб формування терміносистеми футболу / О. В. Блощінська // Проблеми семантики, прагматики

та когнітивної лінгвістики. – 2012. – Вип. 21. – С.55-60.

2. Гуменна-Остапчук І. І. Синтагматична імплікація тропів в англійському медіа дискурсі / І. І. Гуменна-Остапчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – № 11. – Том 2. – С. 10-12.

УДК 711.161.2'373.612.2:801.82

Мельникова Анастасія

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Андрієць О.М.

ФУНКЦІЙНІСТЬ ІМЕННИКОВИХ МЕТАФОР В ІДІОСТИЛІ Б.-І. АНТОНИЧА

На сьогодні метафора посідає важливе місце в художньому мовленні й в розумовому процесі, крім того, виступає як спосіб відображення мовної картини світу всього народу, а в поетичному тексті є елементом відображення семантичної структури художнього ідіостилю письменника.

Метафора була об'єктом дослідження таких учених різних епох: Аристотеля, Л. Андрієнко, Ю. Артюнової, Х. Блума, І. Манохи, Ю. Тимоценка, Г. Скляренко, І. Толочина, Т. Єщенко. Класифікація метафор, з'ясування їх стилістичних та граматичних особливостей досліджено в лінгвістичних концепціях таких науковців, як І. Білодід, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Пономарів, В. Чабаненко та ін. І хоча метафора не епізодично була предметом наукових розвідок, вона й донині залишається безмежною лакуною для лінгвостилістичних досліджень, у чому й убачаємо *актуальність* нашого дослідження.

Обравши джерельною базою поетичні тексти відомого й водночас, на нашу думку, малодослідженого українського письменника минулого століття Богдана-Ігоря Антонича, ставимо за *мету* визначити стилістичні

функції метафор, виражених абстрактними іменниками на позначення назв якостей, властивостей особи, почуттів, психічного, емоційного та фізичного стану людини, в поезіях митця.

У художньому мовленні завжди відіграло досить вагому роль значення метафори. Ю.Андрухович, досліджуючи поезію Б.-І.Антонича, наголошує, що «модерністська поетика принесла справжню революцію в традиційне розуміння метафори та метафоризму», тому дослідник під цим поняттям має на увазі «не вживання поетом метафор як таких, а певний концепційний прояв поетичного письма» [1].

Метафори стають засобом розширення меж відтвореного світу та індивідуалізації мовного оформлення поета. Б.-І.Антонич створює особливий метафоричний світ, сповнений поєднанням неживої й живої природи. Така взаємопов'язаність зумовлена поєднанням астроніма з назвами рослин (*диня сонця*), уживанням зооморфних (*метелик сонця*) та антропоморфних (*сонце спить*) метафор.

Вживання частин мови не залежить від мовця та його вподобань, а зумовлюється об'єктом і причиною мовлення. Досліджуючи твори письменника, з'ясували, що емоційно-експресивного забарвлення його тексти набувають завдяки іменникам та їх номінативній функції, оскільки вони стають основою мовотворення образів, мікрообразів і є номінаціями описуваних реалій.

У поезії Б.-І. Антонича іменникова метафора виконує не лише номінативну функцію, а й має яскраве емоційно-оцінне забарвлення:

Закрутився світ безкрайї, зелень на землі й на небі.

Ой, дівчатам заплітають у волосся сонця гребінь [3, с. 138].

Досліджуючи ідіостиль митця, виокремлюємо індивідуально-авторський варіант побудови метафор, який заключається в семантичному перенесенні фізичних дій людини й стану природи на міфологічну основу. Влучним прикладом є метафора з вірша «Скарга терну»:

Щоночі скаржитья рослинним болем терен,

Що мусів він чоло Христа колоти [3, с.321].

У поезіях Б.-І.Антонича виокремлюють метафори, які становлять тематичну різноманітність щодо поєднання конкретно-чуттєвих понять: *«підносить косу полум'я, поцілувала землю вічність, в вазах строф цвітуть слова, пісня натхненним кружля веретеном»* та ін.

Твори поета сповнені живих думок, відсутні естетично недосконалі рядки. Слово Б.-І. Антонича красномовне, побудоване за допомогою влучних метафор:

Білі квіти впали – заповідь майбутніх січнів;

Перший раз тоді поцілувала землю вічність [3, с. 78].

Б.-І. Антонич використовує складні й оригінальні для розуміння метафори. Наприклад, метафора *«мило сонця»* є складною для інтерпретації. Звернемо увагу на той факт, що за допомогою вказаної метафори поет схильний до містичного мислення, згідно з яким функцією очищення володіє не тільки вода, але й вогонь, стихія, з якою асоціюється сонце. Відтак, за допомогою метафори *«мило сонця»* Б.-І. Антонич розкриває глибинний зміст містичного й язичницького сприйняття сонця як вогненного світила, яке здатне очистити що-небудь краще, ніж це здатна зробити вода. Як ми бачимо, якості, характерні для ритуалу очищення, який найчастіше пов'язують із водою, поет переносить на сонце – центр містичного влаштування світу. Це призводить до руйнування семантичного зв'язку *«вода - миття - чистота»*, що відтворює образ очищення іншого типу, а також іншого світу з притаманними йому іншими способами існування.

Загальноновизнано, що, називаючи узагальнені поняття, частина абстрактних іменників сприймається нейтрально або з певною емоційністю. У художніх текстах Б.-І. Антонича іменники з абстрактним значенням зазвичай підпорядковані індивідуально-авторському задуму, адже поет прагнув створити й змалювати власну концепцію світу, ставлення до навколишньої дійсності, послуговуючись дібраною

маркованою лексикою, тобто абстрактними іменниками на позначення назв почуттів, психічного та емоційного стану, які виконують емотивну функцію, наприклад:

*Завчасна радість, заміри невдалі,
бо судна в сторону противну мчали,
до півночі грізні дрімали скали [2, с.46].*

У наведеному прикладі автор додає абстрактний іменник *радість* до тексту не для звернення уваги на почуття ліричного героя, а для вказівки на марність його сподівань, їх нездійсненність та передчасність. Ось чому стилістично нейтральний іменник *радість* у контексті набуває стилістичного відтінку.

Б.-І. Антонич постійно експериментує з виражальними засобами. Згідно з цим у його творах порушується традиційне змалювання, а отже, й сприймання емоційних станів людини, описаних у них. Наприклад, у вірші «Жіноча доля» емоція, яка тотожна лексемі-іменнику *сум*, завдяки персоніфікації виражає певний психічний стан людини й характеризує природне явище:

*А вечір на лице срібlistий сум несе,
жіноча доля – це так ждати, ждати все [2, с.240].*

Зауважимо, що емотивну функцію в поезіях Б.-І. Антонича підкреслюють абстрактні іменники на позначення назв якостей, властивостей особи:

*...й глядять очима, повними пошани,
як сиве павутиння в'є павук [2, с.48].*

Для створення образу поет використовує метафору, до складу якої вводить абстрактний іменник *пошана*. У наведеній конструкції цей іменник набуває позитивного оцінного значення й вказує на ставлення автора до явищ суб'єктивного світу.

Основною функцією іменника – номінація, але у віршах Б.-І. Антонича абстрактні іменники виконують іншу роль. Їх емотивна функція переплітається з естетичним вираженням думки.

Відомий науковець В. Виноградов ще в 60-х роках ХХ століття акцентує увагу на естетичному призначенні художнього слова, що головним чином полягає не в тому, щоб називати предмет, явище, властивість чи ознаку, а в тому, щоб їх яскраво змальовувати й оцінювати [3, с.113]. Справжня суть художнього слова не відбивається буквально. Поетичні твори Б.-І. Антонича виходять далеко за межі розуміння описуваних явищ. Це спостерігаємо у вираженні його почуттів завдяки абстрактному іменнику на позначення емоційного стану особи:

*Окремо в бурях пристрасті й знемоги
п'ємо життя печальну насолоду* [2, с.108].

Оксюморон *печальна насолода* сприймається неоднозначно, тому що в контексті важко ідентифікувати, на якому почутті автор намагався акцентувати увагу. На нашу думку, абстрактний іменник *насолода* в цих рядках – є компонентом оксюморона, який є складовою метафори і виконує естетичну функцію. Емотивну функцію в представленому уривку частково на себе переймає прикметник *печальна*.

Отже, в ідіостилі Б.-І. Антонича іменникова метафора – це досить поширене явище. Богдан-Ігор Антонич – досвідчений майстер художнього слова, який укладає у твори своє вміння переосмислювати явища навколишнього світу – і цим збагачує поетичну мову. Такі метафори завжди багатопланові, вони несуть на собі згусток уявлень про означувані реалії. Такі конструкції – є засобом передачі конденсованих уявлень на основі зіставлення з конкретними діями, звуковими, зоровими, дотиковими асоціаціями, засобом вираження розгорнутого найменування типових для поетичних контекстів ситуацій, явищ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрухович Ю.І. Богдан-Ігор Антонич і літературно-естетичні концепції модернізму : дис. канд. філол. наук : 10.01.01 / Юрій Ігорович Андрухович. – Івано-Франківськ, 1996. – 224 с.
2. Антонич Б.-І. Велика гармонія: Модерністична поезія ХХ ст.: Для ст. шк. віку / Упоряд., передм., прим. Д.В. Павличка. – 2-ге вид., допов. І переробл. – К.: Веселка, 2003. – 350 с.
3. Антонич Б.-І. Повне зібрання творів / Богдан-Ігор Антонич; Передм. М.Ільницького; Упорядк. і коментарі Д.Ільницького. – Львів: Літопис, 2009. – 968 с.
4. Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 256 с.

УДК 007:811:161.2'38

Осипова Юлія

Науковий керівник – доктор філологічних наук,

професор Іванов В.Ф.

СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОГРАМ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ

Анотація. У статті розглядаються соціальні проблеми, що висвітлюються у випусках ТСН на телеканалі «1+1». Особливу увагу приділено проблемам, пов'язаним із внутрішньо переміщеними особами.

Ключові слова: соціальний контент, соціальні проблеми, внутрішньо переміщені особи, переселенці, медіа.

Політична ситуація в Україні є одним із визначальних чинників, що впливає на змістове наповнення випусків інформаційних програм на телебаченні. З початком війни на Сході країни інтерес телевізійників до соціальних проблем дещо знизився, випуски переважно формувалися з подій на фронті та в політиці. Та з часом ситуація знову почала

змінюватися, війна спричинила суттєво нові для нашої країни проблеми соціального характеру.

За нашими спостереженнями, соціальна проблематика є традиційним блоком у випусках новин провідних українських телеканалів («1+1», «Інтер», «СТБ» тощо). Дослідники відзначають, що за інформаційним наповнення випуски новин часто є схожим, проте відрізняються версткою [3]. Зокрема телеканал «ICTV» починає з соціальних сюжетів, «1+1» надає перевагу кримінальним, скандальним та трагічним хронікам чи історіям, «СТБ» першими в ефір видає політичні новини та власний ексклюзив.

Загалом до **соціальних тем прийнято відносити** проблеми людей, що хворіють або є носіями ВІЛ/СНІД, осіб з інвалідністю, безхатченків, адаптації колишніх в'язнів, внутрішньо переміщених осіб, торгівлі людьми тощо.

Соціальною темою цікавилися такі науковці, як В. Бабенко, Л. Климанська, О. Лаврик, В. Сердюк, К. Шендеровський та інші.

На думку К. Шендеровського, у науці відсутнє універсальне визначення соціальної проблематики [5]. Дослідник соціальну тему поділяє на **три умовні групи**: питання розвитку та інтеграції людей (волонтерство, благодичність тощо), соціальні проблеми (проблеми інвалідів, хворих на ВІЛ/СНІД тощо), соціальної патології (проблеми колишніх в'язнів, залежність від наркотиків, алкоголю, безхатчинки тощо) [5].

Відзначимо, що сьогодні **проблеми переселенців** становлять вагому частку інформаційного контенту програм новин на всіх телеканалах. Нами було проаналізовано соціальний контент випусків ТСН телеканалу «1+1» за 2016 р. і встановлено, що серед тем, які найчастіше порушені в ефірі, варто виокремити такі:

1. Причини переміщення осіб із зони конфлікту, проблеми перетину лінії розмежування, мінімізація його негативних наслідків (наприклад, у

випуску від 18 листопада 2016 р. сюжет під назвою *«Бойовики з мінометів обстріляли КПП на Донеччині й змусили його закрити»*). Відзначимо, що цій проблемі журналісти більше уваги приділяли в 2014 році, коли конфлікт набрав обертів, аніж останнім часом.

2. Аналітика щодо статистики внутрішньо переміщених осіб, обізнаності проблеми в загальнонаціональних масштабах.

3. Консультації та допомога юридичного, гуманітарного, психологічного характеру, реабілітація, освітні та культурні проекти (у випуску ТСН від 28 березня 2016 р. повідомили, що *«центр допомоги для переселенців припинив роботу в Херсоні»*).

4. Проблеми працевлаштування, переміщення власної справи із зони АТО на підконтрольну Україну, власна справа переселенців, старт-апи переселенців (низка матеріалів присвячена бізнес-справам, які переселенці відкрили вже на території підконтрольній Україні). Наприклад, у сюжеті ТСН від 9 січня 2016 р. розповіли про переселенця-винахідника Дмитра Акішина з Луганська, який виготовляє буржуйки-трансформери для воїнів АТО.

5. Проблема житла, освіти, соцзабезпечення, пенсій та зарплат, реалізації виборчого права, безпритульності. У випуску ТСН від 17 квітня 2016 р. був сюжет, у якому повідомили про аферу на 30 млрд. гривень. Журналісти розповіли, що СБУ за два роки війни виявила близька 700 тисяч псевдопереселенців, які обкрадали країну. Далі в сюжеті акцентували увагу на тому, що *«законодавство говорить досить чітко – усі соціальні виплати мають виплачуватися лише переселенцям, які виїхали з окупованої частини Донбасу, зареєструвалися та проживають на підконтрольній Україні території»*.

6. Різноманітні мистецькі заходи, виставки за участі переселенців, виставки тощо (наприклад, сюжет під назвою *«У Черкасах для переселенців зі сходу відкрили арт-студію»* у випуску від 22 березня 2016 р. [4]).

Висновок. Отже, у медіа, особливо у випусках інформаційних програм, на провідних українських телеканалах, простежується тенденція щодо вирішення конкретних соціальних проблем. Варто наголосити на тому, що соціальні проблеми чітко розмежовані на ті, які виникли та формувалися в суспільстві поступово, та ті, які спричинив збройний конфлікт на Сході України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко В. Актуалізатори телевізійного соціоцентричного тексту / Вікторія Бабенко // Теле – та радіожурналістика. – 2015. – Вип. 14. – С. 87-93.
2. Климанська Л. Медіа-імідж соціальної проблеми / Климанська Л.Д. // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – Вип. 15. – 650 с.
3. Мордюк А. Тенденції в інформаційному мовленні на загальнонаціональних телеканалах в Україні / А. О. Мордюк // Наукові записки Інституту журналістики. – 2013. - Т. 50. – С. 64-67.
4. ТСН [сайт]. – Режим доступу : <https://tsn.ua/> (Назва з екрану).
5. Шендеровський К. Медіакомунікації та соціальні проблеми : збірка навч.–метод. матер. і наук. статей у трьох част. Частина перша / упор., ред. К. С. Шендеровського / Київ. нац. ун-т; Ін-т журналістики. – К., 2012. – 288 с.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ АМЕРИКА В ПРОМОВАХ Г. КЛІНТОН

У когнітивній лінгвістиці основною дослідницькою одиницею постає концепт. Під концептом розуміють ментальний праобраз (цілісне уявлення про певний об'єкт), ідею поняття, навіть саме поняття [1], але оскільки цей термін як лінгвістична категорія виник порівняно недавно, у мовознавстві немає його усталеного визначення.

У сучасній лінгвістиці виділяються два основні підходи до вивчення концепту: лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний. При лінгвокогнітивному підході концепт трактується в рамках понять знання, свідомості та розглядається як ментальне утворення, що репрезентує собою всю сукупність знань про певний об'єкт (О. Кубрякова, А. Бабушкін, З. Попова, Й. Стернін та ін.).

Лінгвокультурологічний підхід передбачає вивчення специфіки національної концептосфери від культури до свідомості. Цей підхід визначає концепт як базову одиницю культури з образним, понятійним та ціннісним компонентами (Ю. Степанов, В. Карасик, В. Красних, В. Маслова, М. Алефіренко та ін.).

Аналіз наукової літератури дозволив виявити, що в українському мовознавстві розглядаються як теоретичні проблеми концептології (Л. Белехова, О. Воробйова, В. Ніконова, А. Приходько, О. Селіванова та ін.), так й окремі концепти в різних видах дискурсу (Л. Брославська, О. Пальчевська, Т. Печончик, Я. Яремко та ін.).

У центрі уваги українських науковців постають також концепти країн та частин світу, які «є базовими, оскільки становлять фундамент

мови та всієї картини світу» [3,с. 96]. Наприклад, концепти УКРАЇНА та ЄВРОПА реконструюються в дисертаціях В. Кравченко, Т. Мудраченко, Я. Приходи, О. Чабан; метафорична вербалізація концепту Велика Британія в сучасному англomовному політичному дискурсі досліджується Н. Базилевич [2]; мовна актуалізація концепту АМЕРИКА в українських газетних текстах початку ХХІ століття вивчається в дисертаційному дослідженні М. Химинець [4].

Актуальність обраної теми зумовлена загальною направленістю сучасних наукових розвідок на вивчення національно-специфічних концептів, а також тим, що концепт АМЕРИКА є вагомим компонентом світової культури, котрий відображає найважливіші категорії життєвої філософії американського народу.

Метою розвідки є виявлення мовних засобів об'єктивації концепту АМЕРИКА в промовах Г. Клінтон.

Аналіз текстів промов Г. Клінтон дозволив установити складники концепту АМЕРИКА, номінації яких найбільш часто репрезентують Америку в промовах Г. Клінтон цілісно. Такими є: 1) **America: *And if America doesn't lead, we leave a vacuum***; 2) **country: *And I believe with all my heart that America is an exceptional country***; 3) **United States: *This has been an incredible honour to campaign <...>with the Democratic Party and for the United States of America!*** 4) **State : *I went to 112 countries as your Secretary of State*** [5].

Також виявлено складники концепту АМЕРИКА, номінації яких репрезентують Америку метонімічно, як ЧАСТИНА> ЦІЛЕ. Такими є: 1) **people: *American dream is big enough for everyone – for people of all races and religions, for men and women, for immigrants, for LGBT people, and people with disabilities***; 2) **Americans: *I will be a president for Democrats, Republicans, independents, < ...> for all Americans***; 3) **I: *Last night I congratulated Donald Trump and offered to work with him on behalf of our country***; 4) **you: *You represent the best of America, and being your candidate***

has been one of the greatest honors of my life; 5) we: As a country, we have a moral obligation to give her family and every family a chance to rise up and reach their dreams [5].

Образний зміст концепту АМЕРИКА в політичних промовах Г. Клінтон актуалізується концептуальною метафорою. Наприклад, ідея Америки як країни, що має багату історію, держави лідера, котра дбає про майбутнє всього світу та є джерелом суспільних благ і безмежних можливостей, реалізується такими концептуальними метафорами як АМЕРИКА Є ІСТОРИЯ: *Because America is story after story*; АМЕРИКА Є ЗАХИСНИК: *And above all, we can fulfill our moral obligation to protect our planet for our children and our grandchildren*; АМЕРИКА Є ЛІДЕР: *And so, let's move on with the kind of leadership that the world as well as our country deserves*; АМЕРИКА Є ПРОСТІР МОЖЛИВОСТЕЙ: *...enable America to be what it's always been – a place where people from around the world can come to reunite with family, start new businesses, pursue their dreams, apply their talents to American growth and innovation [5].*

Ідея розбудови держави й удосконалення країни об'єктивується концептуальними метафорами АМЕРИКА Є БУДІВНИЦТВО: *So now, our responsibility as citizens is to keep doing our part to **build that better, stronger, fairer America** we seek*; та АМЕРИКА Є СУСПІЛЬНИЙ РУХ: *Nearly 66 million votes are **fueling grass roots energy and activism** and everywhere people are **marching, protesting, tweeting, speaking out and working for an America** [5].*

Вербалізація концепту АМЕРИКА в промовах Г. Клінтон здійснюється також засобами розгорнутої концептуальної метафори, котра складається з кількох метафоричних моделей у одному висловленні. Наприклад, щоб підкреслити унікальність своєї країни, як сильної держави, котра пропагує мир і прогрес, свободу та рівні можливості громадян, Г. Клінтон використовує метафоричну модель «Америка як вмістище», котра актуалізується наступними концептуальними

метафорами: АМЕРИКА Є ДЖЕРЕЛО МИРУ, АМЕРИКА Є ДЖЕРЕЛО ПРОГРЕСУ, АМЕРИКА Є ДЖЕРЕЛО МОЖЛИВОСТЕЙ та метафоричну модель «Америка як суб'єкт», репрезентовану концептуальною метафорою АМЕРИКА Є ПРОТАГОНІСТ, наприклад: *It means that we recognize America's unique and unparalleled ability to be a force for peace and progress, a champion for freedom and opportunity* [5].

Специфічним засобом мовного втілення концепту АМЕРИКА в промовах Г. Клінтон є прецедентні метафори. Г. Клінтон використовує ланцюг прецедентних концептуальних метафор, складовою частиною яких є прецедентні імена (антропоніми) та прецедентні вислови, котрі актуалізують національну ідею неповторності та особливості Америки, наприклад: АМЕРИКА Є ОСОБЛИВА НАЦІЯ, МИ Є ОСТАННЯ НАЙКРАЩА НАДІЯ ЛІНКОЛЬНА, МИ Є СЯЮЧЕ МІСТО РЕЙГАНА, МИ Є ВЕЛИКА, БЕЗКОРИСЛИВА, СПІВЧУТЛИВА КРАЇНА КЕННЕДІ: *If there is one core belief that has guided and inspired me every step of the way, it is this: United States is an exceptional nation. I believe we are still Lincoln's last best hope of earth. We are still Reagan's shining city on a hill. We're still Robert Kennedy's great, unselfish, compassionate country* [5].

Аксіологічне наповнення концепту АМЕРИКА в промовах Г. Клінтон увиразнюють лексичні одиниці, котрі своїм концептуальним змістом відбивають особливості національних пріоритетів американців. Такими є **progress** 'прогрес' **democracy** 'демократія' **potential** 'потенціал' **dream** 'мрія', **exceptionalism** 'винятковість'. Наприклад, лексична одиниця **dream** 'мрія' репрезентує особливий феномен у культурі американців – **Американську мрію** – поширену в США доктрину, за якою кожному американцеві відкрита можливість досягти успіху: *I will always work to achieve the America that I believe in where the promise of **that dream** that we hold out to our children and our grandchildren never fades but inspires 49 generations to come;.....we believe that **the American dream** is big*

enough for everyone, for people of all races and religions, for men and women, for immigrants, for LGBT people and people with disabilities, for everyone [5].

Отже, концепт АМЕРИКА в промовах Г. Клінтон актуалізується засобами прямої та непрямой номінації. Основним способом формування образного змісту вище вказаного концепту є концептуальні метафори. Специфіка вербалізації концепту АМЕРИКА в промовах Г. Клінтон полягає у використанні розгорнутих та прецедентних концептуальних метафор, котрі репрезентують домінуючі національно-культурні цінності американського суспільства.

Перспективою дослідження може бути опис концептуальних ознак концепту АМЕРИКА в промовах Г. Клінтон.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алпатов В. М. История лингвистических учений / В. М. Алпатов – М., 1998.
2. Базилевич Н. В. Метафорична вербалізація концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ у сучасному англомовному політичному дискурсі / Н. В. Базилевич // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. Випуск 27. – Херсон: ХДУ, 2017. – С. 188 -192.
3. Пименова М. В. Концептуальные исследования. Введение : учеб. пособие / М. В. Пименова, О.Н. Кондратьева. – М. : Флинта : Наука, 2011. – 176 с.
4. Химинець М. Д. Мовна актуалізація концепту Америка в українських газетних текстах початку ХХІ століття : автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.01 / М. Д. Химинець. – Івано-Франківськ, 2014 . – 20 с.
5. Speeches. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hillaryclinton.com/speeches/>

КЛАСИФІКАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

Фразеологічна одиниця (ФО) – унікальний засіб об'єктивізації життя етносу. Уявлення про «фразеологічну картину світу» ґрунтується на постулаті В. Гумбольда про те, що «людина думає, почуває й живе тільки в мові», отже в словах і, ширше, в мовній системі бачимо наслідки великої праці людського духу, тим самим національну мову сприймаємо як колективний витвір духовної енергії народу [4, с. 122].

Особливу роль у цих комунікативних процесах відіграють соматичні фразеологічні єдності. Соматичну фразеологію утворюють фразеологічні одиниці, один з компонентів яких – назва частини тіла людини або тварини. Наприклад: *morderse las uñas (los puños)* – гніватися, сердитися. Це одна з великих і продуктивних груп у корпусі фразеології, яка за підрахунками В.П. Шубіної становить близько 15% фразеологічного фонду загальнолюдської мови [5, с. 81-89]. В основі соматичних фразеологізмів лежать спостереження за поведінкою людини або тварини. Ці фразеологізми виражають ставлення людини до навколишнього середовища та інших людей:

- характеризують взаємини людей: *morderse los labios* – терпіти, стримуватися.
- малюють фізичний і емоційний стан людини, описують його дії: *torcer la boca* – скривитися, бути незадоволеним.
- дають якісно-оцінну, образну характеристику людини (характеристику розумових здібностей, манеру тримати себе): *chuparse el dedo* – бути дурним; *duro de cabeza* – упертий.

- відображають традиційну символіку, пов'язану з частинами тіла: *con el corazón en la mano* – «поклавши руку на серце» (відверто).

За граматичною структурою фразеологічні одиниці можуть бути словосполученнями, предикативними сполученнями, реченнями. За характером значення, що виникає в результаті взаємодії структури, сполучуваності та семантичного перетворення компонентного складу, різняться: аналітико-фразеологічні сполучення; фразеологічні єдності; фразеологічні зрощення.

В основу семантичної класифікації фразеологічних одиниць іспанської мови покладена класифікаційна схема академіка В.В.Виноградова [2], що спирається на ступінь семантичної спаяності компонентів ФО і ступінь вмотивованості її значення. Науковцями робилися спроби класифікувати соматичні фраземи за різними критеріями. Зокрема згідно з семантичною класифікацією соматичних фразеологізмів Н. І. Андрейчук [1], соматичні ФО розподілено на дві основні групи. Першу групу становлять фраземи, у яких спостерігається конкретизація смислу соматичного компонента, а саме:

- 1) Положення в просторі певної частини тіла або чогось стосовно цієї частини тіла;
- 2) Стан (конфігурація, вигляд, розмір, кількісна характеристика);
- 3) Функція частини тіла.

До другої групи входять ФО, у яких в узагальненому вигляді описані дії, що реалізуються соматизмом, і дії по відношенню до соматизму. Тут дослідниця виділяє підгрупи:

- 1) міміка, жести, рухи тіла;
- 2) дії, що відображають психофізичний стан людини;
- 3) дії, пов'язані з виконанням функцій;
- 4) дії, пов'язані з традиціями, обрядами, ритуалами;
- 5) дії, пов'язані зі спостереженням за поведінкою тварин;

б) сполучення, що відображають контакт з навколишнім світом (цього соматизму чи по відношенню до нього).

Сполучення цієї групи є найчисленнішими [1, с. 12-13]. Усі соматизми розподіляються за такими пластами і розрядами:

Сомонімізми. Сомонімія є найбільшим розрядом соматичної лексики й найбільш представленим у фразеології будь-якої мови [3, с. 16]. Сомонімізми слугують для позначення частин людського тіла. Усі сомонімізми в залежності від належності до відповідної сфери позначуваних об'єктів розподіляється таким чином:

- Назви, що є загальносистемними позначеннями: *el cuerpo, la cabeza, el tronco, las extremidades*;
- Назви голови та її частин: *la cara, la frente, la mejilla, la nuca, el parietal, las sienes, el mentón, la barbilla, la coronilla*;
- Назви шиї й тулуба людини: *el cuello, el pecho, la espalda, el vientre*;
- Назви верхніх кінцівок і їхніх частин: *la mano, el brazo, el hombro, el codo, la palma, el dedo, la uca*;
- Назви нижніх кінцівок: *el pie, la pierna, la cadera, la rodilla, el tobillo, la pantorrilla, la planta del pie, el empeine*. До цієї групи, на нашу думку, варто додати також назви волосяних покрів людського тіла: *el pelo, el cabello, la barba, el bigote*.

Остеонімізми. Остеонімізми слугують для номінації кісток людського тіла і їхніх з'єднань. У залежності від належності до відповідної сфери позначуваних об'єктів розподіляється на:

- Назви кісткової системи в цілому: *el esqueleto, el osario, los huesos*;
- Назви кісток голови: *el cráneo, la mandíbula, el martillo, el estribo*;
- Назви кісток тулуба: *la columna vertebral, la costilla, la clavícula, el omoplato, el cóccix, las vértebras cervicales, la caja torácica*;
- Назви кісток верхніх кінцівок: *la falange, el húmero*;

- Назви кісток нижніх кінцівок: *el pelvis, el fémur, el peroné, la tibia, la rótula, el metatarso.*

Спланхнонімізми. Спланхнонімізми слугують для найменування внутрішніх органів людського організму і розподіляється на:

- Загальні назви внутрішніх органів: *los órganos internos, las isceras;*
- Назви органів травлення: *el estómago, el intestino, el páncreas, las tripas, el esófago, el apéndice, la vesícula biliar, el hígado;*
- Назви органів дихання: *las vías respiratorias, los pulmones, los bronquios, la garganta, los alvéolos, el diafragma, la laringe, el lóbul;*
- Назви сечостатевих органів: *la vejiga, los ovarios, los testículos, la uretra, el recto.* До цієї групи потрібно додати також: назви м'язів (*el biceps braquial, el supinador, el deltoides, el tendón de Aquiles, los gemelos, el glúteo*); назви частин нервової системи (*el cerebelo, el cerebro, el tronco cerebral, los nervios*).

Ангіонімізми. Ангіонімізми позначають кровоносну систему людського організму. Ця група складає досить невелику частину соматичних лексем: *la circulación de la sangre, la sangre, la vena, la arteria, la carótida, los capilares, los glóbulos de sangre, la aorta.*

Сенсонімізми. Сенсонімічна лексика служить для найменування органів чуттів людського організму. Разом з ангіонімізмами вона складає одну з малочисленних груп у системі мов, проте характеризуються високою фразеотвірністю. У залежності від належності до відповідної денотативної сфери об'єктів, що позначаються, сенсонімізми розподіляються таким чином:

- Назви органів зору: *el ojo* (і його пароніми *el párpado, la pestaca, la pupila*);
- Назви органів слуху: *el oído*;
- Назви органів нюху й органів смаку: *la nariz, la lengua, la boca*;
- Назви органів дотику: *la piel, las ucas.*

- Лексика на позначення хвороб людського організму. Назви хвороб: *la angina, la gripe, la sarampión, la tos ferina, las paperas, el cáncer, la sarna, la „, la peste, la obesidad, la úlcera, la difteria, la ciática;*
- Назви станів та симптомів людського організму: *el dolor, el vómito, los escalofríos, la fiebre, el hipo, el estornudo, la fatiga, el insomnio, la tos, el mareo, el desmayo, la erupción etc.*

Враховуючи традиційну семантичну класифікацію фразеологізмів іспанської мови та розподіл соматизмів за розрядами, можна класифікувати фразеологічні одиниці сучасної іспанської мови із соматичним компонентом [Див. таблицю 1].

Таким чином, ми торкнулися лише однієї окремої групи фразеологізмів, виділених на основі компонентного складу, одним із компонентів фразеологічної одиниці є назва частини тіла. Але цей розділ фразеології утілює специфіку всіх фразеологізмів іспанської мови як відбиток національного колориту. Перспективним видається дослідження соматизму «*cabeza*» («голова») та її частини у фразеологізмах іспанської мови.

Таблиця 1

Класифікація фразеологізмів із соматичним компонентом

Класифікація соматизмів	Аналітико-фразеологічні сполучення	Фразеологічні єдності	Фразеологічні зрощення
Сомонімізми	<i>perder la cabeza</i> – втратити голову, самоконтроль; <i>manos de oro</i> – золоті руки	<i>duro de cabeza</i> – упертий; <i>a pecho descubierto</i> – сміливо	<i>no llegarle a alguien la camisa al cuerpo</i> – відчувати страх; <i>andar con pies de plomo</i> – діяти обережно
Спланхнонімізми	<i>tener chicle en cerebro</i> – бути недалеким,	<i>echar los hígados</i> – із шкіри пнутися,	<i>tener mucho estómago</i> – бути товстошкірим,

	простуватим	надриватися	байдужим
Ангіонімізми	<i>estar en vena</i> – бути в гарному настрої, гуморі.	<i>sacar la sangre</i> – вимучити, змордувати	<i>coger hallar a uno de vena</i> – застати у гарному настрої
Сенсонімізми	<i>tener los ojos en el cogote</i> – иметь глаза на затылке	<i>ver las orejas al lobo</i> – заглянуть в глаза смерти	<i>dejar con un palmo de narices</i> – обдурити
Квазісоматизм <i>alma</i>	<i>caérsele a uno el alma a los pies</i> – душа в п'яти падає	<i>pedazo del alma</i> – зазноба	<i>estar con el alma en la boca</i> – тільки душа в тілі

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрейчук Н. И. Соотношение семантики фразеологических единиц и свободных словосочетаний в современном английском языке (на материале соматических фразеологических единиц): автореф. дис. на получение канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки” / Н. И. Андрейчук. – Одесса, 1987. – 14 с.
2. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В. В. Виноградов. – Лексикология и лексикография: избр. труды. – М. : Наука, 1986. – 342с.
3. Коновець С. П. Деякі національно-культурні особливості фразеології (на прикладі іспанської та української мов) / Сніжана Павлівна Коновець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. – К., 2001. – № 31. – С.47-49.
4. Пашковська Г. Фразеологічні одиниці на позначення мовлення: етимологічні етюди / Г. Пашковська // Київська старовина. – 2005.– Випуск 4. – С. 122-130.
5. Шубина В. П. Заметки о полевой организации семантической фразеологии в немецком языке // Функциональный синтаксис немецкого языка.– Челябинск, 1977. – С.81-89.

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ІРОНІЧНИХ
ВИСЛОВЛЮВАНЬ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ
СЕРІАЛУ «ШЕРЛОК»)**

Останнім часом у перекладознавстві почала простежуватись суттєва зміна акцентів. В науці про переклад з'явився новий орієнтир – культура. Під «культурою» мається на увазі цілий соціальний контекст, що задіяний у перекладі. До культурних проблем перекладу належать зокрема непрямі висловлювання, чий прихований зміст легко розуміється в контексті культури джерела, однак цей зміст часто неможливо донести до цільової аудиторії, просто переклавши текст. Різновидом такого прихованого змісту є іронія. Спостерігається зростання інтересу до вивчення особливостей функціонування іронії в контексті міжкультурної специфіки, адже феномен іронії є проявом різноманіття соціальних відносин.

Дослідження питань іронії є актуальною проблемою різних галузей філологічних наук. Мовні засоби культури комічного у структурі художніх творів привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема таких, як М. Бахтін, Ю. Борев, Т. Буйницька, С. Голубков, Е. Нокс, С. Іваненко, А. Макарян, Г. Почепцов, Дж. Сазерленд, О. Титаренко, А.Щербина та інші.

Іронія – це рівноправна форма комічного, нарівні із сатирою та гумором, визначальною рисою якої є глибока інтелектуальність, насмішквате ставлення до об'єкта зображення, яке ґрунтується на почутті переваги мовця над предметом мовлення [2, с.14].

Іронія віддавна привертала інтерес вчених та філософів. Перші спроби пояснити це поняття знаходимо ще в античних авторів: Платона, Аристотеля, Цицерона та інших. Майже всі науковці є прихильниками

думки, що іронія історично вперше формується у Давній Греції у працях давньогрецьких кініків (V-IV ст. до н. е.), а пізніше феномен іронії вивчали Геракліт Ефеський, Сократ, філософи давнього Китаю та інші. Зазначимо, що Сократ розумів іронію як відгомін мудрості безсмертних богів, що ніколи не ставляться до життя досить серйозно, акт свободи особистості [3, с.330].

Мовознавці почали приділяти більше уваги цьому феномену наприкінці XIX століття. Цей прийом, заснований на протиставленні вислову та його значення, стає інструментом формування літературного стилю. В XX столітті явище іронії викликає все більшу зацікавленість у лінгвістів, психологів, філософів, літераторів.

У писемному мовленні іронія може реалізовуватись на різних мовних рівнях: фонетичному, лексичному та синтаксичному, а також може бути виражена графічно. Іронічний зміст можуть зумовлювати неологізми, варваризми, колоквіалізми, сленгізми, фразеологізми. Як художній троп іронія виражається через такі стилістичні прийоми як порівняння, метафора, оксюморон, каламбур. Синтаксично іронія реалізується за допомогою вставних речень, вставних слів, риторичних питань.

Іронія відіграє важливу роль не тільки у стилістичному забарвленні художнього тексту, але й в естетичній та літературно-художній системах твору. У художньому творі іронія є одним із основних елементів вираження безпосередньо авторської точки зору, засобом реалізації суб'єктивно-оцінної модальності і, таким чином, засобом реалізації авторської позиції.

Слід зазначити, що феномен іронії досі залишається недостатньо вивченим з точки зору перекладу, у зв'язку з чим існує потреба у визначенні способів перекладу і дослідженні трансформацій, що мають місце при відтворенні іронії у цільовій мові.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволив виділити декілька способів відтворення іронії у перекладі, що

використовуються в процесі перекладу українською мовою, а саме: повний (або прямий) переклад, розширення іронічного звороту, антонімічний переклад, додавання змістових компонентів. Окрім зазначених способів перекладу іронічних висловлювань, перекладач може використовувати й такі лексико-семантичної трансформації: деноміналізація, синонімічна заміна, елімінація, генералізація, лексичне випущення, конкретизація, модуляція. Для аналізу був обраний британський телесеріал «Шерлок» та його україномовна версія у перекладі групою адаптації «1+1 Продакшн»[1].

Прямий переклад із незначними лексичними чи граматичними перетвореннями застосовується в тих випадках, коли це дозволяють як словесний, так і граматичний склад іронічного звороту в тексті оригіналу, за умови збігу соціально-культурних асоціацій:

- *You know, while he was on his deathbed, Bach, he heard his son at the piano playing one of his pieces. The boy stopped before he got to the end* (слова Моріарті, 2 сезон 3 серія)

- *And the dying man jumped out of his bed, ran straight to the piano and finished it* (слова Шерлока)

- *Couldn't cope with an unfinished melody* (слова Моріарті) [5].

- Знаєш, коли Бах лежав на смертному одрі, він почув як син грає його композицію, та хлопчик не дограв до кінця.

- І бідолаха Бах вискочив з ліжка, побіг до піаніно й дограв її.

- Не терпів незакінчених мелодій [4].

Спосіб антонімічного перекладу застосовується тоді, коли прямий переклад ускладнює перекладну структуру в силу відмінності граматичних або лексичних норм і тим самим частково або взагалі не передає зміст іронії:

- *People were talking, none of them me, I must have filtered* (слова Шерлока, 3 сезон 3 серія) [5].

- Хтось розмовляв, це був не я, тому **я не слухав** [4].

Наступним способом відтворення іронічних висловлювань є лексичне додавання, який використовується в тих випадках, коли потрібно зберегти вихідні лексико-граматичні форми в умовах недостатності аналогічних форм у мові перекладу:

- *Look at you lot. **You're all so vacant.** Is it nice not being me? It must be so relaxing* (слова Шерлока, 1 сезон 1 серія) [5].

- Дивлюсь на вас. **Такі порожні погляди.** Певно добре бути не мною. Спокійніше [4].

Перекладач використовує культурно-ситуативну заміну, коли пряме відтворення способу вираження іронії неможливо, оскільки він не буде сприйнятий культурою мови перекладу, а сама іронія повинна бути передана, оскільки вона становить істотну частину авторського способу вираження:

- *She cut her hand on a rusty nail in the garden. Nasty wound. Tetanus bacteria enters the bloodstream, **goodnight, Vienna*** (слова Шерлока, 1 сезон 3 серія) [5].

- Вона порізалась в саду іржавим цвяхом. Рана велика, бактерії правця потрапили у кров і **«надобраніч, малюки»** [4].

Також при відтворенні іронічних висловлювань перекладач вдався до традиційних для теорії перекладу лексико-семантичних трансформацій:

деноміналізація, e.g.:

- *You know, it's rare for us to sit together like this.* (слова доктора Ватсона)

- *I should hope so. It's **murder on the knees*** (слова Шерлока) [5].

- Не часто ми сидимо так разом.

- І слава Богу. Це **вбиває коліна** [4].

синонімічна заміна, e.g.:

- *She is a remarkable woman.* (слова доктора Ватсона)

- *Who?* (слова Шерлока)

- *Lady Carmichael.* (слова доктора Ватсона)

- *The **fair sex** is your department, Watson (слова Шерлока) [5].*

- А вона незвичайна?

- Хто?

- Леді Кармайкл.

- Це ви в нас знавець **жіноцтва**, Ватсон [4].

елімінація, e.g.:

- *For goodness' sake, I occupy a minor position in the British Government (слова Майкрофта , 1 сезон 1 серія).*

- ***He is the British Government**, when he is not too busy being the British Secret Service or the CIA on freelance basis (слова Шерлока) [5].*

- Заради Бога, я обіймаю скромну посаду в Британському уряді

- Обіймає тоді, коли не працює на таємну британську службу або на американську ЦРУ [4].

генералізація, e.g.:

- *James Moriarty is for hire. (слова Шерлока, 2 сезон 3 серія)*

- *A **tradesman**? (слова прокурора)*

- *Yes. (слова Шерлока)*

- *But not the sort who 'd fix your heating? (слова прокурора)*

- *No, the sort who 'd plant a bomb or stage an assassination, but I'm sure he 'd make a pretty decent job of your boiler (слова Шерлока) [5].*

- Джеймса Моріарті наймають.

- Як **фахівця**?

- Так.

- Як слюсаря, щоб полагодив опалення?

- Ні, щоб підкинути бомбу або спланувати вбивство, хоча мабуть і з радіатором розбереться [4].

лексичне випущення, e.g.:

- *You must have impulses. (слова доктора Ватсона)*

- *Dear Lord, I have never been so impatient to be attacked by a **murderous ghost** (слова Шерлока) [5].*

- У вас мають бути імпульси.

- Боже, я ще ніколи так не прагнув, щоб на мене напав привид [4].

конкретизація, e.g.:

- *Anderson, do not talk out loud. You lower the IQ of the whole street* (слова Шерлока, 1 сезон 1 серія) [5].

- Андерсон, тільки не в голос. Ти знижуєш IQ всій **Бейкер-стріт** [4].

модуляція, e.g.:

- *I won't insult your intelligence by explaining it to you* (слова Шерлока, 3 сезон 1 серія) [5].

- Не ображатиму ваш інтелект поясненнями [4].

Отже, аналіз перекладу іронічних висловлювань в англійському телесеріалі «Шерлок» та в його перекладі українською мовою доводить, що нині існує багато способів й прийомів відтворення комічних одиниць вихідної мови, які широко використовуються у практиці перекладу. Застосовуючи той чи інший прийом або спосіб відтворення іронії, перекладач намагається не втратити важливі елементи контексту, тим самим зберігаючи прагматику перекладу. Зазначимо, що основна мета при перекладі іронії полягає у передачі іронічного ефекту та збереженні при цьому оригінального засобу вираження іронії в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Група адаптації телепродукту 1+1 медіа [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://media.1plus1.ua/ua/media/business/adaptation>
2. Калита О.М. Засоби іронії в малій прозі (кінець ХХ – початок ХХІ століття). – монографія. – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. - 238 с.
3. Лосев А.Ф. История эстетических категорий / А.Ф. Лосев, В.П. Шестаков. – М.: Высшая школа, 1965. – 425 с.
4. Шерлок всі сезони (1, 2, 3, 4) онлайн українською [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://filmy-ukrayinskoju.in.ua/serial-sherlok-vsi-sezony-1-2-3-4-onlajn-ukrayins-koyu.html>

5. Sherlock Episode Scripts [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.springfieldspringfield.co.uk/episode_scripts.php?tv-show=sherlock

УДК 821.161.2–1

Разінкова Тетяна

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Демченко А.В.

АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ ПЕРШОСТИХІЙ У ПОЕЗІЇ

М. ВІНГРАНОВСЬКОГО ТА І. ДРАЧА

Чотири першостихії – вода, вогонь, земля й повітря – у поетичних текстах часто постають предметом дослідження літературознавців. Розкодування символіки цих образів дозволяє глибше зрозуміти підтекст ліричних творів, осмислити естетичну цінність та етноментальну закоріненість цілком сучасних зразків художньої літератури.

Архетипні образи першостихій у поетичних текстах шістдесятників стали предметом нашого дослідження. Мета статті – розкрити специфіку інтерпретації образів води, вогню, землі і повітря в ліриці М.Вінграновського та І. Драча.

Вода – один із основоположних архетипних образів. У світовій культурній традиції воді та різним станам і формам її вияву належить важливе місце. У народному розумінні вона і цариця, і мати, і першооснова всього – землі, світу, життя. Вода сприймається як дар Божий, наділяється цілющою, чудодійною, благодатною силою, здатністю очищати від духовної та тілесної скверни. Однак вода наділена також і руйнівною силою, асоціюється з хаосом. Отже, очевидно, що вода – це амбівалентний символічний образ: джерело життя, але й загибель та смерть.

Міфологема води в поезії М. Вінграновського та І. Драча нерозривно пов'язана саме з українською фольклорною традицією. Вода в українському фольклорі є межею між світами й станами людського буття, символізує життєдайне жіноче начало, а також родючі сили природи. Тобто, вода, в уявленні наших пращурів виступає Праматір'ю Світу. Вода – вічність, космічний простір, сили кохання. Чиста вода – здоров'я, вірність, щастя [4].

Одна зі збірок І. Драча має назву «До джерел», що символічно означає повернення до народних традицій, до витоків культури й виховання, першоджерел літературної традиції. Колодязь – початок, джерело як водного, так і людського простору. У Драча–поета знаходимо досить оригінальну інтерпретацію символічного значення колодязя: «Дно місячної криниці» – так називає митець місто, оповите магічною темрявою ночі («На дні місячної криниці»).

В «Енциклопедії символів» В. Бауера вказується, що ріка – межа між світом людським і нелюдським, побутовим і чудесним, нормальним і аномальним, своїм і чужим; джерело життя, сили, мудрості, щастя, вічної молодості; дорога в царство мертвих [1, с. 364]. У поезії М.Вінграновського та І. Драча знаходимо чисельні згадки про Віслу, Десну, Дніпро, Дунай та інші річки. Для міфопоетичного мислення обох авторів характерною є трансформація образу ріки в межу між своїм та чужим простором, тобто рідною землею й далеким краєм, чужиною. Ріка приносить новини про близьких людей, долю України, служить посередником для ліричного героя, передає вісточку до рідного дому («Десь є там яр», «Не руш мене», «Синій сон» М. Вінграновського, «До чого ж печаль важка за дверима», «Обшир людини» І. Драча). Море – світова першооснова, що не підкоряється законам людського світу. Для І.Драча та М. Вінграновського море – це стихія, котра порівнюється з людським життям: сильна, плинна, непередбачувана. Море – це рух часу, динаміка життєвих подій, людська доля («На міднім небі вечір прочорнів»

М.Вінграновського, «Моряк на березі», «Цвіркун і море» І.Драча). Наприклад, І. Драч акцентує увагу на символічному образі «Великої Води» в значенні хаосу, зла, що поступово поглинає життя ліричного героя, змиваючи на своєму шляху всі його буденні радості, руйнуючи особистісний простір. Ліричний герой наголошує на тому, що вона «забуттям тяжко хлюпає», «докорами праведно грима», «як велика біда». Її неможливо спинити, їй «не поставити греблі-загати». Вона – це сама плинність життя: «чорнобривим сміявся – нині плачеш уже сивобровим», стрімкий перебіг подій («Просто вода», «Велика вода»). Отже, «Велика вода» в поетичному світі І. Драча символізує сили первинного хаосу, світ руйнації, смерть.

В українській міфології на початку світотворення стоять вогонь і вода як чоловік і жінка при народженні мікрокосмосу – людини. Символом єднання Води і Вогню (Світла) здавна був хрест, де горизонтальна лінія означала пасивне жіноче начало, а вертикальна – чоловіче. З архетипними образами вогню й сонця пов'язані численні символи: кров, коло, колесо, вінок, хліб, калина, терен. Українці-язичники шанували силу вогню й світла і вже на ранніх етапах свого розвитку розуміли їхнє непересічне значення в житті людини. Із прийняттям християнства наші предки не перестають вірити в силу Світла. Для охрещеної Русі характерний був православно-язичницький синкретизм: весь понятійний апарат використано й перенесено до християнства зі старої віри, оскільки і наука, і філософія, і мистецтво все ще залишалися різновірськими (язичницькими). Віра в Ісуса Христа не позбавила українців права бути сонцепоклонниками (язичниками). Сам хрест є символом вогню: живий вогонь добувався тертям, і саме там, де було перехрестя, з'являлася Іскра Божа – вогонь.

Антитезою до образу води виступає вогонь. Як вказує Т. Федотова, «архетипні образи вогню, сонця, світла як символи духовності чітко окреслені вже в язичницьких віруваннях, а їх розвиток продовжується в

християнському світогляді. Етнічні символи вогню проявляються й у інших образах. Птахом, соколом (символом вогню, світла) називають чоловіка або юнака в піснях, колядках, веснянках. Відгомонам язичницьких вірувань у народному світогляді є священний вогонь, тобто вогонь, пренесений із храму (особливо напередодні Великодніх свят). Представниками троїстого астрального вогню в сонячній системі є також Сонце, Зоря і Місяць. Символом сонця є запалена свічка, яка використовується в багатьох святкових звичаях і ритуалах, варто загадати проведення обрядодій, пов'язаних із запалюванням свічки під час проведення Свята Великодня й на Різдво» [5, с. 29].

М. Вінграновський художньо реалізує символіку вогню через архетипний образ світла. Поет вбачає у світлі натхнення, талант, волю, свободу, любов до життя («Дружиною мені приснилась ти», «Запах вологий, запах паші», «Ти так далеко, аж нема»). А І. Драч передає образ вогняної стихії через «сонце віри» – символ людських сподівань, православної віри, релігійних традицій («Сонячний етюд», «Серце клетотом горя ошпарено», «Солом'яний вогонь»). Для поета образ сонця символізує творчість («Балада про соняшник»).

У «Словнику символів» за загальною редакцією О.Потапенка та М.Дмитренка наголошується на культурі Матері-Землі і Матері-Природи в язичницькій Русі. Відгомін дохристиянських вірувань наших предків зберігся в метафоричній моделі жінка-мати-земля й в сучасній авторській літературі. За давніми віруваннями, земля народжує людей і забирає їх після смерті у своє лоно. Мати – панівна фігура там, де відбувається магічне перевтілення й воскресіння, а також у підземному світі з його мешканцями. У негативному плані архетип Матері може означати щось таємне, загадкове, темне, безодню, світ мертвих, все, що поглинає, спокушає, отрує, тобто те, що сповнює жахом і що неминуче, як доля [4].

У М. Вінграновського земля – це мати народу, його першооснова, будівельний матеріал «Ні! Цей народ із крові і землі я не віддам нікому і

нізащо!» [2, с. 455]. Землю митець ототожнює з плоттю своєю і співвітчизників, що є даниною християнським апокрифічним сказанням про створення людини з глини та землі («Цей народ із крові і землі», «Позахолодало на ріллю», «Снігами вітровінь поля відволочила»). І. Драч теж вдається до міфологеми земля-мати: «Та все земне землі. Бо ж матір має право!» [3, с. 511]. Крім того, поет також асоціює землю зі світом мертвих, потойбіччям. Ліричний герой відчуває поклик землі, її тяжке дихання, що є передвісником трагічних подій, знаком наближення смерті («Тяжіння землі», «Дев`ятий вал землі»).

Повітря – ще одна з першостихій, що акумулює незримі імпульси буття: і позитивні, і негативні; що з'єднує й роз'єднує, визволяє й приневолює, віддаляє від землі й верне до неї [4]. Символіка повітря розкривається через образи неба, вітру, диму. Варто згадати про метафоричне перенесення «водна стихія» – «небо». Найяскравіше це представлено в М.Вінграновського: «небесне море», «небес зелені й сині води», «морезвід», «озер осінніх сонні небеса» («Синій сон», «Боюсь поворохнутись», «Ти тут», «Щуче»). Першостихія повітря в ліриці І. Драча репрезентована символічним образом вітру, що асоціюється з життєвими змінами, пристрастями, натхненням: «Я належу вітрові. Чому? / Сам того до тям не візьму, / Але твердо знаю, що вітри / Мою душу зносять догори» [3, с. 613].

Отже, архетипні образи першостихій у ліриці поетів–шістдесятників М.Вінграновського та І.Драча представлені доволі широко. Митці вдало передають фольклорне наповнення символічних образів води, вогню, землі та повітря, також репрезентують оригінально–авторське трактування первісної міфології.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бауэр В. Энциклопедия символов [Текст] / В. Бауэр, И. Дюмотц / Перевод с нем. Г. И. Гаева. – М.: КРОН-ПРЕС, 1995. – 512 с.

2. Вінграновський М. Вибрані твори [Текст] : у 2 т. Т.1. / М. С. Вінграновський – К. : Дніпро, 2004. – 632 с.
3. Драч І. Вибрані твори. [Текст] : у 2 т. Т.1. / Іван Драч. – К. : Дніпро, 1986. – 650 с.
4. Словник символів [Електронний ресурс] / за загальною редакцією О.І.Потапенка, М.К.Дмитренка. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5252915/>.
5. Федотова Т. Мотиви вогню та сонця як вияв духовного світу української людини / Т. В. Федотова // Українознавство. – 2000. – № 4. – С. 29–33.

УДК 81'25

Самотьосова Катерина

Науковий керівник – викладач Безсмертна Д.В.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛЕНГУ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

З кожним роком мова зазнає певних змін, узгоджених додатків, перетворень. Як результат, з'являються нові слова, нові явища, нові моделі та значення. Головними джерелами нової лексики в сучасній англійській мові та зокрема американському варіанті цієї мови є наука, комп'ютерна технологія, а також різноманітні сфери суспільного життя англomовних країн (бізнес, маркетинг, теле - та радіоінформація, музика тощо). Але мова йдеться про сучасну комп'ютерну лексику. Комп'ютерні технології, які швидко розвиваються з другої половини ХХ сторіччя, і, особливо масове вторгнення в середині 80-х рр. на наш ринок персональних комп'ютерів, внесли в мову не тільки американських "хекерів", але й у мову інших людей доволі специфічні та спеціальні слова й вирази. Це й

робить питання творення нової лексики, особливо, сленгу, в комп'ютерній сфері доволі актуальним.

Наприкінці минулого століття комп'ютери та сучасні інтернет - технології заволоділи життям практично кожної людини. Неможливо переоцінити величезні можливості комп'ютерних технологій, які застосовуються й використовуються у всіх галузях життя людини: у освіті, роботі, спілкуванні та розвагах.

Сьогочасний розвиток комп'ютерної науки вплинув на багато змін, процесів у мові та, насамперед, торкнувся лексики, що призвело до формування спеціальної термінологічної системи, яка відрізняється різноманітними технічними та професіональними термінами. Комп'ютерна термінологія, раніше відома тільки вузьким фахівцям, стала тепер актуальною для дуже широкого кола користувачів. У зв'язку з цим, крім власне комп'ютерної термінологічної системи, існує багата специфічна групова мова – так званий сленг користувачів комп'ютерів та професійних комп'ютерних фахівців.

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій сприяє виникненню нових сленгізмів. Адже формування та функціонування сленгу спрощує вивчення англійської мови. Таким чином це дозволяє розширити перекладацьку діяльність, так як сленгізми є невід'ємною частиною мовлення як носіїв англійської та української мови.

Комп'ютерний сленг - це різновид спеціального сленгу, що використовується професійною групою ІТ-фахівців та іншими користувачами комп'ютерів.[1]

Лінгвісти досліджують сленг як свідоме вживання елементів загальнолітературної лексики в розмовному мовленні для стилістичних цілей: створення ефекту новизни, незвичайності, відмінності від визнаних взірців, для передачі певного настрою мовця, для додання висловлюванню конкретності, жвавості, виразності, точності, стислості, образності.

Шляхи й способи перекладу комп'ютерного сленгу дуже різні, але всі вони зводяться до того, щоб пристосувати англійське слово до української дійсності й зробити його придатним для постійного використання. [2, с.64].

Завдання перекладача полягає у майстерному виконанні різноманітних перекладацьких трансформацій для того, щоб текст перекладу якнайбільш точніше передавав зміст тексту оригіналу, дотримуючись при цьому відповідних норм мови перекладу, а також для створення рівноцінного адекватного еквівалента. Переклад сленгу є доволі складним завданням. Більша частина сленгізмів не зазначені в словниках і тому не мають словникових відповідників у мові перекладу. Кінцевий варіант перекладу повинен передавати не тільки значення слова, але й його експресивно-стилістичне забарвлення.

Та найбільші труднощі при перекладі сленгових одиниць полягають в тому, що сленг є найактивнішим шаром лексики, який швидко розвивається та поширюється. Окрім цього, багато лексичних одиниць сленгу нетривалі та швидко виходять із вживання. Таким чином, найбільша складність у роботі зі сленгом полягає в знаходженні сучасних еквівалентів і адекватних способів перекладу. Хоча сленг є універсальним лінгвістичним явищем слід зазначити, що він представлений різною кількістю одиниць у різних мовах. В Україні роль сленгу дуже відрізняється від їх уживання в Америці та Великобританії. Сленг не є достатньо вивченим в Україні, тоді як сленгізми англійською мовою займають велику частину словникового запасу носіїв мови.

Поділяючи точку зору Є. Єнікєєвої [3], ми вважаємо, що основними засобами перекладу англійського комп'ютерного сленгу є:

1) **транслітерація та транскрипція** (використовується при перекладі окремих слів-термінів).

Наприклад: *adapter* (*адантер*),

Hacker (*хакер*).

diskdrive - *дискетник*,

2) **калькування** – це засіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу:

Наприклад: *device* - *девайс*

harddrive - *хард*

3) **експлікація (описовий переклад)** – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови-оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення зазначеної одиниці:

Наприклад:

nomouseprogram програма, яка не підтримує роботу з мишкою;
nativemode – режим роботи у власній системі команд.

Установлено, що продуктивність експлікації при перекладі англійського комп'ютерного сленгу на українську мову пояснюється розбіжностями в засобах творення слів та словосполучень. В англійській мові переважають багатокомпонентні безприйменникові сполучення, що не притаманні українській мові, і це створює певні труднощі в процесі перекладу, які можна усунути за допомогою калькування зі зміною послідовності компонентів словосполучення:

BIOS (Basic Input/Outputsystem) – базова система вводу-виводу,

DMA (Direct Memory Access) - *прямий доступ до пам'яті*. [4, с.71]

Розглянемо ще деякі приклади перекладу комп'ютерного сленгу з англійської українською мовою.

1. *I don't understand why we keep Jimon.*

I'm tire do fryingtodecipherhisspaghetticode

(codewhoseoverallstructureisdifficultto understand).

Я не розумію, чому ми продовжуємо втримувати Джима. Мені набридло намагатися розшифрувати його спагеті код (код загальну структуру якого важко зрозуміти).

У перекладі був використаний засіб перекладу транслітерації, тому що тут є певний комп'ютерний термін. Але ми можемо також використати спосіб експлікації та дужках пояснити, що це означає.

2. *IMO (In My Opinion), cursivewritingisobsolete.*

На мою думку, скоропис є застарілим.

В оригіналі була використана аббревіатура молодіжного сленгу (у якому є комунікативна функція), а саме *IMO (InMyOpinion)* - на мою думку, тому був використаний шлях описового перекладу, який надає пояснення цьому значенню.

3. *Ur (your) hair cutisdumb*

Твоя зачіска стрьомна.

У цьому оригіналі використано акронім молодіжного комп'ютерного сленгу, а саме *Ur (your)*. Таким чином, ми бачимо, що в англійській мові комп'ютерному сленгу притаманне скорочення та мінімізація мовних засобів.

Заключний аспект підводить нас до думки, що основними засобами перекладу сленгових конструкцій українською мовою є пошук відповідного еквіваленту, експлікація та калькування. Слід пам'ятати, що переклад термінологічних словосполучень більше здійснюється засобами калькування та експлікації, а транслітерація / транскрипція використовуються для перекладу окремих слів-термінів. Тому й виникає потреба в більш широкому дослідженні комп'ютерної лексики, зокрема англійського комп'ютерного сленгу [4, с.71].

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Словник сучасного комп'ютерного сленгу [Електронний ресурс]:
Режим доступу: <http://compsleng.narod/CyberWar>
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов /
Л. Г. Верба. – Вінниця : “Новакнига”, 2003. – 208 с.

3. Єнікєєва Є. М. Особливості перекладу комп'ютерних термінів на українську мову/ Є. М. Єнікєєва // Вісник СумДУ. - 2001.- №5 (26). - С. 54 -59.
4. Міщук І. М. Особливості перекладу американського комп'ютерного сленгу українською мовою/ І. М.Міщук//Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 9 (268), Ч. I, 2013.

УДК 070.13.342.316.

Саргсян Артур

Науковий керівник – доктор філологічних наук,

професор Різун В.В.

ВВС ЯК ЗРАЗОК СУСПІЛЬНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Анотація. У статті розглядається структура, принципи діяльності британської медіа корпорації ВВС, що представляє суспільне мовлення Великобританії.

Ключові слова: суспільне мовлення, канал громадського мовлення, британський телеканал.

British Broadcasting Corporation (BBC) – британська медіа корпорація, яка була створена 18 жовтня 1922 р. Генеральним директором корпорації був Джон Рейт (John Reith). Зарубіжне мовлення іноземними мовами розпочалося 1930 р. Сьогодні корпорація здійснює як внутрішнє, так і зовнішнє Інтернет, радіо, телемовлення [1].

ВВС – класичний канал суспільного (громадського) мовлення - public broadcasting, найстаріший у світі. Штаб-квартира в Лондоні, нараховує 23 000 співробітників.

Британську модель можна характеризувати як «чисте» громадське мовлення в умовах змішаної моделі телеринку. Найважливішими

аспектами концепції Рейта були також поняття «неупередженість» та «відповідальність» (responsibility), «підзвітність» (accountability) [1].

У сучасних умовах принципи діяльності BBC як організації громадського мовлення сформульовані таким чином: універсальне географічне охоплення населення країни; задоволення всіх інтересів і смаків; задоволення інтересів меншості; турбота про збереження національної ідентичності та почуття спільності; відсторонення від специфічних комерційних і політичних інтересів; безпосередня участь глядачів у фінансуванні громадської корпорації; конкуренція за якість, а не кількість програм [2].

Популярними каналами BBC є: BBC One, BBC Two, BBC Three, BBC Four.

BBC One – найстаріший британський телеканал, найпопулярніший канал у Великобританії.

BBC One - канал для широкої аудиторії: новини, серіали, драми, комедії, детективи, трилери, документальні фільми, вікторини та чат-шоу. Найвідоміший проект BBC сьогодні - серіал Sherlock, осучаснені пригоди Шерлока Холмса і доктора Ватсона.

Особливе місце в сітці мовлення телеканалу займають новини, вони транслюються в такі часові рамки: 6.00 – The latest news, sport, business and weather from the BBC's Breakfast team; 13.00 – BBC News at One; 13.30 – BBC London News; 18.00 – BBC News at Six; 18.30 – BBC News: London; 19.57 – BBC and regional News; 22.00 – BBC News at Ten.

BBC Two – показує більше документальних передач, художніх серіалів для більш освіченої публіки.

Канал спеціалізується на інтелектуальних програмах. У сітці мовлення каналу такі програми: 11.00 – BBC News; 11.30 – Daily Politics; 19.00 – The 12 Drinks of Christmas; 20.00 – Master Chef: The Professionals.

BBC Three – популярний молодіжний канал, глядацька аудиторія від 16 до 34 років. Здійснює мовлення з 19.00 до 5.00 годин.

Це експериментальний канал, де можуть випустити в ефір незвичайну комедійну передачу або серіал-фентезі. 70% програм – оригінальні, створені телеканалом.

Метою каналу є просування нових телепрограм і телесеріалів, популярних серед молоді, а також концентрація уваги на нових талановитих зірках і нових технологіях.

BBC Four – четвертий британський телеканал BBC, веде мовлення з 2002 року з 19:00 до 04:00. Сітку мовлення телеканалу складають різні телесеріали й повнометражні фільми, документальні фільми, музичні програми.

Згідно з ліцензією, телеканал щорічно транслює художні та музичні телепередачі загальною тривалістю не менше 100 годин, аналітичні програми - не менше 110 годин і не менше 20 нових повнометражних фільмів.

BBC Parliament – британський телеканал BBC, створений з метою висвітлення парламентської і законодавчої влади Великобританії та Європарламенту.

Він транслює в прямому ефірі й в записі засідання Палати общин і Палати лордів, Парламентського виборчого комітету при парламенті Великобританії; засідання парламентів Шотландії, Північної Ірландії та Уельсу, а також і трансляції з Головного синоду Англіканської церкви.

BBC Parliament також транслює засідання Європарламенту та конференції основних політичних партій Великобританії.

BBC World News – міжнародний цілодобовий новинний телеканал BBC. Найпопулярнішим серед всіх телеканалів корпорації.

Канал веде мовлення з BBC Media Village, частини BBC White City в районі Лондона Уайт-Сіті. Студія знаходиться в BBC Television Centre.

З власної студії йде мовлення: по буднях – з 05:00 до 00:30; по вихідних – з 06:00 до 00:30. В інший час новини ведуться зі студії внутрішнього британського каналу BBC News.

BBC установлює планку для інших британських каналів, популяризує нові формати, вкладає гроші у високоякісний продукт. Успіх компанії стимулює інші канали рівнятися на громадську телекорпорацію, прагнучи створювати контент такого ж рівня.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Громадське мовлення у світі: яке воно?: [Електронний ресурс] / Режим
доступа: http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/06/130611_public_broadcasting_world_dt
2. Кирич І. Суспільне мовлення у сучасних медіа системах і теоріях медіа / І. Кирич // Медіа-простір: збірник наукових статей із соціальних комунікацій / Ред.кол.: Н.Поплавська та ін. – Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2014. – С. 54-58.
3. Редакційні настанови БІ-БІ-СІ [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://journalib.univ.kiev.ua/BBC_Guidelines_Ukr.pdf
4. Як улаштоване громадське телебачення у Великій Британії: [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://stv.detector.media/dosvid/movnyky_svitu/yak_ulashtovane_gromadske_telebachennya_u_velikiy_britanii/

УДК 81'25

Седухіна Марина

Науковий керівник - викладач Безсмертна Д. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОЛОРОНІМІВ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

Кольорове сприйняття світу знаходить своє відображення в лексичній і фразеологічній системі мови. Здатність певних кольорів

слугувати в ролі символу пов'язана з особливостями взаємодії між кольором та когнітивними й емоційними процесами.

Кольоропозначення є об'єктом вивчення багатьох наук (природознавства, фізики, астрономії, психології тощо) та виступає невід'ємною частиною мистецтва. Адже кожен колір має своє значення, символіку, емоційне й психологічне наповнення.

Останніми роками дослідження лексики зосереджене на когнітивній та прагматичній функціях слів, а також їхній ролі у створенні мовних картин світу, де колороніми (кольороназви) позначають вагомий елемент, адже саме зорова інформація переважає у сприйнятті дійсності. Ці факти зумовлюють актуальність зазначеної теми.

Мета роботи передбачає розгляд колоронімікімедіа- дискурсу та розгляд труднощів при перекладі колоронімів.

Вивченням колірних репрезентацій на різних рівнях їхнього розвитку в культурах народів світу займались Б. Берлін, П. Кей (1969), В. Тернер (1983), В. І. Шерцль (1984).

Колороніми (від лат. *color* – колір, гр. *onima* – ім'я), або кольороназви, визначаються як лексеми, денотативним значенням яких є ознака кольору [1, с. 11]. Виконуючи різноаспектні творчі завдання (від простого найменування барви-денотата до засобу виявлення глибинних емоційно-експресивних нюансів авторського задуму), вони часто дуже складні з перекладацького погляду.

Колір може бути виражений *експліцитно* (пряме називання кольору) та *імпліцитно* (шляхом називання предмета, колірна ознака якого закріплена в побуті або культурі на рівні традиції) [3, с. 32].

За своєю суттю назви кольорів є прикметниками і в переважній більшості зворотів саме так і вживаються. Однак, в деяких випадках лексеми на позначення кольору субстантивуються й позначають абстрактні предмети. У фраземі *towearthepurple* колоронім має своє власне опредмечене значення «влада монарха»; лексеми *greenta pink* у

фразеологізмах *inthegreenta inthepink* також субстантивуються, набуваючи семантики «розквіт сил». «Гроші» означає колоронім *green* у складі виразу *thelonggreen*.

Колороніми дуже часто входять до складу фразеологізмів, у деяких випадках втрачаючи своє первинне значення (ознака кольору) і значення набуваючи іншого. У певних фразеологічних одиницях можна виокремити значення компонента, в інших же це неможливо, бо взаємодія всіх компонентів фрази породжує її значення. Як зазначає В. М. Мокієнко, у порівняннях зміст фразеологізму виражений майже експліцитно [4, с. 39]. До цієї групи фразем належать *asblackasnight, asblackas a crow* тощо.

Отже, будучи компонентом фразеологізму, колоронім може виконувати наступні функції: номінативну, смислоутворювальну, смислорозрізювальну та атрибутивну.

Назви кольорів беруть активну участь у створенні складних термінів англійської мови. Дані лексеми наповнюють термін значеннєвими відтінками та допомагають чіткіше передати його змістове навантаження: *red-hotsector, green-labelledproduct, black-and-white-advertisement*. [5, с. 49].

Слід зазначити, що кольороназви іменують такі абстрактні поняття, як технології (*blue-raytechnology*), мисленнєві процеси (*blueawareness*) та культурні феномени (*yellowmusic*). Це дозволяє авторам статей вплинути на сприйняття описаних подій читачем, акцентуючи їхню увагу на тих ознаках кольору, які стали результатом суб'єктивного сприйняття й оцінки навколишньої дійсності мовцями, а в заголовках медіа-новин є способом привернення уваги до актуальних питань сьогодення, напр., *A NewWaveofGreenBusinessEmergesinBritain*. У наведеному заголовку колоронім *green* означає екологічний бізнес та вживається в непрямому значенні «що не шкодить природі», привертаючи увагу читачів до актуальної проблеми захисту навколишнього середовища.

У сталих словосполученнях з колоронімами та у фразеологізмах назва кольору може втратити репрезентативне та характерологічне значення, тобто вже не мати впливу на семантику означеного об'єкта, напр., *Obama: No patience for red tape*. Об'єктом протидії в наведеному заголовку є бюрократія, вербалізована ідіомою з колоронімом *red*, який не має прямого зв'язку з червоним кольором.

Тож, при перекладі колоронімів в англomовних ЗМІ можна виділити ряд проблем: наявність символічного значення в мові перекладу, наявність або відсутність стійких виразів (коли фразеологізм перекладається фразеологізмом або відповідним за стилістичним забарвленням та значенням словом), відтінки одного кольору(у цьому разі можна пропонувати різні варіанти перекладу). Тому перекладач обов'язково мусить адекватно передати зміст вислову. Досягти адекватності можна таким чином: знайти в мові перекладу інший кольороприкметник з тотожним значенням або замінити його неколірним відповідником.

Отже, в англomовному інтернетному медіа-дискурсі колороніми, виражені простими й складними лексичними одиницями, відповідно співвідносяться іздомінантною й вторинною перспективою зображення кольору, що дозволяє конструювати дискурсивну реальність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковальська І. В. Колористика як перекладознавча проблема (на матеріалі українських і англomовних художніх текстів. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2001. – 102 с.
2. Потапенко С. І. Сучасний англomовний медіа-дискурс / С. І. Потапенко: монографія. – Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. – 391 с.
3. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка.- М. : Высшая школа, 1972. – 342с.

4. Бирих А. Русская фразеология. Историко-этимологический словарь/ В.М. Мокиенко// АСТ. – 2005. – 928 с.
5. Secondary Color Terms / R.W. Casson // Journal of Linguistic Anthropology. – 1994. – Vol. 4. – № 22. – P. 34–56.

УДК 371.32.311.3:81'243

Сокирко Катерина

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Гончаренко О.М.

НАВЧАЛЬНІ ІГРИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методики навчання іноземної мови в середніх закладах з використанням дидактичних ігор, розробці методичного забезпечення використання дидактичних ігор, виявленні доцільного місця і часу для їх проведення під час вивчення іспанської мови в середніх навчальних закладах.

Досягти високого рівня комунікативної компетенції в іспанській мові, не будучи серед її носіїв, дуже важко. Важливим завданням учителя є створення на уроці іноземної, зокрема іспанської, мови реальних і уявних ситуацій спілкування, використовуючи для цього різні прийоми роботи. Одним з таких прийомів є навчальна гра. Вона є одним з головних видів діяльності людини, разом з працею та навчанням. Гра як феномен культури навчає, виховує, розвиває, соціалізує, розважає.

Застосування навчальних ігор допомагає зняти напругу в стосунках, змінити емоційний стан, полегшити розв'язання задач, указати учням шляхи підвищення організованості цілеспрямованості дій і вчинків. Гра допомагає учням перебороти сором'язливість, психологічний бар'єр мовленнєвого спілкування й отримати віру в свої сили. Вона посилює всім, навіть слабо підготовленим учням. Але не можна допускати, щоб

гра перетворилася на самоціль, розвагу. Вона повинна бути засобом вивчення іноземної, зокрема іспанської, мови і мати комунікативну спрямованість, допомогти учням засвоїти навчальний матеріал, сформувати необхідні навички й уміння. Гра являє собою навчальну ситуацію, яка багато разів програється, і при цьому кожен раз у новому варіанті.

Щодо визначення дидактичної гри, то можна сказати, що дидактична гра – «творча форма навчання, виховання і розвитку студентів, школярів і дошкільників»[4, с. 64]. Дидактичні ігри розвивають спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, мову, сенсорну орієнтацію, кмітливість, а тому їх можна використовувати під час викладання будь-якого предмета.

Серед ігор виділяються певні види як, наприклад:сюжетно-рольові,творчі, ігри-змагання, ігри-олімпіади, рухливі.

Для учнів початкових класів існують такі типи ігор як: ігри-загадки, лексичні ігри, ігри на автоматизацію навичок, ігри для розвитку аудіювання, скоромовки на відпрацювання вимови.

До програми з навчання іноземних мов також включені: ігри-тренінги, ігри-подорожі Іспанією, ігри-інсценування, сюжетні чи пісенні.

Кожний із наведених видів ігор має дидактичну, розвивальну, пізнавальну, виховну цілі. Кожна з них може бути домінуючою, провідною у будь-якому з видів гри. Частіше за все ігри-тренінги мають дидактичну мету, ігри-інсценування – розвивальну, сюжетні чи пісенні ігри – виховну. Вчитель, застосовуючи дидактичні ігри на уроці, має, відповідно до завдань уроку, чітко визначити дидактичну мету такої роботи. Введення гри передбачає гнучкість методики вивчення – потребує від учителя знань, умінь, певних навичок, а також творчого підходу до проведення уроку.

Під час організації дидактичних ігор необхідно продумувати певні питання методики їх використання як, наприклад: Мета гри.(які вміння та навички в галузі іспанської мови школярі засвоять у процесі гри? Якому моменту гри треба приділити особливу (увагу? Які інші виховні цілі

переслідуються під час проведення гри?); кількість гравців; які матеріали та посібники знадобляться для гри?; як із найменшою витратою часу ознайомити дітей із правилами гри?; на який час має бути розрахована гра? Чи буде вона цікавою, захопливою? Чи забажають учні повернутися до неї ще раз?; яким чином забезпечити участь усіх школярів у грі?; як організувати спостереження за дітьми, щоб з'ясувати, чи всі включилися до гри?; які зміни можна внести до гри, щоб підвищити інтерес та активність дітей?; які висновки слід повідомити учням на завершення, після гри (кращі моменти гри, недоліки у грі, результати засвоєння лінгвістичних знань тощо).;

Під час організації дидактичних ігор необхідно дотримуватися таких положень як: правила гри мають бути простими, чітко сформульованими, а зміст запропонованого лінгвістичного матеріалу – доступним для розуміння школярів; гра повинна давати підстави для розумової діяльності; дидактичний матеріал, який використовується під час гри, повинен бути зручним у використанні; кожний учень повинен бути активним учасником гри. Тривале очікування своєї черги для включення до гри знижує інтерес до неї; якщо на уроці проводяться кілька ігор, то легкі та важкі за навчальним змістом повинні чергуватися.

Гра під час перевірки знань дозволяє більш творчо підходити до оцінювання, а також залучати до роботи всіх учнів класу. Інколи гра може бути фоном для побудови всього уроку. Для цього необхідно знайти образ того, кому діти довірятимуть, кого сприймуть як реальну істоту. Щоб знайти такий образ, учителю знадобиться фантазія. Найефективніше використати ляльку, або м'яку іграшку, яка б зацікавила дітей і викликала позитивні емоції, – здивування, захоплення.

Основна функція педагогічної діяльності полягає не просто в передачі знань, а в створенні проблемно-пізнавальних ситуацій і керуванні процесом пізнавальної діяльності учнів з обліком їх індивідуальних особливостей.

У людській практиці ігрова діяльність виконує наступні функції як: розважальну (це основна функція гри - розважити, зробити приємність, надихнути, розбудити інтерес); комунікативну (освоєння діалектики спілкування); діагностичну (виявлення відхилень від нормативної поведінки, самопізнання в процесі гри); ігротерапевтичну (подолання різних труднощів, що виникають в інших видах життєдіяльності); самореалізації (прояв здатностей і прихованих можливостей); міжнаціональної комунікації (засвоєння єдиних для всіх людей соціокультурних цінностей); соціалізації (включення в систему суспільних відносин); естетичну (насолюда, яка від гри)

Основне завдання на середньому етапі навчання – це практичне застосування учнями набутих навичок у комунікативній ситуації, спираючись на власний досвід, особисту думку, попередні знання та уяву, моделюючи свою поведінку згідно із заданою ситуацією. Тому, добираючи тексти, вправи і завдання, необхідно враховувати інтереси, досвід, попередні знання і вікові особливості учнів. Якщо текст для читання чи аудіювання не відповідатиме реальності, з якою зустрічаються учні (чи могли б уявно зіткнутись) у власному житті, то навряд чи такий текст стане продуктивним для опрацювання і подальшої інтерпретації, завданням, яке розвиває непідготовлене спонтанне мовлення. Підставою для мовленнєвої ситуації може бути не тільки прослуханий текст, а й запис звуків природи чи голосів звірів, коли учням пропонують розрізнити, класифікувати почуті звуки і, можливо, змоделювати імовірну ситуацію, описавши її словами.

Добираючи ту чи іншу дидактичну гру, вчитель має пам'ятати, що процес створення гри містить ряд етапів таких як: вибір теми гри; визначення мети й завдань гри; підготовка і проведення гри (повідомлення учням теми гри, підготовка унаочнень, проведення гри, підбиття підсумків).

Щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати, необхідно нею керувати, забезпечивши виконання таких вимог як: готовність учнів до участі у грі (кожний учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити мету її, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань для участі у грі); забезпечення кожного учня необхідним дидактичним матеріалом; чітка постановка завдань гри. Пояснення гри – зрозуміле, чітке; складну гру слід проводити поетапно, поки учні не засвоять окремих дій, а далі можна пропонувати всю гру і різні її варіанти; дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати, оцінювати; доцільно розсадити учнів (звичайно непомітно для них) так, щоб за кожною партою сидів учень сильніший, а другий – слабший. У такому разі ігри між сусідами по парті проходять ефективніше і постійно контролюються сильнішими. Розсадити учнів по рядах парт треба так, щоб рівень їхніх знань і розумового розвитку був приблизно однаковим, щоб шанс виграти мав кожен ряд учнів; гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою. Учні мають засвоїти правила гри, крім того зміст гри, її форма повинні бути доступними; гра повинна стимулювати мотивацію навчання, викликати в школярів інтерес і бажання гарне виконати завдання, її варто проводити на основі ситуації, адекватної реальної ситуації спілкування; гру потрібно добре підготувати і чітко організувати з погляду як змісту, так і форми; гра повинна бути прийнята всією групою; вона неодмінно проводиться в доброзичливій, творчій атмосфері, викликає в школярів почуття задоволення, радості; гра організовується таким чином, щоб учні могли в активному спілкуватися, з максимальною ефективністю використовуючи мовний матеріал, що відпрацьовується.

Гра є умовним відтворенням її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови реального спілкування. Ефективність навчання тут обумовлена в першу чергу вибухом мотивації, підвищенням інтересу до предмету. Гра мотивує мовну діяльність, оскільки діти що

навчаються опиняються в ситуації, коли актуалізується потреба що-небудь сказати, запитати, з'ясувати, довести, чимось поділитися із співбесідником.

Школярі наочно переконуються в тому, що мову можна використовувати як засіб спілкування. Гра активізує прагнення дітей до контакту один з одним і вчителем, створює умови рівності у мовному партнерстві, руйнує традиційний бар'єр між вчителем і учнем.

Дидактичні ігри є універсальними, в тому плані, що можуть використовуватися на всіх уроках, зокрема, на заняттях з іспанської мови, та у всіх закладах освіти. Вони вдосконалюються, перебудовуючись під кожне нове покоління. Для подальшого розвитку дидактичних ігор потрібні креативні вчителі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ариян М. А. Варианты ситуативных ролей для средней школы // ИМШ / М. А. Ариян. – 1986. – №6. – С. 19-20
2. Беседы об уроке иностранного языка / Е. И. Пассов и др. – Л. : Просвещение, 1975. – 176 с.
3. Близнюк О. І. Ігри у навчанні іноземних мов / О. І. Близнюк, Л. С. Панова. – К.: Освіта, 1997. – 64с.
4. Бочарова Л. Н. Игры на уроках английского языка на начальной и средней ступенях обучения // ИЯШ / Л. Н. Бочарова. – 1996.- № 3. – 27 с.
5. Бражник Н. О. Практикум з методики навчання іспанської мови (частина 3) / Під ред. С. Ю. Ніколаєвої – К.: Вид. центр КДЛУ, 2000. – 60 с.

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЦИЗМІВ У
ГПД НІМЕЧЧИНИ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ПЕРІОДИЧНИХ
ВИДАНЬ)**

Анотація. У статті розглянуто структурно-семантичні особливості англіцизмів у сучасному німецькому газетно-публіцистичному дискурсі.

Ключові слова: запозичення, англо-американізми, газетно-публіцистичний дискурс

Германські мови, у тому числі німецька, належать до індоєвропейської групи мов, з якою вони пов'язані спільністю походження - загальним лексичним фондом, граматичним складом і закономірними фонетичними відповідностями. Словниковий фонд, успадкований від індоєвропейської мовної спільності, що складається зі слів переважно конкретного значення, утворює найдавнішу структурно-значеннєву основу, з якої надалі, шляхом граматичного й семантичного слововиводу, розвивається словниковий склад германських мов, зокрема німецької мови. Із середини ХХ століття спостерігається помітне збільшення притоку лексичних запозичень у німецьку мову, переважно з англійської мови.

Дослідники зазначають, що запозичення – це складний мовний процес, завершенням якого є створення нового для мови слова, а сутністю, яка обумовлює весь процес і веде його до завершення, фонетична зміна іншомовного запозиченого матеріалу і додання йому граматичної оформленості [2; 11].

Тема англійських запозичень німецької мови стала об'єктом вивчення для багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів, та інтерес до цієї

проблематики з часом не згасає, що свідчить про її багатоаспектність і невичерпність. Так, адаптаційні ознаки запозичень у публіцистичному дискурсі розглядає Л.О. Гончаренко, англо-американізм в економічній лексиці німецької мови вивчає О.В. Слаба, адаптацію запозичень комп'ютерної галузі та технологій до системи німецької мови досліджує А.Л. Міщенко [1; 4; 8].

Мета статті полягає у висвітленні та систематизації структурно-семантичних особливостей англо-американізмів у газетному дискурсі Німеччини та у визначенні тематичних груп англо-американських одиниць.

Запозичені англо-американські одиниці системі німецької мови отримують нове оформлення, зазнають адаптації й засвідчують : це комплексний процес, який охоплює всі сторони існування й розвитку слів у мові. Освоєння іншомовних слів мовою розглядається лінгвістами як максимальне наближення їхньої фонетичної, графічної, морфологічної і лексико-семантичної характеристики до відповідних норм мови-реципієнта [9, с.66].

Головним провідником англомовної лексики в німецьку мову нині є преса. Більшість англо-американізмів не йде далі преси, через те, що вони мало відомі німецькому читачеві, який іноді навіть не знає, як правильно їх вимовити. Між іншим, це залежить від знань англійської мови [6, с. 176]. Більша частина англо-американізмів уживається в німецькій мові у вужчому, ніж у вихідній мові, значенні з окремою стилістичною характеристикою. Уживаються ці запозичення хоча й на англійський лад, але лише в загальних рисах. Носії німецької мови невимушено замінюють звуки німецькими [7, с.107].

У наш час проблема функціонування англо-американізмів у німецькому газетно-публіцистичному дискурсі набуває особливого значення у зв'язку з тим, що лексична підсистема німецької мови на сучасному етапі свого розвитку зазнає інтенсивного впливу англійської

мови (саме її американського варіанта). На цьому наголошує і німецький мовознавець М. Бушманн, говорячи *“Anglizismen dringen in der Gegenwartssprache durch ohne eine hohe Popularität, in der Militärterminologie sind sie über dies besonders verbreitet”* [10, с. 214]. Це явище пояснюється як суто лінгвістичними причинами, адже навіть лінгвістична база німецької мови цьому сприяє, так і екстралінгвістичними стимулами розвитку мови. На нашу думку, останні мають пріоритет, але їх вплив може бути встановлений лише у вигляді багатомірних складних відносин, адже й сам матеріальний світ, який нас оточує, є складним і багатомірним. Ці позамовні детермінанти, виходячи з “кінцевого результату” їх дії, можна розглядати як чинники: а) які сприяють взагалі стандартизації публіцистичної лексики в різних державах; б) які спричинюються до того, що саме англійська мова стає міжнародною мовою засобів масової інформації; в) на яких ґрунтується те положення, що саме американський варіант англійської мови стає мовою-акцептором для газетно-публіцистичного дискурсу Німеччини [3, с. 21].

Під газетним дискурсом ми розуміємо динамічне когнітивно-комунікативне явище, процес та результат мовної комунікації в друкованих засобах масової інформації. В умовах масової комунікації газетні тексти виступають продуктом дискурсивної діяльності, яка сприяє обміну соціально значущою актуальною інформацією [5, с. 21].

Газетно-публіцистичний дискурс займає особливе місце серед дискурсивних різновидів, сам цей тип дискурсу представляє собою історичне явище, яке знаходиться у стані постійного розвитку. На сьогодні засоби масової інформації створюють глобальне комунікативне середовище, що має змогу розвиватися та вдосконалюватися за своїми власними законами й володіють особливими, специфічними механізмами впливу на громадську думку, соціальні інститути та культуру. Саме в середині дискурсивного середовища відповідно до усіх змін, що

відбуваються в житті країн, з'являються і закріплюються нові мовні утворення, розкривається їх лексико-семантичний та оцінний потенціал.

Невпинні процеси глобалізації сприяють поповненню німецької мови іншомовними запозиченнями здебільшого англо-американського походження. Газетно-публіцистичний дискурс не є виключенням у плані запозичених елементів з інших мов, а спільна мова газети відображає постійні зміни, які відбуваються у всьому світі.

Аналіз джерельного матеріалу засвідчує, що при запозиченні англо-американських одиниць спостерігаються певні системні зміни на фонетичному, орфографічному та морфологічному рівнях при їх адаптації до німецької терміносистеми.

Дослідження запозичень у газетно-публіцистичному тексті дозволило встановити, що:

- в усіх жанрах преси функціонують запозичені слова. Деякі з них викликають у читача почуття довіри, допомагають краще зрозуміти суть справи, оскільки у зв'язку з їх широкою вживаністю ці інновації відомі широкому колу читачів. Інші, навпаки, не завжди зрозумілі носіям мови, і тому далі існує пояснення автора;
- комерційні інтереси газети є однією з причин вживання іншомовних слів.

Ми визначили, що серед основних тенденцій поповнення словникового фонду сучасних мас-медіа є такі:

- збагачення мови засобів масової інформації творенням нових слів;
- оновлення німецької лексики неологізмами іншомовного походження;
- збільшення кількості запозичених слів за рахунок похідних;
- вкраплення розмовних лексичних елементів у журналістський текст.

У результаті проведеного аналізу актуальних текстів : матеріалів німецької преси, науково-популярних видань, інформаційних брошур та ін.- було виявлено групу сучасних запозичень, які різняться за ступенем їх

новизни та функціями, які вони виконують у німецькій мові.Цю запозичену лексику ми умовно поділили на кілька тематичних груп:

- **«політика»:** *der/die Alltagsrealo* (щоденна реальність), *das Peaskeeping* (збереження миру), *der Hardliner = der Vertreter einer harten Linie*(прихильник жорсткої лінії в політиці), *der Goodwill = das Wohlwollen* (прихильність, доброзичливість, добра воля) [FAZ, 2017];
- **«економіка»:***das Name-Product* (дешевий продукт невідомої фірми, продукт без торгової марки), *der Headhunter* (той, хто перевербовує керівних робітників конкуруючих фірм), *das lean Management; lean Production* (*lean – худий*) (економний менеджмент, економне виробництво) [Der Spiegel, 2017];
- **«соціальна сфера»:** *das (Ehegatten)splitting* (обкладання високим податком подружжя, в якому обоє працюють і багато заробляють), *Dink* (скорочено від англ. *Double Income No Kids*) (бездітне подружжя, де обоє працюють і багато заробляють) [FAZ, 2017];
- **«робота та виробничі відносини»:** *der Job-Killer* (сучасне обладнання, що зменшує кількість робочих місць), *das Job-Sharing* (розподіл роботи між кількома співробітниками на одному робочому місці), *das Bossing* (тиск на співробітника з боку керівництва з метою його звільнення) [Der Spiegel, 2017];
- **«дозвілля та спорт»:** *die Elektroparty* (електро вечірка, молодіжна вечірка), *das Night-Skaten* (нічне катання), *der Snowboard-Rider* (той, хто їздить на сноуборді) [FAZ, 2017];
- **«засоби масової інформації»:** *Pay-TV* (платне телебачення), *Motion* (рух), *Primetime* (кращі часи), *Print* (друкувати, шрифт) [Der Spiegel, 2017].

Отже, запозичення становлять велику частину словникового фонду сучасної німецької мови. Головним мотивом створення неологізмів у газетно-публіцистичному дискурсі виступає принцип задоволення комунікативної соціальної потреби в іменуванні всього нового, що виникає

під впливом екстралінгвістичних і внутрішньомовних чинників. Газетно-публіцистичний дискурс є дистантною формою комунікативної діяльності інституціонального та когнітивного характеру, основними учасниками якої є представники засобів масової інформації як соціального інституту та масова аудиторія.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко Л. О. Лінгвокогнітивні, функціонально-прагматичні та адаптаційні ознаки лексичних запозичень у сучасній німецькомовній та україномовній пресі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 – Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського / Л. О. Гончаренко.– Одеса, 2010. – 20 с.
2. Гордишевська Л.П. Щодо питання про вплив англійської мови та її американського варіанту на мовну ситуацію в сучасній Німеччині: дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – Германські мови / Л.П. Гордишевська – Москва, 1999. – 206с.
3. Денисова Ю. Н. Английские заимствования в немецких газетах / Ю. Н. Денисова, Е. В. Корнева; Воронеж. гос. тех. ун-т. – Воронеж, 2013. – 112 с.
4. Міщенко А. Л. Адаптація англіцизмів до системи сучасної німецької мови (на матеріалі англіцизмів комп'ютерної галузі й технологій) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04 – Германські мови / Донецьк. нац. ун-т. / А. Л. Міщенко. – Донецьк, 2009. - 20 с.
5. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Георгий Георгиевич Почепцов. – К. : Ваклер; М. : Рефл-бук, 2001. – 656 с.
6. Розен Е.В. Газеты и журналы на немецком языке в школе / Е.В. Розен. – М.: Просвещение, 1985. –128 с.
7. Розен Е. В. На пороге 21 века. Новые слова и словосочетания в немецком языке / Е.В. Розен. – М. : Менеджер, 2000. – 165 с.
8. Слаба О.В. Англо-американізми в лексико-семантичній системі сучасної німецької мови (на матеріалі галузевої лексики економіки):

автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 – Германські мови / Київ. національний лінгвістичний ун-т. / О.В. Слаба. – К., 2003. – 19 с.

9. Чернышова И.И. Лексические заимствования в лексико-семантической системе языка (на материале немецкого языка) / И.И. Чернышова // Лингвистика и методика в высшей школе. – Москва, 1970. – С. 65–70.
10. Buschmann M. Zur militärischen Onomastik und Terminologie / M. Buschmann // Muttersprache. – 1995. – Nr. 3. – S. 210–214.
11. Glahn R. Der Einfluss des Englischen auf gesprochene deutsche Gegenwartssprache. / Richard Glahn. – Band 4. 2. Auflage. Peter Lang Frankfurt, 2002. – 216 S.
12. Der Spiegel [Електронний ресурс] -2017. - №1-3. – Режим доступу до журн.: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/index-2017.html>
13. Frankfurter Allgemeine Zeitung [Електронний ресурс] -2017. - №2-4. – Режим доступу до журн.: <http://www.frankfurter-allgemeine-zeitung/faz/print/index-2017.html>

УДК 81'373=161.2:004.738.5

Сурхасєв Владислав

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент,

професор Гайдаєнко І. В.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ НЕОЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Анотація: У статті досліджено теоретичні питання формування неологізмів в українській мові. Розглянуто значення соціальних мереж у комунікації людини. Проаналізовано особливості спілкування в соціальних мережах.

Ключові слова: жаргон, інтернет-сленг, мова інтернет-користувачів, неологізми, соціальні мережі.

Постановка проблеми. Комп'ютерний світ розвивається й доповнює українську мову новими термінами, уже відомим словам додає нових значень. При цьому інтернет формує особливе середовище розвитку неологізмів, що представляють собою не тільки комп'ютерну термінологію, пов'язану з інтернетом, а й сленгові форми мови, утворені в процесі спілкування користувачів мережі.

Якщо раніше спілкування в інтернеті призначалося для ділових цілей двох або декількох осіб, то зараз спілкування в мережі набуло масового характеру, об'єднуючи людей спільними інтересами, сприяючи формуванню міжособистісних стосунків. Спілкування стало доступніше, для швидкого обміну інформацією розроблено чимало засобів: електронна пошта, чати, блоги, форуми, месенджери, соціальні мережі, гостьові книги, телеконференції або групи новин.

Завдяки Інтернету з'явилися нові канали комунікації, виникли нові форми спілкування. Зрозуміло, що трансформація комунікативного простору змінила найголовніший засіб людського спілкування – мову, адже кожна комунікативна ситуація вимагає певної мовної поведінки, реалізації засобів, визначальних для такої ситуації.

Лінгвістам Інтернет дає невичерпний простір для досліджень, оскільки в ньому, як в особливому середовищі комунікації, тісно співіснують усний та писемний варіанти мови. Незважаючи на те, що дослідження мови Інтернету – порівняно новий напрям лінгвістичних розвідок, у сучасному мовознавстві вже є низка праць, у яких увагу зосереджено на проблемах теорії комунікації та медіа-лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виникнення й розвиток нового комунікативного середовища – соціальний чинник, що впливає на основні сфери використання мови, визначає нові форми комунікації, нові форми комунікативної поведінки (М. Голев, В. Дементьєв, О. Єрмакова,

А. Залізник, В. Костомаров, Л. Крисін, М. Макаров, О. Сиротиніна, І. Сусов, Є. Тарасов, Г. Трофимова та ін.) і нові форми презентації мовної особистості в Інтернеті (О. Левоненко та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Мова сучасного Інтернету досі малодосліджена: одні науковці вважають її "псевдогендерною", інші – такою, що перебуває під креативним впливом молодіжної субкультури. Новизна роботи полягає в самому предметі дослідження; у тому, що вперше на матеріалі соціальних мереж українськомовного сегмента Інтернету комплексно проаналізовано специфіку використання мовних засобів в Інтернет-опосередкованій комунікації, виявлено тенденції взаємодії усної та письмової форм мови в Інтернет-комунікації, описані стратегії адаптації мовної поведінки віртуальної особистості в соціальній мережі, виділений новий жанр соціальної мережі – «статус», описані його дистинктивні ознаки й охарактеризовані позиції цього жанру в системі суміжних явищ, обґрунтовано нове трактування терміна «Інтернет-МСМ».

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення впливу соціальних мереж на формування лексичного тезаурусу, зокрема неологізмів в українській мові.

Виклад основного матеріалу. Неологізми – це слова, а також їх окремі значення, вислови, що з'явилися в мові на сучасному етапі її розвитку й належать до пасивної лексики. Пасивну лексику становлять слова, які ще не ввійшли до активного вжитку (неологізми), і ті, що виходять із мови, поповнюючи розряд застарілих.

Українська мова постійно розвивається. Саме тому виникають чинники, що спричиняють утворення загальномовних неологізмів:

1) позамовний – через потребу дати назви новим предметам і явищам: *логін, клонування, монітор, бобслей, дисплей* тощо;

2) мовний – для заміни попередніх найменувань новими, наприклад: оператор машинного доїння замість доярка, доглядач будинку – *двірник* та інші.

Інтернет, де здебільшого відбувається спілкування за допомогою писемних текстів, створює новий спосіб комунікації, який за зовнішнім виглядом нагадує усний різновид розмовного стилю.

Неологізми, найуживаніші в мережі, умовно можна розподілити на наступні групи:

- комп'ютерні терміни;
- інтернет-сленг;
- комп'ютерний сленг або жаргон;
- молодіжний сленг.

Виділення підгруп мови є умовним, тому що в деяких випадках чіткого поділу не можна зробити через взаємозв'язок понять; спільного їх використання; призначення слів, що виконують функції термінів, але мають стилістично жаргонне забарвлення [2, с. 14].

Лексика інтернет-користувачів може бути як літературною, так і нелітературною, рідко, але трапляється і ненормативна лексика, нецензурна лайка, часто виражена у вигляді хаотичного набору символів або заміни ними частини слова.

Мова інтернет-користувачів також диференційована за віковими та професійними категоріями, за рівнем володіння комп'ютерними технологіями, за інтересами користувачів або бажаною ними діяльністю. Наприклад, мова програмістів, web-дизайнерів, системників, хакерів, любителів комп'ютерних ігор тощо. Кожній групі користувачів властиве вживання певних лексичних конструкцій, що можуть бути знайомі іншим групам частково або зовсім не знайомі. І тільки деяка частина мови є спільною для всіх.

Можна припустити, що ця частина незначна порівняно із загальним словниковим запасом української мови й істотно навряд чи може на нього вплинути [3, с. 115].

Одним із головних чинників виникнення нових лексичних одиниць у мережі є креативність учасників спілкування. Ані віртуальність, ані дистантність, ані анонімність не позбавляють комп'ютерне спілкування креативності. Навпаки, вони створюють сприятливі умови для особистого залучення учасників до комунікативної взаємодії; створюють максимум можливостей не просто для створення свого образу, але й для створення, у певному сенсі, свого власного, нового світу, який можна описати тільки за допомогою мови [4, с. 58].

Висновки і пропозиції. Неологізми – це основний чинник розвитку мови, а їх кількість тільки в періодичних виданнях у розвинених мовах досягає протягом року десятків тисяч, але не всі, звичайно, залишаються в мові, тож постійно видають словники нових слів та значень.

Таким чином, мовна практика соціальних мереж дещо нагадує спілкування: не має ознаки лінійності в часі, певного рівня грамотності як нерелевантної ознаки, використовує форми, характерні для усного різновиду мови, пропонує особливі знаки для відтворення інтонації, міміки тощо. На наш погляд, деякі інноваційні напрями в модифікації мови, що розвиваються під впливом інтернет-спілкування, можна назвати прогресивними. Це – використання аббревіації та символіки. А ось довільне безсистемне руйнування лінгвістичних правил і закономірностей мови в підсумку може призвести до плутанини, до роз'єднання й нерозуміння між людьми, утрати культурних традицій і цінностей, тому є негативним ефектом мовних інтернет-нововведень. Потрібно зауважити, що спрощення письмової форми мови не повинно спричинювати відмову від класичних лінгвістичних норм, інакше багата й могутня українська мова може втратити свою літературну велич і красу. Це значною мірою

залежить від політики підвищення рівня освіченості громадян, якості освіти та її доступності для широкого загалу в країні.

Отже, неологізми в соціальних мережах є живою системою, що розвивається та є засобом самовираження, привертання уваги оточення та спосіб евфемізації значення слів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гром'як Р. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Коваліва, В. Терамка. – К. : Академія, 2007. – 504 с.
2. Мацько Л. Українська мова в кінці ХХ століття / Л. Мацько // Дивослово. – 2000. – № 4. – С. 14 – 15.
3. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / О. Д. Пономарів, В.В. Різун, Л. Ю. Шевченко; за ред. О. Д. Пономарева. – 4-те видання. – К. : Либідь, 2008. – 488 с.
4. Чемеркін С. Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси / С. Г. Чемеркін. – К., 2009. – 240 с.

УДК 070:016:353.8(477)

Тегін Володимир

Науковий керівник – доктор філологічних наук,

професор Різун В.В.

ВИСВІТЛЕННЯ МІСЦЕВИХ НОВИН НА СТОРІНКАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ГАЗЕТИ «ГОЛОС ДНІПРА» (1941-1944 РР.)

***Анотація.** У статті розглянуто тематику місцевих новин херсонської щоденної окупаційної газети «Голос Дніпра».*

***Ключові слова:** україномовна окупаційна преса, «Голос Дніпра», пропаганда.*

Окупаційна політика німецького режиму в Україні 1941-1944 рр. все ще потребує детального наукового вивчення. Велике значення в

реалізації цього завдання відіграє архівна періодика окупаційного періоду, що донедавна не була предметом досліджень у галузі соціальних комунікацій.

Метою наукової розвідки є аналіз тематичного наповнення місцевих новин в окупаційній газеті «Голос Дніпра».

Щоденна україномовна газета Херсонщини «Голос Дніпра» періоду німецької окупації – нове джерело історичних, політологічних, краєзнавчих, журналістикознавчих досліджень. Вивчаючи підшивку цієї газети за 1942-1943 рр. в тематичному аспекті, ми дійшли висновку, що місцеві новини в газеті висвітлено недостатньо повно. Фіксуємо в «Голосі Дніпра» публікації офіційного характеру, повідомлення про життя цивільного населення, інформацію про епідемії, культурного характеру, сільськогосподарського спрямування. У жанровому відношенні – це замітки (тверді і м'які, міні-рецензії, анонси, постанови місцевої окупаційної влади тощо), звіти (про проведення засідань щодо оголошення вироків за крадіжки, недотримання правил комендантського режиму тощо), рецензії (на театральні вистави).

Виділяємо офіційні повідомлення чотирьох типів: 1) оголошення про пошук або анулювання загублених документів; 2) вимоги до населення (набір до трудових таборів, до загонів у «справах самооборони», добровільна передача продуктів, реманенту тощо); 3) оголошення (про ліквідацію радянських паспортів, введення комендантської години тощо); 4) вирокі суду (серед них і смертні), де йшлося про злочини (зазвичай це крадіжки, порушення правил) та покарання). Усі офіційні заяви і постанови розміщено на останній шпальті газети перед рекламними повідомленнями. Вони друкуються іншими шрифтами, аби читач міг виокремити їх серед іншого контенту (ГД, 8 квіт., 1943 р.).

Публікацією «цивільної» тематики регіонального спрямування є замітка «Херсонська морська школа». Тут розповідається про історію, значення, функціонування навчального закладу за нового режиму, порядок

навчання, спеціальності та відділи. Мета матеріалу – привернути увагу абітурієнтів, переконати їх вступати саме до Херсонської морської школи. Наприкінці тексту наголошується на тому, що «другий місяць, як морська школа функціонує в нормальних умовах» і «прийом учнів триває» (ГД, 8 квіт., 1943 р.).

Подібної пропагандистської тематики і матеріали про поновлення роботи Головної міської бібліотеки, куди запрошуються усі охочі. Також тут звертаються до населення з вимогою повернути бібліотечні книжки (ГД, 26 верес., 1943 р.).

Трапляються публікації, не пов'язані з воєнною та національною тематикою. Так, з метою поінформувати людей про небезпечну хворобу – тиф уміщено замітку «Висипний тиф», надруковану під рубрикою «Поради лікаря». Головним лікарем центральної поліклініки було розтлумачено, що таке тиф, які в нього симптоми, як боротися з вошима – переносниками збудників хвороби. Матеріал вибивається з загальної тематики номера, адже відповідає потребам аудиторії, створений на місцевому матеріалі і не є передруком (ГД, 27 лют., 1942 р.).

Також на сторінках газети можна побачити тексти про театр. Наприклад, це рецензія «Блакитний Генріх» (ГД, 7 червн., 1942 р.), надрукована німецькою й українською мовами. Вистава відбувалася для осіб німецького походження, тому таке дублювання вмотивоване. Рецензія висвітлює основні етапи сюжету та дає уявлення про акторів.

Номер від 21 серпня 1942 р. можна вважати наповненим матеріалами місцевої тематики. Серед них «Перший сезон театру ім. Шевченка», що розповідає про відродження театрального життя після приходу німців, «Юридичне життя в Херсоні», що була надрукована завідувачем Херсонської юридичної консультації й повідомляла про появу цієї організації й послуги, які вона була покликана надавати, «Радіовузол» – відродження радіо після відходу більшовиків (ГД, 21 серп., 1942 р.).

До кінця 1943 року кількість матеріалів міської тематики зростає (подекуди 2-3 в одному номері). Друкуються публікації, пов'язані з новинами сусідніх населених пунктів (Херсонської області на той момент не існувало як адміністративної одиниці). Тематика обмежена лише сільським господарством (наприклад, сівба в селищі Білозерка, свято врожаю в Миколаївському окрузі) (ГД, 26 верес., 1943 р.).

Отже, газета «Голос Дніпра» за тематикою не була вісником суто місцевої інформації. Видання виконувало функції маніпулятора суспільною свідомістю, поширюючи нацистську пропаганду на окупованій території.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Газета «Голос Дніпра». Архів української періодики онлайн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://libraria.ua/issues_group.php/group-222/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%B0
2. Мінаєв А., Андрєєва А. Херсонська окупаційна газета «Голос Дніпра» / А.Мінаєв, А. Андрєєва // Студентські наукові студії: зб. Наук. Праць студентів. – Херсон, 2004. – С. 224-227.
3. Цьох Й.Т. Преса Української РСР періоду Великої Вітчизняної війни / Й.Т. Цьох. – Л., 1984.
4. Шушляннікова Н. До 200-річчя Херсонської губернії та 225-річчя Херсона. Розповідь з історії Херсонського краю: монографія / Н.Шушляннікова. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С. 94-100.

**КУЛЬТУРНА ТЕМАТИКА В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ
ТИЖНЕВИКУ «ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ»**

Анотація. У статті розглянуто особливості висвітлення питань культури в газеті «Дзеркало тижня».

Ключові слова: контент видання, культурна проблематика, «Дзеркало тижня».

«Дзеркало тижня. Україна» (до 2011 р. «Дзеркало тижня») – український суспільно-політичний тижневик, одне з найвпливовіших аналітичних видань в нашій країні. Публікації в часописі відображають політичні, економічні та соціально-культурні події в Україні.

Метою наукової розвідки є дослідження специфіки висвітлення тем культури в тижневику «Дзеркало тижня».

Матеріали культурної тематики є практично в кожному номері «Дзеркала тижня». Журналісти тижневика використовують аналітичний підхід до висвітлення питань культури, намагаються подати ґрунтовний аналіз події або розгорнуте інтерв'ю з організаторами. Читач отримує не поверхову, а детальну інформацію про подію культурного характеру, відтак навіть інформаційні тексти мають елементи аналітики. Найчастіше в газеті матеріали на культурну тему подано в таких жанрових формах: анонс, інтерв'ю або бесіда, репортаж, рецензія.

Анонс у «Дзеркалі тижня» не можна віднести до замітки-анонсу, тому що, окрім превентивного повідомлення про актуальну подію, він містить вичерпну передісторію, коментарі тощо. Наприклад, у матеріалі «Нова хвиля». Український вибір» повідомляється про те, що з 11 грудня в прокаті стартує друга добірка українських короткометражних фільмів

«Українська нова хвиля. Romantique», а також розповідається, які фільми ввійшли до цієї добірки, хто їх автор та режисер, подано коментар координатора «Нової хвилі» (ДТ, № 46 від 6 груд. 2013 р.). Прочитавши такий анонс, людина отримує достатньо інформації, щоб вирішити, чи вартий цей захід її уваги.

Інтерв'ю, опубліковані в тижневику, на нашу думку, не втрачають цінності через багато років і є історичним надбанням, оскільки містять живі свідчення про актуальні проблеми і теми культури від українських акторів, режисерів, митців. Це інтерв'ю з відомими сестрами Пасічник, з директором Польського інституту в Києві Ярославом Годуном (ДТ, № 45 від 29 лист. 2013 р.), з директором «АДЕФ-Україна» Аллою Істоміною, інтерв'ю з режисером Оскарасом Коршуновасом (ДТ, № 46 від 6 груд. 2013 р.).

Досить поширеним жанром у «Дзеркалі тижня» є репортаж. У газеті трапляються репортажі про виставки, фестивалі, вуличні акції, написані яскравою живою мовою. Наприклад, це репортаж про виставку в київському музеї «Духовні скарби України» (ДТ, № 45 від 5 лист. 2013 р.), про міжнародний кінофестиваль Берлінале, «Поезія і проза Євромайдану» (ДТ, № 46 від 6 груд. 2013 р.).

«Дзеркало тижня» відрізняється від інших подібних видань наявністю рецензій на виставки, фестивалі, фільми. Наприклад, розгорнута рецензія на фільм «Німфоманка» (ДТ, № 5 від 14 лют. 2014 р.), на виставку живописних творів Любомира Медвідя (ДТ, № 4 від 7 лют. 2014 р.), на театральний фестиваль «ДРАМА.UA» (ДТ, № 45 від 25 лист. 2013 р.).

Особливістю газети «Дзеркало тижня» є також те, що тут трапляються матеріали такого рідкісного для української преси жанру, як огляд, основний метод якого полягає в тому, щоб за допомогою глибокого розгляду певної сукупності фактів, об'єднаних часом, простором, ознайомити аудиторію з процесами, які відбуваються в суспільстві. Наприклад, огляд заходів та подій до ювілею Тараса Шевченка (ДТ, № 46

від 6 груд. 2013 р.), огляд під назвою «Що хочуть, те й роблять. 2013-й у культурі: події та особи (бліц-підсумки)», у якому проаналізовано основні події в культурі за 2013 рік (ДТ, № 48 від 20 груд. 2013 р.), матеріал «Рік Шевченка і «Німфоманки»: «культ» очікувань 2014-го» - огляд подій 2014 року, яких українці чекають найбільше (ДТ, № 49 від 27 груд. 2013 р.).

Отже, суспільно-політичний тижневик «Дзеркало тижня. Україна» має власний яскраво виражений стиль написання матеріалів культурної тематики, що відрізняє його від інших видань. На нашу думку, це є досягненням, оскільки такі ґрунтовні та докладні матеріали можна знайти лише в цьому виданні. Репортажі про всеукраїнські фестивалі театру та кіно, виставки, рецензії на вистави та кінофільми, докладні огляди, розгорнуті інтерв'ю з культурними діячами прикрашають сторінки видання та надають йому індивідуальності. Недоліком, на нашу думку, є те, що зовсім не приділено уваги культурним явищам у регіонах України, а це неправильно, якщо видання позиціонує себе як всеукраїнське.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Михайлин І.Л. Основи журналістики: підручн. – Вид. 3-є доп. і поліпш. / І.Л. Михайлин. – К.: ЦУЛ, 2003.
2. Москаленко А.З. Сучасна українська преса: навч. посібник / А.З. Москаленко. – К., 1999.
3. Овсюк О. Всеохопність масової культури / О. Овсюк // Всесвіт. – 2008. - № 11-12. – С. 163-168.
4. Тижневик «Дзеркало тижня. Україна». Архів газети. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/archives>

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИКІВ СУЧАСНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

Анотація. У статті розглядається структура написання сучасних рекламних текстів на прикладі масової реклами. Проаналізовано поширені моделі рекламного тексту та їх складники.

Ключові слова: рекламний текст, заголовок реклами, масова реклама, основний рекламний текст.

Мета нашого дослідження - здійснити структурний аналіз побудови рекламних оголошень, друкованих ЗМІ.

Масова реклама є одним із розповсюджених видів рекламних текстів, адже вона спрямована на чисельну аудиторію, рекламує товари широкого вжитку.

Рекламні тексти масової реклами здебільшого містять такі складники, а саме: заголовок, підзаголовок, основний текст, назва та адреса, лозунг-підпис або «останній штрих» [2, с.261].

Усі проаналізовані тексти масової реклами містять такий необхідний елемент, як **заголовок**, який є основним і найголовнішим елементом реклами. Саме він першим привертає увагу і від нього залежить, чи буде читати споживач повідомлення далі чи ні. Заголовок разом із зображенням привертає увагу в рекламі. Заголовок рекламного тексту відображає суть рекламного повідомлення, його основний момент [4, с.165].

У проаналізованих текстах масової реклами ми виділили такі види заголовків:

1. Декларація: «*Технополіс. Серйозний магазин для серйозних покупок*», «*Yves Rocher - № 1 в жіночій парфумерії у Франції*».

2. **Запитання:** *«Випадає волосся? Терапія з доведеною ефективністю!», «Ти не задоволена своїми повіями? Втомилася терпіти подразнення від туші? У тебе є можливість покращити стан своїх повій!».*
3. **Наказ:** *«Наповни своє волосся діамантовим сяйвом», «Наповни свій світ щастям (Парфум Ескада)», «Розкрийте таємницю продовження молодості», «Дізнайся про своє майбутнє!».*
4. **Виклик:** *«Навіщо терпіти високі ціни?»», «А может, он просто дар речи теряет от красоты?!», «14 діб – і ти стрункіша!».*
5. **Свідчення:** *«Кристина Агилера. Секретный еликсир. Секрет твоего сияния», «Вії, що вражають мегаоб'ємом. Для мого спокусливого погляду» (Клаудія Шифер).*
6. **Новина:** *«Революція у фарбуванні волосся. Перша стійка фарба-мус з приємним ароматом», «Новинка. Перша туш із мага концентрацією колагену».*
7. **Дешевизна:** *«0% кредит до 10 місяців на всі ноутбуки та монітори», «Тепер лише за 99 гривень», «Ну дуже теплі ціни! Економія 220 грн.!».*

Підзаголовки - є тим елементом, що використовують з метою контрасту або наголосу.

Нами були виділені такі підзаголовки: *«Лакалут альпін. Альпійські мінерали для гладенької емалі!»*; *«Біокон. Охолоджувальний догляд. Програма щоденного догляду за шкірою для жінок від 40 років»*; *«Евелін Косметік. Біорепейна аптека. Професійне усунення причин випадіння волосся. 6 проблем – 1 вирішення»*; *«Clinique. Идеальный баланс на поверхности Вашей кожи.*

Такого типу підзаголовки носять інформативний характер, вони розкривають деякі властивості товарів, надають рекламному тексту зрозумілішого вигляду.

частиною, розкриває думку, виражену в заголовку. Його головна мета – переконати придбати той чи інший товар або послугу.

Проаналізувавши масові рекламні тексти українських періодичних видань, можемо констатувати, що українські копірайтери будують такі композиційні моделі: опис-розповідь, порівняння, текст-інструкція, інформативно-пізнавальний, діалог, тест, свідчення, поради відомих осіб, цитата. Інформативно-пізнавальний текст є одним із популярних, поширених типів написання основного тексту реклами. Він інформує споживача про властивості товару, послуги, дає йому пізнавальну інформацію.

Останнім елементом рекламного тексту є **лозунг-підпис**, або **останній штрих**. Деякі дослідники називають її ехо-фраза – це вираз чи фраза в кінці тексту оголошення, яке солідно або за змістом повторює головну частину основного мотиву оголошення. Це фінальна фраза і її можна використовувати для створення образу компанії [1, с. 302].

Здійснивши структурний аналіз рекламних оголошень, можемо стверджувати, що майже у всіх них були наявні лозунги-підписи, наприклад: *«Palette XXL. Максимум кольору - максимум від життя!»*; *«Біоарон С. Для зміцнення імунітету і підвищення апетиту у дітей»*, *«Біокон. Омолоджуючий догляд. Завжди молода та красива шкіра»*.

У нашому дослідженні частотними є структури «заголовок + основний рекламний текст + слоган» та «заголовок + основний рекламний текст + лозунг-підпис», наприклад: заголовок: *«Новинка! Mach 3 Turbo»*, основний текст: *«Відтепер – повний комфорт незалежно від напрямку гоління, навіть проти росту волосся»*, слоган: *«Gillette. Найкраще для чоловіків»*. Заголовок: *«ПроПроТен-100. Не вмовляти, а лікувати!»*, основний рекламний текст: *«Алкоголізм – це не шкідлива звичка, в важке захворювання, що поступово змінює та руйнує центральну нервову систему, печінку, серце й судини людини. Лікарський засіб ПроПроТен-100 дозволить перейти від прохань та сварок до реальної допомоги»*. Лозунг-підпис: *«П'яницю треба лікувати, а не вмовляти!»*.

Таким чином, здійснивши комплексний структурний аналіз рекламних текстів масової реклами, можемо стверджувати, що в українських періодичних виданнях незначна кількість рекламних текстів з ідеальною структурою. Найуживанішими моделями є такі: «заголовок + основний рекламний текст + слоган» або «заголовок + основний рекламний текст + лозунг-підпис», оскільки саме вони сприяють реалізації адресанта. Основним структурним компонентом виступає заголовок, який присутній у 86% проаналізованих текстів. Заголовок є основою повідомлення, за його допомогою здійснюється психологічний вплив на споживача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волосожар С. Особливості побудови рекламного тексту // Теле-радіожурналістика.- Л., 2010.- Вип.9.- Ч.1.- С. 299-305.
2. Джефкінс Ф. Реклама: Учб. посібник для ВУЗів / Ф. Джефкінс; за пер. з англ. під ред. Б.Л. Єр'оміна. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2002. -523с.
2. Ромат Е. Реклама: теория и практика / Е. Ромат, Д. Сендеров. – СПб. : Питер, 2013. – 512 с.
3. Рембецька О.В. Лінгвістичні особливості складників тексту сучасної масової реклами / Науковий вісник Херсонського державного університету: [зб. наук. праць/ ред. проф. В.Олексенко та ін.]. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2012. – Вип. ХУІ. – С. 164-168. (Серія «Лінгвістика»).

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЗИ М. ВІНГРНОВСЬКОГО ТА Е.АНДІЄВСЬКОЇ

Творчість М.Вінграновського – оригінальне, непересічне явище в українській літературі II половини ХХ ст. У прозі письменника органічно поєдналися філософізм, схильність до міфотворчості, психологізм зображення. Завдяки цьому формується індивідуальний стиль прози, який спирається на поетичне мислення автора. І. Дзюба, аналізуючи стиль М.Вінграновського, підкреслював: «Як у поезії так і прозі Микола Вінграновський, залишаючись собою, постійно «проростає» новими якостями, змінюється й раз у раз вибухає самовідкриттям» [4, с.8].

Мала проза Емми Андієвської позначена глибоким психологізмом, органічним переплетенням голосів автора й персонажів, розмаїттям стильових засобів, майстерно виписаними внутрішніми монологами, уявними діалогами. Дослідник П.Сорока зауважив, що основним у стилі письменниці стало «уміння побачити те, що заслонене для інших, почути і збагнути невидиме, окреслити його межі й контури, а також співставити з реальним світом» [5, с.23]. «Схопити й завоювати словами існуюче, але непомічене», - так формулює стратегію малої прози Е.Андієвської дослідниця О. Галета [3, с.14].

У прозовому доробку обох письменників відчувається істотний відгомін поетики віршових творів.

Метою статті є: розглянути типологічні стильові паралелі в малій прозі М.Вінграновського та Е. Андієвської. Зазначена мета передбачає вирішення низки завдань, зокрема проаналізувати прозовий доробок

письменників, дослідити стильові особливості творів, простежити особливості епічного таланту митців.

Стильову своєрідність прози М.Вінграновського ґрунтовно розглянуто в наукових розвідках І.Дзюби, М.Ільницького, Т.Салиги, Л.Тарнашинської. Художню специфіку прози Е. Андієвської досліджували Б. Бойчук, О.Галета, Сорока, Л.Тарнашинська та ін.

У сюрреалістичній манері з елементами психологізму написано оповідання «Джалапіта». Недаремно саме «Джалапіту» вважають вершиною прози Емми Андієвської. У творі панує альтернативна художня реальність, інакше світорозуміння, що базуються не на логіці, а на відчуттєвій достовірності, що передбачає його потенційну багатозначність. Провокативність та інтрига твору полягає в утриманні читача в постійній напрузі та невпинному прагненні відгадати загадку, якій потенційно немає розв'язання, – хто такий Джалапіта.

Основний прийом творення художньої реальності – алогізм, заснований на перекручуванні реалій, хибних висновках, що не випливають із тексту. У такий спосіб читач ніби залучається до творчого процесу, осмислюючи низку проблем, відкриває для себе «старі прописні істини», у той час як ці аспекти винесені за межі сюжету. Таким чином художній прийом парадоксу переносить основну дію художнього твору у свідомість читача. Стильова образність Е.Андієвської – яскрава та експресивна: «Джалапіта вірив слову. А слово взяло поламало Джалапіті всі кісточки, всю душу, укинуло в кадовб і змішало Джалапіту з цементом і брудом. Бідний Джалапіта лежить, подертий на шматочки, а невірне слово ходить, приспівуючи: «Джалапіта нерозважний, хіба можна вірити слову» [1, с.10]. Таким чином авторка ніби наголошує, що непорозуміння між людьми виникають не тільки через їхнє небажання почути іншого, а й через різні світогляди .

В оповіданні «Наш батько» М.Вінграновського з глибоким ліризмом розкрито драматичну життєву історію простої людини, селянина, який

утратив своїх синів. Усі події твору відбуваються в міфологічній реальності, де той самий батько, з однойменного оповідання, живе один, поряється по господарству, пасе корів та думає, «що я живий, що, може, я десь є і не хочу до нього признаватися» [2,с.34]. Драматичного напруження сюжету автор досягає завдяки оригінальному прийому нарації. Життєвий шлях батька висвітлюють його загиблі на війні сини. Прийом метаморфози, використаний у тексті, є своєрідною інтерпретацією світогляду пантеїзму давніх слов'ян. Такий авторський підхід надає творові ліризму й глибокого філософізму водночас. В оповіданні можна виділити три наративні партії. Першу - виконує старший син, що поліг у роки війни і лежить у братській могилі. Надзвичайно тонко із залученням кінематографічного кадрування, із зображенням ближніх і далеких планів Вінграновський висвітлює батькове базарювання в місті й повернення повз братську могилу до села. Наступна наративна партія належить середульшому сину, який поліг на полі бою й виріс біля батькової хати берестом. У стилі балади із залученням прийому метаморфози висвітлено синову присутність у батьківському обійсті. Партію третього оповідача виконує молодший син, який став полем після вибуху літака. Усі троє синів незримо присутні в батьківському житті, вони його оберігають і повсякчас супроводжують. У такий спосіб у творі інтерпретується екзистенційна проблема життя і смерті, духовності. Наративна різноплановість додає оповіданню жанрової довершеності.

М. Вінграновський та Е.Андієвська, знайшовши оригінальну форму оповіді та засоби втілення внутрішнього світу героїв, виразно проводили свою авторську позицію. Психологізм, поєднаний із міфологізмом, є ключевим утіленням прозового доробку митців. Психологізм у творах письменників реалізується не лише в конкретних ситуаціях, а й у психологічних портретах, художніх деталях та сюжетах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андiєвська Е. Казки / Е. Андiєвська. - Париж- Львiв -Цвiкау: Зерна, 2000. - 131 с.
2. Вiнграновський М. С. Вибранi твори: у 3 т..Тернопiль: Богдан, 2004. Т. 3: Повiстi й оповiдання.- 352 с.
3. Галета О. Ландшафтна архiтектура Емми Андiєвської (малi прозовi форми) // Емма Андiєвська: Проблеми iнтерпретацiї [Текст] : зб.наук.ст./ М. Р. Стех та iн. - Донецьк: Норд-Прес, 2011. - С. 144-149.
4. Дзюба I. Чарiвник слова / Iван Дзюба // Маршал Вiнграновський. Книга про поета (спогади, есеї, листи, iнтерв'ю) / передм., упорядкув. П.Вольвача. – К.: Ярославiв Вал, 2011. – С. 15-22.
5. Сорока П. Емма Андiєвська. Лiтературний портрет / П. Сорока - Тернопiль, 1998. - 240 с.

УДК 821.161.2 – 311.1:82.09

Штепенко Тетяна

Науковий керiвник – кандидат фiлологiчних наук,

доцент Демченко А.В.

РУЙНАЦIЯ ОСОБИСТОСТI У РОМАНI С. ПРОЦЮКА «РУЙНУВАННЯ ЛЯЛЬКИ»: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

У свiтi загалом i в України зокрема вiдзначаємо тенденцiю до iнтеграцiї гендерної теорiї в соцiальнi та гуманiтарнi науки. Гендерним дослідженням, що спираються на визначення характерних особливостей маскулiнностi та фемiнностi, у вiтчизнянiй науцi придiляли увагу Т.Бурейчак, Т. Гундорова, О.Забужко, Л. Ушкалов тощо. Художня реалiзацiя означеної проблеми на прикладi роману «Руйнування ляльки» сучасного українського письменника Степана Процюка стала предметом нашого дослідження.

С. Процюк заявив про себе як митець, що синтезує у своїй прозі філософські та психологічні проблеми, проектуючи їх на складні психотипи персонажів. А також автор глибоко розкриває екзистенційні мотиви самотності, відчуження, руйнації особистості. Різномасштабну романістику С. Процюка досліджували Л. Горболіс, Ю. Радько, О.Соловей та ін.

О. Соловей у післямові до роману «Руйнування ляльки» під назвою «Безкінечна купіль печалі» звертає увагу на символічність образу ляльки: лялька – це й є сама людина, яка зазнає психологічної й соціальної руйнації, і своєрідний засіб спілкування відчуженої, самотньої особистості, позбавленої батьківської турботи та людського спілкування. А Л. Горболіс у статті «Про збереження ідентичності в романі С. Процюка «Руйнування ляльки»» розкриває проблему самоідентифікації особистості під впливом соціальних чинників.

Метою нашої статті є дослідження проблеми руйнації особистості з погляду маскулінності та фемінності в романі С. Процюка «Руйнування ляльки».

У романі «Руйнування ляльки» С. Процюк подає спільні причини руйнації особистості, обираючи гендерний підхід, що враховує психосоціальні, фізіологічні, соціокультурні відмінності. Погляди на маскулінність та фемінність змінюються із суспільним, економічним, соціальним розвитком.

Автор акцентує на формуванні характерів і поведінки персонажів у перші роки незалежності України, описуючи подружжя Сороченків, їхніх батьків та дітей. С. Процюк також зосереджує увагу на причинах, що призводять до руйнації особистостей як у моральному, так і соціальному аспекті. У цей період відбувається припинення домінування чоловіка над жінкою. Іван та Анна Сороченки є прикладом сім'ї, у якій руйнуються традиційні патріархальні стосунки, що означає втрату чоловіком влади в сімейних стосунках. Хоч Іванна намагається піклуватися про дружину:

шукає житло, заробляє кошти, але Анна негативно сприймає старання чоловіка: «відкинувши несміливу чоловікову ідею перебраться в село, коли їм було особливо сутужно» [2, с. 62]. У приватній сімейній сфері відбувається розподіл ролей жінки і чоловіка – послаблення авторитету батька, витіснення його й перекладення опіки над дітьми на жінку: «Вона мама і вихователька, батько і наглядач двох неповнолітніх дітей. Зрештою, хіба нині когось здивує людина, яка є і мамою, і батьком в одній особі?» [2, с. 9].

Кожна людина формується під впливом батьків, тому герої роману не виняток. С. Процюк використовує гендерний підхід в уявленнях про інститут сім'ї, роль особистостей у суспільстві, що були характерні для радянських часів. Адже батьки Анни та Івана – це типові представники радянського суспільства, де жінки мали змогу хоча б претендувати на рівні права з чоловіками. Чоловіки перестали бути єдиними годувальниками сім'ї. Політизація материнства та одночасне нехтування роллю батька призводили до легітимізації контролю жінок над дітьми й послаблювали батьківський авторитет [1, с. 50]. Щодо моральних чинників, то в родині Анни не було любові, взаємоповаги, взаєморозуміння: «Аннин батько не любив Аннину матір. Аннина мама не любила Анниного батька. Але дитині нелегко здогадатися про такі делікатні коханофобії, замасковані сімейним ганчір'ям» [2, с. 57]. Подорослішавши, головна героїня вже має своє уявлення, називаючи сімейні стосунки комахоуподібненням, стадом тощо. У свою чергу, Іван зростав у родині, що жила в селі та увагу зосереджувала на праці, а не на спілкуванні між собою, яка майже не помічала власних дітей. Жінки не могли повноцінно присвятити себе приватній сфері через повну робочу зайнятість, а можливості для реалізації влади та ініціатив чоловіків у публічній сфері обмежувалися системою державного контролю [1, с. 52]. Таке виховання не могло не вплинути на психічний розвиток дитини. Ще хлопчиком Іван почував себе самотнім: не спілкувався з однолітками та старшою сестрою, що не мала до нього

доброго слова: «Так і ходять будинком не брат і дві сестри, а три різні, безмежно далекі цифри» [2, с. 185]. Зародження сім'ї починається із зверхнього ставлення корінної міської жительки Анни до вихідця з села Івана: «Як я могла забути, що він селяк, він же, напевне, і міста добре не знає» [2, с. 53]. Усі ці чинники вплинули на формування стосунків у подружжі Сороченків.

Гендер жінок часто стає джерелом їх прямої чи прихованої дискримінації, наприклад, під час прийому на роботу: «Жінка з вищою педосвітою, якій перевалило за тридцять, може сподобатися хіба що добре виконаною фізичною роботою...» [2, с. 11]. Жінки часто визнають власний гендер як обмежувальний фактор, який позбавляє їх доступу до певних благ і ресурсів, наприклад, швидкого просування в кар'єрі, високої заробітної плати чи самореалізації в престижних соціальних сферах [1, с. 46]. Натомість чоловіки вважають гендер своїм привілеєм. Наприклад, Іван Сороченко займається політичною діяльністю, прагне реалізувати себе в суспільстві. Герой твору поважає українську культуру, уболіває за долю країни, шукає однодумців та прагне до самоідентифікації в суспільстві. Але пошуки власного «Я» призводять до морального занепаду героя, адже він був готовий здатися: «Він повільно й неухитно втрачає смак життя. Яка батьківщина, звідки партія, які любовні історії, навіщо всі ці обов'язки, потреба щось робити, комусь відповідати, за когось переживати» [2, с. 190].

Маскулінність і фемінність – це набір і психологічних особливостей, які притаманні чоловіку та жінці. Анні властива апатичність, самотність, відчуженість, нервовість. Ці риси проявлялися як до чоловіка зокрема («Ти безнастанно дивилася в стелю, вишукуючи там таємничий відблиск прихованої від мене правди» [2, с. 78]), так і до соціуму загалом. Навіть найближче оточення Анни – це глухонімі сусіди: «Окрім дітей, вона не має з ким і словом перекинутися. Із своїми сусідами – при нагальній необхідності – навчилася спілкуватися за допомогою паперу й ручки» [2, с.

26]. Івану притаманні суперечливі почуття: кохання до дружини та фізичний потяг до Людмили: «Одного разу, під час чергової зустрічі з Людою, Івана постійно переслідувало Аннине обличчя» [2, с. 159]. Таким чином, герой відсторонюється від цих жінок і прагне розвиватися в політичній сфері, але й ці спроби є невдалими. Серед політиків він не знаходить однодумців та підтримки, відчуває штучність і лицемірство в спілкуванні.

Отже, С. Процюк у романі «Руйнування ляльки» висвітлює проблеми, притаманні радянському суспільству. А як наслідок – показує формування відчуженої, відстороненої від сім'ї особистості, яка не може знайти місце в суспільстві. Автор обирає гендерний аспект, щоб показати різницю психологічних, соціальних чинників, які призводять до руйнації особистостей: приватного світу, переривання комунікативного зв'язку між минулим і сучасним, батьками та дітьми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Перехресні стежки українського маскулінного дискурсу: Культура й література XIX – XXI століть/А. Матусяк [ін.]; за ред. А. Матусяк. – К.: Laurus, 2014. – 368 с.
2. Процюк С. Руйнування ляльки/Степан Процюк. – К.: Ярославів Вал, 2010. – 280 с.
3. Соловей О. Безкінечна купіль печалі (Про роман Степана Процюка «Руйнування ляльки»)/О. Соловей // Процюк С. Руйнування ляльки. – К.: Ярославів вал, 2010. – С. 266-278.
4. Філоненко С. Масовалітература в Україні: дискурс/гендер/жанр/Софія Філоненко. – Донецьк: ЛАНДОН – XXI, 2011. – 432 с.

ОСОБЛИВОСТІ АСИМІЛЯЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Для розвитку майже кожної мови характерний процес запозичення слів з інших мов. Однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики є їх взаємодія й взаємовплив. Яскравим прикладом мовних контактів можна вважати появу й функціонування в одній мові слів іншої. Зокрема, однією з характерних рис сучасної французької мови є активне використання лексичних одиниць англійського походження.

Як відомо, Франція та Велика Британія контактували впродовж багатьох століть, у той чи інший спосіб впливаючи одна на одну. Звичайно, їхні стосунки не могли не позначитися на національних мовах обох країн. У різні періоди кожна з мов була або мовою-донором, або мовою-реципієнтом для іншої, збагачуючи її лексичний склад.

Виходячи з усього вищесказаного, **актуальність** дослідження визначається тенденцією проникнення англійської лексики в усі шари словникового складу сучасної французької мови, а також необхідністю проаналізувати цей процес та визначити доцільність використання запозичень. **Об'єктом дослідження** є запозичення слів англомовного походження у французькій мові. **Предмет дослідження** – асиміляція англомовних запозичень у французькій мові. Таким чином, **метою дослідження** є дослідження особливості іншомовних запозичень у французькій мові. Дослідити історичні, культурні, економічні передумови, що сприяли проникненню іншомовної лексики у французьку мову і з'ясувати яких змін вона зазнала при переході.

Проблема мовних контактів є однією з центральних у сучасній лінгвістиці. Мови живуть й розвиваються в безперервній і тісній взаємодії,

яка впливає на всі сторони й рівні взаємодіючих мов. Складність мовних процесів у тому чи іншому суспільстві не є відображенням внутрішньої організації якоїсь однієї однорідної системи, але може бути зрозуміла в термінах відносин між кількома кількісно відмінними одна від одної системами. Природний стан мови – це зміна, а не стабільність.

Зокрема, однією з характерних рис сучасної французької мови є активне використання лексичних одиниць англійського походження. Багато лінгвістів думають, що англійські запозичення переповняють французьку мову. З'явився навіть спеціальний термін «Franglais» (Français + Anglais), що підкреслює високий ступінь впливу на французьку мову англійської лексики [1, с. 34].

Як і велика кількість мов, французька мова впродовж усієї своєї історії, так чи інакше, була пов'язана з багатьма іншими мовами, з якими активно взаємодіяла. Процес взаємодії та взаємовпливу французької мови з іншими мовами був різноманітним: інколи французька запозичувала всього декілька слів, а іноді велику кількість побутових або рідкісних слів. Протягом дев'яти століть англійська та французька мови перебували в тісному контакті, але обмін між двома мовами завжди залишався нерівномірним: в період між XI та XVI століттями англійська мова була реципієнтом французьких запозичень, та лише з XVII століття чітко простежується вплив саме англійської мови на французьку, а не навпаки [4, с. 146]. Цей процес зумовив появу такого терміна як англіцизми.

Англіцизм – це запозичення в будь-якій мові з англійської (з усіх її варіантів, частіше з американського) чи то синтаксичне, чи, частіше, лексичне та фразеологічне. Термін «англіцизм» з'явився у французькій мові у XVII столітті та походить від середньовічного латинського слова *anglicus*, «англійський» [2, с.86].

Число англіцизмів у французькій мові збільшується з кожним роком. Саме вони є показником ступеня проникнення англійської мови у

французьку. Для нормального функціонування запозичені лексеми повинні пристосуватись до норм французької мови, тобто асимілюватись [6, с.42].

Існує чотири види асиміляції: орфографічна, фонетична, морфологічна (граматична) і семантична (лексична).

Фонетична адаптація у французькій мові ґрунтується на переміщенні наголосу й редукції фінальної голосної. Наприклад, слово *roast-beef* при запозиченні втрачає дифтонг «oa» і довгий [i] (на письмі позначається як «ee»), що дає французьке *rostbif*.

Орфографічна асиміляція полягає в тому, що запозичені слова можуть отримувати написання, відмінне від орфографії англійської мови. Найчастіше мова, що запозичає, вживає написання іншого типу, ніж вихідна мова [5, с.41]. Відзначимо, що вимова впливає на орфографію й навпаки. Раніше англійські запозичення одержували написання, що відповідає французькій вимові, наприклад: *bébé* (*baby*), *comité* (*committee*) тощо. На сучасному етапі розвитку французької мови англійська лексика вимовляється відповідно до її орфографії. Станом на сьогодні існує тенденція збереження справжнього написання слова.

Морфологічна асиміляція дієслів відбувається в момент запозичення, тому що без відповідних інфінітивних закінчень мови, що запозичує, вони не можуть підключитися до визначеної видо-часової системи й виконувати дієслівні функції. Не асимілюються слова, що позначають явища й речі винятково англійські, наприклад: *lady* – леді, *gentleman* – джентльмен, *bill* – біль (у значенні законопроект), *pudding* – пудинг.

Щодо семантичної (лексичної) асиміляції можна стверджувати наступне. При входженні в лексичну систему мови запозичене слово може перетерплювати семантичні зміни. При виході слова за рамки рідної мови його значення втрачає свою точність і стає більш широким. Це вже нове слово загальноживаної мови з іншим, зміненим значенням.

Іноземне слово, входячи в лексичну систему мови, що запозичає, починає вступати з нею в різні зв'язки. Насамперед, це виражається в тому,

що запозичені лексичні одиниці стають словотворчою базою для нових слів, піддаються процесу усікання, входять у словосполученні, позначають нові предмети і явища [3, с. 43].

Отже, увійшовши до французької мови, запозичені слова пристосовуються до її норм, тобто асимілюються фонетично, орфографічно та морфологічно. Процес асиміляції англійських слів у французьку мову проходить неоднаково. Англійські слова, входячи у французьку мову, можуть набувати нових значень і сполучатись зі словами французького походження, а можуть втрачати деякі притаманні їм значення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева В.Н. Лексикология современного французского языка. – М.: Астрель, 2001. – 145 с.
2. Арнольд И.В. Стилистика современного французского языка. – М.: Просвещение, 1990. – с. 86 –105.
3. Гак Е.А. Введение во французскую филологию. – М.: Просвещение, 1987. – 132 с.
4. Лопатникова Н.Н., Мовшович Н.Н. Лексикология современного французского языка: учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. - 4-е изд. – М.: Высш. шк., 2001, - 247 с.
5. Скредина Л.М. История французского языка. – М.: Дрофа, 2001. – 144 с.
6. Тимощук І.О., Тимощук Т.О. Англійські запозичення у французькій мові, їх характер та класифікація//Мовознавство. – 2002. - №1. – с.40 - 43.

РОЗДІЛ ІV.
ЕКОНОМІКА І ПРАВО

ПЕВНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЙ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

Філософські погляди про причини виникнення держави є фундаментальною проблемою теоретичної правової науки. Важливо зазначити, що перші теоретичні уявлення про походження держави не могли виникнути раніше за саму державу. Філософському осмисленню передував значний історичний процес розвитку та становлення людського суспільства, який зумовив виникнення такого складного соціально-правового феномену як держава.

Процес осмислення та теоретизування почав відбуватися вже за наявності чітких ознак держави. Питання виникнення держави досліджували Арістотель, Платон, Августин Блаженний, Томас Гоббс, Ж.-Ж. Руссо, Фрідріх Енгельс та ін. У статті нами розглянуті певні аспекти найбільш досліджених теорій, а саме: теологічної, договірної та класової.

Перші уявлення про державу формувалися в рамках міфологічного уявлення про навколишній світ, що дає змогу говорити про божественне походження влади та держави. У науковій теоретично-правовій літературі ця теорія називається теологічною.

Теологічна теорія полягає в тому, що походження та існування держави є результатом виявлення волі Бога. Згідно з теологічним вченням, держава є втіленням божественної сили й тому державна влада вічна і не може бути скасована, а підкорення їй є цілком природнім. Вона обґрунтовує панування духовної влади над світською, церкви – над державою. Кожній людині наказується покоритися волі Бога, який установив державну владу, підкоритися тій владі, яка санкціонована церквою.

Теологічна теорія пронизана ідеєю вічності держави, її непорушністю. Правителі діють від імені Бога, їх влада має божественний характер, а закони, які видаються, відповідають божественній справедливості [6, с. 151]. Одним із представників теологічної теорії є Августин Блаженний, у якого виникнення держави базується на розумінні гріховної сутності людини. Це тлумачення пояснюється тим, що жодна держава не може існувати без рабства, а рабство є наслідком первородного гріху, оскільки Господь створив людей вільними. Причому в цьому контексті рабство розглядається не стільки як інститут позбавлення волі окремих громадян держави, скільки як необхідність підпорядкування громадян верховній владі .

Засудження способу виникнення реальних держав доходять у Августина до такого ступеня, що походження держави прирівнюється до утворення розбійницьких зграй; він стверджував: "...за відсутності справедливості, що таке держави, як не великі розбійницькі зграї; оскільки і самі розбійницькі зграї є не що інше, як держави в мініатюрі. І вони також є товариствами людей, управляються владою начальника, пов'язані обопільною угодою й ділять здобич за добровільно встановленим законом. Коли подібна зграя втрачених людей зростає до таких розмірів, що захоплює території, засновує осіле житло, завойовує міста, підпорядковує своїй владі народи, тоді вона відкрито набуває назви держави" [1, с. 150].

У період буржуазної революції (XVI-XVIII ст.ст.) набула популярності теорія суспільного договору, розроблена на основі раціоналізму та природного права. Ця теорія ґрунтується на ідеї походження держави в результаті угоди як акта розумної волі людей. Об'єднання людей у єдиний державний союз розглядається як природна вимога збереження людського роду й забезпечення справедливості, свободи й порядку. В основу теорії природного права покладена теза про те, що державі передував природний стан людей.

Один із прихильників теорії Томас Гоббс вважав, що "в природному стані відбувається "війна всіх проти всіх", оскільки там панував принцип

“людина людині – вовк””. Інший представник цієї теорії, Ж.-Ж. Руссо, навпаки, малював райдужну картину свободи й рівності, “золоте століття” [5, с. 12].

Проте всі вони розглядали державу як продукт людського розуміння і діяльності, зумовлену прагненням людей до виживання. Окрім того, у договірній теорії виділяють два варіанти договору: 1) договір між правителем і людьми (Т. Гоббс); 2) договір людей один з одним, усіх з усіма (Ж.-Ж. Руссо). Відповідно до цих варіантів договору розпорядження природними правами різне: 1) правителю передається частина природжених прав, які він повертає громадянам зі своїх рук після державотворення і виступає їх гарантом 2) не відчуження, збереження природних прав за індивідами при укладанні договору одного з одним про державотворення. [4, с. 45-49].

Слід зазначити, що об’єктивні причини виникнення держави не можна пояснити тільки договором. Але в той же час теорія договору відіграє значну роль у практиці державного будівництва. Наприклад, в Конституції США закріплений договір між народами, що входять до складу держави, де зазначені його цілі: сприяння загальному добробуту, охорона внутрішнього спокою, організація спільної оборони.

Загальним недоліком розглянутих теорій виникнення держави є те, що більшість із них – це лише теорії, тобто позбавлені практичного підґрунтя, оскільки більшість дослідників не намагалися обґрунтувати свої теорії, аналізуючи історичний процес виникнення та розвитку держави як певного етапу життя суспільства.

Єдиною теорією, що базується на аналізі історичних процесів, можна вважати історико-матеріалістичну, або класову теорію. Засновником та розробником її є Ф. Енгельс, К. Маркс, та В. І. Ленін. Вони вважали, що необхідно шукати причини виникнення держави в первісному суспільстві, у його розколі на класи з протилежними інтересами, що сталися внаслідок економічних причин: суспільний поділ праці, поява надлишкового продукту, виникнення приватної власності. Як писав Ф. Енгельс, держава – сила, що

необхідна, щоб стримати зіткнення класів із суперечливими економічними інтересами, тримати їх у межах порядку. Влада в державі належить самому могутньому, економічно пануючому класові, який за допомогою держави стає також політично пануючим і здобуває в такий спосіб нові засоби для придушення та експлуатації пригнобленого класу[3, с.125]. В. І. Ленін , К.Маркс, Ф. Енгельс керувалися положенням, що держава – не сила, нав'язана зовні, а результат внутрішнього розвитку суспільства[2, с. 45-49].. Історико-матеріалістична теорія має чимало переваг. Економічний фактор, покладений в основу становлення держави, здатний краще пояснити суспільні явища, ніж інші фактори. Справедливо підкреслюється, що перехід від присвоєння продуктів природи до їх виробництва сприяв диференціації людей за майновою ознакою.

Розглянуті теорії мають свої недоліки та переваги. На нашу думку, у теологічній теорії раціональним можна вважати ідею про утвердження порядку як загального блага в державі. Але в теорії не знайти елементи, прийняті для сучасного трактування походження держави. Прогресивність договірної теорії полягає в цінності людини, де визнаються її права і свободи від народження. Проте перебільшуються індивідуалістичні засади на ранніх етапах життя людства. Навряд чи у всіх і кожного був усвідомлений підхід до необхідності вступу в договір про державотворення. Щодо класової теорії, то в ній недооцінюється ідеологічний фактор, що поряд із матеріалістичним відіграє значну роль. Окрім того, надмірний акцент прихильників цієї теорії на ролі класів і класової боротьби у виникненні держави призводить до міфологічних висновків

Підсумовуючи розглянуті теорії, можна сказати, що кожна з них має свої переваги та недоліки, але й відіграє невід'ємне та вагоме значення для теоретично-правової науки взагалі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Августин Блаженный. Творения. О градеБожием. Т 3. - СПб. – Киев, 1998. – С. 150

2. Лазарев В. В., Липень С. В. Теория государства и права: учебник / В. В. Лазарев, С. В. Липень. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.:Юрайт, 2011. – С. 71–74.
3. Маркс К., Энгельс Ф. Избранные произведения: в 3-х. Т. 3/К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Политиздат, 1986. – С. 125
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник/ О.Ф. Скакун. – Харків: Еспада, 2006. – С. 45-49.
5. Теорія держави і права [текст]: Навальний посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури», 2017. – С – 12.
6. Яртим Н. В. Католицькі доктрини походження держави і права / Н. В. Яртим // Вісник Національного авіаційного університету. Сер. : Філософія. Культурологія. - 2011. - № 1. - С. 151. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2011_1_38.

УДК 342.25

Бондаренко Микола

**Науковий керівник – кандидат філософських наук,
доцент Задорожня Н.О.**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ

Сучасний період суспільного розвитку України характеризується соціальною нестабільністю, поляризацією й зіткненням різних соціально-політичних сил, наростанням конфліктності. Звідси - проблема пошуку механізмів досягнення соціальної гармонії, стабільності та збереження соціального порядку. У розвинених країнах світу головне завдання влади полягає у вирішенні проблем інститутів громадянського суспільства за допомогою місцевого самоврядування. Проблему якісного задоволення таких потреб допомагає вирішити децентралізація, оскільки вона означає передачу

права приймати рішення органам, які не підпорядковані центральним органам влади і яких обирають зацікавлені громадяни. З огляду на це питання реформування територіальної організації влади не втрачає своєї актуальності на сучасному етапі та потребує якісного й швидкого втручання та розробки дієвих заходів щодо його реалізації.

Децентралізація – це процес розширення й зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій за одночасного звуження прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів [5, с. 93].

Територіальна організація влади в кожній країні має індивідуальний характер, що відображається на формуванні відповідних публічно-управлінських інституцій. Адміністративно-територіальний поділ країн ЄС формувався під впливом різноманітних факторів, серед яких географічний, економічний, демографічний, історичний та ін.

Утворення дворівневої системи організації влади (область - громада) протягом XVIII - XIX ст. в європейських країнах пов'язують з історичним поділом територіальних одиниць на природні (базові) та штучні (вихідні або вторинні). При цьому первинний рівень був сформований на базі поселень, де люди історично осідали для спільного життя (біля джерел питної води, на територіях, віддалених від ворожих нападів тощо), обирали старійшин, збирались для вирішення спільних питань. Згодом такі природні одиниці стали низовою ланкою територіального поділу держави [4, с. 12].

Території більш високого рівня були спеціально утворені державними інституціями для вирішення завдань державного управління. Такий територіальний поділ відобразився й на функціональному розподілі повноважень органів на цих територіях - на низовому рівні вирішуються господарські завдання та здійснюється адміністративне регулювання, а для

вищого рівня характерно забезпечення державного контролю над територією [3].

Надмірна подрібненість територіальних одиниць низового рівня призвела до неефективності існуючого економічного становища, що спонукало в другій половині ХХ ст. до проведення реформ. Під час їх проведення найбільш оптимальними були визначені дві концепції:

1) «функціональна» або ж теорія «муніципального федералізму», що пов'язана з об'єднанням муніципальних одиниць низового рівня на добровільних договірних засадах для співпраці щодо виконання певних функцій з утворенням спільних органів. Така кооперація, результатом якої стало утворення специфічної форми публічно-правових установ міжмуніципального співробітництва, може мати постійний або тимчасовий характер і не позбавляє членів об'єднання права виходу з об'єднаної громади;

2) «органічна», або теорія «муніципального унітаризму», відтворюється через злиття адміністративно-територіальних одиниць із втратою муніципальними одиницями власної правосуб'єктності й утворення нової укрупненої громади зі збереженням традиційних демократичних інститутів.

Перша концепція була застосована, зокрема, в Іспанії, відповідно до другої концепції здійснювались перетворення в скандинавських країнах (Данії, Фінляндії, Швеції), Бельгії та Німеччині [1, с. 8].

Разом із тим, незалежно від обраної концепції реформування, країни ставили перед собою низку спільних завдань, серед яких варто виділити такі:

- намагання більш органічно та оптимально поєднати самоуправління з його автономією, самостійністю та державним управлінням на місцевому рівні;
- удосконалити діяльність органів місцевого самоврядування, а для місцевої адміністрації забезпечити реалізацію і захист загальнонаціональних інтересів;
- підвищення ефективності, дієвості та підзвітності управлінських структур; децентралізацію та деконцентрацію влади тощо [2, с. 106].

Спільними напрямками для проведення адміністративної реформи в країнах Західної Європи стало:

- скорочення штату, ресурсів, можливостей і безпосереднього контролю з боку центрального державного сектора;
- удосконалення системи контролю за адміністративним персоналом і посилення його ресурсних можливостей шляхом реформування процесів складання бюджету, планування й оцінки ефективності програм державного сектору;
- удосконалення управління державним сектором;
- зміна традиційного правового статусу державних службовців;
- демократизація державного сектору;
- створення через посилення відкритості, публічності, здатності реагувати на потреби громадян та підзвітності більш зручного для споживачів державного сектору;
- реорганізація структури державного управління [5, с. 96].

Отже, адміністративно-територіальна реформа є обов'язковою умовою на шляху євроінтеграції, але вона не обов'язково означає зміну адміністративної карти держави. Окремі заходи адміністративно-територіального реформування європейських країн, зокрема Франції, Польщі, Іспанії, Фінляндії, є доцільними для імплементації у вітчизняну практику управління регіональним розвитком. Так, для України доцільним є стимулювання (в тому числі фінансове) злиття територіальних громад та укрупнення адміністративно-територіальних одиниць на рівні сільських та міських агломерацій із відповідним збільшенням фінансових можливостей таких утворень при вирішенні ними соціально-економічних проблем розвитку громади. Цікавим є досвід кооперації органів місцевого самоврядування або органів управління районів чи навіть областей для вирішення важливих проблем розвитку територій, які потребують фінансування, обсяги якого виходять за межі фінансових можливостей однієї адміністративно-територіальної одиниці. Необхідна адміністративна

(примусова) ліквідація найбільш слабких у фінансовому сенсі адміністративно-територіальних одиниць, шляхом їх злиття або приєднання до інших. Доцільним є аналіз досвіду впровадження префектів як універсальних наглядових інституцій.

Реформування системи місцевого самоврядування в сучасній Україні має відбутися як системна трансформація. Некомплексний характер реформи місцевого самоврядування, вибірковість заходів, відсутність волі та імітація не лише знижуватимуть ефективність самого місцевого самоврядування, а й знищать його як суспільний інститут. Світовий досвід підтверджує, що спроможні громади, за наявності необхідних повноважень та ініціативи, здатні налагоджувати плідну міжрегіональну співпрацю, створюючи ефективну й гнучку систему протидії глобальним викликам сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнидюк, І. В. Шляхи децентралізації влади в Україні на основі досвіду європейських країн [Електронний ресурс] / І.В. Гнидюк // Часопис економічних реформ. – 2015. – № 1. – С. 6-14. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2015_1_5
2. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України [Текст]. [Бориславська О.М., Заверуха І.Б., Школик А.М. та ін. за заг. ред. О. М. Москаленко]; Центр політико-правових реформ. – К., 2012. – 212 с.
3. Луценко, П.П. Основні напрямки реформування системи місцевого самоврядування в Україні на основі досвіду ЄС [Електронний ресурс] / П. П. Луценко. // Державне будівництво. – 2015. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2015_2_11
4. Моргос, П. Процес децентралізації: деякі основні концепції розподілу повноважень між державним, регіональним та місцевим рівнями влади [Текст] / П. Моргос // Економічний часопис – XXI. - 2006. – № 5-6. – С. 10-14.

5. Роман, В.Ф. Особливості децентралізації та деконцентрації влади: теоретичний аспект [Електронний ресурс]/ В.Ф. Роман // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 38. – С. 92-98. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_38_11

УДК366.77:347.27

Гридасов Олександр

Науковий керівник – доктор економічних наук,

професор Ушкаренко Ю.В.

РИНОК НЕРУХОМОСТІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку в Україні відбувається активне формування ринку нерухомості, який відображає всі проблеми економіки та характеризується нерівномірним розвитком окремих її сегментів, незавершеною законодавчою базою й невисокою платоспроможністю громадян та низьким інвестиційним потенціалом юридичних осіб. Ринок нерухомості є невід’ємною частиною та індикатором розвитку будь-якої економічної системи країни, оскільки інвестиційна діяльність у сфері нерухомості є основним чинником економічного розвитку держави та поліпшення добробуту народу. Інвестиціям у нерухомість належить значне місце в розширеному відтворенні економіки, і на це існує низка причин: значна потреба, соціальна та виробнича необхідність, незважаючи на невисоку дохідність, вагомий вплив на навколишнє середовище, високі ризики в будівництві. Отже, актуальним і своєчасним є питання розгляду стану ринку нерухомості в Україні, недоліків та перспектив.

Аналіз останніх досліджень. Вивченням теоретичних засад формування ринку нерухомості й проблем його розвитку, механізмів його

регулювання на різних етапах економічних перетворень займалися такі дослідники, як В. Мевіус, В. Зеленський, Н.Лебідь, В. Гайдук, О. Мухін, О. Гриценко, А. Моченков, М. Коваленко, Л.Радванська, І. Брижань, В. Чевганова і т.д. Вирішення питань стимулювання розвитку ринку нерухомості на сучасному етапі вимагає комплексного підходу, врахування розвитку як суб'єктів, так й об'єктів ринку, інфраструктури, впливу законодавчо-нормативної бази, податкових та інших механізмів на його формування.

Мета дослідження полягає у визначенні шляхів обґрунтування методичних підходів до аналізу процесів розвитку ринку нерухомості, визначення стану, головних проблем та шляхів їх подолання та усунення.

Виклад основного матеріалу. В економічній науці існують різні підходи до визначення сутності ринку нерухомості. Так, у фінансово-економічному словнику А.Г. Загороднього та Г.Л. Вознюка ринок нерухомості – це система фінансово-економічних відносин, що виникають під час операцій з об'єктами нерухомості, у межах якої формується попит, пропозиція та ціни на об'єкти нерухомості [3, с. 391]. Інший погляд має В.А.Горемикін, який стверджує: «Ринок нерухомості – це засіб перерозподілу земельних ділянок, будівель, споруд і іншого майна між власниками й користувачами економічними методами на основі конкурентного попиту й пропозиції» [1, с. 144].

Ринок нерухомості – один з основних видів ринку, який у взаємодії з ринком товарів і послуг та ринком капіталів визначає особливості господарського механізму сучасної регульованої економіки. У країнах із розвиненою ринковою структурою ринок нерухомості, обслуговуючи купівлю-продаж об'єктів нерухомості, утворює простір, у якому розвивається решта видів економічної діяльності. Ринок нерухомості – це певний набір механізмів, за допомогою яких передаються права на власність і пов'язані з нею інтереси, установлюються ціни й розподіляється простір між різними конкурентними варіантами землекористування.

Основні процеси функціонування ринку нерухомості – це розвиток (створення), управління (експлуатація) й обіг прав на нерухомість. На нашу думку, більш повним буде визначення ринку нерухомості як комплексу відносин, пов'язаних зі створенням нових та експлуатацією вже існуючих об'єктів нерухомості.

Одне з основних місць на ринку нерухомості займають державні органи, що виконують функції регулювання в різних формах, зокрема таких, як: законодавче встановлення правил і обмежень; облік і реєстрація прав на комерційні об'єкти і угод з ними; розподіл державних будівель, споруд комерційного призначення й передача їх у власність, оренду чи користування; стимулювання приватизації та націоналізації підприємств тощо.

У залежності від професійних та інституційних учасників ринку нерухомості, що впливають на створення та використання корисних властивостей об'єкта нерухомості, а також їх розподілу в ринкових умовах, ринок нерухомості функціонує на макрорівні, на регіональному рівні, у окремому секторі економіки та мікрорівні – окремому об'єкті нерухомості.

Основними економічними категоріями ринку нерухомості є попит, пропозиція, оренда, земельна рента, ціна землі, житла. При цьому враховується, що попит і пропозиція на об'єкти нерухомості, а саме на житлові будівлі, формується під впливом економічних, соціальних, демографічних, естетичних, природно-кліматичних факторів. У класичному вимірі співвідношення пропозиції та попиту на ринку нерухомості визначає ринкову ціну об'єкта нерухомості. До основних функцій ринку нерухомості належать: інформація про ціну, попит і пропозицію; установлення зв'язків між споживачами, попитом та пропозицією; формування ціни на нерухомість та захист прав власника; перерозподіл інвестицій між об'єктами нерухомості; забезпечення свободи підприємництва; ефективність вирішення соціальних програм [2, с. 12].

Поширюються прояви тінізації операцій на ринку нерухомості, які знаходять вираз у прихованій змові про монополюно високі ціни між основними суб'єктами ринку нерухомості, зумисне заниженні цін на нерухомість, що характеризується високою ринковою вартістю для окремих суб'єктів, які мають доступ до тендерів із продажу об'єктів нерухомості.

Причинами, відзначених негативних тенденцій, слід вважати: корупційні дії чиновників, що спричиняють штучне підвищення чи підтримання необґрунтовано завищених цін на житло; недосконалість закону «Про інвестиційну діяльність», у якому не обмежується рівень готовності житлового об'єкту, який підлягає продажу; недостатню ефективність діяльності органів державної влади щодо унеможливлення створення фінансових «пірамід» на ринку нерухомості; значні валютні надходження із-за кордону; зростання норм відрахувань у місцеві бюджети та компенсаційний фонд від операцій з нерухомістю; припинення відшкодування відсотків комерційним банкам за програмою Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву через недостатність коштів у бюджеті; кредитування не лише потенційних покупців житла, але й будівельних організацій, за якого самі банки вкладають кошти у великі інвестиційні проекти з огляду на їх високу дохідність, що робить для банків не вигідним і навіть ризиковим здешевлення житла чи навіть припинення тенденції до його подорожчання; створення ажіотажного попиту на житло [4, с. 197].

Негативними наслідками відзначених негативних тенденцій на ринку нерухомості є: завищення вартості української нерухомості порівняно з іншими країнами світу за обома критеріями: «житло/заробітнаплата» і «житло/рента»; «омертвіння» капіталу внаслідок надмірних укладень у непродуктивні сектори ринку нерухомості; спотворення інвестиційних пріоритетів; збільшення потреби в зовнішніх запозиченнях через перевищення обсягами кредитування акумульованими на депозитних рахунках заощаджень; перерозподіл коштів на користь власників

нерухомості, що означає поглиблення майнового розшарування та посилення соціальної напруженості; загроза дестабілізації фінансового сектора в разі некерованого падіння цін на нерухомість; створення перешкод для функціонування ринку праці у зв'язку з утрудненням мобільності робочої сили [4, с. 123].

Висновки й пропозиції. У результаті проведеного дослідження дійшли висновку, що ринок нерухомості є складовою національної економіки, без якого неможливе функціонування ринку взагалі. Формування ринку нерухомості в Україні характеризується нерівномірним розвитком його сегментів, недосконалістю законодавчої бази, низькою платоспроможністю громадян. Аналіз ринку нерухомості дозволяє зробити висновок, що закономірними складовими процесу поліпшення функціонування ринку нерухомості в Україні на державному рівні на сучасному етапі розвитку ринкових відносин є впровадження стандартів об'єктів нерухомості, створення єдиного інформаційного простору та забезпечення законодавчого врегулювання його діяльності. Усе це дає підстави вести мову про необхідність подальшого дослідження умов розвитку процесів на ринку нерухомості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горемыкин В.А. Экономиканедвижимости: [учебник] / В.А. Горемыкин. – М.: Издательскийкниго-торговый центр «Маркетинг», 2002. – 804 с.
2. Завора Т. Ринокнерухомостітаособливостійогофункціонування /Т. Завора // Економіст. – 2006. – № 10. – С. 40-43.
3. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
4. Шевчук В. Передумовитазагрозиперегріву ринку нерухомості/В. Шевчук // Стратегічніпріоритети. – 2009. – № 1. – С. 118-127.

ОЦІНКА КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА В СУЧАСНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

Конституція є основним правовим актом держави – фундаментом розвитку соціальних та політичних відносин, гарантом забезпечення прав та свобод людини та громадянина, найголовнішим законом та джерелом права. Термін «конституція» - своєрідний синонім цивілізованої та правової держави.

Виповнилося понад 300 років від дня прийняття однієї з перших не лише в Європі, але й у світі конституцій, відомої в історико-правовій літературі України як Конституція Пилипа Орлика чи Бендерська конституція.

Слід зауважити, що серед науковців, які досліджують Конституцію П.Орлика, ще не склалося остаточної думки про те, чим була вона для тогочасного українського державотворчого процесу. Більшість дослідників: Н.Василенко, Л.Мельничук, О.Оглоблін, В.Смолій, В.Степанков, М.Трофимук, О.Пріцак, А.Слюсаренко, М.Томенко та ін., визначають її як першу конституцію Війська Запорозького. О.Субтельний, В.Горобець, О.Лукашевич, К.Манжул, О.Кресін та інші називають цей історичний документ конституційним актом, договором між тогочасними українськими політичними силами.

Такі оцінки не випадкові, адже конституція постійно розвивається і вдосконалюється, її сутність не може розглядатися як щось застигле й незмінне. Історія засвідчує, що застиглість – це деградація і смерть інститутів суспільства. Ось чому зміна й оновлюваність суспільства – неодмінна умова його нормального функціонування й розвитку. Тому усвідомлення сутності конституції, її соціальної ролі та призначення в сучасних умовах набуває

особливої актуальності. Разом із тим практично всі дослідники наголошують, що Бендерська конституція—це реальне відображення поступального розвитку української політичної та правової теорії й практики.

Без сумніву, цю угоду з повним правом можна віднести до найбільш визначних пам'яток української суспільно-політичної та правової думки раннього Нового часу. Зокрема, це красномовно доводить і та популярність, якою користуються «Пакти й конституції» серед дослідників. Сьогодні існує не одна сотня праць, у яких у тому чи іншому контексті згадується або аналізується це джерело .

Розцінюючи появу акта як «спробу встановлення в Україні конституційного устрою», професор П.Музиченко, як і багато інших науковців, убачає історичне значення документа у тому, що «він був першим конституційним актом в Україні. Конституція, – продовжує він, – у якій гармонійно поєднувались інтереси гетьманської влади і козацької старшини як провідної верстви в Україні, була в той же час маніфестом державної волі українського народу» [4, с.151]. Це аргументується тим, що в цьому акті було вперше запропоновано модернізацію політичної самоорганізації Гетьманщини, підтверджено республіканську форму правління з виборним гетьманом, створено своєрідну рівновагу у владному інституційному трикутнику: виконавчому (в особі гетьмана і його кабінету міністрів – генеральної старшини), законодавчому (в особі парламенту) та судовому (в особі Генерального суду).

Не можна не погодитись із оцінкою Л. Іванової, яка акцентує увагу на тому, що «Конституція 1710 р. задокументувала факт формування в українському суспільстві підвалин нової ідеології «громадського республіканізму». Це підтверджується і статтями документів, присвячених соціально-економічним питанням. У них мова йде про захист соціальних інтересів та економічних потреб найбільш вразливих категорій населення, сімей загиблих рядових козаків, господарських прав міст і міщан від зловживань ринкових комісарів – збирачів податків тощо [2, С. 61-71]. Так, у розділі X

вказувалося, що «усі тягарі і здириство нещасного простолюду беруть свій початок із підкупу за сприяння особам, що просять і домагаються судових посад, не користуючись довір'ям і не маючи заслуг, але ненаситно прагнучи до власного збагачення..., намагаються без вільних виборів, всупереч праву і рівності, піднятися на вершину полкових та інших урядів і почестей» [6, с. 54].

Фундатор школи українських істориків–державників в еміграції О.Оглоблин наголошував на тому, що цей документ «мав бути конституцією України і, разом з тим, маніфестом державної волі української нації перед цілим культурним світом» [5].

Помітно обережніше щодо конституційного характеру акта висловлювався М.Василенко. Зокрема, підписану 5 квітня 1710 р. між П.Орликом і репрезентованим тією частиною старшини, що покинула українські терени разом з І.Мазепою, Військом Запорозьким угоду, він оцінював як «свого роду українську конституцію, що свідчила про напрям політичної думки в українській еміграції того часу», і яку водночас мала поділяти «й найбільш свідомо частина старшини, що не пристала до Мазепи, а залишилися вірною московському уряду» [1, с.256].

Як хартію (документ публічно-правового характеру) класифікував досягнені під Бендерами домовленості український історик М.Грушевський. В історіографії присутня також оцінка її як договору. При цьому Д. Дорошенко наголошував, що за певних умов (а саме відродження «самостійної української держави»), цей договір мав автоматично перетворитися на конституційний акт [3, с.391].

На жаль, історія розпорядилася таким чином, що жодного із задекларованих пам'яткою положень (за винятком надзвичайно короткочасної апробації на теренах Правобережної України у 1714 р.) гетьманові так і не довелося втілити в життя. Проте «Пакти й конституції» аж ніяк не можна віднести до розряду політичних утопій, у цілому досить типових для тогочасної європейської суспільно-політичної думки. Як

стверджує академік М.Василенко, однозначно це була цілком реальна спроба української політичної еліти «єдиний раз самостійно підвести юридичну основу під державний лад України» [1, с.258].

На нашу думку, Конституція Пилипа Орлика постає своєрідною моделлю демократичної держави, яка й нині вражає своєю актуальністю та доцільністю, високим правовим рівнем. Це підтверджує те, що й досі до цього документа звертаються історики та юристи, вивчаючи його зміст та основні положення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василенко Н.П. Конституція Пилипа Орлика // Василенко М.П. Вибрані твори: У 3 т. – Т.2: Юридичні праці. – К., 2006. – 560 с. – С. 256-258.
2. Іванова Л. Г. Еволюція концепції державного устрою в суспільно-політичній думці України XVIII ст. [Текст] / Л. Іванова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. - Вип. 13. – 2015. – 95 с. – С. 61-71.
3. Матях В.М. Гетьман в еміграції Пилип Орлик: історико-історіографічний портрет політика / В. М. Матях // Український історичний журнал. - 2011. - № 4. - С. 116-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UIJ_2011_4_9.
4. Музиченко П. Історія держави і права України. – 3-тє вид. – К : Знання, 2001. – 429 с. – С.391.
5. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – 3-тє, доп. вид. – Нью-Йорк; К.; Л.; Острог; Торонто, 2003. – 408 с. – С.330.
6. Орлик П. Конституція, маніфести та літературна спадщина : вибрані твори / Пилип Орлик. - К. : МАУП, 2006. - 736 с. – С.54.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ

Світовий досвід розподілу влади свідчить, що для задоволення різноманітних за масштабом суспільних потреб потрібна багаторівнева влада. Це пояснюється тим, що додаткові рівні влади забезпечують додаткові можливості для громадян у задоволенні їх публічних потреб. Додаткові рівні влади можуть бути сформовані або через децентралізацію, або через деконцентрацію влади.

Таким чином, масштаби та ефективність місцевого самоврядування, а відтак і внесок, який воно може зробити в добробут громади, регіону та держави, значною мірою залежать від характеру стосунків між різними рівнями влади. З одного боку, центральна влада може через закони, нормативні акти та постанови виконавчих органів накладати істотні обмеження на повноваження місцевих органів влади. З іншого боку, за умов місцевої автономії органи місцевого самоврядування мають широку свободу в урядуванні в межах підвідомчої їм території.

Залежно від застосування концепції єдиної державної влади чи розділення державної влади й місцевого самоврядування, від національних особливостей чи традицій держав, проводячи класифікацію системи організації влади на місцях, вирізняють: англо-американську (англосаксонську), континентальну (французьку, романо-германську або європейську), іберійську та радянську [1, с. 64 - 65]. В окремих державах система організації влади на місцях характеризується ознаками й англо-американської, і континентальної моделі, наприклад, ФРН, Австрія, Росія, що дає підстави виділяти змішану модель.

У світі найбільш поширеними є дві моделі місцевого самоврядування: англосаксонська і європейська. Основна їх відмінність у тому, що в першій – суб'єкти місцевого самоврядування не здійснюють повноважень органів державної влади, а в другій – залучаються до реалізації державних функцій. Сутність англосаксонської системи полягає в тому, що за основу взято теорію природних прав людини та громадянського суспільства. Англосаксонська модель самоврядування виростала з місцевих громад і приходів, яким була надана широка автономія не лише у виконанні приписів королівської влади, але й у власній правотворчості. Територіальним органам на містах доручалися всі сторони управлінської діяльності аж до здійснення судово-поліцейських функцій.

На прикладі англосаксонської системи місцевого самоврядування можна спостерігати таку його лінію розвитку як відкрита модель. Відкрита модель – це рух знизу, коли жителі об'єднуються для вирішення проблем, домовляються про правила, збирають кошти для утримання служб, розв'язання тих чи інших завдань, домовляються з сусідніми селами про спільні дії (наприклад, водозабезпечення населених пунктів тощо). Основний принцип «виникає проблема – громада її вирішує», звідси ініціативність і дух свободи, який існує в місцевому самоврядуванні певних країн. Місцеве управління має максимум децентралізації, а представницькі органи діють автономно в межах наданих їм повноважень.

Романо-германська (континентальна) - поєднання виборності й призначуваності місцевих органів. Рада і мер можуть обиратися населенням, при чому окремо голосують за членів ради та за мера. Мер і його заступники можуть також обиратися радою (Франція). Інколи раду обирає правління на чолі з обраним війтом (Польща). Рада має свій виконавчий орган. Призначені з центру чиновники є представниками Президента, уряду, Міністерства внутрішніх справ на місцях. Ці чиновники контролюють законність дій органів місцевого самоврядування, мають свою адміністрацію. У деяких країнах ці чиновники можуть навіть звернутися до Президента з пропозицією

розпустити обрану раду та призначити нові вибори, якщо вона систематично порушує законодавство та є непрацездатною.

Іберійська система (Бразилія, іспаномовні країни Латинської Америки, хоча в самій Іспанії цієї системи немає) має свої особливості в різних країнах, у деяких має певні схожості з романо-германською системою. Наприклад, у країнах Латинської Америки, система місцевого самоврядування яких подібна з романо-германською, роль представників із центру є дуже великою. У ряді країн Латинської Америки існування крупних земельних латифундій і домінування місцевих землевласників значною мірою впливає на систему управління. Населення обирає раду і головну посадову особу означеної адміністративно-територіальної одиниці (алькальда, префекта, мера), інколи обирають колегію посадових осіб. У деяких країнах головна посадова особа обирається не населенням, а радою. Алькальд (префект) одночасно є виконавчим органом ради й затверджується урядом (президентом, міністром внутрішніх справ), як його представник у визначеній адміністративно-територіальній одиниці. Він володіє правом контролю за діяльністю ради, тому володіє значною владою [2, с. 67].

Від розглянутих вище відрізняється так звана „радянська модель” місцевого самоврядування, відповідно до якої місцеві ради розглядалися як органи єдиної державної влади, завданням яких є реалізація в життя на своїй території актів органів центральної влади. Ця система будується на принципі повновладдя рад та відмові від теорії поділу влади. Зараз така система збережена у В'єтнамі, Кореї, Кубі.

Об'єм повноважень і спосіб передання цих повноважень місцевим органам в різних країнах є різним. Права місцевих органів в унітарних державах закріплюються законами та актами уряду, у федеративних державах – суб'єктами федерації. Органи місцевого самоврядування можуть звертатися до законодавчих органів із проханням про наділення їх певними правами, у деяких державах додаткові повноваження надаються на рівні підзаконних актів. Основними методами муніципальної діяльності є:

безпосереднє регулювання та управління. Регульована діяльність – це видача ліцензій на право торгівлі, утримання різних підприємств побутового характеру, кінотеатрів, театрів і т.д., дозволи на заняття промислами, установлення правил торгівлі, забудови, виділення земельних ділянок під будівництво, видача дозволів чи накладення заборон на проведення вуличних заходів, мітингів, демонстрацій, нагляд у сфері охорони громадського порядку, протипожежної безпеки, санітарний нагляд і т.д. [3, с. 23]. У деяких країнах муніципалітети мають свою муніципальну поліцію (США, Канада, Франція).

Таким чином, можна визначити, що у світі є достатньо досвіду щодо розподілу влади між державними та місцевими утвореннями. У цьому випадку Україні слід обрати саме той напрямок, який забезпечить їй найкращий та сталий розвиток у всіх сферах суспільного життя. Водночас, слід пам'ятати, що, орієнтуючись на «чужі» моделі організації влади, необхідно звертати увагу на історичні аспекти розвитку державної влади в самій Україні, тим самим створюючи на базі існуючих власну дієву модель розподілу влад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корженко В.В. Територіальне управління: проблеми, рішення, перспективи: Моногр. / В.В. Корженко, Г.С. Одінцева та ін.; За заг. ред. В.В. Корженка. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2004. – 216 с.
2. Всесвітня декларація Місцевого самоврядування // Місьцеве та регіональне самоврядування в Україні. – 1994. - № 6 – 7.- С. 67-72.
3. Черкасов А. И. Сравнительное конституционное право / А.И. Черкасов. – М.: Изд-во МГУ, 2002. – 248 с.

РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

За останнє десятиліття погляди на проблематику регулювання міжнародних відносин зазнали суттєвих змін, що пов'язано з переструктуруванням міжнародної системи й конструюванням нового міжнародного порядку.

Проблематика сучасного міжнародного порядку залишається однією із найбільш дискусійних у рамках теорії міжнародних відносин. Це пояснюється, в першу чергу, проблематичністю й складністю наукового завдання з вироблення єдиної комплексної концепції міжнародного порядку, яка б найбільш точно відображала сучасний стан та особливості структури міжнародних відносин.

Дослідження міжнародного порядку є предметом теоретичної і концептуальної дискусії між істориками, політологами, соціологами та міжнародниками. Незважаючи на появу в останні десятиліття наукових праць як західних, російських, так і українських учених, що присвячені дослідженням міжнародного і світового порядку, проблема потребує подальшого аналізу. Українські вчені вивчають міжнародний порядок крізь призму структури міжнародної системи, аналізуючи інтеграційні та глобалізаційні процеси, зовнішню політику держав тощо. Так, різні аспекти міжнародного порядку досліджують українські вчені М.С. Дорошко, Л.В. Губерський, Є.Є. Камінський, Б.І. Канцелярук, М.Г. Капітоненко, О.А. Коппель, В.П. Крижанівський, М.З. Мальський, В.А. Манжола, В.П. Марчук, Г.М. Перепелиця, С.С. Троян, М.В. Фесенко, С.О. Шергін та інші.

Аналіз наукових праць із цієї проблематики свідчить про те, що

міжнародний порядок традиційно тлумачився в двох аспектах:

- по-перше, як аналог суспільного порядку, перенесеного в міжнародні відносини, тобто повна протилежність хаосу й анархії в них;
- по-друге, як сукупність правил поведінки суб'єктів міжнародних відносин, яких вони змушені дотримуватися з огляду на специфіку існуючої міжнародної системи [2, с. 353].

Існує й чимало інших дефініцій міжнародного порядку. Одне з найбільш комплексних визначень надають також і російські вчені Г.П. Аніліоніс та Н.А. Зотова: «Під міжнародним порядком прийнято розуміти характер взаємозв'язків країн, заснованих на системі норм та правил, вироблених світовим співтовариством та регулюючих відносини держав та інших суб'єктів міжнародних відносин на тому чи іншому етапі розвитку, а також нарізних ієрархічних рівнях цих відносин» [1, с. 83].

С.Хоффман запропонував виділяти три основні виміри міжнародного порядку:

- 1) горизонтальний;
- 2) вертикальний;
- 3) функціональний.

Горизонтальний вимір відображений у відносинах між основними суб'єктами міжнародних відносин. Міжнародна система може мати багатополосний або біполярний характер. Механізмами підтримки порядку можуть бути політична рівновага або баланс сил. Вертикальний вимір відображений у відносинах між слабкими й сильними суб'єктами міжнародних відносин, які часто можуть визначатися силовим впливом як гарантом ієрархічної та жорсткої організації міжнародних відносин. Основою функціонального виміру є ролі та функції, які мають важливе значення у стабілізації міжнародного життя (дипломатія, стратегія поведінки міжнародних акторів, економічний обмін між ними, моральні цінності та політичні амбіції лідерів, діяльність транснаціональних корпорацій, асоціацій учених тощо) [4].

Серед світової наукової спільноти побутує думка, що сучасний міжнародний порядок віддзеркалює трансформації, які були обумовлені змінами в зовнішньополітичних та безпекових стратегіях ключових акторів світової політики. Самі ж зміни в доктринально-стратегічних документах провідних суб'єктів міжнародних взаємодій є відповіддю на виклики та загрози, що потребують оперативного реагування та вжиття необхідних заходів. Мова йде передусім про асиметричні загрози (тероризм, трафік наркотичних та психотропних речовин, нелегальна міграція, торгівля людьми тощо), тобто загрози, що актуалізувались після завершення холодної війни у 90–ті роки ХХ століття та дестабілізують ситуацію у світі й по наш час.

В.П. Марчук стверджує, що сучасні інтерпретації концепту «міжнародний порядок» надають змогу стверджувати, що сама структура системи міжнародних відносин у найближчі сто років буде суттєво змінена. Адже світова арена в майбутньому характеризуватиметься появою нових центрів сили, які зміцнюватимуть власні позиції за рахунок розширення зони геополітичного впливу не завжди мирними засобами [3].

Підсумовуючи, варто наголосити, що міжнародний порядок – динамічний стан міжнародної системи, що проявляється в підпорядкуванні її структурних елементів певним принципам, нормам і правилам. Є всі підстави стверджувати, що в міжнародному середовищі відбувається й продовжуватиме відбуватися перерозподіл сфер впливу між існуючими центрами сили й новими, що можуть невдовзі заявити про себе. Новий міжнародний порядок формуватиметься на основі поліцентризму і полієрархії. Тому важливу роль відіграють і стихійні процеси та суб'єктивні фактори, а найскладнішою проблемою узгодження інтересів основних геополітичних гравців є і залишатиметься дотримання, зміцнення й подальший розвиток міжнародного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анилионис, Г.П. Глобальный мир: единый и разделенный. Эволюция теорий глобализации [Текст] / Г.П. Анилионис, Н.А. Зотова. — М.: Международные отношения, 2005. - 419 с.,с.83
2. Мальський, М.З. Теорія міжнародних відносин: підручник [Текст] / М.З. Мальський, М.М. Мацях. — К. : Знання, 2011. — 406 с. — С. 353
3. Марчук, В. П. Еволюція розуміння концепту «міжнародний порядок» епістемологічними спільнотами [Текст] / В. П. Марчук // Гілея: науковий вісник. - 2015. - Вип. 101. - С. 427-432. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_101_115
4. Хоффманн, С. После холодной войны, международные институты и государственные стратегии в Европе, 1989-1991 гг. [Электронный ресурс] / Роберт О. Кеохейн; Джозеф С. Най; Стэнли Хоффманн. Перевод В. Хандл // Перспективы. – 1994. – № 3. – С. 163-166. – Режим доступа: https://www.jstor.org/stable/23615766?seq=1#page_scan_tab_contents

УДК 338:14:343.37

Зеленський Микола

Науковий керівник – доктор економічних наук,
професор Ушкаренко Ю.В.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. Тіньова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство. Вона є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних та фізичних осіб.З проблемами

присутності тіньової економіки стикаються майже всі країни світу. В одних її обсяги фіксуються на рівні, що не має значного впливу на економіку, а в інших свідченням існування відтворювальної системи тіньових економічних відносин. До другої категорії, на жаль, відноситься Україна, обсяги тіньової економіки якої за різними джерелами фіксуються на рівні 20-50% ВВП [1].

Аналіз останніх досліджень. Актуальність і гостроту цієї проблематики підтверджують наукові дослідження таких відомих вітчизняних учених, як В.Андрущенко, А. Базилюка, О. Барановського, В. Бородюка, В.Буряковського, З. Варналія, О. Гаврилюка, М. Єрмошенка, І. Іващука, С.Коваленка, А. Крисоватого, В. Мандибури, І.Мазура, В. Поповича і т.д. Праці цих учених охоплюють широке коло питань щодо рівня тінізації економіки України. Разом із тим піднята проблематика залишається актуальною для подальших досліджень, адже національна економіка постійно розвивається, а процеси функціонування тіньової економіки, як постійні, так і дискретні, весь час знаходяться під впливом різних вагомих чинників [2, с. 37].

Мета дослідження полягає в теоретичному узагальненні та обґрунтуванні практичних засад дослідження механізму формування тіньових фінансових ресурсів і виробленні фінансової стратегії обмеження масштабів тіньової економіки в державі.

Виклад основного матеріалу. Тіньова економіка в Україні – результат системної кризи економіки, що виникла через невідповідність методів здійснення ринкових перетворень. Поширення тіньової економіки в Україні відбулося на базі руйнації чинних розподільних відносин і побудови нових, які істотно порушили усталений баланс інтересів суб'єктів економіки, паритетність розвитку окремих її сфер, мотивацію ефективного господарювання.

У цілому ж, якщо зробити спробу комплексно розглянути проблему тінізації економіки в Україні, то можна виділити низку об'єктивних факторів, які пояснюють такі значні обсяги тіньової економіки:

- неефективне адміністрування податків;
- недостатня прозорість податкового законодавства й постійне внесення змін до нього;
- недосконалість бюджетної системи;
- утручання владних структур усіх рівнів у діяльність суб'єктів господарювання;
- корупція в органах державної влади та місцевого самоврядування.
- низький рівень життя соціальної захищеності абсолютної більшості населення.
- політична нестабільність у державі.

Нестабільність законодавства, бюрократизм у прийнятті рішень місцевими та центральними органами влади, невизначеність прав і взаємних обов'язків держави та суб'єктів підприємницької діяльності, нерегульованість та суперечливість нормативних актів, які видаються різними відомствами, обумовлюють «сприятливе середовище» для існування, а в окремих випадках, для зростання тіньового сектору економіки [3].

Об'єкти тіньової економіки, які підлягають оподаткуванню, збільшують свої доходи шляхом свідомого «перекручування» офіційних даних про реальні розміри витрат і прибутків в офіційній економіці та приховування даних про витрати й прибутки в незаконній діяльності. Це характерно для всіх структур тіньової економіки. За окремими оцінками, розвиток тіньової економіки в Україні (за відсутності конкурентоспроможного державного сектору й ринку приватних товаровиробників) може спричинити:

- локалізацію окремих ринків унаслідок поділу сфер економічного впливу;
- проникнення кримінальних елементів навіть у ті частини суспільства, що ще не причетні до нелегального бізнесу;
- ігнорування громадянами чинного законодавства;

- відсутність накопичень капіталу, який би можна було використовувати для інвестування в економіку України.

Беручи до уваги вищезазначені негативні фактори, незважаючи на те, що економіка України впродовж 2016 року знов пройшла стрес-тестування на стійкість до негативних змін (шоків), тенденція до скорочення рівня тіньової економіки, започаткована в другій половині 2015 року, збереглась. За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку в 2016 році рівень тіньової економіки склав 41% від офіційного ВВП, що на 5 в.п. менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 року [4].

Одна з головних загроз, які несе в собі тіньова економіка, полягає у спотворенні законів ринку, а, отже, основ побудови збалансованої економічної системи, спричиняючи блокування дієвості інструментів і механізмів управління соціально-економічним розвитком країни. Тому зусилля Уряду країни мають концентруватися на запровадженні заходів, спрямованих на мінімізацію впливу системних чинників тінізації економіки, які залишаються актуальними, а саме:

- низька ефективність держави в забезпеченні інституційних основ розвитку конкурентоспроможної економіки;
- високий рівень корупції (за даними рейтингу “Індекс сприйняття корупції 2015” за рівнем корупції Україна посідає 130 місце із 168 країн)[4].

В умовах інформаційного суспільства, становлення якого відбувається в Україні, уже існує таке поняття, як комунікаційна тінь – економічна діяльність, зумовлена новітніми технологічними досягненнями, яка не лише не підпадає під дію чинного законодавства та обліку офіційної статистики, а й подібно до факторів «третьої хвилі» (Е.Тоффлер) не може бути оцінена за якимось уже відомим механізмом ціноутворення, а отже, і податкові надходження з такої діяльності складно визначити. Вона пов'язана з Інтернет-мережею, де все, що купується й продається, дуже складно піддається обліку і контролю.

Пріоритетами детінізації економіки в контексті реалізації економічних реформ є детінізація фінансових потоків та легалізація ринку праці, а саме:

1. Посилення ринкового регулювання економіки та проведення антикорупційної реформи.

2. Податкова реформа має бути направлена на реалізацію наступних пріоритетів:

- забезпечення всім суб'єктам господарювання однакових умов оподаткування;

- зменшення податкового навантаження;

- забезпечення ефективного податкового адміністрування та стабільності державних фінансів.

3. Реформа банківської системи:

- унесення змін до законодавства щодо забезпечення розкриття інформації про власників банків та небанківських фінансових установ;

- підвищення прозорості діяльності Національного банку України щодо рефінансування банків, гнучкого валютного курсоутворення;

- відмова від націоналізованих банків, що є комерційно життєздатними й можуть бути продані за справедливою вартістю;

- протидія відпливу вітчизняного капіталу до низькоподаткових країн, розбудова ефективної системи повернення з-за кордону коштів та активів, отриманих злочинним шляхом внаслідок операцій із легалізації коштів та фінансування тероризму.

4. Реформа ринку праці.

5. Судова реформа має бути направлена на забезпечення гарантій справедливого суду та виконання судових рішень, захист прав власності, боротьбу з рейдерством [1].

Найважливішим напрямом боротьби з «чорною» економікою є суворе дотримання законності в діяльності всіх ланок управлінського апарату, викорінення корупції в органах державної влади на всіх її рівнях. Необхідно істотно зміцнити довіру до влади шляхом ефективного захисту населення від

різного роду фінансових шахрайств, надійного захисту його заощаджень, капіталів і самого інституту приватної власності.

Висновки. Отже, «тіньова» економіка негативно впливає на соціально-економічний розвиток суспільства. Вона зумовлює макроекономічні диспропорції та структурні деформації суспільно-економічного розвитку, істотно впливає на соціальні процеси, які відбуваються в трансформаційному суспільстві.

На нашу думку, основною метою детінізації економіки України є створення необхідних умов для покращення інвестиційного клімату, зниження податкового та регулятивного тиску на підприємницьку діяльність, захист прав власності та трудових відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) // Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://icps.com.ua/publications/aperiodic/html>.
2. Новікова К.І. Вплив тіньової економіки на фінансову безпеку держави/К.І.Новікова, А.В.Ільїна // Держава та регіони. – 2011. – №4.–С.36 - 41.
3. Особливості розвитку тіньової економіки в Україні.[Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://5fan.ru/wievjob.php?id=80284>
4. Тенденції тіньової економіки в Україні 2016 року [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=ee79c009-bee1-4f5e-a275-c2be8fae5875>

ТЕОРІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЯК НАУКИ

Сучасний стан розвитку України як незалежної, демократичної, соціальної та правової держави відзначається об'єктивною необхідністю здійснення ефективної кримінально-правової політики та реформування кримінального законодавства, оскільки історичні події 2013–2016 рр. (Революція Гідності, окупація АР Крим і частин Донецької та Луганської областей) збільшили вимоги суспільства в демократизації кримінального процесу та відновлення довіри до органів, які його здійснюють.

Кримінально-правова політика, її окремі проблеми та основні напрями формування й реалізації є предметом дослідження таких провідних українських учених-криміналістів, як В. І. Борисов, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, А. А. Митрофанов, П. Л. Фріс та ін.

В українській кримінально-правовій теорії поняття «кримінально-правова політика» і «політика сфері боротьби зі злочинністю» розглядаються як окремі феномени, і фактично не існує суперечностей стосовно розуміння змісту цих понять. Зокрема, кримінально-правова політика визначається як системоутворювальний елемент політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, що розробляє стратегію й тактику, формулює основні завдання, принципи, напрями й цілі кримінально-правового впливу на злочинність, виробляє засоби їх досягнення й відбивається в нормах законодавства про кримінальну відповідальність, практиці їх застосування, актах офіційного тлумачення Конституційним Судом України кримінально-правових норм, постановках Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду

цивільних і кримінальних справ із питань застосування спеціалізованими судами законодавства про кримінальну відповідальність, судових рішеннях Верховного Суду України з приводу неоднакового застосування норм матеріального права (складові кримінально-правової політики) [1, с. 60]. При цьому питання про наукову приналежність кримінально-правової політики в українській науковій літературі не обговорювалося.

Кримінально-правова політика вивчає можливості, розробляє механізми вирішення питання охорони найважливіших суспільних відносин, благ та інтересів виключно за допомогою кримінального права.

Безперечно, що зміст кримінально-правової політики визначається тими завданнями, які стоять перед цим напрямом політики у сфері боротьби зі злочинністю. Зрозуміло, що одна з головних цілей кримінально-правової політики – це зниження рівня злочинності в країні. Однак, як зазначає П.Л.Фріс, на відповідних етапах розвитку суспільства вона може трансформуватися в ціль стабілізації злочинності або навіть у зниженні темпів її росту. Основна мета складається з окремих елементів, якими виступають цілі в різних напрямках кримінально-правової політики. При цьому для різних напрямків, цілі можуть визначатися по-різному – для одних зниження злочинності, для других – стабілізація, для третіх – зменшення динаміки приросту. Можлива відповідна диференціація і в середині кожного напрямку.

Система основних цілей кримінально-правової політики може бути структурована так:

- зниження рівня злочинності в країні;
- прийняття під кримінально-правову охорону найважливіших суспільних відносин, благ та інтересів, які мають загально-суспільне значення;
- притягнення до відповідальності всіх осіб, які вчинили порушення кримінально-правових приписів і не користуються правом на звільнення від кримінальної відповідальності;

- звільнення від кримінальної відповідальності максимально можливого кола осіб, притягнення до відповідальності яких не може вважатися відповідним, виходячи з мети спеціальної превенції;
- призначення покарання, яке є відповідним ступеню суспільної небезпеки діяння та особи винного;
- економія кримінальної репресії;
- попередження злочинності (загальна та спеціальна превенція) на підставі здійснення максимального впливу на осіб з нестійкою морально-правовою установкою;
- формування правосвідомості громадян [1, с. 47-48].

Предмет кримінально-правової політики становлять:

- основні принципи кримінально-правового впливу на злочинність;
- установлення кола суспільно небезпечних діянь, що визнаються злочинними (криміналізація), і виключення тих або інших діянь із числа злочинів (декриміналізація);
- установлення характеру караності суспільно небезпечних діянь (пеналізація і депеналізація), умов звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання, зниження покарання нижче межі, передбаченої нормою кримінального закону, або заміна тяжких його видів менш тяжкими;
- визначення альтернативних покаранню заходів кримінального характеру (замінених заходів), а також тих, що застосовуються разом із покаранням (підкріпчених заходів);
- тлумачення законодавства в галузі боротьби зі злочинністю з метою з'ясування й роз'яснення його точного значення;
- діяльність правоохоронних органів щодо застосування норм й інститутів кримінального закону, з'ясування їх ефективності;
- визначення шляхів підвищення ефективності впливу кримінально-правових заходів на правосвідомість населення (правове виховання).

Враховуючи те, що вихідними моментами для визначення тієї чи іншої галузевої науки як самостійної слід вважати:

- наявність власної сфери об'єктивної дійсності, щодо якої здійснюється аналіз (предмета науки);
- наявність розробленої теорії;
- наявність власної внутрішньої структури;

можна стверджувати, що кримінально-правова політика цілком сформована як наука.

Ф. фон Ліст, визначаючи місце кримінально-правової політики в системі наук, зазначав: «Кримінальна політика означає систематичне зібрання тих основних положень, відповідно до яких держава повинна вести боротьбу зі злочинністю при посередництві покарання й суміжних йому встановлень» [2, с. 7]. І далі: «До науки кримінального права відповідно до змісту цього вислову входить у будь-якому випадку тільки правовий розгляд злочину і покарання» [2, с. 8]. Таким чином, політика вивчає об'єктивні потреби держави, тоді як законодавство розробляє нормативний механізм задоволення цих потреб.

За останні десятиріччя в Україні і в інших країнах – республіках колишнього СРСР здійснено низку досліджень, спрямованих на розробку як політики у сфері боротьби зі злочинністю у цілому, так і кримінально-правової політики зокрема. Однак слід зазначити, що у своїй більшості дослідники зосереджували увагу скоріше на кримінально-правовій політиці, ніж на політиці у сфері боротьби зі злочинністю в цілому. При цьому перша досліджувалася як загалом, так і в розрізі окремих її напрямів. Дослідженню було піддано окремі її елементи – завдання, напрями, методи та ін. Накопичений теоретичний матеріал дозволив підійти до розробки доктрини кримінально-правової політики, що, без сумніву, є вінцем наукового пошуку. Усе це дає підстави стверджувати, що в нашій країні створена теорія кримінально-правової політики як самостійний науково обґрунтований напрям. Разом з тим, як і у будь-якій іншій науці в цьому випадку немає меж

для дослідження. Особливо це торкається суспільних наук, які залежні від соціуму, що перебуває в постійному розвитку та видозміні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисов В. І. Правова доктрина України. Т. 5. Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. І. Борисов, П. Л. Фріс. – Х. : Право, 2013. – 1240 с.
2. Франц фон Лист. Задачи уголовной политики. Преступление как социально-патологическое явление / Ф. фон Лист. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 103 с.
3. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України [Текст]: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / П. Л. Фріс; Прикарпатський ЮІ МВС України. – Київ, 2005. – 440 с.

УДК 334.722

Каур Аліса

Науковий керівник – старший викладач Чмут А.В.

ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Сучасна економіка України функціонує за ринкових відносин, основною ознакою яких є розвиток корпоративного сектору. Стійкі кризові процеси в українській економіці в більшості пов'язані з проблемами формування нового типу відносин – корпоративних. Важливим аспектом їх вирішення є впровадження ефективної системи корпоративного управління.

Метою роботи є визначення проблем розвитку корпоративних відносин, шляхи їх вирішення.

Існує значна кількість підходів до визначення сутності поняття «корпоративне управління», яке досліджували у своїх працях: Гриньова В. Шлейфер А., Вішна Р.В., Штерн Г.Ю., Довгань Л.Є.

Кожне з наявних визначень сутності «корпоративного управління» акцентує увагу на окремих сторонах та проявах управління сучасними корпораціями. Враховуючи це, можна окреслити певні домінуючі особливості в трактуванні сутності корпоративного управління (табл. 1).

Таблиця 1.

Домінуючі підходи в трактування сутності поняття «корпоративне управління» в науковій літературі

Ознака	Домінуючий підхід
Фокус сприйняття	Система
Об'єкт корпоративного управління	Корпоративні права
Домінуючі суб'єкти	Акціонери, вище керівництво, інші зацікавлені особи.
Функції корпоративного управління	Реалізація прав і обов'язків, управління корпоративними правами
Цілі корпоративного управління	Баланс інтересів суб'єктів корпоративного управління

Варто зазначити, що корпоративне управління як категорія є складна система економічних відносин, яка включає безліч внутрішніх і зовнішніх елементів. Це певна цілісна система, за допомогою якої спрямовують та контролюють діяльність господарського товариства. У межах цієї системи визначається: як інвестори здійснюють контроль за діяльністю менеджерів; яку відповідальність несуть менеджери перед інвесторами за результати діяльності товариства [3, с.56].

Правильна система корпоративного управління дозволяє інвесторам бути впевненими в тому, що керівництво товариства розумно використовує їхні інвестиції для фінансово-господарської діяльності, стимулює збільшення вартості частки участі інвесторів в акціонерному капіталі товариства.

В Україні налічувалось 1121,3 тис. суб'єктів господарювання різних форм. Акціонерні товариства становили близько 1,4% кількості всіх суб'єктів. Кількість акціонерних товариств за 2011-2015р.р. зменшилась майже на 18%. У структурі акціонерних товариств спостерігається тенденція до збільшення кількості публічних акціонерних товариств (на 20% в порівнянні з 2011 р.р.). Значно зменшилася за 5 років кількість підприємств,

що офіційно зареєстровані як корпорації (з 627 до 560 одиниць або зменшились на 10,7%). Також значно зменшилася кількість суб'єктів, яких відносять до інших об'єднань юридичних осіб (- 20,4%) та кількість концернів (-13%) [5].

Негативно на процес розвитку корпоративного управління в нашій країні впливає політизація інституційного середовища, яка проявляється в переплетінні політичних правил гри з економічними, що стало наслідком злиття фінансово-економічних та політичних інтересів. Причину концентрації власності деякі дослідники вбачають у прагненні до ефективності в нестійкому розбалансованому зовнішньому середовищі, наслідком чого може стати зниження конфлікту інтересів. Фактично це шлях поступового виведення за межі корпоративних процесів інших учасників. Саме тому штучно створені в процесі приватизації компанії перетворилися на компанії з істотно сконцентрованою власністю. У боротьбі за корпоративний контроль головну роль відіграють політичні зв'язки, належність до певної партії та підтримка влади [2 с.83].

Загалом існує ряд порушень прав суб'єктів корпоративного управління, які домінують в Україні. Серед основних можна виділити - нерівноправність різних груп акціонерів з погляду дотримання їхніх майнових і немайнових прав та низький рівень відкритості діяльності вітчизняних акціонерних товариств. Значна частина вітчизняних корпорацій обмежується оприлюдненням тільки інформації, передбаченої чинним законодавством, ігноруючи роль фінансової комунікації в корпоративному менеджменті.

Також можна виділити проблему отримання окремими групами мажоритарних акціонерів «доходів від контролю», а не дивідендів та курсових різниць.

Незважаючи на ці недоліки, становлення теоретичної платформи корпоративного управління в Україні більшою мірою завершена. Такий висновок можна зробити з того, що вже прийнята низка законів, підзаконних актів, корпоративних кодексів, які знову ж таки не відіграють своїєї

фактичної ролі, тому залишається багато проблем, котрі потребують вирішення. Наприклад, незрілість суб'єктів корпоративного управління в Україні призводить до того, що суттєво змінюється зміст різних механізмів корпоративного управління. Дискримінаційна поведінка керівників здійснюється в інтересах менеджерів та осіб, які зацікавлені в їхній діяльності. Це державна бюрократія, політична еліта, кримінальні авторитети. Але акціонери, працівники, держава зазнають шкоди через недоотримання своїх зароблених коштів. А головною метою менеджера і є саме приховати доходи від держави.

Аналіз особливостей становлення та розвитку корпоративного управління в Україні свідчить про необхідність заходів щодо запровадження вдосконалення вітчизняної моделі корпоративного управління стимулювання :формування сильного приватного сектору, сприяння забезпечення прав акціонерів та законів, які будуть регулювати їх діяльність, підвищення ролі наглядових рад у процесі стратегічного планування, поширення інформації щодо складу членів керівних органів, підвищення загальної правової і політичної культури. Також слід розробляти шляхи для розвитку та вдосконалення моделі корпоративного управління на основі впровадження елементів демократизації, тобто участі самих працівників у розвитку та управлінні компанією.

Таким чином, система корпоративного управління дає можливість підприємству належним чином представляти й захищати інтереси своїх інвесторів. Це означає, що необхідними складовими такої системи повинні бути відповідні форми контролю та мотивації органів управління зі сторони власників, чітко розроблена організаційна структура підприємства, яка саме дозволить забезпечити ефективну роботу й забезпечить інтереси всіх сторін через гармонізацію функцій володіння та управління корпорацією.

Саме за допомогою системи корпоративного управління підприємці мають змогу належним чином представляти й захищати свої інтереси, забезпечувати ефективну роботу компанії на ринку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Близнюк О.П. Сучасні тенденції розвитку акціонерних товариств в Україні // О. П. Близнюк, Т. О. Сідорова, В. А. Зубов – Харків, 2013. С.155-163
2. Довгань Л.Є. Корпоративне управління: навч посіб./ Л.Є. Довгань, В.В. Пастухова – К.: Кондор, - 2007.-174 с.
3. Небава М. І. Теорія корпоративного управління: вузлові питання. Навчальний посібник // М.І. Небава. – К.: Центр навчальної літератури, - 2014. – 295 с.
4. Ридван Н.В. Організація корпоративного управління на підприємстві// Н.В. Ридван. – Харків, - 2013.- 254 с.
5. Статистичний збірник. «Україна у цифрах» 2015 / Держ. комітет статистики України ; ред. О. Е. Осауленко. — К. : Техніка, 2016.

УДК 342.56

Колесник Анастасія

**Науковий керівник – кандидат філософських наук,
доцент Задорожня Н.О.**

ПРАВОСУДДЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Україна, як проголошено в Конституції України, є демократичною, правовою державою. Однією з фундаментальних засад демократичного суспільства є незалежність судів і суддів. Загальновизнано, що вказана засада є передумовою верховенства права та основоположною гарантією справедливого суду.

Система правосуддя в Україні за своїм змістом та цінностями має мало спільного із судовими системами розвинених країн Європи і світу. Рівень довіри до неї в Україні найнижчий в Європі та один із найнижчих у світі. Відповідно до результатів останнього національного опитування (липень

2015 року) лише 5% громадян довіряють судам, не довіряють — 79%. Рівень довіри до прокуратури, хоч і вищий, але теж критично низький — лише 8%, тоді як не довіряють прокурорам 77% [4, с. 25].

Будь-які спроби реформувати суди впродовж останніх двадцяти років у кінцевому підсумку не дали успіху. Україна не може похвалитися ефективною, чесною і справедливою системою правосуддя.

Роль суду в суспільстві повинна бути переосмислена з позицій конституційних та міжнародних правових стандартів — як органу захисту прав людини та основних свобод, що діє на принципах справедливості, незалежності, доступності й відкритості. Особливу увагу необхідно звернути на вдосконалення законодавства та практики у сфері виконання судових рішень. Виходячи з наведеного, судова реформа має забезпечити незалежність судів і суддів та створити умови для здійснення об'єктивного, неупередженого правосуддя.

Зважаючи на те, що основні засади судоустрою та статусу суддів закріплені в Конституції України, необхідно забезпечити врахування міжнародних стандартів у сфері судочинства під час внесення змін до Конституції України. Відповідно до Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» визначено правові та організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності й звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги та з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості [3]. Вирішення проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави.

За даними досліджень Індексу сприйняття корупції, що проводяться Transparency International, українці вважають свою державу однією з найбільш корумпованих у світі: у 2012 р. і 2013 р. вона посідала 144 місце із

176 країн, у яких проводилися дослідження [5].

Такий високий показник сприйняття корупції громадянами пояснюється відсутністю дієвих реформ у сфері протидії корупції та неефективною діяльністю органів правопорядку щодо виявлення корупційних правопорушень і притягнення винуватців до відповідальності, про що свідчить, зокрема, незадовільне виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо запровадження антикорупційних стандартів: з 25 рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), наданих за результатами першого і другого раундів оцінки, лише 13 рекомендацій виконано, незважаючи на шість років роботи і три раунди оцінювання прогресу, а з 16 рекомендацій, наданих за результатами третього раунду, виконано лише три. Згідно із судовим індексом, який визначається Європейською бізнес-асоціацією, судова влада дискредитувала себе також в очах бізнес-середовища: за всіма складовими індексу оцінка судочинства в Україні є негативною.

Аналізуючи Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» 2016 року, можна зробити висновок, що метою запропонованих змін є вдосконалення конституційних основ правосуддя для забезпечення кожному громадянину права на справедливий судовий розгляд його справи незалежним і неупередженим судом у визначені терміни на основі принципу верховенства права. Зокрема, закон передбачає деполітизацію судової влади, підвищення вимог і професійних стандартів для суддівського корпусу, обмеження імунітету суддів до функціонального, оптимізацію системи судоустрою [1].

Проаналізувавши на рівні нормативно-правових актів спроби здійснити судову реформу в Україні з часу проголошення незалежності, можна дійти висновку, що кожна нова влада намагалася провести судову реформу на свій лад. Крім того, до складу робочих груп із проведення судово-правової реформи обов'язково включалися представники чинної влади.

Вивчаючи міжнародний досвід проведення судових реформ, можна

зробити логічний висновок, що до роботи у відповідній робочій групі з судової реформи слід залучати винятково авторитетних науковців, теоретиків, практиків, викладачів, а не представників влади. Напрацьовані засади реформування судової системи базувалися б на оптимальних взаємоприйнятних умовах, якими б керувалися наступні політичні групи, що прийдуть до влади. Необхідно також обов'язково враховувати суспільну думку, що акцентує увагу на наявних проблемних питаннях, адже саме представники громадськості найчастіше є користувачами послуг, що надаються судовими органами держави.

Реформування системи судочинства в Україні стикається з багатьма об'єктивними й суб'єктивними труднощами, спричиненими низкою чинників суспільно-політичного, економічного, ментального та іншого характеру, тяжким радянським спадком, зовнішнім втручанням тощо. Перед вітчизняною судовою та правовою системами загалом стоять сьогодні надзвичайно складні завдання – віднайти оптимальне співвідношення між безліччю суперечливих тенденцій, пов'язаних, зокрема, зі збереженням власних правових традицій та потребою відповідати вимогам часу, долученням до європейських цінностей [2].

Отже, оновлена уніфікована система здійснення правосуддя має максимально наблизити систему судоустрою України до європейських стандартів та забезпечити дотримання принципів справедливості та верховенства права незалежно від співвідношення політичних сил у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

3. Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 № 1188-VII [Текст] // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 23. – Ст. 870.
4. Оновлення Конституції як завершення революції [Текст] / А.Барікова, К. Давиденко, Я. Журба, Ю. Кириченко, І. Коліушко, Р. Куйбіда; Міжнародний центр перспективних досліджень. – К, 2015. – 72 с.
5. Результати дослідження «Барометра Світової Корупції» (Global Corruption Barometer). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/research/gcb/overview>.

УДК: 342.2

Мартінова Анна

Науковий керівник – старший викладач Томіліна Ю.Є.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ

Особливості організації влади історично мінливі й залежать від багатьох чинників. Категорія форми держави дає загальне уявлення про особливості організації державної влади, порядок утворення державних органів і специфіку їх відносин між собою і населенням, про особливості методів, прийомів, що використовуються державною владою у відносинах із суспільством і його різноманітними інститутами.

Одним із важливих елементів форм держави вважають форму державного устрою, яка характеризує внутрішню будову держави, територіальну організацію влади та спосіб розподілу території держави на адміністративно-територіальні одиниці, взаємодію між ними в межах держави. Це спосіб відносин її територіальних утворень (складових), закріплений конституцією. Форма державного устрою має самостійний

характер, здебільшого визначаючись наявними традиціями, історичними особливостями виникнення й розвитку держави.

У сучасній науці опубліковано значна кількість наукових досліджень, присвячених питанням адміністративно-територіального устрою. Заслужують на увагу публікації Данилова С.Ю., Кириченко В.М., Комарова С.О., Копиленко О.П., Макуєва Р.Х., Машкова А.Д., Петришина О.В., Саханенко С.Є., Тація В.Я., Цвіка М.В., Чиркіна В.Є. та інших.

Вперше питанням щодо факторів, які впливають на устрій держави, у XVIII ст. зацікавився Ш.-Л. Монтеस्क'є. До них філософ відносив географічні умови, релігію, політичні традиції народів тощо. Прикладом такого ставлення автора до факторів впливу, зокрема до географічних, є думка про те, що для держав, які займають досить велику площу, найбільш прийнятною формою держави є монархія. Самодержавство як форма існування народу здатна забезпечити порядок та тривалість свого існування тільки за умов унітаризму – абсолютного підпорядкування місцевої влади центру. Сам Монтеस्क'є віддає перевагу федеральному устрою, при якому можна врахувати особливості історичного розвитку, національного менталітету, віросповідання всіх народів у межах однієї держави та надати їм можливість самостійно вирішувати певні питання.

У сучасній вітчизняній і зарубіжній теорії держави немає єдиної загальновизнаної думки про те, що таке форма державного устрою. Так, В. Новик вважає, що адміністративно-територіальний устрій – це «система територіальної локалізації управлінських функцій держави» [5, с. 43]. Для С.Саханенко – це, в першу чергу, «взаємовідносини між державою та її територіальними одиницями, а також останніх між собою» [6, с. 47].

Найбільшого поширення набуло визначення форми державного устрою як внутрішньої побудови держави, яка розглядає її з погляду розподілу державної влади та державного суверенітету в центрі та на місцях. Так адміністративно-територіальний устрій постає як структурована система

територіального розподілу владних повноважень. Це рівень адміністративно-територіальної структури, відповідно до якого здійснюється організація та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Оскільки народ як джерело влади є неподільним, то доцільно говорити не про територіальний розподіл влади як такої, а лише окремих владних повноважень. Здійснення, передбачених законодавством країни, владних повноважень є чітко обмеженим як у правовому, так і територіальному (кожна адміністративно-територіальна одиниця характеризується територіально визначеними межами та місцем перебування (концентрації) управлінських структур) сенсі.

Отже, можна стверджувати, що форма державного устрою – це один із елементів форми держави, який визначає територіальну організацію держави, спосіб поділу території держави на складові частини та порядок їх взаємовідносин між собою і з державною у цілому [3, с. 97].

Учені теорії права і держави розрізняють просту та складну форми державного устрою.

Проста (унітарна) держава — це єдина цілісна держава, територія якої поділяється на адміністративно-територіальні одиниці, що не мають статусу державних утворень і не володіють суверенними правами [2, с.112]. Характерними ознаками унітарної держави є конституція, яка діє на території всієї країни; єдина система органів – глава держави, законодавчий орган, як правило, уряд (за яким закріплено право видавати нормативно-правові акти з будь-якого питання) та виконавчий орган (парламент); система судових органів та законодавства; державна символіка; також до істотних умов можна віднести відсутність самостійності адміністративно-територіальних одиниць тощо.

Унітарна форма держави є найпоширенішою у світі. Прикладами можуть слугувати такі держави як Італія, Швеція, Франція, Велика Британія, Данія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія, Угорщина, Болгарія, Польща, Україна, Китай, Японія тощо.

Складна (союзна) держава – це держава, яка формується з відокремлених державних утворень, що мають суверенітет і всі ознаки державності. До такої форми держави належать: федерація, конфедерація, а за твердженням деяких авторів ще й імперія.

Федеративна держава – це держава, територіальні частини якої (суб'єкти федерації – республіки, штати, землі тощо) мають певні ознаки державного суверенітету, зокрема, вони можуть мати своє законодавство, судову систему, самостійні органи управління тощо. Федералізм – це друга найпоширеніша форма державного устрою у світі, що знаходиться в постійному розвитку. Про це свідчить тенденція збільшення федерацій (у 1800 році — 3 федерації, у 1900 — 6, у 1950 — 13, у 2010 году — 26 федерацій; на сьогодні на держави з федеративним устроєм припадає більш ніж 30% країн. Прикладами таких держав є Німеччина, Австрія, Росія, США, Ірак, Індія, Бразилія, Мексика, Аргентина, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Об'єднані Арабські Емірати та інші[1].

Конфедерація – це тимчасове об'єднання самостійних держав для досягнення конкретної мети, переважно зовнішньополітичної або військової (наприклад, завоювання незалежності). У конфедерації немає єдиної (або подвійної) системи органів, законодавства, території, суверенітету, громадянства, єдиної грошової системи (фінансова система конфедерації формується з внесків її членів)[4, с. 74]. Така форма держави «не прижилася» у світі. Через процес конфедерації пройшли багато країн, (наприклад, Німеччина, Австро-Угорщина, Швеція, Норвегія, США та інші). Але, як довела практика, це досить не стійка форма державного устрою та з часом країни розпадаються на унітарні (Австро-Угорщина) або перетворюються на федеративні держави (США).

Однак поширення процесів децентралізації та регіоналізації зумовило появу нових, гібридних типів державного устрою. Найбільш широко вживаним терміном для позначення цього феномену є регіоналізовані держави. Слід зазначити, що децентралізація як концепція набуває багатьох

форм, зважаючи на історію країн, їхні географічні особливості, рівні розвитку, культури й підходи до державного управління. Регіональні утворення таких держав істотно відрізняються від суб'єктів федерації. Насамперед, відмінності полягають в обсязі їх повноважень: він є суттєво меншим, ніж у федеральній одиниці. Крім того, за характером передана ним компетенція є менш значущою. Прикладом таких країн є Данія, Італія, Іспанія.

На нашу думку, усі наведені визначення адміністративно-територіального устрою мають раціональні підходи щодо його визначення, але з урахуванням реалій сучасності треба в першу чергу звернути увагу на взаємовідносини між центром та адміністративними одиницями, розмежування їхніх повноважень, надання самостійності місцевим громадам. Адже держава може вважатися правовою лише за умов забезпечення двох принципів: оптимального розподілу владних повноважень та організації зв'язку між владою та народом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данилов С.Ю. Федерализм в третьем тысячелетии: трудности и достижения[Электронный ресурс]/ С.Ю. Данилов. // Современное право. – 2012. – № 2. –С. 19-25.– Режим доступа: <http://naukarus.com/federalizm-v-tretem-tysyacheletii-trudnosti-i-dostizheniya>.
2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2011. — 584 с. – С. 112.
3. Кириченко В.М. Термінологічний словник з правознавства [Текст]: навч.посіб. /В.М.Кириченко, О.В.Кириченко– К.: Центр учбової літератури, 2011.– 112 с. – С. 97.
4. Копиленко О.П. Правознавство: навчальний посібник. / О.П. Копиленко. – К.: «ВД «Професіонал», 2007. – 400 с. – С. 74.

5. Новик В. Сучасний стан адміністративно територіального устрою та шляхи його вдосконалення / В. Новик // Вісник НАДУ. – 2004. – № 2. – С. 43–49. – С. 43.
6. Саханенко С.Є. Адміністративно-територіальний та муніципально-територіальний устрій: проблеми співвідношення та реформування / С.Є. Саханенко // Управління сучасним містом. – 2001. – № 4–6. – С. 45–53 – С. 47.

УДК 330.341.1

Матушкіна Анастасія

Науковий керівник – кандидат економічних наук,

доцент Макаренко С.М.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в сучасному світі людський капітал усе більшою мірою стає джерелом життєвої сили й розвитку будь-якого підприємства і суспільства в цілому. Саме людський капітал, а не обладнання й виробничі запаси, є визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств, економічного зростання й ефективності економіки в цілому. Проте до сих пір у економічній літературі уточнюється саме поняття людського капіталу, обговорюються питання пріоритетності інвестицій у людський капітал, вплив людського капіталу на стійкий і конкурентний розвиток. Також заслуговують значної уваги особливості регулювання та розвитку молодіжного ринку праці, так як молодь - це головна рушійна сила сучасного світу. Саме вона перебуває в центрі всіх подій - політичних, економічних, соціальних тощо. Актуальність цих питань у ринковій економіці обумовлена збільшеним інтересом до творчих здібностей молоді, їх активізації, інтелектуальної діяльності, що

збігається із загальною закономірністю розвитку сучасної науки, що й визначило актуальність теми дослідження, її завдання та зміст.

Аналіз останніх досліджень. Фундаментальні основи проблеми зайнятості та державного регулювання молодіжного ринку праці досліджували та обґрунтували у своїх працях С.Бандура, Д.Богиня, І.Бондар, В.Брич, С.Вовканич, В.Геєць, М.Долішній, Т.Заяць, С.Злупка, А.Колота, О.Кузьмін, Г.Купалова, Л.Лисогор, Є.Лібанова, В.Мікловди, В.Нижник, В.Онікієнка, Н.Павловська, Л.Шевчук та інші науковці. Незважаючи на вагомій напрацювання, залишаються проблеми, що потребують додаткового наукового аналізу

Мета дослідження полягає в проведенні аналізу теоретичних засад, практичних та статистичних матеріалів, дослідженні сучасних проблем розвитку молодіжного ринку праці та визначенні шляхів їх вирішення

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років державна політика України спрямована на прискорену інтеграцію в європейське співтовариство й побудову демократичного суспільства, яке б повністю відповідало прийнятим загальносвітовим стандартам. У цьому контексті постає питання про радикальне підвищення місця та ролі інтелектуального потенціалу в соціально-економічній діяльності. Як свідчить світовий досвід, будь-яке сучасне суспільство, країна чи співдружність держав, що прагнуть досягти високого рівня розвитку, приділяють першочергову увагу формуванню та ефективному використанню свого інтелектуального потенціалу.

Рівень розвитку інтелектуального потенціалу посідає центральне місце у формуванні й реалізації загального потенціалу суспільства. До факторів, що визначають рівень розвитку, можна віднести: систему освіти, культуру праці, рівень продуктивності праці і якості, здатність перебудовуватися, мотивацію й інвестиції. Система освіти безпосередньо пов'язана зі збільшенням інтелектуального потенціалу суспільства, оскільки процес придбання нових знань стимулює творчість, пошук нових оригінальних рішень.

Інтелектуальний потенціал суспільства визначається також загальним рівнем культури праці. Відносна відсталість культурного розвитку робочої сили є однією з найбільших перешкод для швидкого технологічного вдосконалення. Вона ускладнює освоєння, адаптацію й подальший розвиток технологій вищого типу. Низький рівень культури праці не дає змогу забезпечити порівняно високу організацію виробництва, певною мірою гальмує інтелектуальний розвиток суспільства.

Більшість ресурсів не є специфічними : капітал, устаткування, матеріальні цінності не можуть бути використані для того, щоб відрізнити один бізнес від іншого по своїй глибинній суті. Найголовніший ресурс, що відрізняє бізнес і що дає вирішальні конкурентні переваги, - це використовувані в ньому специфічні виробничі й управлінські знання [5].

Глобальна економічна криза призвела до загострення ситуації на ринку праці. Однією з найбільш серйозних проблем є скорочення обсягів зайнятості, особливо серед молоді. Відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», до молоді відносяться громадяни України віком від 14 до 35 років. Проблеми працевлаштування молоді мають серйозні соціально економічні наслідки такі як: зростання безробіття; зниження рівня життя; збільшення зовнішньої трудової міграції. Як наслідок Україна у світовому рейтингу за «Індексом щастя» за підсумками 2016 року посіла 132 місце, втративши десять позицій порівняно з 2015 роком.

Згідно з інформацією Федерації профспілок України, близько 60% співвітчизників, які виїжджають за кордон , складають громадяни віком до 35 років, що становить загрозу генофонду країни, сприяє «штучному старінню нації». Серед них до 50% складають люди з вищою освітою. Поточна тенденція свідчить не тільки про збільшення впливу інтелектуально розвинених особистостей серед української молоді, а й про падіння престижу вітчизняної вищої освіти на ринку праці.

Проведений аналіз надрукованих з цієї проблематики наукових праць вітчизняних та закордонних учених [1-5] дозволив виявити, що до сучасних проблем розвитку молодіжного ринку можна віднести:

- слабку професійну орієнтацію молоді. При вступі до вищих навчальних закладів увага звертається на престиж спеціальності, а не на перспективу подальшого працевлаштування. Це призводить до жорсткої конкуренції молодих фахівців на ринку праці, відсутність можливості щодо самореалізації і, як наслідок, міграція за кордон; роботодавці не зацікавлені брати на роботу випускників через відсутність досвіду; діяльність більшості підприємств спрямована на самозбереження і виживання, а не на розширення виробництва, залучення нових, молодих та перспективних фахівців; навчання за кордоном є більш перспективним; молодь не бачить перспектив самореалізації в Україні.

За даними Державної служби статистики України за 9 місяців минулого року рівень зайнятості серед осіб у віці 25-29 років становив 70,1% та був вищим, ніж у середньому серед усіх вікових груп (56,5%), а серед осіб віком 15-24 роки цей показник склав лише 27,3%. Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), серед молоді у віці 25-29 років за 9 місяців 2016 року становив 11,1%. Серед осіб у віці 15-24 роки цей показник становив 22,8% та був більш як удвічі вищий, ніж серед усіх вікових груп. Високий рівень безробіття обумовлений тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи. У середньому по країнах ЄС рівень безробіття серед молоді у віці 15-24 роки становив 18,6%.

Для вирішення проблеми зайнятості і безробіття серед молоді потрібно активізувати роботу щодо розроблення та впровадження проектів, які орієнтовані на фінансування активних заходів сприяння зайнятості серед молоді; проводити дослідження ринку праці з метою визначення перспективних спеціальностей, професійних навичок та рівня кваліфікації, які будуть користуватися попитом, та направити відповідні джерела

фінансування з Державного та місцевих бюджетів України для підготовки фахівців за державним та регіональним замовленням.

Для реалізації запропонованих заходів необхідно об'єднати зусилля центральних та місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, навчальних закладів із метою створення сприятливого підприємницького середовища для розвитку економічної активності молоді.

Висновок. Результати проведеного дослідження дозволяють виділити пріоритетні напрями реформування українського ринку праці: удосконалення системи оплати праці, соціальну підтримку певних груп населення, підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили, сприяння ефективному й доцільному переміщенню працездатного населення, запобігання такого явища, як зростання безробіття через створення нових робочих місць, упровадження механізмів звільнення й перерозподілу зайнятих. Усі ці заходи призведуть до зростання рівня зайнятості, особливо серед молоді, і, як наслідок, подальшого зростання обсягів вітчизняного виробництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дюндін В. Д. Регіональні особливості формування та використання інтелектуального потенціалу суспільства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / В. Д. Дюндін. К., 2010. 19 с.
2. Корчун М. Шляхи підвищення економічної активності та зайнятості молоді на ринку праці України // Україна: аспекти праці. 2008. №3. С.35-39.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua.
4. Ринок праці України у 2010 році: Аналіт-стат. зб. / Державний центр зайнятості України. К., 2011.
5. Шарапа І. В., Макаренко С. М., Олійник Н. М. Підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу як головного критерію

розвитку сільських територій // Економічний простір: Збірник наукових праць. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011. № 47. С. 146-152.

УДК 342.534.2

Селіверстова Валерія

Науковий керівник – кандидат юридичних наук,

доцент Зубенко В.В.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ДЕПУТАТСЬКОГО ІМУНІТЕТУ В УКРАЇНІ ТА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Для України актуальним є питання інституту депутатської недоторканності. З приводу відповідальності народних депутатів розповсюджені доволі критичні погляди. В умовах сьогоденної ситуації закріплені положення про імунітет депутатів потребують модернізації. У контексті євроінтеграційних процесів доцільним є запровадження нововведень у норми українського законодавства щодо статусу парламентарів.

Розвиток будь-якої держави як потужного незламного механізму прямо залежить від особи або колективу, що уособлюють в собі владну верхівку. Орієнтація людської спільноти на ідеали демократичності передбачає пріоритет надання влади колективному органу, що має представницький характер. У державному апараті багатьох країн це місце посідає парламент. Такий загальнодержавний орган має різні назви: Парламент – Великобританія, Італія, Франція, Японія, Індія, Бельгія та ін., Конгрес – в США та країнах Латинської Америки, Рикстаг – в Швеції, Кнесет – в Ізраїлі, національні збори, національна асамблея, народні збори, меджліс, бундестаг і т.д.).

Слугами народу виступають професійні парламентарі – депутати. У кожній країні вони наділені різним за обсягом статусом, що закріплений у

Конституціях. Такий статус може включати поняття депутатського імунітету. У кожній країні він має свої особливості, але застосовується цей правовий інститут з єдиною метою – забезпечення недоторканності депутатів. Необхідним є ознайомлення з різними підходами до регламентування імунітету парламентарів зарубіжних країн для удосконалення вітчизняної моделі.

Однією з найконсервативніших моделей парламентаризму володіє Велика Британія. Положення про депутатський імунітет не закріплено в Конституції, проте цей інститут регламентується нормами інших нормативних актів. Законодавством Великої Британії передбачається сумісництво депутатського мандату з посадою міністра. Інститут депутатського імунітету має певну особливість: поширюється лише на час сесії, а також на період 40 днів до й після неї. У таких країнах як Бельгія, Велике Герцогство Люксембург, Монако також чітко встановлено, що депутатська недоторканність діє протягом сесії [5, с. 463]. У Великій Британії привілеї щодо арешту стосуються лише цивільних справ, на кримінальні провадження вони не поширюються. В Австралії, Іспанії, Ірландії, Мальті, Канаді, Колумбії, Новій Зеландії депутатська недоторканність також стосується лише цивільних справ.

У федеративній країні США, як і в Великій Британії, діє модель двопалатного парламенту. Нижня палата – палата представників, верхня – Сенат. Жоден представник і сенатор не може обіймати будь-які іншу посаду в державному апараті. Депутатський імунітет має в США свої особливості. Депутати обох палат користуються недоторканністю під час перебування на сесіях, а також по дорозі туди і назад в усіх випадках, окрім державної зради, скоєння тяжкого кримінального злочину й порушення громадського спокою. За все сказане ними в промовах чи в дебатах у своїх палатах, ніхто не має права допитувати їх деінде [3]. Цікавою є 27 поправка до Конституції США, яка вступила в силу 18 травня 1992 року та згідно з якою «жоден закон, який змінює розмір винагороди сенаторів і членів Палат представників за їх

службу, не вступить в силу до наступних виборів в Палату представників». Таким чином члени Конгресу США самі собі збільшувати винагороду не можуть [3]. Не можна заарештувати депутата по дорозі до парламенту або в приміщенні парламенту і в таких країнах, як Ірландія і Норвегія.

Необхідно звернути особливу увагу на положення щодо депутатської недоторканності в країні ближнього зарубіжжя – Польщі. Відповідно до Конституції цієї країни депутат не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності без згоди Сейму в період дії депутатського мандата, тобто від дати виборів до закінчення мандата, депутат не може бути затриманий чи заарештований без згоди Сейму, за винятком затримання на місці злочину, якщо його затримання необхідне для забезпечення належного ходу судочинства.

у Конституціях Іспанії, Греції, Франції депутатська недоторканність так само поширюється на весь час повноважень. Багато конституцій передбачають установавання так званого «вічного», або постійного імунітету, окремих депутатів щодо вчинених ними діянь. Так, конституціями Словацької Республіки й Республіки Чехія встановлено, що у випадку відмови парламенту дати згоду на кримінальне переслідування чи арешт депутата «переслідування виключається назавжди» [5, с. 463].

Є ряд країн, у яких згода парламенту на арешт чи притягнення до відповідальності депутата не потрібна. Це стосується випадків учинення державним службовцем протиправних діянь, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі. Такі положення закріплені в Конституціях Фінляндії, Португалії, Македонії, Словенії, Хорватії, Швеції. Існують країни, у яких депутатський імунітет взагалі відсутній. Такими є Нідерланди, Малайзія, Намібія.

Важливим питанням є визначення органу, який наділений повноваженнями щодо зняття імунітету представників народу. У цьому аспекті також відсутня єдність поглядів законодавців. Відомі такі суб'єкти

державної влади, наділені повноваженнями в прийнятті рішення про зняття недоторканності:

1. Парламент, тобто лише після надання його згоди, стає можливим притягнення депутата до відповідальності, його арешт або затримання (Німеччина, Іспанія, Італія та інші).

2. Інші органи або уповноважені особи: палати парламенту або спікер (Франція, Габон, Замбія); верховний суд або спеціальний суд (Чилі, Кіпр); апеляційний суд (Польща, Франція) [4, с. 19].

Цікавим є вирішення питання про імунітет в Німеччині. Регулюється ця сфера Конституцією і регламентом Бундестагу. Відмінність й особливість німецької системи позбавлення недоторканності полягає в тому, що депутати кожного нового скликання Бундестагу приймають своє спільне рішення про порядок розгляду незаконних дій депутатів. Для арешту парламентарія необхідна згода Бундестагу. Але в разі, якщо обранця народу Німеччини затримали під час учинення злочину або протягом наступного дня, він може бути заарештований без будь-якого згоди. Можливість затримання протягом наступного дня - теж особливість системи імунітетів саме Німеччини. Щорічно депутатську недоторканність утрачають у середньому п'ять-шість депутатів Бундестагу.

В Україні питання існування інституту депутатського імунітету виникало неодноразово. У 2016 році був запропонований законопроект щодо зняття депутатської недоторканності, за внесення якого на порядок денний не проголосувала необхідна кількість парламентарів. Це пов'язано з тим, що заклик відмовитися від недоторканності періодично стає лозунгом, який використовується політичними діячами в пропагандистських цілях.

Поштовхом для створення законопроекту про зняття недоторканності стали не вирішені справи щодо вчинення депутатами Верховної Ради України злочинів, за які передбачено покарання.

Відповідно до ст. 80 Конституції України народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або

висловлювання в парламенті та його органах, за винятком образи чи наклепу. Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

Фактично проблему цього питання становить недотримання принципу справедливості й відповідальності. Це пов'язується з низьким рівнем правосвідомості як народу України, так і її політичних представників.

Можливо, доцільно було б запровадити модель депутатської недоторканності, яка передбачала б можливість її використання парламентарями лише під час сесії, а також скасування норми щодо обов'язкового погодження Верховної Ради на притягнення депутатів до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт. Відповідність європейським конституційним стандартам не завершується на їх закріпленні в національному законодавстві, а передбачає також досягнення рівня європейської відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Official website of UK Parliament [Електронний ресурс]. URL: <http://www.parliament.uk/>. (Дата звернення: 18.03.2017).
2. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общ. ред. чл.-корр. РАН, проф. М. В. Баглая, д. ю. н., проф. Ю. И. Лейбо и д. ю. н., проф. Л. М. Энтина. — М.: Норма, 2004. — 832 с.
3. Конституція Сполучених Штатів Америки [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Конституція_США. (Дата звернення: 18.03.2017).
4. Ковриженко Д. Депутатські привілеї: зарубіжний досвід та пропозиції для України. [Текст] / Д. Ковриженко // інф.-аналіт. досл. / Лабораторія законодавчих ініціатив. – м. Київ, 2007.
5. Шаранич С.С. Депутатський імунітет та кримінальна відповідальність: Європейський досвід [Текст] / С.С. Шаранич // Актуальні проблеми

держави і права: матер. наук.-прак. конф. / Національний університет «Одеська юридична академія». - м. Одеса, 2014. – с. 462-467.

УДК:342:340.134

Ситниченко Марія

Науковий керівник – кандидат юридичних наук,

доцент Зубенко В.В.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОПРОЕКТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Становлення правової держави породжує проблеми, які потребують вирішення. Однією з таких є створення нового законодавства, яке більшою мірою відповідало б завданням функціонування й розвитку суспільства й держави. Метою моєї статті є висвітлення проблем законопроекткування.

Закону притаманні непрості властивості, які зумовлюють відповідні вимоги до їх проектування та організації такої діяльності. Законопроектні роботи представляють складний організаційний процес, мають чітку систематизованість і грамотну організацію робіт на всіх етапах розроблення законопроекту, що, безумовно, забезпечує ефективність закону. Важливу роль у забезпеченні ефективності чинного в країні законодавства відіграє експертиза як вже прийнятих законів, так і законопроектів, яка набуває актуальності в сучасний період, оскільки їх кількість і поправки до них збільшується кожного року. Окрім цього, потрібно зацентувати увагу на остаточному результаті такої діяльності (як критерію оцінки ефективності), тобто створення тексту закону, зміст і значення якого будуть зрозумілі не тільки фахівцю в області права, а й пересічному громадянину.

Практика застосування законів свідчить про те, що більшість колізій в правозастосовній діяльності виникає через погану системність правових норм та їх теоретичної обґрунтованості. Юридичне закріплення правових

норм є однією з видів людської діяльності, ефективність якої залежить, у першу чергу від професіоналізму та моральності суб'єктів.

Планування законопроектних робіт – один з елементів наукового забезпечення законотворчого процесу. Велику увагу цьому питанню приділено і в законотворенні інших країн. У Фінляндії в «Програмі уряду по вдосконаленню складання законопроектів» щодо планування сказано таке: «Планування законотворення, прямі та непрямі факти, як і будь-які можливі альтернативи щодо нього, мають бути оцінені для кожної індивідуальної цільової групи. Ця оцінка має враховувати не тільки вплив на державну владу, а й на різні громадські групи, структури бізнесу та виробництва, а також вплив на навколишнє середовище. Без такої оцінки неможливо створити ефективний закон»[1].

Як слушно зазначає Баранов В.М., саме «невизначеність» терміна «концепція законопроекту» є одним із чинників, які знижують ефективність прийняття закону. При цьому він пропонує таку дефініцію: «Концепція законопроекту – відносно автономний прийом юридичної техніки, самостійний початковий етап законотворчості, що є вираженням правових позицій її укладачів у формі спеціально підготовленої науково-практичної прогностичної інформації, яка містить економічно виправдане системне трактування юридично значимої діяльності, механізми правового опосередкування й реалізації, виступає розгорнутим обґрунтуванням необхідності підготовки та прийняття конкретного закону» [2, с. 38].

До основних недоліків законопроектної діяльності концептуального і процедурного характеру можна віднести, у першу чергу, відсутність базових положень та вимог для оцінки результатів такої діяльності. Законопроект повинен відповідати таким критеріям як:

-сучасність – план законопроектної діяльності повинен пропонувати ті законодавчі ініціативи, у реалізації яких є суспільний запит;

- практичність— пропозиція законопроекту повинна бути максимально конкретизованою й мати чітку відповідність із динамікою суспільного розвитку, направленою на ліквідацію існуючих юридичних проблем;

- можливість утілення – у держави повинні бути реальні механізми й можливості реалізувати ті норми права, які пропонують законопроектувальники.

Спеціалісти в області законодавчої техніки неодноразово вказували на необхідність проведення процедур консультації, підкреслюючи, що розробка законопроектів не повинна проходити виключно в рамках державних органів. Однією з головних причин розширення консультативного процесу є необхідність забезпечення широкого визнання закону. Консультації на передпроектній стадії є однією з головних передумов прозорості процесу прийняття рішення. У випадку їх проведення вони повинні відповідати самим високим стандартам відкритості. Проводити підготовку законопроекту повинні ті особи, які володіють фаховими знаннями та практичними навичками.

Протягом тривалого часу вчені, досліджуючи роль законодавчої техніки в процесі правотворчості, не приділяли належної уваги етапу формування концепцій законопроекту, зокрема, обмежуючись констатацією того, що концептуальне закріплення характерних структур та ознак соціальних явищ, які включаються в гіпотезуправових норм, повинне базуватися на чітких науково обґрунтованих правових визначеннях [3, с.25].

Один із найкращих способів підготувати ефективний законопроект- це розробити наукову концепцію на основі якої і написати текст майбутнього закону. Принцип наукової обґрунтованості, полягає в тому, що методи, форми та засоби управління суспільними процесами повинні мати наукову основу й бути перевірені практикою. Реалізація цього принципу можлива тільки при обов'язковому зборі та аналізі економічної, правової та іншої інформації, залученні до розробки нормативно-правових актів як діячів науки, так і практичних працівників, у якості експертів, консультантів[4, с.85].

Недооцінка ідейної, концептуальної основи законотворчості призводить до того, що законодавча діяльність заповнюється слабо підготовленими «законодавчими експромтами», формування правової бази громадянського суспільства затягується, люди не бачать конкретних результатів законодавчої діяльності, на які вони мають право розраховувати.

Нормотворча діяльність передбачає застосування праць фахово підготовлених суб'єктів, які мають певний досвід діяльності в правовій сфері, організаційно-управлінські, практичні навички та грамотно застосовують правила юридичної техніки. В Україні немає такої інституції, яка б готувала фахівців цього напрямку, оскільки можливість нормотворчості знаходиться в компетенції посадових осіб, які, в першу чергу, є політичними особами, а не юристами, тому в їх діяльності домінує політична воля.

У багатьох державах об'єднання громадян широко використовують можливість підготовки незалежних експертиз у сфері своєї діяльності. І в Україні вони могли б брати на себе відповідальність за розробку ініціативних законопроектів. Хоча цей правовий інститут не набув поширення у світовій практиці, у певних країнах він діє. У деяких штатах США конституціями передбачено право громадян висувати законодавчі ініціативи, у тому числі щодо внесення змін до Конституції. В Італії також Конституцією передбачено право подання об'єднаннями виборців (не менш як 50 тис. осіб) законопроектів до парламенту. Право на народну законодавчу ініціативу закріплено й у конституціях Австрії, Іспанії, Литви. Конституція Австрії, зокрема, визначає, що громадянська законодавча ініціатива може бути направлена до парламенту безкоштовно в письмовій формі групою з 500 австрійських громадян. Здається, і в нашій державі таку форму участі громадян у законотворчості можна розглядати як цілком доцільну з огляду на наявність розриву між якістю законодавчої діяльності та суспільними очікуваннями [5].

Отже, існує низка проблем у законопроектній діяльності, які потребують негайного вирішення задля підвищення якості законів та наближення їх до потреб українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Луизус Мадер. Законодательная процедура и качество законодательства : материалы первого конгресса европейской ассоциации содействия законодательству (Баден-Баден, 9–11 сентября 1993 г.) / Мадер Луизус [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zib.nomos.de/?id=1447>.
2. Баранов, В.М. Концепция законопроекта: понятие, элементы, виды, проблемы реализации [Текст] / В.М. Баранов // Законотворческая техника современной России: состояние, проблемы, совершенствование : сборник статей / под ред. В.М. Баранова. – Нижний Новгород, 2006. – С. 100–103.
3. Нашиц, А.М. Правотворчество. Теория и законодательная техника [Текст] / А.М. Нашиц ; пер. с рум. И. Фодор ; под ред. Д.А. Керимова, А.В. Мицкевича. – М. : Прогресс, 1974. – 256 с
4. Скакун, О. Ф. Теория государства и права [Текст]: Учебник / О.Ф. Скакун /– Харьков: Консум, 2000. –704 с.
5. Алевтина Санченко. Участь громадськості у законотворенні як засіб зробити виборця відповідальним за свій політичний вибір / Алевтина Санченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/540/>

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОВІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Ще з отримання в 1991 р. незалежності Україна намагається стати членом Європейського Союзу. В останні роки неабияк зросла активність цього процесу, підтвердженням чому є проведення ряду реформ, а саме: конституційна, адміністративна, судова, реформи децентралізації та прокуратури. Насправді, зміни в цих структурах почалися ще 25 років тому. Проте першим крокам у державобудуванні завжди бракує впевненості та послідовності.

Ще одним важливим фактором, який впливав на спосіб організації життя в Україні є її соціалістичне минуле. Як відомо, однією з особливостей тоталітарного режиму, який діяв в СРСР, є централізація влади.

Сьогодні Україна достатньо зміцніла й намагається перейти на принципово новий рівень саме за допомогою децентралізації. Історично наша країна давно до цього йшла, свідченням чому є згадка про неї в Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 року, у якій зазначалося, що «не порушуючи єдиної своєї влади, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, дотримуючись принципу децентралізації» [1].

Місцеве самоврядування як самостійний рівень публічної влади виражає інтереси населення відповідних територій суверенних держав, з метою вирішення питань місцевого значення в межах Конституції та законів. У сучасному суспільстві міжнародні правові стандарти регіонального самоврядування перебувають у стані розробки. Цьому процесу характерна фрагментарність, адже зміни одночасно торкаються не лише міждержавних

зв'язків, а й внутрішніх перетворень. В таких умовах важко виконувати основну функцію муніципальної влади – забезпечення високого рівня розвитку та функціонування великих територій єдиної держави, що відрізняються одна від одної специфікою організації економічного життя, а також історичними, етнічними, соціально-культурними особливостями існування. Саме тому широкого поширення набула тенденція передачі більш широкого кола повноважень на місця.

Під поняттям децентралізації розуміють передачу значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Усі її засади розкриваються в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014 № 333-р. Слід наголосити, що в ній передбачено посилення в регіонах бюджетної відповідальності через запровадження власних податків та права розпоряджатися ними [2].

Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади здійснюється з дотриманням таких принципів: верховенства права, відкритості, прозорості та громадської участі, повсюдності місцевого самоврядування, субсидіарності, доступності публічних послуг, підзвітності та підконтрольності органів і посадових осіб місцевого самоврядування територіальній громаді, підконтрольності органів місцевого самоврядування органам виконавчої влади в питаннях дотримання Конституції та законів України, правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування, державної підтримки місцевого самоврядування, партнерства між державою та місцевим самоврядуванням, сталого розвитку територій.

Також чинним, залишається Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [3]. Остання редакція від 12.03.2017 вже містить визначення старостинського округу - частина території об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", на якій

розташовані один або декілька населених пунктів (сіл, селищ), крім адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, визначена сільською, селищною, міською радою з метою забезпечення представництва інтересів жителів такого населеного пункту (населених пунктів) старостою.

Важливим моментом є те, що об'єднання територіальних громад має бути добровільним. Розвиток нашої країни часто порівнюють з успіхами сусідніх Польщі та Латвії. Їх досвід показує, що об'єднання громад адміністративним шляхом - питання часу. Що ж стосується нас, то питання добровільного волевиявлення громадян стоїть під сумнівом вже зараз. Так, наприклад, у Проекті Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) від 01.07.2015, який ініціював Президент України Петро Порошенко, зазначається необхідність змінити ст.133 Конституції України. На думку законодавців, тепер систему адміністративно-територіального устрою України складатимуть такі адміністративно-територіальні одиниці як громади, райони, регіони [4].

Також неодноразово наголошується, що в селах, де мешкає менше п'ятисот осіб, об'єднання проводитиметься в обов'язковому порядку. Мета такого перетворення - забезпечення доступності та належної якості публічних послуг. Згідно з положеннями Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, територія адміністративно-територіальної одиниці базового рівня визначається з урахуванням доступності основних публічних послуг, що надаються на території громади (час прибуття для надання швидкої медичної допомоги в ургентних випадках та пожежної допомоги не має перевищувати 30 хвилин).

Проте, як показує сумна практика, хоч скорочення штату зайвих сільських рад та інші адміністративні перетворення відбуваються доволі швидко, це не вирішує проблему. Так, наприклад, аби дістатися до новоутвореної місцевої ради, жителям об'єднаної громади необхідний регулярний транспорт. На цей момент у значну кількість сіл автобуси не заїжджають взагалі. Молодь пішки йде до найближчої траси й чекає на

автобуси, рейси проходять повз. Для людей пенсійного віку такий варіант не підходить. Виникає питання реальної доступності публічних послуг.

У науковій доктрині Конституційного права України зазначається, що важливою гарантією місцевого самоврядування є те, що його первинні суб'єкти - громади не можуть бути примусово об'єднані або скасовані у зв'язку з удосконаленням державою первинної ланки адміністративно-територіального устрою [5]. Такий принцип є підтвердженням демократичного правового суспільства. Питання в тому, чи не поставить під сумнів дотримання цієї гарантії активний процес децентралізації.

Одним із завдань цієї реформи є залучення населення до вирішення питань місцевого масштабу. На нашу думку, саме громадський контроль є найдієвішим засобом дотримання прав територіальної громади в особі кожного її мешканця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція Української Народньої Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) [Електронний ресурс]: історичний документ. – К., 1918. – С. 2-3 – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>.
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р . – К., 2014.- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014>.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]: офіційний документ. – К., 1997. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280>.
4. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади [Електронний ресурс]: Постанова Верховної Ради України від 31.08.2015 № 656-VIII. – К., 2015. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-19>.

5. Погорілко, В. Ф. Конституційне право України [Текст] : підруч. для вищ. навч. закладів / В. Ф. Погорілко. -2-ге вид. - К.: Наукова думка, 2000. - 732 с.

УДК 330.341.1

Стоянова Інна

**Науковий керівник – кандидат економічних наук,
доцент Макаренко С.М.**

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ МІНІМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ЯК ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що кожний суб'єкт господарювання зобов'язаний чітко представляти на перспективу потребу у фінансових, трудових й інтелектуальних ресурсах, джерелах їх одержання, а також уміти ефективно використовувати наявні засоби в процесі роботи свого господарства. У ринковій економіці підприємці не зможуть домогтися стабільного успіху, якщо не будуть чітко й ефективно планувати свою діяльність, постійно збирати й акумулювати інформацію як про стан цільових ринків і положення на них конкурентів, так і про власні перспективи й можливості. Конкурентоспроможність підприємства передбачає його можливість зберігати або розширювати конкурентні позиції на цільовому ринку та впливати на ринкову ситуацію через пропозицію якісної продукції, задовольняючи специфічні вимоги споживачів і забезпечуючи ефективність функціонування підприємства.

Тому великий інтерес представляє визначення найвагоміших напрямів мінімізації витрат у виробничому процесі як основи підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання всіх форм власності в сучасних умовах господарювання [4].

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо визначення основних напрямів мінімізації витрат у виробничому процесі активно обговорюються й висвітлюються в літературі, зокрема в роботах Ансоффа І., Беа Ф., Васильєва В., Дікань Л., Дихтла Е., Золотарьова А., Ластовецького В., Малькова В., Морріса Д., Орлова П., Пономаренко В., Ситубандіна С., Сопко В., Стражева В., Української Л., Уткіна Е., Фабричнова А., Хаймана Д., Хей Д., Шеремета А., Шим Джея К., Шмалена Г., Яковлева А. та ін. Незважаючи на вагомості напрацювання, залишаються проблеми, що потребують додаткового наукового аналізу.

Мета дослідження полягає в теоретичному узагальненні та виявленні основних напрямів мінімізації витрат у виробничому процесі як основи підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Головним напрямком реформ, які здійснюються в Україні, є перехід до ринкових умов господарювання, у яких підприємство несе повну економічну відповідальність за результати своєї діяльності. При цьому успіх у досягненні визначених цілей будь-якого підприємства нерозривно пов'язаний з обсягом витрачених коштів. Як показує досвід високорозвинених країн, ключовим фактором економічного зростання є концепція мінімізації витрат у виробничому процесі, яка передбачає, що кожна складова одиниця коштів повинна витрачатися доцільно та обґрунтовано. У той же час необхідність вивчення витрат виробництва, розуміння їх ролі й сутності в сучасних умовах господарювання зумовлені рядом практичних завдань, що виникають у процесі розвитку пов'язаних, зокрема з характерними для України процесами перехідного періоду. Це зумовлено тим, що витрати виробництва безпосередньо впливають на процес ціноутворення продукції, визначають рівень ефективності виробництва.

Проведений аналіз, надрукованих з означеної проблематики наукових праць вітчизняних та закордонних вчених [1-5], дозволив зробити висновок

про те, що питання формування концептуальних і методичних підходів до вирішення завдань зниження витрат виробництва недостатньо розроблені як у науковому, так і в організаційно-практичному аспектах. Це потребує додаткових досліджень, зокрема щодо виявлення відповідних заходів стосовно створення організаційно-економічних умов зниження витрат виробництва. Таким чином, є об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і методичних розробок, спрямованих на зниження витрат виробництва в період трансформаційної економіки.

Товаровиробники в умовах конкуренції повинні прагнути до скорочення витрат виробництва або собівартості продукції. Це зумовлено тим, що зниження їх є основою зниження цін, що, у свою чергу, дає змогу підприємцю отримати більший прибуток або збільшити коло потенційних покупців продукції за рахунок зниження ціни її реалізації без зменшення загального обсягу прибутку та без погіршення якості виготовленої продукції, виконаних робіт та наданих послуг.

У сучасних умовах нестабільного бізнес-середовища суб'єкти господарювання ефективність своєї діяльності оцінюють за кінцевим результатом. Тому в якості основних умов зниження витрат виробництва, на яких сфокусована увага, є внутрішньогосподарські організаційно-управлінські та фінансові операції. Враховуючи зазначене, вважаємо за доцільне запропонувати наступні заходи щодо мінімізації витрат у виробничому процесі: удосконалення інформаційного забезпечення процесу виробництва; розроблення підходу щодо формування асортименту продукції; удосконалення механізму покриття витрат. Також для зниження витрат, пов'язаних з використанням основних фондів, необхідно акцентувати увагу на поліпшенні якості машин, устаткування, споруд, зменшувати частку пасивної частини основних фондів (кількість складських приміщень, інших споруд, що не задіяні в операційному процесі). Особливо слід дбати про зниження непродуктивних витрат - штрафів, відшкодування збитків тощо, пов'язаних з невиконанням підприємством своїх договірних зобов'язань. До

них відносять також прогули працівників на підприємстві.

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать, що сучасний стан розвитку виробництва в Україні характеризується тим, що темпи збільшення виробничих витрат перевищують темпи зростання обсягів випуску продукції. Як наслідок - підприємства не лише не отримують необхідний для подальшого розвитку обсяг прибутку, а й починають отримувати «від'ємний» фінансовий результат. Усунення зазначених негативних аспектів функціонування потребує першочергового впровадження комплексу дієвих заходів щодо мінімізації витрат у виробничому процесі як основи підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання всіх форм власності. Водночас треба завжди враховувати той факт, що від своєчасності, адекватності і якості здійснюваних заходів залежить не лише ефективність діяльності підприємства, але й саме його існування. Не всі зміни можуть виявитися вдалими. Вони можуть спричинити як підйом, так і падіння. Результати змін визначаються їх адекватністю зовнішнім чинникам та внутрішнім можливостям (ресурсам) підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дікань Л. В., Калініченко О. О. Мінімізація витрат виробництва в умовах перехідної економіки. Харків: Гриф, 2000. 80 с.
2. Задорожна Н. В. Мікроекономічна теорія виробництва і витрат: Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2003. 219 с.
3. Кулик А. Б. Моделювання виробничих функцій // Вчені записки: зб. наук. праць. 2010. Вип. 12. С. 283-288.
4. Макаренко С. М., Копосов Г. О., Олійник Н. М., Калинська Т. А. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах господарювання // Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. Херсон, 2010. Вип. 68. С. 281-288.
5. Малахова Н. Б. Мікроекономічний аналіз. Навчальний посібник для ВНЗ. Видавн. "Магнолія": Львів, 2012. 236 с.

ПРИНЦИП ПОДІЛУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЄДНОСТІ

У сучасному світі розподіл влади — це принцип конституціоналізму, згідно з яким єдина державна влада поділяється на відносно незалежні та різні за функціями гілки влади. Теорія розподілу влади — підсумок багатовікового розвитку державності, пошуку найбільш дієвих механізмів, що оберігають суспільство від деспотизму [1, с. 432].

Актуальність цієї теми не зменшується, хоча одним із демократичних здобутків Конституції України 1996 року вважається закріплення принципу поділу влади.

Варто зазначити, що в практиці світового конституціоналізму конкретне втілення в життя принципу поділу влади залежить від впливу багатьох чинників: історичних особливостей розвитку держави, економічного, соціального та культурного розвитку суспільства, етнічних, міжнародних та інших чинників. Стають дедалі більше помітними зростання соціальної ролі держави, а також вплив політичних партій на формування й функціонування державної влади, що відбивається на виборі організаційно-правових засад функціонування держави.

Ці чинники справляють відповідний вплив на розуміння ідеї балансу законодавчої, виконавчої й судової гілок влади, системи їх стримувань і противаг, що відбивається так чи інакше в сучасних конституціях. Характер конституційного втілення вказаних ідей розрізняється залежно від того, якою є форма правління конкретної держави: парламентська республіка чи монархія, президентська або напівпрезидентська тощо. При цьому слід відзначити, що відбувається відхід у світовій конституційній практиці від

традиційної тричленної класифікації функцій державної влади на користь схеми поділу влади «глава держави – парламент – уряд», якою дедалі більше визначається форма правління в конституційній державі, а також появу державних органів із особливим статусом, що не охоплюються згаданою класифікацією. У цьому процесі помітного значення набуває роль глави держави, яка відбиває не так принцип поділу влади, як тенденцію забезпечення єдності державної влади.

Основоположним конституційним принципом організації механізму державної влади в Україні є передбачений ст. 6 Основного Закону принцип її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [2]. Необхідно підкреслити, що поділяється не сама влада, а організаційний механізм її здійснення.

Конституцією України встановлюється система органів держави з чітким розмежуванням, у більшості випадків повноважень між ними, а також обмеження здійснення повноважень органами, які належать до різних гілок влади, межами, установленими Конституцією та законами України. Реалізуючи конституційний принцип поділу влади, необхідно разом із тим відзначити, що ідея балансу гілок влади не доповнюється юридичним формулюванням принципу їхньої взаємодії, що не дає змогу в повному обсязі забезпечити єдність влади та її реалізацію в інтересах суспільства.

Необхідно більш чітко визначитися з конституційним закріпленням принципу поділу державної влади в його співвідношенні з принципом єдності влади. Таким чином, шляхи реалізації цих принципів у конкретних умовах нашої країни є актуальними не лише для підтвердження України як демократичної соціальної правової держави, а через потребу запобігання політико-правовим конфліктам усередині державної влади.

Але чомусь за межами цього основоположного принципу залишилися Президент України та прокуратура, оскільки вони не віднесені до жодної з гілок влади. У той же час мають значний вплив, що не завжди повною мірою врегульований Конституцією та законами України.

Разом із цим недотримання принципу порушує цілісність системи. Конституційно-правовий механізм, за чинною Конституцією нашої країни, не узгоджується з її принципом поділу державної влади. Тобто державний механізм реалізації цього принципу викладено в тексті чинної Конституції України невдало, а тому він потребує вдосконалення.

Стаття 102 Конституції України закріплює, що Президент є главою держави й виступає від її імені. Ми бачимо неузгодженість між конституційним принципом поділу державної влади й реальним конституційним регулюванням механізму державної влади. Це досить ускладнює розуміння самого механізму державної влади та створює умови для протистоянь між органами, які утворюють цей механізм.

Ця прогалина конституційно-правового регулювання механізму державної влади проявляється в процесі розподілу владних повноважень серед носіїв законодавчої, виконавчої та судової влади, а він передбачає встановлення механізму стримувань і противаг між гілками влади всередині державного механізму. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі виконавчої влади, а тому повинен бути наділений повноваженнями щодо стримувань і противаг відносно законодавчої і судової влади. Стаття 106 Конституції України вказує, що саме Президент України наділений такими повноваженнями. Кабінет Міністрів України по суті вилучений із системи стримувань і противаг, а його функції як вищого органу системи виконавчої влади представляє Президент України. Тобто, наділяючи Президента такими повноваженнями, Основний Закон фактично вводить його в систему дії принципу стримувань і противаг, а саме в систему виконавчої влади.

Неоднозначний конституційний статус Президента України як глави держави і фактичного функціонального суб'єкта виконавчої влади є підставою для ствердження дослідниками наявності дуалізму виконавчої влади, який полягає в тому, що повноваження вищого суб'єкта виконавчої влади поділені між Президентом України і Кабінетом Міністрів України, де

Президент, здійснюючи свої повноваження, перебирає на себе управлінські функції уряду, фактично підміняючи його. У сучасних умовах парламентсько-президентської форми правління в Україні гостро постала проблема взаємовідносин усередині системи виконавчої влади.

При визначенні місця Президента України в системі поділу влади, що підтверджує його фактичне віднесення до виконавчої гілки влади, слід мати на увазі, що Президент виконує управління державою, для цього наділений розпорядчою функцією, правом видавати укази і розпорядження управлінського характеру, які спрямовані на виконання законів України.

Узагальнюючи викладене, маємо зазначити, що конституційно-правове регулювання механізму державної влади в рамках принципу поділу її в Україні має відповідати сучасним потребам українського державотворення й здійснюватися на основі поєднання принципу поділу та єдності державної влади. З огляду на це, слід внести зміни до ст. 6 Конституції України, щоб визначати місце Президента України в системі механізму державної влади, у системі конституційно-правового регулювання відносин державної влади на сучасному етапі державотворення в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крестовська Н.М. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. — Х.: ТОВ «Одіссей», 2008.— 432 с.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст.141.
3. Науково-експертне обговорення актуальних проблем удосконалення Конституції України // Право України. – 2009. – № 7. – С. 192-193.
4. Про систему центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15 груд. 1999 р. № 1572 // Офіц. вісн. України. - 1999. - № 50. - Ст. 24-34.

РОЗДІЛ V.
КУЛЬТОРОЛОГІЯ

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ІГРОВОГО ТУРИЗМУ

Анотація: ігровий туризм розглядається як вагома складова розвитку сучасної туристичної індустрії. Визначено, що гра є одним із головних проявів інтерактивності індивіда, його адаптації та соціалізації.

Ключові слова: ігровий туризм, гра, соціокультурна реальність, анімація.

Соціокультурний простір сучасного світу майже повністю переорієнтовано на гру. Присутність цього явища відчувається постійно, а сама гра постає вагомою складовою життєдіяльності людини. Актуальність дослідження виражена в стрімкому розвитку ігрового сегменту в туристичній діяльності як світового, так і вітчизняного соціокультурного середовища.

Феномен гри та її ролі в розвитку суспільства є предметом розгляду багатьох наук: соціології, філософії, психології, культурології тощо. Останнім часом дедалі частіше спостерігається тенденція використання гри в організації соціально-культурної та туристичної діяльності. Потрібно зазначити, що вона виступає одним із головних механізмів соціалізації особистості. У такому аспекті гру можна визначити як певну форму діяльності в умовних ситуаціях, спрямованих на створення моделі соціального досвіду й поведінки.

Метою статті є дослідження особливостей гри в сучасному соціумі та їх реалізації в розвитку ігрового туризму.

Гра – це первинний елемент людської активності, завдяки якому відбувається становлення й розвиток людини. Саме гра як феномен культури

є першою формою організації життя, закріпленою в суспільстві на рівні загальних прототипів соціальної поведінки і дії [5, с. 151].

Гра є одним з найважливіших інтегральних чинників самореалізації людини, повноцінної діяльної особистості. У ній мінімальна кількість правил, дотримуватися їх не важко, а все інше – поле для вільного виявлення індивідуального «Я». Ігрові практики здатні породжувати особливу атмосферу – дух гри, який поза ігровою дією неможливо передати й відтворити, ним можна лише наділити її, використовуючи сюжет, сценарій як матеріал. Це зумовлюється самодостатністю гри, її самотутністю.

Гра, що виявляється в суспільстві через ролі, правила, стратегії, цінності, мову, розкриває також усвідомлення особою свого потенціалу свободи [2, с. 23]. Вона допомагає позбутися комплексів, звільнитися від набридливої повсякденності. Враховуючи різні аспекти впливу гри на людину, головною особливістю для неї є те, що взаємозв'язок суб'єкта і об'єкта в грі несе символічне забарвлення.

Зміст ігрових практик набуває нових інтерпретацій у сучасному соціокультурному вимірі. Першочергово гра розглядається нами як елемент творчого пошуку, який допомагає звільнити свідомість від суспільних штампів й комплексів, а також як спонтанне самовираження індивіда в повсякденні й можливість вийти за межі одноманітності. Ігрові практики допомагають особі отримати унікальний досвід перебування в чарівному просторі на межі дійсності та уяви, реальності й можливості [2, с. 23].

Гра – один з найефективніших стимуляторів культуризації дозвіллевої діяльності. Упровадження гри в різні сфери здатне зацікавити вибагливого реципієнта, застосовуючи принципи культурної провокації.

Нині в туризмі гра застосовується переважно в анімаційній діяльності. Але вони є іграми так званої «живої дії», оскільки відбуваються в реальній дійсності й мають місце саме тут і зараз за чітко розробленим сценарієм.

Анімація в туризмі є одним з найдинамічніших напрямів розвитку сучасної соціокультурної сфери, її особливою й цілком самодостатньою

складовою. Анімація – це спеціально організована соціокультурна діяльність у сфері вільного часу, спрямована на створення умов для задоволення комунікативних, культуротворчих, виховних, рекреаційних потреб індивіда й соціуму. Важливою умовою функціонування соціокультурної анімації є використання технологій зі створення динамічних, здатних до корекції культурогенних середовищ, а також технологій залучення людей до різних видів культурної практики в межах цих середовищ [4, с. 143].

Анімація в туризмі представлена:

- анімаційними заходами (свята, конкурсні програми);
- анімаційними театралізованими діями (турніри, вечори);
- анімаційними експозиціями (музейне шоу);
- анімацією в тематичних парках (атракціони);
- спортивною анімацією (ігри, змагання);
- готельною анімацією (вечори відпочинку, розважальні заходи) [3, с. 4].

Ігровий туризм – новий різновид анімаційного туризму, у якому туристи (гравці), є учасниками певних ігор, що проводяться з виїздом до місця гри, яким є туристична атракція, з метою досягнення мети.

Серед видів ігрового туризму виділяють:

1. Симуляції (скаутинг, квест-анімація).
2. Історичні реконструкції.
3. Рольові ігри. У рольових іграх гравці діють у певному, заданому правилами, світі, беручи на себе певні вигадані ролі. Вони часто не носять змагального характеру, а призначені для того, щоб отримати задоволення від самого процесу гри [1].

Особливості специфіки ігрового туризму базуються на трьох постулатах:

- аналіз особистісних потреб, бажань, захоплень та заохочень клієнта (туриста) або групи туристів, що входять у рамки етичного й не суперечать закону;

- обслуговування туру, виходячи з принципів не тільки максимальної культурно-інформаційної насиченості, а створення належних умов, тематичної єдності, широким та логічним спектром подій, безпеки та обов'язково наявністю поблизу бази медичного обслуговування;
- гра починається й закінчується в рамках туру, не переходить у реальну дійсність.

Головним для забезпечення ефективності ігрового туризму залишається наявність сценарію гри. Сценарій розробляється попередньо фахівцем, з урахуванням бажань клієнта, місця, часу, виду, тематики та форми гри.

У залежності від виду ігрового туризму, будується чіткий план дій, проводяться пошуки потрібного місця, території, прокладаються маршрути, за якими базуються умови та мета майбутньої гри. Наприклад, якщо це історична реконструкція, то необхідна наявність середньовічних споруд (замки, фортеці або їх руїни), знання історії, сказань, легенд, пісень, ритуалів, елементів військової культури (зброя, обладунки), обізнаність із правилами ведення бою, лицарських змагань; передбачення бутафії: одягу, їжі, колориту епохи тощо.

Якщо говорити про ігрові квести, особливо зі змінами території, необхідно прораховувати кожний крок, враховувати обмеження часу до секунди, мати декілька маршрутів, логічно пов'язаних між собою, чітку та логічну послідовність правил, завдань, передбачення екстрених ситуацій та шляхи їх ліквідації.

Таким чином, гра в контексті туристичної діяльності є ваговою складовою не лише розважального сегменту туризму, а й культурно-просвітницькою, виховною та соціалізованою його частиною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: навч. посібник / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. – К. : Знання, 2011. – 334 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/ujm/npchdusoc>

2. Колісник О. В. Соціокультурні контексти гри: проблеми і перспективи / О. В. Колісник // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Соціологія. – 2015. – Т. 258, Вип. 246. – С. 22–26.
3. Приезжева Е. М. Социально-культурная анимация в туризме: Учеб.-метод. пособие. – М. : РИБ «Турист», 2003. – 64 с.
4. Степанчук В. В. Ігровий туризм як вид анімаційного туризму / В. В. Степанчук // Культура і сучасність : альманах. – К. : Міленіум, 2011. – № 2. – С. 145–149.
5. Яковлева Е. Л. Игра уникальный феномен культуры / Е. Л. Яковлева // Вестник ОГУ. – 2010. – №7 (113) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/igra-unikalnyy-fenomen-kultury>

УДК 21:316.3

Щетина Юлія

**Науковий керівник - кандидат філософських наук,
доцент Поліщук І.Є.**

РЕЛІГІЙНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Релігієзнавство як комплексна галузь філософського знання предметом своїх досліджень має не тільки суспільно-історичні джерела релігії, механізм її дії та взаємозв'язки з різноманітними сферами життєдіяльності людини, формами суспільної та індивідуальної свідомості, але й реальні релігійні процеси, місце й роль релігії в житті сучасного суспільства. Складні економічні та соціально-політичні умови, у яких функціонує український соціум, потребують суттєвих змін у соціальній сфері, яка у свою чергу має бути ретельно досліджена як на макро-, так і на мікрорівнях. Звідси витікає необхідність вивчення багатоманітних чинників в тому числі релігійних, які визначають особливості способу життя та мислення людини.

Соціологічні дослідження релігійності молоді розпочалися нещодавно. Зазначимо, що на сьогодні Україна входить до сімки європейських країн, які мають найвищий відсоток віруючих. Якщо в Естонії він складає 28,1%, Росії – 47,1%, то в Україні – аж 74,7%. Цей достатньо високий показник у нашій країні пояснив проф. А. Колодний, який зазначив, що релігійність - не притаманне особистості знання релігії, не сукупність певних обрядових дійств, зорієнтованих на існуючі десь поза людиною надприродні сутності, а насамперед певний феномен підвищеного енергетичного фону душі людини, яка охоплена усвідомленням Високої Істини, відчуттям своєї причетності до неї [3, С. 94.].

Однак вважати себе віруючим та дійсно їм бути – не одне й теж. Сучасна українська дійсність, що характеризується кризовими явищами в різноманітних соціальних сферах, нерідко супроводжується невизначеністю духовних життєвих орієнтирів людини. Молодь як найбільш чутлива до стану екзистенційної невизначеності виступає тією соціальною групою, яка має бути носієм духовного потенціалу українського суспільства.

Для визначення реального стану та перспектив духовного розвитку молоді чимале значення мають соціологічні дослідження ступеню її релігійності. Кафедрою філософії та соціально-гуманітарних наук Херсонського державного університету впродовж 2001-2016 років були проведені дослідження теми «Релігійні орієнтації студентів Херсонського державного університету», які дають можливість побачити стан релігійності студентів та тенденції її розвитку. У проведеному нами опитуванні 2016 року взяли участь 340 студентів із різних факультетів Херсонського державного університету. Отримані дані дають можливість порівняти результати дослідження з попередніми результатами.

Наведемо деякі з них. На питання анкети “Чи вважаєте Ви, що сучасній людині (суспільству) потрібна релігія?” ствердну відповідь дали 70% респондентів, негативну – 12,5%, решта (17,5%) не змогли чітко визначитися з цього приводу. Порівняно з попереднім опитуванням (2006 р.) кількість

прихильників релігійної віри не зменшилась. До того ж більш чітко проявилася різниця в ставленні до релігії юнаків та дівчат – відповідно 60% та 71% (яка в попередньому дослідженні була меншою).

Дещо збільшилась порівняно з 2013 роком кількість тих, хто вважає себе людиною віруючою: із 28,8% до 32,5%. Особливу увагу привертають результати показника, який пропонує респонденту відповісти на питання щодо релігійності його батьків, яка є істотно вищою, ніж у попередньому дослідженні: загалом 90% проти попереднього показника в 65,9%.

На рівні 2013 року залишився показник, що пропонує ідентифікувати респондента з певним віросповіданням. Так, із загального числа опитаних 90% вважають себе православними. Наведемо результати попередніх досліджень: у опитуванні 2000 року з православ'ям ідентифікували себе 76,7% респондентів, у 2001 – 85%, у 2006 – 96%, 2013 – 90%. Слід зауважити, що за досліджуваний період не відбулося якихось суттєвих змін у зростанні числа прихильників інших християнських конфесій.

На питання щодо створення єдиної Помісної церкви в Україні лише 14% опитаних дали ствердну відповідь, а 76,2% взагалі зазначили, що їх це питання не цікавить. Викликає певну тривогу масовий прояв байдужості молоді до питань функціонуванні церкви в суспільстві, взаємин церкви і держави.

З приводу питання про релігії в Україні, які викликають у студентів неприязнь, 68,2% опитуваних відповідали, що ніякі, а у 31,8% респондентів зафіксоване негативне ставлення до свідки Іегови, баптистів, католиків, а також атеїстів. Православ'я ніхто з опитуваних не вказав. Дещо складним для студентів виявилось питання про ставлення до нетрадиційних релігій, адже, як і в минулі роки, рідко хто міг конкретно вказати існуючі в нинішній Україні нетрадиційні релігійні течії, що свідчить про їхню слабку обізнаність у цьому питанні. Рівень знань студентів виявився навіть нижчим за показники попереднього опитування, хоча й тоді студенти показали недостатній рівень знань з релігієзнавства. У цілому результати виявились

такими: позитивно ставляться до нетрадиційних релігій 6,7% (у попередніх дослідження 0%), негативно – 36% (як і раніше), нейтрально -57,3% (проти 85%). Вірогідно, що такі слабкі знання пов'язані з тим, що як в середніх, так і у вищих навчальних закладах, зокрема в ХДУ, релігієзнавство як окрема дисципліна з 2000-х років не вивчається.

На питання щодо нетрадиційних релігійних течії в Україні 90% опитуваних відповіли, що такі їм невідомі. Це знову ж таки вказує на необізнаність студентів. Лише 10% опитуваних указали такі течії як Постфаріанство та Ростфаріанство (ці течії відомі їм швидше за все завдяки користуванню інтернетом).

В опитуванні 2013 року 4,1% респондентів констатували, що постійно читають релігійну літературу, а в нинішньому цей показник знизився до 0%, збільшилась кількість тих, хто ніколи цього не робить, таких у 2013 році було 23,8%, а стало 30%. Ці дані не збігаються щодо ідентифікації студентів із православними (90%) і свідчать про те, що вони є швидше за все симпатиками православ'я, а не глибоко віруючими.

Студентам пропонувалось оцінити нинішню релігійну ситуацію в Україні. Отримані результати за цим показником засвідчують, що 30,2% (12,3% – у 2013 р.) респондентів у цілому оцінюють її як складну середнього рівня напруги, а 21,3% – вважають загострено складною (27,0% - у 2013 р.). Таким чином, можна зробити висновок, що студенти в цілому об'єктивно оцінюють реальний рівень конфліктності в міжцерковних та міжконфесійних взаємовідносинах у сучасній Україні.

На виявлення рівня толерантного ставлення до віросповідань, що розповсюджені в Україні, в анкету було включено питання “Чи могли б укласти шлюб з представником не вашого віросповідання?”. Отримані результати підтверджують наявність певних позитивних тенденцій у толерантному ставленні студентської молоді до людей, які сповідують інші релігії, що пов'язано з лібералізацією й демократизацією життя в пострадянській Україні, – ці тенденції були відмічені і в попередніх

дослідженнях. Зазначимо лише те, що жінки більш схильні до укладання шлюбу з іновірними.

Таким чином, проведене дослідження та порівняння його результатів із попередніми, свідчить, що за останні п'ятнадцять років відбулося зменшення кількості тих, хто не має чіткої відповіді на більшість питань, що поставлені в анкеті. Така тенденція підкреслює деяку втрату інтересу молоді до проблем релігійно-церковного життя в Україні, принаймні до так званих традиційних вірувань. Але не слід вважати, що цей показник є надійним індикатором зниження інтересу серед молоді до релігії взагалі. Цілком можливо, що він змістився в бік неінституціалізованих релігійних вірувань.

Релігійні дослідження студентської молоді в Україні показують, що сучасна молодь набагато сильніше шукає особистої зустрічі з Богом, ніж попередні покоління, при цьому довіряючи лише власному досвіду. І в цій особистій зустрічі бачить істину й підстави для того, щоб змінити своє життя. Для сучасної молоді церква вже не є самоцінністю, вона цінність лише тому, що людина насамперед там зустрічається з Богом. Однак майбутнє швидше за все – за молодіжними християнськими рухами, тому що "...молодь шукає різноманіття не у вірі, а різноманіття в релігійній поведінці" [1, С. 137]. Ця обставина не знімає, а посилює необхідність релігієзнавчої освіти, релігієзнавчого просвітництва, як у навчальних закладах, так засобами масових комунікацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврилова Н. Современная религиозность. Во что и как верит молодежь Украины / Н. Гаврилова. - К.: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. – С. 148.
2. Єленський В. Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформації центрально- і східноєвропейських суспільств: фокус на Україні / В. Єленський. — К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. — 420 с.

3. Колодний А. Академічне релігієзнавство: курс лекцій / А. Колодний. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.
4. Недзельський К. К. Релігійні орієнтації студентської молоді херсонщини / К. К. Селіванов, І. Є. Поліщук, М. В. Галіченко // Південний Архів. Історичні науки: зб. наук. праць.– К.: ХДУ 2007. – 308 с.

УДК 821.161.2-311.3.0920

Дубовик Ілона

Науковий керівник –кандидат філологічних наук,

доцент Демченко А.В.

**«АДВОКАТ З ЛИЧАКІВСЬКОЇ» А. КОКОТЮХИ:
ПОЕТИКА РЕТРО–ДЕТЕКТИВУ**

Жанр детективу нині досить популярний серед українських читачів, що зовсім не дивно, адже світова література давно активно розвивається у цій сфері.

Вперше зі статтею про жанр детективу виступив Г. К Честертон ще у 1902 році, розкривши особливості цієї літератури. Й понині дискусії щодо цього жанру не згасають, а набирають все більшої популярності. Як зазначає О. Харлан, «детективний жанр належить до того різновиду прози, який досить довго залишався без уваги серйозної критики. Вірогідно, саме загальнодоступність і популярність творів викликала сумніви в їх художності» [4, с. 84].

У літературознавстві виділяють такі «чисті» види детективу, як психологічний, історичний, іронічний, фантастичний, політичний, шпигунський, крутий та кримінальний.

Обов'язковим елементом детективу є таємниця, пов'язана зі злочином, та її розслідуванням. Нерозгадана ситуація викликає підвищену увагу, напругу, а її розкриття приносить задоволення. Як вказує Дж. Ковелті,

перетворення злочину в загадку, у гру перевтілює серйозну моральну й соціальну проблему на предмет розваги. «Щось потенційно небезпечно перетворюється в те, що перебуває під контролем» [1, с 105].

Останнім часом великої популярності набуває «ретро-роман» – жанр, що розкриває невідомі факти минулого та історичні таємниці, репрезентує вигаданих героїв, які діють в обставинах описуваного історичного часу. Досі чіткого визначення цього терміну немає. Так, наприклад, В. Разін вважає, що в історичному детективі увага повинна зосереджуватися на сюжетній лінії [4, с. 85].

Усталеною думкою залишається лише те, що власне історичний детектив – це історичний твір із детективною інтригою. Проте праць, присвячених такому різновиду детективу як ретро-роман або історичний роман дуже мало. Ретро-детектив виник на межі між високою (елітарною) й масовою (популярною) літературами. У західному літературознавстві за ретро-детективом закріпилася назва «історичний детектив» [2]. В основу «ретро» покладено переосмислення минулого та подано сучасними письменниками для того, щоб масовий читач міг легко сприймати поданий твір.

Тематично українські ретро–детективи охоплюють два періоди: радянські часи або ж початок ХХ століття, коли українські землі входили до складу Російської та Австро-Угорської імперій. Це дає багатий матеріал для розкриття питань соціальних, політичних, національних та інші.

Основними рисами, які притаманні ретро–детективам є, в першу чергу, увага до опису історичного інтер'єру, звичаїв і побуту того часу, не останню роль відіграє присутність відомих історичних фігур.

У статті «Ретро–детектив як внутрішньожанровий різновид детективу» Н. Валуєва називає основні риси таких текстів: «Щоб читач повірив у реальність епохи, що описується, письменники використовують різні історичні або псевдоісторичні матеріали: щоденники, листи, газетні замітки. Крім цього письменник по-своєму трактує модель історичної події, її

«формульність». Яким би не був закрученим сюжет детективу, його головною метою є розгадка злочину. Тому ретро-романи будуються по стандартних схемах, покладаючись на авторську імпровізацію» [2].

У ретро-романах історія не просто викладається – автори дають коментар подіям, переглядаючи їх із позиції сучасності.

Останнім часом активно «ретро–роман» в українській літературі розробляє А. Кокотюха, який працює над серією детективів на львівську тематику. У серії вже є п'ять книжок і планується створення ще двох. Звернемо увагу на першу книгу цієї серії – яка є ювілейною п'ятдесятою книжкою письменника.

Досвідчений сценарист і журналіст А. Кокотюха, поєднуючи соціальну, національну та політичну аналітику з гострими колізіями, карколомними перипетіями, колоритними героями, реконструює минуле у ретро–романах.

Події у романі «Адвокат із Личаківської» відбуваються у Львові в 1908 році, коли Західна Україна знаходилася під впливом Австро-Угорщини.

Головний герой – тридцятирічний київський адвокат Климентій Кошовий, який через певні життєві обставини змушений покинути Україну (яка на той час входить до складу Російської імперії) та емігрувати на східний кордон Австро-Угорщини.

Передусім увагу масового читача привертає не головний герой, а саме опис Львова, місто 1908 року. На цьому автор зосереджує увагу найбільше, тому для кращого розуміння розвитку подій та переміщення героїв письменник на початку книги подає карту Львова, показавши місця, де відбуватимуться головні події роману.

Інтрига ретро–роману витримана в дусі детективу. Кліма Кошового заарештовує поліція за підозрою у вбивстві відомого адвоката Євгена Сойки, з яким головний герой товаришував у Києві. Саме пошуки правди заводять Кошового у найпотемніші куточки лабіринтів львівських вулиць.

Дуже вдало письменник відтворює атмосферу стародавнього Львова: перед нами постають стародавні місця, наприклад, вулиця Личаківська, де

розгортаються основні події твору, та історичні місця – Львівський двірець, який на початку ХХ століття був звичайним Вокзалом, але з незвичайною архітектурою. Також не оминає нашу увагу «Віденська кав'ярня», яка вважається найстарішою кав'ярнею Львова. Саме тут не раз відбуваються зустрічі Климентія з його новими «товаришами». Ще одним місцем розгортання подій у ретро-романі є Бригідка – це найстаріша в'язниця Львова, що діє й нині, саме тут відбуваються допити Кошового.

Отже, жанр детективу набирає все більшої популярності. Активно розвивається ретро-роман, у руслі якого працює А. Кокотюха, створюючи цикл львівських ретро-детективів. Крім цього, письменник за останній час створив чимало романів, присвячених історичній темі, наприклад, роман «Червоний».

У детективах львівського циклу письменник реалістично змальовує Львів у складі Австро-Угорщини, передає колорит польської та української мови, яскраво описує історичні місця, характеризує прошарки населення – бадяри, шахраї та інші, що суттєво унаочнює атмосферу доби.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берковский Н. Мир, создаваемый литературой / Н. Берковский. – М.: Советский писатель, 1989. – С. 101-116.
2. Валуєва Н. Ретро–детектив як внутрішньожанровий різновид детективу [Електронний ресурс] / Н. М. Валуєва. – Режим доступу: http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi%20vudannia/2010/Literaturoznavstvo_naukovi_zapusku_60_1/20.html.
3. Кокотюха А. Адвокат із Личаківської / А. Кокотюха. – Харків: Фоліо, 2015. – 283 с.
4. Харлан О. Ретро–детектив у сучасній європейській літературі: модифікації жанру / О. Д. Харлан // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. – 2010. – Т. 135. – Вип. 122. – С. 84-88.
5. Честертон Г. Как сделать детектив / Г. К. Честертон [пер. с англ. В.Воронина]. – М. : Радуга, 1990. – 320 с.

СУЧАСНЕ ЛЮДИНОЗНАВСТВО ТА ГЛОБАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ДИНАМІКА

*Філософія завжди залишається знанням,
яке не тільки не співзвучне часу,
а, навпаки, задає часу свої виміри...*

М. Хайдегер

Анотація: Стаття присвячена першочерговим проблемам сучасного людинознавства у контексті глобальних соціальних видозмін. Проаналізовані головні фактори трансформації глобальної соціальної динаміки та розвитку наукових систем. Встановлено, що зміст та форми сучасного людинознавства обумовлені стратегічними видозмінами сучасної науки та, відповідно, видозмінами філософії сучасної освіти.

Ключові слова: антропосоціальне моделювання, глобалістика, філософія освіти, соціогуманітарна освіта, світосприйняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Актуальні питання людинознавства та філософії людини були та є предметом досліджень у світовій та вітчизняній гуманітарній науці, зокрема у Дж. Батлера, Л. Столовича, М. Мамардашвілі, П. Гуревича, В. Афанасьєва, В. Рабоша, І. Фролова, В. Баранова, В. Шинкарука, Р. Арцішевського. Питання антропосоціального моделювання та філософської прогностики розроблялись у працях Л. Х'єла, Д. Зіглера, А. Панаріна, В. Василькової, О. Малюти, А. Семенова, А. Степаненка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми:

На різних рівнях соціальної прогностики, соціального моделювання доцільно констатувати потребу в створенні нових методологій дослідження соціально-антропної структури глобальної соціальної динаміки та відповідної освітньої парадигми. У зв'язку з цим, сформована проблема розкриття концептуальних засад сучасного людинознавства у контексті аналізу сучасної глобальної соціальної динаміки.

Мета статті:

Проаналізувати та розкрити основоположні принципи сучасного людинознавства у контексті трансформації глобальних соціальних видозмін.

У системі дискретних координат сучасної соціокультурної реальності філософія (в своїх академічних, пріоритетних і перспективних формах: від історії філософії і філософії науки до філософської глобалістики, філософської прогностики, етичних питань біо- та соціофілософії) постає певним світоглядним фундаментом наук про людину, життя людини і самого звернення до Людини. Більш того упродовж періоду новітньої геополітичної історії філософська думка, філософська рефлексія видається чи не єдиним зусиллям інтегративного, інтерактивного та транскордонного світотворення людини. Світотворення яке "підживлює" людину феноменами духовного світоосягнення: Вірою, Надією, Любов'ю. Саме ці феномени буття людини, як вдало відзначив П'єр Адо в "Духовних вправах і античній філософії" призводять до «трансформації світобачення і до перетворення особистості» [1; 544], до відчуття спорідненості з світом Істини, Божественності, Єдиного. Процес такого світоосягнення протікає в різних площинах самовизначення людини: від ідентифікації особистості до складних систем моделювання фізичної і антропосоціальної реальності.

Філософські проблеми освіти і концептуальні питання утвердження формули перманентної, у тому числі філософської освіти в сучасному транскордонному, гіпердинамічному світі взаємопов'язані з тенденціями глобалізації сучасного світу і, водночас, із завданням розвитку людського в

людині, з розвитком громадянської культури - з ідеєю створення соціально-орієнтованих і особистісних форм буття людини.

Разом з тим, завдання трансформації і моделювання сучасного людинознавства досить складне для вирішення в обмежених часових і просторових кордонах. Глобальна соціальна динаміка, яка змінює відносно стійкі позиції традиціоналізму видозмінює і відповідні схеми і формули освітньої традиції. Свідченням цьому є сама новітня історія цивілізації (геополітична, постіндустріальна, постмодерністська, інформаційна і т.п.), позначена, з одного боку, загальною тенденцією глобалізації системного функціонування виробничих, соціально-культурних, інформаційних територій, з іншого боку - черговими спалахами внутрішніх, регіональних, міждержавних проблем і протиріч. Цю проблему досить точно, на мій погляд, визначив відомий польський політолог, філософ і економіст Гжегож Колодко: "Якісне зростання можна розглядати як лінійний процес, чого не можна сказати про соціально-економічний розвиток. Характер останнього істотно міняється в епоху глобалізації та вибуху інформаційних технологій... Сучасна модель розвитку в перспективі буде мінятися, а услід за цим будуть еволюціонувати також інструменти вимірювання рівня розвитку суспільства. Вони більше будуть брати до уваги якість людського капіталу, стан природного середовища, доступ до благ культури і природи, щільність розселення в міських поселення і інші чинники..." [2, 18-19]

Саме істотні ознаки трансформації глобальної соціальної динаміки ініціюють подвійну резолюцію відносно процесу соціально-антропного моделювання: з одного боку, йдеться за пролонгацію принципів гуманістичної моралі та етики соціальної відповідальності, з іншого - про максимальне пристосування освітніх формул до економічних та соціальних потреб сьогодення. Ось чому на різних рівнях соціальної прогностики, соціального моделювання доцільно констатувати потребу в створенні нових синтетичних методологій дослідження соціально-антропної структури глобальної соціальної динаміки та відповідної освітньої парадигми.

Необхідність в створенні актуальних нових методологій дослідження людської реальності дійсно існує. Методології або методологій, які хоч би в загальних основах “відкривали” б закриту систему традиційної когнітивної антропології, відрізнялися б від консервативних позицій редукції загального до одиничного, соціального до особистісно- орієнтованого або навпаки. Як зазначив професор Юрій Афанасьєв в статті “Чи може освіта бути негуманітарною?” “...завданням сфери освіти людини є створення максимально повних умов для розкриття цього істинно людського, орієнтованого на цілісну організацію свідомості, і тому суто гуманітарного знання у всіх фундаментальних предметних областях, а зовсім не тільки в гуманітарних предметах. Така мета загальної універсальної освіти, яка є принципово гуманітарною і якої, на жаль, у нас немає! Тільки на цьому шляху можна створити середовище формування і розвитку потенційно в кожному власне людського. Таким середовищем, на наш погляд, і повинен стати університет ХХІ століття. Кращим продуктом такого середовища повинна стати людина що розуміє, *homo sapiens*” [3; 41].

Насправді, за всім цим проглядається і більш глибокий конфлікт, - конфлікт на рівні світу людини, її свідомості, цінностей, домагань і потреб. Сферою аналізу стають не абстрактні моральні ідоли і ідеали, а те, як сучасна людина самовизначається у соціо- і техногенному світі, де сам світ видається не єдиною компіляцією уявлень про нього, а змістовно диференціюється на світ речей, явищ, подій, природи, техніки, культури, Божественний світ і т.п. І тут, на мій погляд, багатоплановість, багаторівневість онтології людини визначається не стільки просторовими і предметними характеристиками світу, скільки специфікою свідомості, що його сприймає, і самосвідомості, що ідентифікує цей світ з власним “Я”, “Я”- концепцією особистості. Традиційне “Що є людина?” ймовірно, повинно звучати в сучасній трансформації “Які дійсні параметри самовизначення людини?”

Науковим системам останньої третини ХХ століття з їх продиференційною, пролокальною структуризацією (фізика локальних

просторів, диференційна фізика, фізична хімія, біоніка, філософія складних систем, синергетика, психосоціологія, соціо- та генна інженерія тощо) “протистояли” в середині 80-х - початку 90-х рр. ХХ ст. принципи соціального релятивізму та етики соціальної відповідальності (Н. Луман, Г. Йонас, В. Хаавтен). Подібне з певною часткою відносності все ж говорить на користь гуманістичної орієнтації сучасної науки, гуманістичної, тобто такої, яка формується в параметрах багатовимірності та взаємодоповнюваності відносин “людина-світ”. Ще на початку ХХ століття відомий російський мислитель і публіцист В’ячеслав Іванов стверджував, що гуманізм як етико-естетична норма визначається відношенням людини до всього, “що відмічено або служить внутрішньою ознакою природної приналежності до людського роду, причому в основу цього відношення покладається, настільки ж незалежне від будь-яких релігійних або метафізичних передумов, наскільки й від конкретних соціальних умов, повторюване і, отже, абстрактне поняття про природну гідність людини...” [4; 106].

У сучасній філософсько-освітній парадигмі гуманізм – це і альтруїзм, і свобода волі і вибору, освіта і культура, соціальна та релігійна толерантність, любов до людини, що передбачає розуміння спорідненості людини, природи, суспільства, Бога. У той же час, свобода, альтруїзм, віротерпимість, діалог динамічно реставрують модель самої людини, виконуючи етико-естетичні, ціннісно-орієнтаційні і регулятивні функції. Конструктивізм такого гуманізму полягає саме в тому, що він передбачає дійсність і дієвість автономного і суверенного суб’єкта з особливою організацією життя і творчості, виключно йому властивими прагненнями, переживаннями, мотивами, інтересами, емоційними і вольовими виявами. А це, в свою чергу, і є прерогатива філософії людини в філософському континуумі та універсумі сучасної освітньої парадигми.

Насправді, філософія людини не є встановленою і визначеною домінантою навчання людини про людину. Філософії взагалі, і філософії людини зокрема, не властиво і не може бути властиво ідейне, соціальне

обґрунтування як керівництво до дії, їй не притаманні абсолютистські формули соціальної прагматики і утопії. І все ж саме вона є основою світопереживання і світоосягнення, співпоставлення і сумніву, раціонального і ірраціонального. Ще в середині ХХ ст. Мішель Фуко в роботі "Слова і речі" відзначив: "Той спосіб у який людина утвердилася в сучасній думці, дозволяє їй грати дві ролі: вона водночас лягає в основу всіх позитивностей і присутня-хоч не можна сказати, що вона там у привілейованому становищі,- у складі всіх емпіричних речей..." [1; 492].

Людина як складна система суб'єкт-об'єктної приналежності до світу, як передумова і, разом з тим, похідна світотворчості залишається найбільш змістовним об'єктом філософської рефлексії. У різних формах подібна змістовність динамічно відбивалася в "філософії життя" Ф. Ніцше і Г. Зіммеля, філософської антропології Г. Плеснера і, особливо, М. Шелера, релігійної Г. Хенгстенберга, культурної антропології Е. Ротхакера, гуманістичної філософії М. Гайдеггера, Г. Маркузе, сучасній біо-та соціофілософії.

Згадуючи Фрідріха Ніцше, який промовляв що "...неможливо надивуватися...яким світлим, і вільним, і легким, і простим зробили ми все навколо себе! - як зуміли ми дати своїм почуттям вільний доступ до всього поверхневого, своєму мисленню- божественну пристрасть до різких стрибків і помилкових висновків..." [5, 260], варто зазначити, що в академічному плані проглядається сьогодні правомірне питання співвідношення пріоритетних і паритетних функцій філософської антропології в контексті розгорнення філософського утворення і формування філософської культури. Йдеться також і за характер взаємозв'язку і взаємозалежності систем сучасної науки (саме систем, а не "наукової системи") в площині їх антропної орієнтації, за дієвість антропного принципу як системоутворюючої основи філософії науки і життя. Змістовно це означає світоглядну переорієнтацію від стихійного раціоналізму, який досить повно відбився в споживчому світовідношенні і був присутнім в онтологічній проекції, починаючи з

періоду Нового часу: механіцизм, механістичний матеріалізм, логічний об'єктивізм, критичний раціоналізм, позитивізм, радикальний конструктивізм, - на етико-гуманістичну форму світоосягнення і світовідношення.

Увійти в сферу сучасної науки - значить передусім відмовитися від надмірних амбіцій і домагань "ratio", яке самовизначилось як самодостатнє і самототожнє. Не випадково і в площині філософської освіти соціальна практика запитує до нових спроб соціально-комунікативного обґрунтування наукових систем з позицій антропосоціальної реальності (пост-модерн, філософський імпресіонізм, віртуальна антропологія). Останнє досить об'ємно репрезентовано і у філософських системах другої половини ХХ століття К. О.Апеля, Ю. Габермаса, Ж. Еллюля, Й. Масуди, Т. Імамичи.

Висновки. Складність, суперечність самоаналізу, самовизначення людини як індивіда і індивідуальності, особи та особистості замикається, зрештою, на єдиній формі антропологічних проблем, а саме, на можливості і реалії людської свободи, відповідно на можливості саморозкриття індивідуальності. Тут, мабуть, в антропологічному плані пріоритети за новітніми спеціальними курсами і модулями академічної освіти: філософією людини, персонологією, віталогією, соціологією і психологією особистості, філософією релігії та віри, і технологіями соціогуманітарної освіти – громадянською діяльністю, моделюванням, тренінговими модулями, віртуальною прогностикою тощо.

Відповідною повинна бути і предметна спрямованість людинознавства - спрямованість на формування, підтримку і розвиток світоглядної культури людини - в площині інтеграційних процесів на рівні глобального суспільства, етики соціальної відповідальності як форми гуманістичного світовідношення людини, розвитку діалогу цивілізаційної і громадянської культур. У цьому випадку очікуваним результатом соціально-антропного моделювання і розвитку академічного людинознавства може бути формування нової системи ціннісних орієнтацій в площині громадянського суспільства, яка

утримувала б паритетні основи екоантропоцентричних, соціоетичних, релігійних, цивілізаційних цінностей, а також проростання нового соціального рівня молодіжної культури, орієнтованого на світову практику вільного самовизначення, визнання прав індивідуальності і особистості, пролонгацію форм світової співдружності і етики колективної безпеки. Знайти рішення подібних системних протиріч або ж, принаймні, відшукати формулу їх узгодження – одне з пріоритетних завдань сучасного рівня філософської антропології, оскільки, за влучним виразом Еріка Фромма, “Людина народжується як диво природи, перебуваючи в середині її і, разом з тим, покидаючи її кордони. Замість втрачених інстинктів вона змушена шукати принципи, за якими буде діяти і ухвалювати рішення, їй необхідно мати систему організації, яка дозволила б скласти послідовну картину узгоджених дій” [6, 162].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рюс, Жаклін. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки. - К.: Основи, 1998. – 669 с.
2. Колодко, Гжегож В. Глобалізація і перспективирозвитку постсоціалістичних країн. - К.: Основні цінності, 2002. – 248 с.
3. Афанасьев Ю.Н. Может ли образование быть не гуманитарным? // “Вопросы философии ” РАН, 2000. - №7. – С. 37-42
4. Иванов В.И. Родное и вселенское. - М.: Республика, 1994. – 428 с.
5. Ницше Ф. Сочинения в 2-хт. Т.1. Пер. снем.-М.:Мысль, 1990. – 829 с.
6. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч.посібник. - Київ, 1996. – 384 с.

ЗМІСТ

Відомості про авторів 4

РОЗДІЛ I. Педагогіка і психологія

Дегтярьова Вікторія

Спільна виховна робота школи, сім'ї і громадськості в умовах сьогодення.. 8

Душкіна Юлія

Життєві перспективи випускників вищих навчальних закладів 15

Єременко Анастасія

Інноваційна діяльність авторських шкіл 21

РОЗДІЛ II. Природничі науки

Бондар Юлія

Гідрологічні особливості підземних вод та їх значення 25

Герасимчук Анастасія

Морфогенетичні особливості рівнин 32

Гусевич Тетяна

Професійна практика – важливий компонент адаптації до майбутньої професійної діяльності 39

Данько Ганна

Анатомічна особливості стебел рослин, зібраних на піщаному наміві «Лісковиця» 43

Євенко Анастасія

Вплив тривожності на психофізіологічні показники у ліцеїстів 49

Іосипчук Анастасія

Попередні відомості щодо вивчення аранеофауни НПП «Олешківські піски» 54

Коваль Анна

Напрямки логопедичної корекції лексичної сторони мовлення у дітей з тяжкими порушеннями мовлення..... 58

Маслова Світлана

Геоморфологічні особливості Каховського водосховища..... 61

Польова Ірина

Вплив природних та антропогенних факторів на трансформацію ґрунтового покриву Північного Присивашся (на прикладі Новотроїцького району).... 67

Резніченко Олена

Властивості води: відомі та невідомі 72

Сібаров Станіслав

Дослідження функціональної асиметрії півкуль головного мозку за комп'ютерною методикою «Діагност-1М» 78

Чех Інна

Провідні аспекти реалізації екологічного виховання молоді у спадщині К.Й. Голобородька 81

РОЗДІЛ III. Філологічні науки

Білашова Ірина

Проблема перекладу неологізмів у технічних текстах 86

Геленко Софія

Еволюція концепту-референту КАСТИЛІЯ у межах мегаконцепту БАТЬКІВЩИНА в іспанській поезії ХХ століття 91

Дашнікова Ольга

Форми підготовки п'ятикласників до сприймання твору Галини Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні недоладії» 96

Дика Єлизавета

Урбаністичний хронотоп у поезії Михайля Семенка 99

Доценко Надія

Фразеологізми із заперечним компонентом в іспанській мові..... 103

Євдокименко Катерина

До питання про статус власних назв у газетно-публіцистичних жанрах.. 109

Ємець Михайло

Типологічна характеристика преси Херсонщини першої половини ХХ століття 114

Єрмоласва Олена	
Засоби вираження експліцитного та імпліцитного заперечення в англomовному дискурсі	117
Журавльова Єлизавета	
Функціонування англomовних запозичень в українському медіа-дискурсі (преса, радіо, телебачення).....	112
Істоміна Аліса	
Використання інтерактивних технологій у навчанні іноземних мов	126
Канівець Вікторія	
Англiцизми в сучасній польській мові (на матеріалі польської преси)	131
Карташова Інна	
Структура і функції простих речень, ускладнених однорідними присудками (на матеріалі повісті Марії Матіос «Черевички божої матері»).....	136
Кошовий Максим	
Правове забезпечення дотримання демократичних стандартів журналістської діяльності в Україні	140
Криворучко Наталія	
Особливість вживання метафор в ідіостилі А.Рогашко (на прикладі романі «Осіннє рондо місячної ночі»).....	143
Лазуткіна Тетяна	
Переклад безеквівалентної лексики в англomовних рекламних текстах.....	148
Мандич Тамара	
Метафоричні вербалізатори концептосфери «спорт» соціоморфного типу	153
Мельникова Анастасія	
Функціональність іменникових метафор в ідіостилі Б. – І. Антонича.....	158
Осипова Юлія	
Соціальний контент інформаційних програм українському телебаченні...	163
Петракова Лілія	
Вербалізація концепту АМЕРИКА у промовах Г.Клінтон.....	167

Петренко Анастасія	
Підходи до класифікації фразеологічних одиниць із соматичним компонентом.....	172
Почапська Ганна	
Особливості перекладу англійських іронічних висловлювань (на матеріалі українського перекладу серіалу «Шерлок».....	178
Разінкова Тетяна	
Архетипні образи першостихій у поезії М.Вінграновського та І.Драча	184
Самотьосова Катерина	
Засоби вираження та функції комп'ютерного сленгу: перекладознавчий аспект.....	189
Саргсян Артур	
BBC як зразок суспільного європейського мовлення	194
Седухіна Марина	
Особливості перекладу колоронімів в англomовному медіа-дискурсі	197
Сокирко Катерина	
Навчальні ігри на уроках іноземної мови.....	201
Субот Інна	
Структурно-семантичні особливості англiцизмів у ГПД Німеччини (на матеріалі сучасних періодичних видань).....	207
Сурхаєв Владислав	
Вплив соціальних мереж на формування неолексики в українській мові ..	213
Тегін Володимир	
Висвітлення місцевих новин на сторінках Херсонської окупаційної газети «Голос Дніпра» (1941-1944 рр.).....	218
Тищенко Світлана	
Культурна тематика в суспільно-політичному тижневику «Дзеркало тижня»	222
Холодняк Валерія	
Характеристика складників сучасного рекламного тексту	225

Чернова Вікторія

Стильові особливості прози М. Вінграновського та Е. Андіївської 229

Штепенко Д.Т.

Руйнація особливості у романі С.Процюка «Руйнування ляльки» гендерний аспект..... 232

Ярошинська Олена

Особливості асиміляції англомовних запозичень у французькій мові та їх класифікація..... 237

РОЗДІЛ IV. Економіка і право

Безлюдний Ігор

Певні аспекти теорій виникнення держави 242

Бондаренко Микола

Європейський досвід реформування адміністративно-територіального устрою.....246

Гридасов Олександр

Ринок нерухомості: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні.... 251

Гурова Євгенія

Оцінка Конституції Пилипа Орлика в сучасній історіографії 256

Дмитрук Тетяна

Закордонний досвід розподілу влади..... 260

Журавель Ілля

До питання розуміння сутності міжнародного порядку 264

Зеленський Микола

Причини виникнення та проблеми подолання тіньової економіки в Україні 267

Зіньова Маргарита

Теорія кримінально-правової політики України як науки..... 273

Каур Аліса

Особливості корпоративного управління в Україні 277

Колесник Анастасія	
Правосуддя в сучасній Україні.....	281
Мартінова Анна	
Сучасні підходи до визначення та класифікації форм державного устрою.....	285
Матушкіна Анастасія	
Сучасні проблеми розвитку молодіжного ринку праці та шляхи їх вирішення	290
Селіверстова Валерія	
Порівняльний аналіз інституту депутатського імунітету в Україні та в зарубіжних країнах.....	295
Ситниченко Марія	
Проблеми законопроектів у Україні.....	300
Стельманщук Маргарита	
Дотримання принципу добровільності в умовах децентралізації.....	305
Стоянова Інна	
Визначення основних напрямів мінімізації витрат як основи підвищення конкурентоспроможності підприємства	309
Федотова Тетяна	
Принцип поділу державної влади та проблеми питання забезпечення її єдності	313
РОЗДІЛ V. Культурологія	
Копилова Анна	
Соціокультурний аспект ігрового туризму	318
Щетина Юлія	
Релігійність студентської молоді в сучасній Україні.....	322
Дубовик Ілона	
«Адвокат з Личаківської» А. Кокотюхи: поетика-ретро-детективу.....	327
Семенова Марія	
Сучасне людинознавство та глобальна соціальна динаміка.....	331

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць студентів

Літературний редактор – Кузнєцова М.В.

Технічний редактор – Береза Ю.О.

Херсонський державний університет

Відділ по роботі з обдарованою молоддю

Кількість сторінок : 345; Ум. – друк. арк. 40,1 :

73000, Україна, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27.

Тел. (0552) 49-51-62.